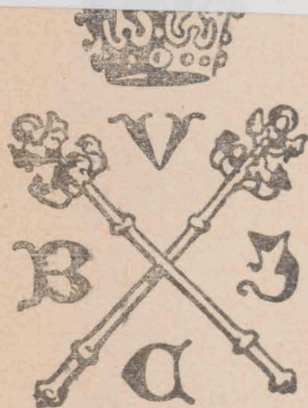

Biblioteka Jagiellońska
stdr0003671

V
B J
C

Tytuły Prawa Maydebur-skiégo/do POrzadku y do Artykułów piérwéy po Polsku wydánych. Wspráwách tego czásu nawiecéy kłopotnych/ s tegóż Práwá Máydeburs. przydáné.

☞ Co sye teraz nád piérwszą Edicią przez tegóż Autorá przyczyniło/Summá Tytułów naprzód położóná/á kóniec tych Ksiąžek pokaže.

¶ Ná roskazánié Królá iego Miłości/żaden nie ma tych Ksiąg y innych przez tegóż Autorá piérwéy wydánych/ Drukowáć/ w Páństwie iego Królewskiéy Miłości: áni indżie drukowánych przedawáć/ króm przyzwolenia Autorá tych Ksiąg/do Sześci lath/pod winą w Przywileiu opisáną.

CRACOVIÆ, IX MARCII.

Łázarz Andrzysowic Drukował.

M. D. LXXIII.

Ná zacny Herb Jego miłośći Páná Jákubá Rokosowskiego/ Kástellaná Srzemskiego. etcet.

Janá Ponéthówskiego Wiérße.

TEn Kleinot poßedł zdómu ták stárożytnégo
Z Narodu téż zdawná v Ludzi wßech sławnégo.

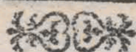
Glaubiczem

Glaubiczem go zowią, o którym dobrze wiemy
Który wprzód wyszedł sstróny Niemieckiéy cnéy ziemi,
Táki HErb wCzechach nośi Krynecki zRónowá
Tákże téż ten zacny Pan wPOlszce zRokosowá,
O którym iest v ludźi wszech piekné mniemánié
Bo sye wynayda wielkié pochwały wtym Pánie,
Ziego vprzeymośći ku Rzeczypospolitéy
Vsiłuiac áby był wszystkim znákómity.,
Ten Kárp czuyny zPotoku iest przezroczystégo
Kto go nośi zá Herb, iest sercá spánilégo:
Gdyż tá Rybá telko sye kocha wczystéy wodźie
Przegladáiac dáleko o swoiéy swobodźie
A iáko sye odmętem czásem téż zábáwi
Wnet sye téż zámieszána, świátá prętko zbáwi.

In eadem Pentastichon Lat.

Squammosi Pisces primi docuêre magistri,
Quo Lorica foret conficienda modo:
Cumq; suis referant Arma Orbicularia squammis,
Cœperunt Equiti stemmatis esse loco.
Tu quoq; LECHIADVM ROKOSOVI, magne Senator
Inclyta Cyprini Stemmata Piscis habes:
Cùm sis GLAVBICIÆ decus, & pars maxima gentis,
Quæ benè Theutonico nota sub axe fuit.
Floreat, & quot habent fluuiales oua Cyprini
Tot ROKOSOVIADAS proferat ista domus.

Steph: Aychler S.F.

Wielmożnému Pá-nu / pánu JAkubowi Rokosowskie-mu / KAsztellanowi Srzemskiemu / Stároście Ostrzeszowskiemu: w Wielkiéy y Máłéy Polski Celnikowi głó-wnému. etcet. Pánu swemu Miłośćiwemu.

ZA dobrégo zdrowia sławnéy pá-mięći Wielmożnégo páná Stá-nisłáwá Spławskiégo / Kásztel-laná Międzyrzéckiégo / w Cel-nym Vrzędźie towárzyszá w. M. Miłośćiwy Pánie: będąc ia ná posłudze Celnéy / zebrałem / y z Láćinskiégo ięzyká ná Polskié przełożyłem niékthóre PRáwá Mieyskié pod pewnymi Tytuł-mi z Ksiąg Práwá Niemieckiégo *Speculi Saxonum & Iuris Mu-nicipalis Maydeburgen:* które onych tákże y tych kłopotnych czá-sów napotrzebnieysze być rozumiałem / które są nawięcéy między ludźmi *in Praxi*. A przy niektórych Rozsądek zacné-go męża Janá Cerázyná Woytá wyższégo práwá Máy-deburskiégo Zamku Krakowsi: z Ksiązek iego Láćinskich / *Locorum communium Iuris Maydeburgen:* niektóre z Práwá Césarskiégo / *iuxta Allegationes IOdoci Damhouderij in Praxi rerum criminalium*, w tych zwłasczá spráwách / o których w Práwie Máy-

deburskim

deburſkim máło piſano : gdyż Práwo Máydeburſkié w
Mieyſkich Sądźiech każe ſye dokłádáć Praw Céſárſkich
coby ſye w Máydeburſkim nie náydowáło. A nápiſá=
łem był óny Tytuły ku ßérßému wyrozumieniu pewnych
poſtępkow Sądów y Praw/ które w Porządku Sądów
Mieyſkich piérwßéy pracéy moiey y w Artykułoch ſą o=
piſáné: niektóre ku dobrému rozſądkowi wiele przypad=
ków/ które ſye tych czáſów miedzy ludźmi często tráfiáią:
niektóre ku zábieżeniu wiele błędów/ które ſye w Mieyſkié
ſądy nie wiedźieć ſkąd wtoczyły z ßkodą vbogich ludźi/ z
náchylenim ſpráwiedliwośći: y puśćiłem to był ná świát
pod imienim á obróną námienionégo ſławnéy pámięći
pána Miedzyrzyckiég/ podawáiąc to wßyſtko pod rozſą=
dek ludźióm w Práwie bieglym / á ná ſwóy ſye rozum nic
nie ſádząc/ *quoniam* NODOSA SCIENTIA IVRIS. iż ná=
uká Práwna ieſt zębáta á węzłowáta : y znam tho/ iż nie
moiéy głowy iedno temi máłémi początkámi Mieyſkié=
go Práwá (*quoniam absq; paruis, magna constare non possunt,*) Chćiá=
łem kogo vczónégo/ w tym práwie biegłégo/ wzywáć/ któ=
ryby rozgniewawßy ſye ná mię/ y moiégo/ ieſliby trzebá
poćioſał / y co więtßégo zbudował : do tego czáſu/ żaden
ſye ku temu ießcze nie ozwał. Tákże ia M. Pánie/ gdym
obaczył/ iż tą pracą moią ludźie nie gárdzą/ *cùm necessariis ne=
gociis & curis Telonii essem uacuus :* przypiſałem teraz do ónych
Tytułów / Práwá *inter LOcatorem & COnductorem, DOminum &
EMphiteutam, Dominum & Seruum, Iudicio excellentis uiri D. STAnislai
Aychler Aduocati Iuris supremi, (qui nostra ætate PAter & Princeps Ciuili=
um Legum meritò dici potest)* bárzo potrzebné. A ponieważ iuż
pan Bóg piérwßégo pána/ Pracéy moiéy obrońce do ch=
wały ſwéy *ad æternam requiem* powołáć raczył : żaden mi iny
nie przypadł ná myśl/ komu bym te praca moię teraz no=
wo Drukowáną ſtem Przypiſem/ przypiſáć/ offyárowáć/
y pod czyiém imienim z nowu miedzy ludźi puśćić miał/
iáko pod imienim y łáſkáwą á miłośćiwą obróną w. M.

Spec: Saxon: Lib: ij, Artic: 36. Et lib: iij, Artic: 44.

 mego M. pána/

mego M. páná/ zá vważeniém tych przyczyn: Przodkiem/
Jżeś w. M. ieſt Pánem y Dobrodźieiem moim miłości-
wym: abym tém vpominkiem maluczkim posługi moiey
in Repub: iákążkolwiek ieſth/ táką wdźięczność którąby ná
wieki trwáłą/ pokazał. Druga/ Jż pod zwierzchność
w. M. dał pan Bóg wiele poddánych/ którzy tą pracą mo-
ią/ mam zá to: ieśli nie w Sirakowie/ tedy wżdy w Már-
góninie/ álbo w Rokoßowie gárdźić nie będą: gdyż inné
Miáſtá y Wśi w Koronie Polſkiéy nie gárdzą: którą ia
też ile zemnie ieſt ku pomnożeniu ſpráwiedliwośći poda-
wam: czego teraz záprawdę *in hoc* INTERREGNO thym
4. Eſdrę 5. więcéy potrzebá. Abowiém/ Prorok grozi mówiąc: *Multipli-
cata est iniusticia & incontinentia super terram, Conuenient populi, & Re-
gnabit quem non sperabunt.* Przywiodłá mię też ktemu *peritia Le-
gum, ingenium uiuax, eloquentia grata,* które w w. M. ludźie wi-
dzą y wyſławiáią/ abyś w. M. móy M. Pan/ mnie ſługę
ſwégo/ ieślibym w czym vbłądźił/ łáſkáwie *in Spiritu lenitatis,*
nápómnieć/ náuczyć/ y ná drogę náwieść raczył. Nie mó-
wię przy tych dárach Boſkich/ o wielkiéy zacnośći y o wiel-
kim záwołániu Jmienia w. M. bo to kożdy widźi: iż nie
dármo pan Bóg w. M. *inter illa Lumina Regni,* którym wßy-
ſtko Rycérſtwo Polſkié/ ſtany ſwoié/ Práwá ſwoié/ Wol-
nośći y wßytki przypadki zwierzył/ posádźić raczył: Do-
ſyć mnie ieſt téy zacnośći á miłośćiwéy łáſki w. M. mego
M. páná/ ku temu vżywáć iákoż y vżywam/ proßąc y nic
niewątpiąc/ iż/ iákoś mnie w. M. z dawná ieſt mym M.
Pánem/ ták też y mnie y dźiatek moich y téy pracéy mo-
iéy ná potómné czáſy łáſkáwym á Miłośćiwym obrońcą
być/ *& hoc exiguum gratitudinis* μνημόσυνον odemnie ſłużebni-
ká ſwégo życzliwégo łáſkáwie przyiąć raczył: przykłádem
y inych wiele zacnych Pánów/ którzy tákowych prac łá-
ſkáwym przyiećim y wdźięcznośći pokazniém tym którzy
ſye iemi báwią álbo báwić chcą/ ku wietßém á ku znácz-
nieyßém ná potym pracam pobudzáią. Stym ſam śiebie

y poſługi moié w łáſke w. M. mego M. Páná zálécam/ winßuiąc w. M. memu M. pánu ná ten nowy Rok y ná inych wielé/ áby w. M. Pan Bóg ze wßyſtką Fámilią w dobrym zdrowiu długo chowáć y we wßyſtkich ſpráwách ad gloriam nominis ſui & Reip: ſalutem ßcześćić y błogoſłáwić raczył.

Dan w Krákowie z dómu Koślinſkiégo dźiérżáwy w. M. w dźién Nowégo Látá. Roku 1 5 7 3.

W. M. mego M. páná vprzeymie
życzliwy y powolny ſłużebnik

Bártoß Groicki/ Piſarz
ná Cle. K. Kómory Krák.

Ad Generoſum

Ad Generoſum ac Literatum Virum, MATTÆVM MISOVIVM, in Przybyſtawice Hæredem, Arcis Cracouienſis BVRGRABIVM.

Andreæ Tricesij Equitis Poloni, SAPPHICVM.

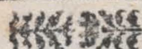
CVM tibi cœli DEVS, atq; terrę
Arbiter ſummus, dederit beatas
Ingeni dotes, ſimul & diſertę
Munera linguę.
Ecquid arrepto calamo per orbem
Spargere exemplo Lachicum Magiſtri
Docte MISOVI tua ſcripta ceſſas
Deditus aulę?
Cernis vt Leges poliat GROHICI
Cura Ciuiles, ſtudijs in iſdem
Qui tibi fido teneris ab annis
Iunctus amore eſt.
Et tui fructum ſtudij repoſcit
Arte gens præſtans generoſa belli,
Nec minus LEGVM, & ſtudioſa Iuris
Maſſouitarum.
Scilicet debes Patrię id petenti:
Quin idem manes tenui Suſurro
Sæpiùs te PRILVSII monere
Iurè putamus.

Nam

Nam tuę, cœli petiturus arcem,
Hoc opus cæptum fidei reliquit:
Fac moram ponas igitur, datamq́;
Lampada ſume.
Illius certam methodum ſecutus,
Vtiles ſcribas Patrię libellos:
Sic tibi laus hinc moritura nullo
Tempore ſurget.

Ad Autorem Libri, Matthæus Miſouius BVRGRABIVS Cracouien.

DOcte, nec inuideo, rurſũ tua ſcripta Grohici
Cum fructu vendet Bibliopola ſuo:
Cum fructu vendet Preſsoris, & iſta legentis,
Cum fructu vendet, Bartolomæe, tuo:
Quem tibi ſparſa feret Lecchæas fama per oras,
Hæcq́; tui precium grande laboris erit.
Aſt ego non paucis feriari fortè videbor,
Maſouij quòd non publico Iuris opus
TRICESIVS certè quo vate Polonia gaudet,
Sæpe, ſcio, noſtrum poſtulat officium:
Admonitu cuius confecta volumina Legum
Sunt mihi, ſed, nondum publica facta, iacent.
Nam ſimul atquè duas coniũxerat VNIO gentes,
Vnus Rex, & Lex omnibus VNA placet.

Ad BARtholomæum GRohicium operis huius Autorem, amicum veterem & familiarem.

ANDREÆ TRICESII:

Epigramma.

Ciuiles tanto ingenij quod acumine LEGES
  Digeris in classes, BARtholomæe, suas.
Difficilesq́; locos explanans, inuia quondam
  Peruia nunc magna sedulitate facis.
Esse mihi dignus præclara laude videris,
  Qua potes hac Patriam quòd ratione iuuas.
Quin etiam dignum grandi mercede laboris
  Iudico, quando tui cerno laboris onus.
Scilicet id fieret, sua si bona noscere vellet
  Quod solas stultè, vulgus, adorat opes.
Vulgus adorat opes, diuini at Iuris, & almę
  Iustitię ratio maior habenda fuit.
Ergò quod ingratum cessabit tradere vulgus,
  Vti consilio nam meliore nequit.
Hoc tibi Iusticię præses DEVS ipse reponet:
  Semper erit studij laus quoq́; magna tui.

Summá Tytułów w tych Kśiążkách opisánych.

Summá Tytuł.

Przydátki

Przydátki do Porządku y do Artykułów Práwá Máydeburſkiego.

Gierádá.

Jerádá: ſą ty rzeczy/ ktorékolwiek Pánnie idącéy zá mąż ku ochędożnośći iéy/ przy Poſágu dáią: kthóré óná w dóm do meżá przynośi: Ztąd ią też zową Græckim słowem/ Parapherna: co ſye wykłáda/ Wypráwá álbo rzeczy przy poſágu. A poſag ieſt dar meżowi zá żoną dány ku znoſzeniu y poćieſze przypádłych ćieſzkośći w małżeńſtwie: łáćinnicy/ Dotem, zową. Ten ktory wyłożył Niemieckié práwo/ łáćinſkim iezykiem/ názwał Gierade/ vtenſilia Speculo Saxon: Lib: j, Artic: 27. Ale tego słowá vtenſilia w tym ná-

Gierádá.

Parapherna.

Vtenſilia.

zwisku rzadko vżywáią: pospolicie wszystki rzeczy ku vbiorowi á ochedostwu niewieściemu należacé/ kthóré żóná przy posagu do Mężá wnośi/ Gieradą po śmierci żenineý zową. Názywáią też tym słowem Gieradá/ naczynié wszelkich Rzemieslników/ Sprzet dómowy/ y pospolicie mówią/ Grat/ Szczebrzuch dómowy/ Naczynié. Iure Municip: Articu: 23. Tu rzecz iest o téy Gieradźie/ kthóra sye w ochedostwie niewieścim zámyka/ ktorą też y Parapherna y vtensilia łáćinnicy zową.

Różność Gierady w práwie Niemieckim: y otéy różnośći poswarki.

Ius SAxonicum triplex. Feudale. Prouinciale. MVNicipale MAydeburgense. CErasini.

TAko Práwá Sáskié Niemieckié wedle różnych stanów ludźi ná trzy cześći są rozdźielóné: Jedno Lenné. Drugié/ Wszystkim ludźióm w Sáskiéy ziemi pospolité. Trzećié/ Mieśckié Máydeburskié: ták wedle téy różnośći á rozdźiału/ káżda cześć ludźi/ ma własną sobie opisáną Gierade/ dla tego iż rozmáitégo stanu ludźie z różnymi rzeczámi/ z różnym vbiorém/ z różnym dómostwem káżdy wedle stanu swoiégo/ Córki swoié zá mąż wypráwuie: z kthóréy różnośći/ wielkié poswarki miedzy ludźmi o Gie-

mi o Gie-

mi o Gierade w Polßce bywáią / gdźie ſye podlug Praw Niemieckich rządzą:iż kiedy ſye o nie práwo toczy / káżdy chcąc do śiebie przyćiągnąć ſpadek Gierady/ á ſobie więcéy niż drugiemu życząc/mówi ták: To mnie práwem Sáſkim Niemieckim ku Gieradźie należy. A drugi mówi: Tho práwem Máydeburſkim nie ku Gieradźie/ ále ku Dźiedźictwu: moie to/nie twoié. ¶ Przeto kiedyby ſye miáłá rzecz toczyć o Gierade/ okróm róznice y kłopotów / muśiałby rzeczy ku Gieradźie należące Wielkiérzem znácznie miánowáć: Albo o niéy wedle ſámégo práwá Mieśckiégo Máydeburſkiégo álbo ſámégo Sáſkiégo rozſądek być/ wedle Textu ßczyrégo: oprócz Glóz po Texćie y ná Kráiu położónych. Abowiém niekthóré rzeczy Práwem poſpolithym Sáſkim do Gierady ſłużą : á záśie tyż rzeczy práwem Máydeburſkim do Dźiedźictwá nie do Gierady. iáko Geśi/ Owce/ práwem Sáſkim do Gierady należą : ieſli ié páni młoda do mężá ná goſpodárſtwo z ſobą wniosłá. A záſye/ práwem Máydeburſkim/tylko ty owce kthóré ná pášą wyganiáią/ku Gieradźie ſłużą. A inné któré w owczárni zámykáią/ku Dźiedźictwu. Krowy/ ćieletá/kónie w ſtádźie bez petá chodzące / do poſágu y do Gierady práwem Sáſkim poſpolithym należą.

A záśie práwem Máydeburſkim do Dziedzictwá. Spec:Saxon:Lib:j,Artic:24.in gloſa. Skąd bywáią kłopoty wielkié/ gdy podług théy rózności praw/krewni o Gierade miedzy ſobą ſpráwe máią / ſádząc ſye ná tych práwiéch róznych / iedni ná Sáſkim drudzy ná Máydeburſkim. A iż ſye poſpolićie práwá Máydeburſkiego wiecéy dokłádáią / przeto thu puśćiwſzy ná ſtróne práwo Sáſkié/ Lenné y Poſpolité/które zową Feudale y Prouinciale o Gieradzie / położe thylko co wedle ſámégo práwá Mieyſkiégo Máydeburſkiego / właſnie do Gierady należy z Textu ſámégo Láćinſkiégo z Niemieckim Exemplarzem porownánégo.

Co do Gierady wedle ſámégo Práwá Máydeburſkiégo należy.

DO Gierady wedle Práwá Máydeburſkiégo thy rzeczy należą: wſzyſtki ſzáty niewieśćié / ſukná y płothno ku vbiórowi niewieśćiemu przykroióné / kthóré białé głowy zwykły nośić y w ſwéy mocy miewáć. Wſzyſtko zloto y ſrzebro/któré tkáné ieſt ku ochedoſtwu niewieśćiemu. Wſzyſtki piérśćionki y cetkowé zápinánia: Paſki okowáné/z iedwabiu tká-

né:Mánelle

né: Mánelle álbo ochedożności reczné y záwieszenia. Przykrycie łóżné/ prześcierádlá/ botwchy/ bodlochy/ firhánki / łożá/ wezgłowia / poduszki/ obrusy / panwie/ Browárne naczynie ku naymu należacé/ Kociel do pránia / skrzynie z wiekámi/ Len/ przedzá práná y niepráná: Kśiegi ná kthórych niewiásty zwykły czytáć: gesi/káczki/owce które ná pasza wyganiáia. ¶ A iesliby maż kramarz álbo kupiec był/ kthóreby tákowé rzeczy przedáyné zwykł miewáć/ iáko sa kortyny/ opónki/ kobierce / tych niewiástá otrzymáć nie może/ tylko coby ku ochedożeniu iéy kómory álbo gmáchu należáło: nawiecéy s tych po trzech sztuk ku ochedożeniu gmáchu iéy. Jesli thęż maż zwykł goście chowáć á pośćieli gośćinnéy wielé miał/ s tego óná wiecéy otrzymáć nie może / iedno co wyższéy námienióno: to iest po trzech sztuk. (A ty rzeczy kthóre thu sa miánowáné/ máia sye ták rozumieć: iesli żóná do meżá Gierade wniosłá/ iáko owce: Abowiém iesli maż miał przed thym owce swoié własné niż żóne poiął / do tego óná która po zmárłéy przyiaciółce Gierady dochodźi żadnégo práwá nie bedźie miáłá. Ale coby w inszym ochedostwie niewieśćim było/tho bliższa po zmárłéy bierze:miánowićie to wszystko co żóná do meżá wniosłá) A gdy żóná vmrze meżowi/tedy

¶ Owce któré w Owczárni zámykáia do Poságu należa: iáko y kónie/ krowy/wieprze/ y inné co kupa chodza. Specu: Saxo: lib:i, Arti:24.

ista in parentesi posita nō habentur in Exemplarib⁹ textus germanici, sed inserta sunt textui ex marginalibus Annotationibus.

wi / tedy przyrodna blizsza po zenie Gierade bierze. A wszakóż w ten sposób/iż ma mezowi zostáwić vsłáné łoże ták iáko było zá żywotá żóny iego. Nad to/łáwe z wezgłowiém/ stół z obrusem/ recznik/stołek poduszka nákryty zostáwi. Théż przerzeczóna blizsza kthóra Gierade bierze/ do żadnych rzeczy śniednych nic nie ma. Iure Municipali Articulo 23, in Textu.

¶ Wszystki tedy rzeczy w ochedostwie niewieścim/ sprzetem dómowym miánowánym do Gierady należa : ále tho ták trzebá rozumieć/ iże z ónych rzeczy/z ónego sprzetu krewna ná ktora Gieradá przypada/ nie wiecéy ma bráć / iedno thylo ilé óná zmárła iéy przyiaciółká tákowych rzeczy/ tákowégo sprzethu do mezá swoiégo w dóm wniosłá / kthóré po iéy śmierci zostály : A zá czásu iéy żywotá nie sa álbo znoszóné / ábo ná iáka potrzebe obróćóné. Bo by tho byłá wielka niespráwiedliwość/ złupić mezá stych rzeczy/kthóré ón swoim kosztem zá czásu małżeństwá ku potrzebie dómowéy álbo ku poczciwośći swoiéy spráwił. ¶ Przydáné sa Iure prouinciali Spec:Sax: Lib:j,Artic:24. inné rzeczy do Gierady należacé/ któré w práwie Máydeburskim nie sa miánowáné / iáko skrzynki / reczniki / miédnice/ lichtarze/ kołniérze/wience/zwiérćiádłá/igły. Thámże ná

Iure Munici: Articu:23. in Glosa.

Gerada secundum Ius Prouinciale SAxonicum.

kráiu w

kráiu y w glózie / przypiſáné ſą róznice około téy Gierady/iáko niekthóré rzeczy Práwem Sáſkim do Gierady ſłużą: á tyż záśie práwem Máydeburſkim nie do Gierady: iż téż ſzáty tylko powſzednié nie drogié do Gierady należéć máią. Drudzy nie tylko kocieł do prániá / do Gierady należéć rozumieią/ Ale théż y do wárzenia piwá który nie ieſt w mur wpráwióny: ále go innym zá pieniądze náymuią/ który z mieścá ná mieſce ruſzyć może. Około owiec téż niezgodá. In Spec: Saxon: lib: j, Artic: 24, ſtoi/ iż geśi/ owce/ do Gierady należą: á práwem Máydeburſkim/ tylko thy które ná paſzą wyganiáią. Ná kráiu potym Glozá powiáda: iż Lipſeñ, ináczéy rozumieią: wſzákże poſpolićie ták ſye wſzyſcy domyſláią/ secūdum communem opinionem: iż tylko ty owce do Giedy należą/ kthóré przed páſtérzem chodzą. Ale które w owczárni zámykáią/ do poſągu liczą. Z któréy niezgodnośći praw doſyć wiec kłopotów y záiątrzenia miedzy krewnymi rośćie: y choćby dobrze ty práwá o Gieradzie zgodné były / przedſye gdy rzecz idźie o Gierade / rzadko bes kłopotu bywa: á to ſtąd: kiedy przyydźie ſpráwá około Gierady po śmierći żéninéy / gdźie Dźiéwki własnéy niemáſz á Syn ieſt/ Aza ón Syn nie zákrwáwionégo ſercá będźie przećiw ónéy przyia-

¶ Niezgodność praw o Gieradźie: róznice miedzy krewnymi czyni.

¶ Práwo o Gieradźie / choćby zgodné były/ róznice czynią.

ćiólce/ któ-

ciotce / kthóra będąc od mátki iego trzećim álbo czwartym Stopniém dálsza/ przed nim bliższym státek máthki iego w Gieradźie bierze: á za sye thákże syn przećiwko śiestrze własnéy nie záiąktrzy/gdy będźie pátrzał ná nie/óná bierze: á ón z iednégo żywotá z śiostrą poszedszy nie ma bráć? Tákże y bráth żénin bliższy: ázaby sye nie zrußył przećiw ónym dálszym widząc iż biorą: á ón po śiestrze będąc bliższy nie ma bráć? Rzeczesz podobno/ Nic synowi po vbiorze niewieśćim/dźiéwce to należy: sam téż syn Hergwet bierze: á ták dobré to práwo o Gieradźie.

Obiectio.

Pytam ćie naprzód/ Aza z niewieśćiéy száty męska nie będźie? widałem ia dosyć tákich szat niewieśćich fałdźistych/ iż z drugiéy byłáby dosyć dluga synowi Rewerendá: tákże zá pierśćiónki/y inny Gieradny státek kthóryby ná syná w rownym dziale z śiostrą po mátce przyszedł / ázaby Ksiąg nie spráwił y innych rzeczy snádnie ku swoiému pożythkowi nie obróćił: Albo/iesliby był syn żónáty/dźiathki máiąc: wszystki ty rzeczy Gieradné/tákby mu ku pożytku iáko y śiestrze przyszły.

Solutio.

Pytam ćie téż/ gdy práwo vkázuie / iż Akolit z śiostrą Gieradę bierze/co Akolitowi po Gieradźie? nie wiérz temu/ ábyć Akolit w niewieśćiéy száćie miásto rewerendy / álbo w czepcu miásto birethá chodźić

miał:będźie

miał: bedzie tho ymiał ku inemu swoiemu pożytkowi obrocić. Nád tho powiedz mi / kiedy mátczyná máiethność práwie wszystká w tych tho stroioch niewieścich bedzie / á Hergeweth nie rowno mniey / álbo prostho nic: dobrzeliby tho było / iż by dziewká wszystko zábráłá / á syn nic niewziął? ábo gdyby dziewki niebyło: dálsza przyiaciołká iey / mimo bliższego syná álbo brátá pobráłá? Mam zá tho iż tego chwálić nie bedzieſz / gdy sye tey niesłuszności y niezgodności praw o Gieradzie iákie miedzy przyiacioły kłopoty stroi / pilnie przypátrzysz / chocby thez były y zgodne. A práwá máią być tákie / Aby kożdemu práwie było / rownem w blişkości rowny dział we wszystkiey máietności. Aby miedzy ludźmi á thym wiecey miedzy krewnemi przyiáźni mnożyły. Powiádasz też iż sobie syn Hergewetem / ktory sam bierze / Gierade nágradza. Y tho niewiem co zá nagrodá? musiáłá ná ony czásy ábo y dziś w Niemcech iednáka máietność w Hergwecie być / iáko y w Gieradzie. Bo sye to z práwá pokázuie Speculo: Saxo: lib: j. Artic: 5. Iure Municip: Articu: 23. in glosa. gdzie powiáda / iż Syn w nagrode Gierady / Hergwet brał. Ale y thá nagrodá niezáwzdy sye vkázowáłá: Abowiem gdy dziewki nie było / syn był: á dálsza

¶ Gierada sye synowi Hergwetem nie nágradza.

przyaciołká bráłá / iuż ſye tho ſynowi bliżſzému nigdy nienágradzáło/co od niego iáko od bliżſzégo odeſzło. V nas téż w Polſzce/niewiém co zá nagrodá Gierady Hergwetem być ma/zwłaſzczá miedzy rzemieſlniki y miedzy mieſzczány vboſzſzemi/gdźie kóni áni zbroie niemáſz:wſzytek v drugiego Hergwet/ włoczenká/ koſturek/śiekiérká/kijec/ máczugá/ miecz rzadko/koniá zbroie niepytay. A żóná przedſye w ſwoich vbiórách koſztowny rey wiedźie/ nád ſwóy ſtan ſye ſtroi vbiery koſztownemi którym końcá niemáſz. A zwłaſzczá gdy zá náſzych czáſów niektóré białégłowy zániechawſzy ſkrómnych vbiorów Polſkich Oyczyzny ſwoiéy / ná którém mátki ich żywąc w pobożnośći przeſtawáły: iely ſye cudzoźiemſkich ſzat y inych dźiwnych ſtroiów:nie doſyć mieć ſzáthe po Polſku: ále po Niemiecku/po Węgierſku/po Hiſzpáńſku:tákże inné ſtroie glówné/ ſzyyné/ reczné:iáko ſą Cepliki/oſwiki/tkánki/ bramki / czépki Morawſkie / ſtároſzwieckie/ chómle/kedźiorki/celpy s knáflámi/toczenice/ tubki/wiénice rozmáité/ſorbóty perłowé/złoté/záuſzki/ biréty s pontalmi/czapki od ſłońcá / myc-ki/ściérki/rąbki/ſerpanki/iedwabniki/latáwczyki/ rántuchy/ſwoiérze/ potyczki/ podwiki/ przednice perłowé / kołniérze sprzednicámi/ kołnié-

Vbogi Hergwet Polſki.

Bogáta Gierada Polſka.

rze opádłé

rze opadłe/oboyczyki/ kołnierze do oboyczykow/ krußki/ trepelle/zápony/krzyżyki/halsbánty/rozmáithym ſtroiem/ koßulki rozliczné / gurgole/ czechliki/ßorce/fártuchy/opáſánia dziwné/obrączki rozmáité/ ßérßé / weßé/gołé/drugie z łáncußkámi/ łáncußki ku opáſániu/ wácki / miéßki perłowé áż do ziemie / mándle / łáncußki / pierśćionki/korale/pacierze/fácelety/ bryżyki rozmáité/kſyążki ze ſrzebrem/letniki/ßubki rozmáitym ſtroiem/płaßcze/kóżki. A ktoby ty ſtroie mógł wyliczyć? Skąd też widzimy iże mężowie tymi ſtroymi ſobie y potómſtwu ſwoiému wiele złégo czynią: śiebie vbożą/gdy ná ty vbiory żónam álbo oycówie dziéwkam ſwoim wielki nakład czynią / których potym ná Tándećie y v żydów w záſtáwie widamy doſyć. Potómſtwo też ſwoié blißßé iákoby z ich własnośći odziérá ią/gdy ná ty vbiory koßtowné/ wßyſtke práwie máietność ſwoie włożą/które potym óná mimo dzieci właſné dálßa kthórá ſye do Gierady ćiągnie zá Gierade ſobie poczyta y dochodźi ich y otrzymawa ié / thám gdźie Vrząd nie ieſt ſpráwny w tym/mnimáiąc áby to wßycko do Gierady należáło.Przeto by y białé głowy niemiáły ſye w zbytnich koßtownych ſtroiéch kocháć/ częśćią iż ieſth przećiw Bogu : częśćią iż tymi

ſtroymi po śmierći ſwoiéy wielé złégo miedzy przyiacielmi mnożą / y maiethność ſwoie od ſwych bliżſzych niebácznie oddaláią / ktorą prá-
1, Timothe:2. wie wſzyſtkę w ty vbiory kłádą. Páwel święty
1, Petri,iij. vczy/Aby ſye niewiáſty przyochedożáły vbiorem poczćiwym ze wſtydem y ſkrómnośćią / nie splećionemi włoſy/álbo okłádániém złotá álbo perłámi/ álbo vbiorem koſztownym /álbo obłoczenim ſzat:ále dobrymi vczynkámi w ćichośći/ y w ſpokoynym duchu/ ktory ieſt przed Bogiem koſztowny vbiór. A ták mi tych Praw o Gieradzie niezgodnych / y choćby zgodnych nie zchwaliſz.

¶ Przeto tákowych praw o Gieradzie niektore miáſta Wielkierzmi ſwoiemi popráwili/iż gdźie
¶ Krákówiánów oſobliwy Wilkierz o Gieradźie. dźieci w małżenſtwie ſą / choć dźiewki álbo ſynowie / nie bierze Gierady śioſtrá żeniná / áni żadna iéy przyiaćiołká / ále ná meżá y ná dźieci iéy przychodźi/choćby dźiewki choć ſynowie byli. A gdźie dźieci niemáſz / tám żeniná przyiaćiołká bliżſza/to wſzyſtko co ku Gieradźie należy/co óná w dóm do meżá wnioſłá / á tych rzeczy czáſu żywotá od śiebie nieoddalilá: álbo dawnośćią czáſu ſye nie ſkáżiły / mimo meżá bierze. Acz y tho popráwienié niewiem ſłuſzneli w tym ieſt do końcá/ iż przyiaćiołká zmárłéy żo-

ny/ mimo meżá ma bráć. Czemu by thego mąż nie miał byc bliższy/który żenie swoiéy Práwem Bożym y przyrodzónym iest nabliższy:do którégo żóná z roskazánia Bożégo opuściwszy Oycá y Mátkę przystawa: tákże mąż do żony swoiéy / który przez wszystek czás małżeństwá stára sye o żóne opatruiąc ią wszystkimi potrzebámi wedle możności swoiéy / cierpiąc snią wszystki przypádłé doległości / o kthórych wiec siostrá y żadna ina przyaciółká nic nie wié/ ráthunku iéy żadnégo nie da/A druga y przez wszystek czás żywotá nie náwiedzi ónéy po któréy sye do Gierady ozywa/posługi iéy żadnéy nievczyni:wszystki przypadki mąż sam muśi znośic:ná koniec/ y pogrzéb spráwić/ y do namnieyszégo státku swoiégo/ żóny wedle przyśiegi swoiéy nieopuśćić. A dochowawszy ią sprácą niemáłą/potym tá która o niéy nic niewiedziáłá / spadek Gierady po niéy ma bráć: niesłuszna to : słuszniéyby to mąż otrzymác miał / Co sye y z Práwá nieiáko pokázác może/á to stąd : Gdy ty vbiory niewieśćié/ które żóná do meżá wnośi/podług práwá zá iéy żywotá Ruchomemi rzeczámi zową: á mąż wszystkę Ruchomą máiethność żénine zá żywotá iéy/skoro ią póymie/ własnym práwem bierze:tedyć thákże y po śmierći otrzymác właśnie by Spec:Saxnot lib. 1, Arti:31.

miał wszystki á wszystki/ktorękolwiek ruchomemi zową:iákoż y wedle práwá bierze ie po iey śmierci. Maritus post mortem vxoris omnia capit mobilia Specu:Saxon:lib:iij,Articulo 76.Iure Mun:Art.22.á słusznie to. Bo iesli ież własne są zá żywotá żeninego y zá potrzebą zástáwić y przedáć ie może: czemuby po żeniney śmierci miáły záś od mężá odpádáć/á ná kogo inego przypádáć: dla tey tylko przyczyny/iż ony rzeczy po żeniney śmierci Gieradą názową / á zá iey żywotá ruchomemi rzeczámi były: A stąd to dziwna iest/ poniewaž ty rzeczy ktore po żeniney śmierci Gieradą zową/zá żywotá iey ruchomemi były: tedyć ono nie krzeczy Práwo iest/kthore niedopuszcza niewieście oddálić Gierády krom przyzwolenia przyiaciołki bliskiey / ná ktorąby przypáść miáłá. Abowiem ieslić vbiorow niewieścich niezową Gieradą / áż po śmierci niewiásty: tedyć oná niewiástá nie Gierade oddaliłá/ále rzeczy ruchome / kthore podług práwá káżdy oddáć wedle myśli swey może/gdzie by też mogł okázáć/ iż áni Gierady áni Hergewetu niemász: poniewaž to zá żywotá zmárłych/ ruchome rzeczy były/zá żywothá mogły być oddalone / y są oddalone: z czegoż będzie Gieradá: Kiedyby oná z martwych wstáłá ktora ty ruchome rzeczy

vbiory ſwoie oddawáłá wedle ſwey myſli: miáłáby the dobrą ſwoiego poſtánowienia obrone: mogłáby ták mowić / Izem ia nie Gierade ále ruchome rzeczy oddáłá/ s ktoremi wolno mi było czynić com chćiáłá. Thákze by ten mogł mowić kthory thy rzeczy brał á był o nie imieniem Gierady od kogo gában : iz mnie nie Gierade/ nie Hergwet oddano/Ale rzeczy ruchome:pátrz ty ſobie Gierady y Hergwetu:nie wiem ia co to Gieradá/co Hergwet: ruchome rzeczy mnie oddano. á dobrze by mowił:Bo Gierady áni Hergwetu zá zywotá nie zową. A gdy ony rzeczy ruchome zá zywotá bedą oddalone/ Thedyć iuz nie bedzie co po śmierći názywáć Gieradą/ áni Hergwetem: tedyć áni Gierady áni Hergwetu niemáß. Dziwna ſpráwá o tey Gieradzie/iz ią tez niekiedy y po śmierći Gieradą nie zową: iáko gdy Akolit z śioſtrą Gierade bierze/ A potym on Akolit vmrze : iuz oná Gieradá nie bedzie Gieradą / ále Dziedzictwem : wßyſtki rzeczy po śmierći iego pozoſtáłe / w poſpolithośći nie ku Gieradzie/ ále ku dziedzictwu ſłuzą.Gierady ſye po nim domágáć nie moze / ieſliby iey odumárł. Spec: Saxo: lib. j,Articulo 5,in Textu: Poſt mortem Clerici omnia quæcunq; ſub ipſo tempore mortis inueniuntur, res ſunt hæredi-

I Gierady/ kiedy po śmierći niezową Gieradą.

tariæ: vtensilia nemo poteſt poſtulare.

¶ Dziwné thęż y przyczyny poſtánowienia tey Gierady w Prawie ſą opiſáné / á oſobliwie / dla czego żak máiąc świecenie / Gierade z śioſtrą równo bierze. Nápiſano / iż dla poſpolitych modlitw / które zá wſzyſtki winien czynić. Specu. Saxon: lib: j. Artic: 5. Iure Municip: Artic: 57. in gloſa. ☞ Czemu by ſye bes Gierady nie modlił zá roſkazánim Bożym / bo to ieſt Wola Boża / ábyſmy ſye ieden zá drugiégo modlili. A tráfia ſye téż to / iż ſye drugi nie z nabożeńſtwá świeci / iedno dla Gierady / áby ią rowno z śioſtrą brał. Bo kiedyby ſye nie oświecił / nie brałby iey z śioſtrą. Jeſt y inych wielé praw o Gieradzie nápiſánych / kthóré v wielu mądrych ludzi mieśca nie máią / kthóré ia téż tu opuſzczam: bo ſye niemáſz czym báwić: lepiéyby áby były popráwióné / álbo ná koniec pokazóné.

Wiém dobrze / iż ſye mamy wiárowáć / ábyſmy praw niepopráwowáli / áni kázili: o kthórych ſtánowieniu / wielé ſye mądrych ludzi z wielką pracą ſtáráli y bes wąthpienia mieli ſwoié rády y przyczyny ſwégo wieku przyſtoyné / zá kthorémi ie ſtánawiáli. Ale gdy inych wieków inné obyczáie / alia vita alios mores poſtulat: tedy vczeni w práwie / gdzie potrzebá iáka / álbo pożytek

CERASINI.

do thego

do tego wiedzie / nie próżną rzecz być powiádáią/ iż wielé praw odmienią/ wielé ich thèż wniwecz obrócą. Przeto tu zá tym przełożenim nie zgodnych praw o Gieradzie / zá tákiemi kłopoty y zaiątrzenim ktoré miedzy przyiacioły rodzi: y zá táką niespráwiedliwością / iż dalsza Osobá mimo bliższą ma bráć / zá tymi zbytki kthóré sye w vbiórach niewieścich pokázuią á końcá im niemász: zá thym téż / iż w Polszce inné obyczáie / inne w Niemcéch / obyczáiem Polskim nie wszystki práwá Niemieczkié służą / áni ich thèż tu w Polszce vżywáią: Rádził nadobnie zacny mąż w práwie mieyskim biegły Jan Cerázyn Wóyt wyższégo práwá M. zamku Krák: w swoich Księzkách / wszystkim przełożenym / wszystkim miástom / áby te Gierade iáko rzecz szkodliwą z ksiąg práwnych y Sądów swoich precz wygładzili / wespołek y z Hergwetem: áby po zmárłym żadnych rzeczy áni Gieradą áni Hergwetem nie názywano: tylko Dziedzictwem. Aby wedle inych świetych praw (kthóré równości vczą á Osobámi nie brákuią) potómkowie zá równo we wszystkie máietność po zmárłych wstepowáli / którzyby do niey równé práwo w iednym stopniu bliskości mieli / ták Dziewki iáko Synowie: zárzuciwszy ná strone ty názwiská y to brákowánie Osob/

CERASI NI cōsiliū de Gerada et Hergeueth.

nié Osób/ kthóré niewiedzieć skąd sye wPráwo w toczyło/ iż inny Dziedzic ma być Gierady/ inny Hergwetu. Słuszna by byłá/ áby po śmierći mátczynéy dźieci/ iáko synowie ták y dźiewki wszystkim cokolwiek po iéy śmierći zostánie/ równo sye dźielili/ iáko y po śmierći Oycowéy: nie miánuiąc nic áni Gieradą áni Hergwetem. Aby to wszystko dźiedźictwem było co kolwiek po zmárłym zostánie wedle ónego Práwá/ Cum quibuſcunq; bonis homo moritur, hæreditas appellatur. Specul. Saxon. lib. j, Articulo 6.

Hergeweth.

HErgeweth Łáćinnicy zową/ Arma bellica, res expeditorias, rzeczy ku wypráwie woienney służącé/ które Wdowá po śmierći mężowéy winná Dźiedzicowi iego wydáć iáko y Mąż po żeninéy śmierći/ Gierade/ iéy bliższéy: ieśli dźiewki własnéy niemász. ∴ ∴ ∴

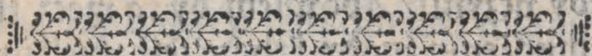
Co do Hergwecu należy.

CO prawdźiwie do Hergwetu należy/ napisano Spec: Saxo: lib: j, Articulo: 22. Iure Municipali Articu: 25: Miecz/ kóń dobrzy ośiodłány/ Tarcza/ zbroiá co lepsza/ na iednego człowieká którą zá żywotá swoiego miał / száty powszednié/ pośćiel woienna/ to iest łożko z poduszką/ dwie prześćieradle/ miednicá/ obrus/ recznik/ kociel ieden álbo co temu podobnego. A iesliby pozostála wdowá s tych rzeczy kthórey niemiáła/ á przyśiegą tego popráwiłá iż ich niemász: tedy dáwáć niewinná. W Terćie nic wiecéy niewypisano / coby do Hergwetu należało / tylko námieniono iż inni do Hergwethu wiele inszych rzeczy przykłádáią. Coby tho były zá rzeczy/ ácz niepołożono/ ále podobieństwo/ iż iesli tárcza należy do Hergwethu/ tedy do tárczéy drzéwce. ./. ./.

¶ Thu iesliby kto przykłádem Gieradý iáko sye powiedźiáło chćiał też Hergweth z Práwá y od Sądów swoich precz wygłádźić/ y násládowáć w dochodzeniu spadków/ ónych świetych praw o równym dźiale miedzy równymi w bliskośći: nie źleby vczynił/ Abowiém by tá rzecz służyłá ku rozmnożeniu zgody/ kthóra iest wielkim obo-

wiąſkiem w záchowániu towárzyſtwá y ſpołeczney przyiáżni miedzy ludźmi / ſłużyłá by ku zgłádzeniu wielu przyczyn / ktore s tych rożnośći praw ku niezgodźie wiodą / iáko y tu o Hergwećie thèż niezgodliwé práwá : In Iure Municipali ſtoi : iż iedná miednicá á dwie przeſcierádle do Hergwetu należą. A w práwie Sáſkim iedno przeſcierádło á dwie miednicy. Przetho ieſliby ſye rzecz toczyłá około Hergwetu á ináczey by niemogło być / thedy vchodząc ſwaru niepotrzebnégo nic bym ſye około niego wiecéy niewdawał / iedno ilo w texcie nápiſano ſtoi. A ſłuſznie bym ſye przy tym zoſtał: Bo ieſliby kto nad ty rzeczy woienné chćiał co wiecéy do Hergwetu przyczyniáć / ſądząc ſye ná thym co nápiſano (iż inni wiecéy do Hergwetu przykłádáią) thedy práwo Iure Municipali Artic: 26. w texcie iáſnie powiáda: iż wſzyſtki rzeczy woienné ku Dziedźictwu należą / oprocz Hergwetu. A ták Hergwet muśi nic innego nierozumieć iedno ty tylko rzeczy wyzſzéy miánowáné w texcie ſzczérym ná mieścach wyzſzéy náznáczónych / gdyż wſzyſtki rzeczy woienné ku Dziedźictwu należą.

Omnis generis armatura ad hæ reditatem pertinet.

Dziedzictwo.

Do Dziedzictwá co należy.

Ako Práwo znacznie opisało / co do Gierady należy / co do Hergwetu: ták też niecpuściło tych rzeczy które ku dziedzictwu służą. Aby sye Dziedzic niemylił a dobrze rozumiał co Dziedzictwem názywáć ma y co mu ku dziedzictwu służy/ czego sye domágáć ma.

Ty tedy są rzeczy do Dziedzictwá należącé/ wszelakié imienié albo właſność zmarłego nie oddaloná/ wszelkié śrzebro y złoto/ które nie ieſt ku ochędoſtwu niewieściemu robioné/ iáko są kubki/ kieliszki/ lichtarze/ miſki/ y inné naczynié ku piciu y potráwóm y ochędoſtwu ſtołowemu ſpráwioné/ których vżywano choć złoté/ choć śrzebrné/ miedziáné/ mosiądzowé/ cenowé/ ołowiáne/ żelazné/ którego kolwiek metallus których iedno albo dwoie niewieście kthórá Gierade bierze/

dziedzic z łáſki ſwéy dawa/ y ná woléy iego ieſt/ ilé iéy s tych rzeczy ná odpráwie chce dáć / iáko napiſano o tym Iure Municip: Artic: 23. in gloſa, et Articulo 58. Nád to ku Dziedzictwu ná=leżą pieniądze / ſukná / płothná cáłé niepoczeté/ rzeczy kupieckié/ ktoremi zmárły kupczył/ końié/ woły/ wieprze/ świnie y inné bydłá ktoré ná pá=ſzą wyganiáią/ álbo niemi hándluią. Wieprze karmné/ ktoré ſą pobité y porąbáné nienależą ku dziedzictwu ále ku żywności y ku poſpolitemu wychowániu domowému. Cáłé nierąbáné ku dziedzictwu: tákże półtowé mięſo/ ſzołdry/ vdzce ſádłá/ zboża / ſtody/ ſkrzynie/ fáſy do chowánia zboża y mąki: wſzyſtko co gwoździem przybito/ w glinę álbo w ziemię wpráwiono/ ſtoły / ſtołki/ oſtáwienie ſtołowé/ chuſty łáziebné/ y co ku ściéréniu y vmywániu należy: ſkrynie proſté/ panwie/ kádzi nieruchomé/ wſzyſtki kotły/ oprócz iednégo prálnego/ ktory ku Gieradzie należy. Fá=ſy/ kuffy prozné/ kury/ gęśi/ káczki/ y inné ptác=two/ pſy kothki/ możdżérze/ wſzelkié zbroie/ tár=cze/ y inné oręże woienné/ oprocz tych kthoré ku Hergwetu náleżą. Wino/ piwo/ miody y inné wſzyſtkie picié/ iárzyny/ mięſá/ y inné ſtráwné/ ktoré ku domowéy roczney żywności nie ſą od=dzieloné. A ieſliby trzy oſoby abo więcéy ich

było do dziedzictwá álbo do Hergwetu. Stárszy naprzód miecz bierze: potym wszystki rzeczy dzieli. A młodszy naprzód obiera: Iure Municipa: Artic: 26. 58, in Textu & in glosa. Położono w texcie Spec: Saxo: lib: j, Artic: 24. w pospolitości/ iż wszystki rzeczy oprócz miánowánéy Gierady ku dziedzictwu należą. Ale inne mieścá vczą/ s kthórych musimy rozumieć iże wszystki rzeczy ruchome/ oprócz nietylko Gierady/ Ale téż oprócz Hergwetu y żywności domowéy ku dziedzictwu należą. A tho tám gdzie Gierade y Hergweth záchowuią: ále kedy go niezáchowuią/ tedy wszystki rzeczy w pospolitości ktoré po zmárłym zostáią/ nie są áni Gieradą áni Hergwetem/ iedno rzeczy ruchomé wszystkim dziedzicóm po zmárłym wrówny dział służąc.

¶ Rozdział Dziedzicznych rzeczy.

Powinność Dziedzicá kthóry Spadek bierze.

Dziedzic gdy pociąga dłużniká o dług który ón dłużnik zmárłému był winien po kthórym Spadek bierze/ niepowinien długu przećiw ónému dłużnikowi dowodźić: Ale dłużnikowi należy ná żałobe sprawowáć sye y swoiéy obrony dowodźić: dla thego iż

ón dłuż

on dłużnik sam / dług vczynił y żyw ieszcze iest/ y sam lepiey o tym długu może wiedźieć niż dźiedźic. Specu:Saxo:lib.iij, Articu:31. Ale ktho dźiedźice pociąga o dług kthoryby zmarły miał być winien/ Tedy ten ktory na dźiedźice żaluie/ winien przeciw im długu dowodźić samośiodm dla tego iż dźiedźicy o długu y o inych sprawach Oyca swoiego abo ktorego innego przyaciela zmarłego mogą niewiedźieć/ y nie oni thego długu vczynili: y nayduie sye thego niemało/ iż dźiedźicow o to pozywaią/ czego zmarły niebył winien/ ani o tym słychał. A iesliby obwinieni długu przeli/ tedy gdy przyśięgą style świadkow ile ich na przeciw im Powod miał / będą od oney sprawy wolni. Nazywaią the sprawe/ po vmarley ręce iako Łacinnicy zową MORTuam manum; kiedy ktho dźiedźice pociąga o dług onego zmarłego po kthorym oni spadek biorą: gdźie Powod żaluiący przeciw dźiedźicom/ winien dowodźić długu samośiodm. A nie tam sprawe po vmarley ręce zową gdźie dźiedźic pozywa kogo o dług zmarłego. Bo dźiedźicowi przeciw dłużnikowi zmarłego nie idźie taki dowod iaki żaluiącemu przeciw dźiedźicom Speculo Saxon: lib: iij, Artic: 31.

Vmarła ręka co iest.

¶ Dziedzicy o dług zmárłégo niewinni odpowiádáć przed Trzydźiestym dniem od śmierći zmárłégo dłużniká/Ale áż po dniu trzydźiestym.

¶ Dziedzicóm długi máią być płácóne kthóre zmárłému dłużné były. Specu:Saxon:lib:j,Ar:6.

¶ Dziedzicy długi zmárłégo kthóre zmárły był dłużen powinni płáćić z máietnośći iego tylo ilé sye máiethnośći ónego zmárłégo po kthórym spadek bióra wynóśi/á nie wiecéy:wyiąwszy by sye wdáli nie tylko óni ále y opiekunowie y kto kolwiek inny w czyie máietność/ Inwentarzá nie vczyniwszy Vrzednégo/thedy winni wszystki długi płáćić/chocby théż máietność zmárłégo mnieysza byłá. Ieśliby téż dźiedzicy mienili iż żadnéy máietnośći po zmárłym niewźieli skądby dług mieli płáćić/ Abo by nie wszystkiego zeználi á potym sye tho ináczey pokazáło/ thedy dwoiáko winni płáćić. Támże Spec:Sax:lib:j,Arti: 6.

¶ Dziedzic w then czás długi kthóre zmárły był winien płáći/ kiedy długu dowiodą iáko po vmárłéy/iáko wyszéy o tym. Iure Muni:Artic:26.

¶ Dziedzic Oycowskiego contractu w tym nie

winien dźierżeć gdyby Oćiec imienié konu przedał: y wzdáć obiecał/ á wthym nie wzdawszy vmárł / thedy syn niewinien ná mieścu oycowskim zdáwáć. Abowiém ón bliższy iest do imienia Oycowskiégo niż kto inny. Wszákże syn winien wróćić pienądze / iesli kthóre oćiec zá óno Imienié wźiął. Speculo Sax: lib: j, Articulo 9.

¶ Dźiedźicy kiedy miedzy sobą dobrá dźiedźiczné dźielić máią/ stárszemu należy dźielić á młodszému naprzód obiéráć. Spec: Sax: lib: iij, Arti: 29.

¶ Dźiedźicow kiedy niemász/ mąż z żoną po sobie spádek biórą mimo skarb Królewski Spec: Saxo: libro iij, Articulo 8. in glosa.

¶ Dźiedźic zá wystemp zmárłégo nic niewinien ćierpieć/ Spráwy żadné sądówé o ón wystemp ku karániu náń niespadáią / wyiąwszyby przećiw ónemu zmárłému poki żyw był o ón wystemp álbo złoczynstwo czynióno / á okazáło sye iżby dźiedźic z ónego wystempu co otrzymał. Chocby też przećiw zmárłému nic nieczynióno/ á okazáło sye po śmierći iego iż co przećiw Królowi/ przećiw rzeczypospolitéy zbroił/ á czyniono by o tho po śmierći: Dźiedźic winien zmárłégo

brónić y

bronić y zań odpowiadáć. á iesliby zmárły był pokonan/ tedy dziedzic nic innégo nie ciérpi tylko dziedzictwá po onym zmárłym nie bierze/ dobra iego wszystki do Skárbu Królewskiégo máią należeć. ./. ./. ./.

¶ Dziedzicy nie biórą Dziedzictwá po śmierći tych którzy przeciw Królowi albo Rzeczypospolitéy co wystąpili/ którzy czárnoksiężnicy byli/ czárownicy / wywołány / wywołánie Rók y sześć niedziel cierpiący/ więźniowie którzy sámi sobie dla boiáźni męki śmierć zádáli / kthórzy miastu liczby vczynić niemogli/ tych wszystkich dobrá nie idą ná dziedzice ále do skárbu Królewskiégo : wszákże iesli by sye przydáło iżby sye kto zabił á przyszło mu tho z choroby/ z gniewu/ melankoliey/ w szaléństwie/ z przygody/ nie z vmysłu: dobrá ich pozostáłé ná dziedzice ich spadáią. Iure Municipa: Art: 26. in glosa. Speculo Saxonum lib: j, Articulo 5.

¶ Dziedzictwo wedle Práwá Niemieckiégo kończy sye wśiodmym rodzaiu. Sp: Sa: lib: j, Ar: 3.

¶ Dziedzic okolo Depositu/ tho iest/ schowánéy rzeczy którąby zmárłemu ku schowániu byłá dá-

ná/ iáko ma postepowáć / pátrz w Reyestrze w słowie Deposit/ y innych rzeczy dziedzicowi ku wiedzeniu potrzebnych/ w słowie Dziedzic/ Potómek. .a. ·/.

☞ Przyczyny dla kthórych Ociec dzieci swoié wydziedziczyć może/ ty są w Prawie opisáné.

Przyczyny wydziedziczenia.

1. Naprzód/ Jesliby sye Syn targnął ná rodzice reką y bił ie. 2. Jesliby im krzywde wielką czynił. 3. Jesliby im ná gárdło folldrował w spráwie ktoraby niebyłá przeciw Królowi álbo Rzeczypospolitéy. 4. Jesliby towárzyszył z złoczyncámi álbo sye około czárnoksyestwá/ ábo czárów bawił. 5. Jesliby chciał Oycá zdrádliwie otruć. 6. Jesliby z mácochą álbo miłośnicą oycowską złaczenié miał. 7. Jesliby syn oycá oskarżał/ ták/ iżby go swoim oskárżénim w wielkie szkody przywiodł. Albo iesliby rodzicy z iego vtracánia wielką szkode podieli. 8. Jesliby oycá z więzienia rekoiemstwem wedle możności swoiéy niewyzwolił / chocby sye rekoiemstwo ná osobe wściągáło/ choć ná dług : A to tylko ná syny nie ná dziéwki należy. 9. Jesliby oycu zbraniał áby iáłmużny niedawał / álbo Testámentu nieczynił. 10. Jesliby króm woléy

rodziców z graczmi / z błazny / z ludźmi lekkimi towárzyszył / á wtym trwał / wyiąwszyby sámi rodzicy tácy byli. 11. Jesliby oycu bronił córy álbo wneczki zá mąż wydáć / wedle możnéy máietności swoiéy y owszem y córá iesliby ią ociec zá mąż chciał dáć / á óná sye thego zbrániálá / áná cielesność sye vdáłá / ma być wydziedziczóná. A iesliby iéy rodzicy do 25. lath nie wydáli / á s thąd sye snádź ná swą wolą vdáłá. Albo théż iesliby bes przyzwolenia rodziców zá dobrego człowieká szłá: to iéy nie ma być ku niewdzięczności poczytano / Abowiem sye óná thego zá winą rodziców swoich dopuściłá.
12. Jesliby o rodzicoch od rozumu odeszłych godnéy pracey niemiał. 13. Jesliby rodzicá iethego wczás niewyzwolił / ták iżby w więzieniu vmárł. 14. Jesliby syn Heretykiem to iest odszczépieńcem od kościołá krześciáńskiego był. Spec: Sax: lib: j, Artic: 17. in glosa.
15. Jesliby o zábicie swych rodziców nieczynili. lib. j, Artic: 62. 16. Jesliby Imienie rodziców zá żywothá ich posiadł / Abowiem niegodna iest aby then temu dobrá zostáwić miał od kogo iest przed tym obrázón. lib. iij, Artic: 84. in glosa.
¶ Aby sye ktho iákiégo Imienia rozumiał być

práwym Dziedzicem iesli iest bliższym albo dálszym/ to z inąd niemoże być lepiey poznano iáko zwyrozumienia Spadków/kthore ácz są w Porzadku Fol. 113. 114. 115. 116. y w Artykułoch Fol. 1. 2. 3. 4. opisáné/wszákże iż też osobliwa iest figurá do tego z Niemieckiego ná Láćińskie przełożóná / przez zacnégo meża Stánisławá Eichlerá w Práwie Dokthorá á Woytha wyższégo práwá M. zamku Krakow: s ktorey łatwie kożdy poznáć może iáko spadki idą ná thy krewné/ ktorzy sye ód nas rodzą/kthórych zową Descendentes. Jáko ná tych od ktorychesmy poszli/kthorych zową Ascendentes. Jáko ná tych ktorzy sye známi społem rodzą y od nich théż inni pochodzą/ktorych zową Collaterales, Transuersales ex obliquo cognati, y mieśca kedy o czym w Práwie nápisano stoi / krothko zebráné pewné náydzie: zdáło mi sye nicnie być z drógi te figure tu tymże łáćińskim iezykiem dla Laćinnikow położyć / y dla Polaków / Bo rzadki Polak y ná miásteczkach ktory vmieiąc Polskié czytáć aby też y łáćina nie szermował. Kthóra tho figurá taka iest iako niżey opisano stoi.

Descēdentes.

Ascendentes.

Collaterales.

FIGVRA

FIGVRA SEV TABVLA INDICANS GRAPHICE,

QVOMODo Hæreditas ab inteſtato deferatur, et quiſnam proximior potiorq́ꝫ ad capiendam hæreditatem habeatur, ex Saxonico ſimul & communi Cæſareoúe Iure concinne excerpta, necnon ad frequentiorem in Saxonica prouincia vſum & obſeruationem accommodata, per excellentem virũ STANISLAVM EICHLERVM, Iuris vtriusqꝫ Doctorem & AduocatumProuincialem, Iuris ſupremiMaydeburgenſis Caſtri Cracouieñ, ex Germanico in Latinum transfuſa, & nunc denuo per eundem recognita & aucta.

Cũ dece-

- *Cū decedēs intestatus relinqt hæredes.* In.
  - *Descēdentiū Linea deorsū uersum tēdēte &*
    - Horum vnicus tantūmodo existit, tum liquidò cōstat, ad eū solū hæreditatē pertinere, siue is ꝓximo, siue longissimo gradu sit. Etem̄ descendentes tā liberi iusti, vel naturales & legitimi, q̄ꝫ naturales tantùm. Sed ad Ius legitimorū redacti, cuiuscūqꝫ sexꝰ, siue ꝑ masculinā siue fœminā sobolem descendant, & siue potestati patriꝫ subditi, siue eadē soluti sint, omnes hij, ascendentibus & ex trāsuerso cognatis præferuntur. (In Authen: de hæredit: ab intest: venien. § Si quis igitur & authē. in succeßiōe C. de suis & legit. hære. & inst. de seruili cognatiōe. § repetitis. inst. de hæredit. q̄ ab intest. defer. § Intestatorū.) Hæc equidem nūcupatur recta linea, extra cuius terminos, hęreditas tā diu minime egredi debet, q̄ꝫ diu aliquis in eadem superest, lib: 1, arti: 3. in glosa, & arti: 17. § attamen vtriusqꝫ sexus nepotes.
    - Omnes primo gradu continentur, tum æqualiter succedūt, nulla differētia perquisita mares ne an femellę fuerint, & ꝑ masculinā ne lineā an fœmininā descendant, siue sub potestate patria, siue illa liberi sint. (In authen. In succeßiōe C. de suis & legitimis hæred.) lib: 1, artic: 3. § qui à primo gradu artic: 17. § Omnes qui se in vno gradu. Iure Municip: arti. 23 in glos. post principiū.
    - *Quòd si eorū plures existūt ac*
      - Aliqui primo gradu constituti, nō emācipati, seu indiuisi, mortē obierunt, relictis liberis, illorū liberi cuiuscūqꝫ sexus, in sui patris matrisue locū ingredi ētes, succedūt in stirpē vna cū cœteris primū gradū tenētibus, (Instit. de hæred. quę ab intest. defer. § Cū filius versiculo æquum enim esse ac ver. & quia placuit. in authen. de hæred. ab intest. venien. § Si quis igitur, ver. quantam eorū parēs.) lib: 1, artic: 5. Iure Munic: arti. 63. in gloss. finali. Itaqꝫ
      - *Vel ꝑtim sūt ꝑrimi, partim ulterioris gradus. &*

vt dictum est,

Vel partim sunt primi partim ulterioris gradus. &

vt dictũ ẽ, ÿdẽ nepotes neptesue sequũt patrẽ &matrẽ suã. Succedẽdo in stirpẽ, id ẽ tã magnã ex hæreditate defuncti portionẽ pcipiũt, quãtã eorũ parẽs adeptus esset, si supuixisset, occupãtes locũ sui parentis, Iure representatiõis, siue sint pari, siue dispari & vlteriori gradu lib: i, art: 17. in glos. prima, (instit. de hęred. quę ab i test. defer. d. § Cũ fili⁹, ver. pari ratiõe ac sequẽ. duobus.) At si eorũ parẽs est emãcipat⁹ seu sepatus absolutusq́, vel illius parẽtibus vita fungẽtibus quidpiã percepit, tũ ab eis diuisionẽ & partẽ hæreditatis exposcẽtibus vẽdicãtibusq́, exigitur (interposita Iurisiurãdi religiõe) collatio illorũ bonorũ & rerũ, qbus videlicet vna cũ suo parente absoluti emãcipatiq́ fuerint, Nisi huiusmodi successioni per eos eorumq́ parentem esset renunctiatum, Nam tali renunctiatione facta, nequaq́ ad hæreditatem admittuntur, lib: i, artic: 13, lib: ÿ, artic: 19. Quanq́ id iuxta Ius mũicipale secus obseruet. Ac emancipati, participatiõe hæreditatis simpliciter careãt, art: 63. 57. Deniq́ à dicta collatione eximũtur et excipiũtur, illa, quę præcipue data donataq́ forẽt, secũdũ ar: 10. li: i. Quod si nõ extãt primi gradus liberi Sed tãtũmodo vlteriores piter succedũt in stirpẽ, siue sint vno gradu, vt nepotes soli, siue diuerso vt pnepotes quoq́, vel deiceps eodẽ modo alÿ recta descẽdẽres, (d. § Cũ filius, ver. & quia placuit, ac § finali Iuribusq́ supra allegatis.

Successio in stirpem.

Cū decedēs intestatus relinqt hæredes.

In Ascendentiū Linea sursum uersum tēdēte.

Vtpote Patrem, tum is solus hæreditate filij vel filię suę potitur, exclusis matre ac omnibus cæteris ascendentibus collateralibusq; lib. i, arti. 17. (leg. 2. C. ad senatusconsult. Tertullianū, d. § Si igitur, In authent. de hæred. ab intest. venien.) Sed si defunctus caret patre, mater tum succedit, Summotis omnibus alijs ascendētibus & à latere cognatis. Ita q in tali specie seu casu nec frater nec soror præmortui fratris vllam participandę hæreditatis facultatem habet, (d. § Si igitur & d. arti. 17. lib. i. § 1. arti. 33. eodem lib. ac art. 38. lib. iij. in gloss. circa medium.

Quòd si neq; pater neq; mater in uiuis sit, tum huiusmodi distinctione utendum est.

Aut em̄ aliqui ascēdentes supersunt, veluti auus auia, vel horū alter duntaxat, tum hij æqualiter ad successionē veniunt, postpositis cūctis alijs ascendentibus & ex transuerso consistentibus. Atq; hoc modo, ab auo & auia excludūtur proauus proauiaq;. Porro idē deinceps etiam de cæteris ascendētibus accipiendum est, Salua gradus prærogatiua, vt videlicet in proximo gradu situs, remotiori & vlteriori anteponatur, (§ Si aūt plurimi, in authent. de hæredit. ab intestat. venien.) lib. i. d. artic. 17 in gloss.

Aut deficiunt ascendentes, tum ex obliquo cognati succedunt, vt infra subijcitur. Illud deniq; notādum est, Quòd ascendentium linea itidem appellatur, recta linea supior, intra cuius fines, tamdiu hæreditas pmanere debet, q̄diu aliquis in eadē iuenitur.

Appendix Regulę in ascendentium linea.

Caue istum locum lubricum. Nam de isto casu varię opiniones sunt. Alij sequuntur istam opinionē, Doctoris à Buxdorff, vt videre licet apud D.

MELChiorem Kling Iurisconsultũ, in eius Enarrationibus in quattuior Institutionum Iuris Ciuilis Principis Iustiniani libros æditis, in Tit. de hæred. quæ ab in testa. defer. Ibi de successione Collateraliũ de Iure Saxonum. Eandem quoq; approbat VVolffgangus Losz in suo emendato Germanico Spec. Sax. lib. i, arti. 17. in ipsius additiõe germanica. Alij non solum patrem & matrem, sed etiã auum & auiam anteponunt fratribus & sororibus, vt id apparet in Decisiõibus Lipsensium Scabinorum. Et hanc sententiam amplectitur D. Christophorus Zobel Iurisconsultus in eius ad correctum Germanicũ Spec. Saxon. lib. i, artic. 17 additionibus latinis, Attestans eam esse frequentiorem & consuetudine receptam. Alij auum & auiam simul cũ fratribus & sororibus ad successionem æqualiter vocant, ita existimãt Maydeburgenses. Quælibet sanè harum opiniõum habere potest suã adstipulationẽ, videlicet prima confirmatur eo φ argumento à contrario sensu, etiã in correctorijs locus sit, quando lex vel statutum aliquid specialiter sancit, vt tunc ex ipso sermonis contextu censeatur generaliter & regulariter in alijs negare, quemadmodũ docet Alciatus in lib. ij, de verb. signif. Equidem 17 articulo lib. i, Ius & statutũ Saxonicũ specialiter & nominatim inducit, φ pater ac mater excludat fratres sororesq;, ergo à contrario aliter sentit de alijs ascendentibus, de quibus non generaliter proposuit. Secunda opinio habet pro se intellectum glosę secundę statim in principio dicti art. 17. & additionẽ glosę in arti. 3. lib. i, ibi in successionibus vero hæreditatũ. Tum eam adiuuat illud, φ appellatiõe patris & matris veniant auus et auia ex lata significatione. (L. iusta interpraætatione ff. de verborũ signif.) Tertię opinioni succurrit cõmunis doctorum decisio in authen. quas actiones C. de sacrosan. Eccle. Nempe φ in correctorijs etiam si eadẽ vel maior (non tamen in textu expressa) ratio adsit, minime concedatur extensio, sed dicti artic. 17. principium est correctorium iuris cõmunis, nã de iure communi fratres & sorores succedunt æqualiter cum patre & matre vt patet ex additione eiusdẽ artic. ac auus & auia, patris matrisq; appellatione per extensionem venit, nec enim sub nomine patris & matris auus auiaq; proprie continetur, vt notatur in præfata L. iusta interpraetione. Deniq; nulla est ratio expressa verbotenus in d. arti. 17. Igitur ista constitutio de patre & matre non extendi debet ad auum & auiam, atq; in dubio non est recedendum à verbis statuti (Zasius in L. omnes populi ff. de iusticia & iure vbi allegat L. 1. § Si is qui nauem ff. de exercitor.) Immo in casu per statutũ non prouiso, adhęrendum est iuri communi ac æ-

Opiniões do ctorũ de successione Ascẽdentium.

In dubijs nõ est recedendũ à verbis Statuti.

qualis successio danda auo auiæq; cum fratribus & sororibus. Et hæc via videtur esse media (quę semper in dubijs eligēda est L. antiqui. ff. Si pars hæred.) necnon iuri communi consequenterq; æquitati magis consonans. Nec prædictę secundę opinionis Ratio, quę ab eiusdem sententiæ authoribus plerunq; allegari solet satis firma & clara esse videtur. Nam similitudo Sinus (quem Germani sua lingua, Busem, vocant) demonstrat potius & rectius ipsos filios & descendētes in sinu parentum & Ascendentium, q̄ ipsos parentes & ascendentes in sinu filiorum & descendentium considerari debere. Neq; illa ratio ad Ascendentes Sed verius ad descendentes (præsertim in memorato artic. 17.) referri debet, prout latina verbi illius Germanici, BVSEM, interpræratio in antiquo latino eiusdem art. 17. textu, per hæc verba facta, vtpote. Eo q̄ Successio non respicit gradus Ascendentium & Collateralium q̄ diu descendentium gradus & genitoribus suis in generatione æqualis inueniatur. &c. manifeste ostēdit, vna cū ibidem adiecta glosa tam Germanica q̄ Latina. Verumtamen quænam dictarum opinionum sit approbanda, & recipienda. Prudentū et Iuris Saxonici peritorum Iudicum arbitrio Iudicioq; relinquitur.

Media via semper in dubijs eligenda.

Cū decedēs intestatus relinqt hæredes. In. — *Transuersali Linea* — Si sunt superstites frater aut soror. &c.

Cùm de-

Transuersalis Linea.

Cū decedēs intestatus relinqt hæredes. In.

Si sunt superstites frater ac soror, aut alter eorū, ex vtroq; parēte coniuncti, Hij (prę alijs fratribus & sororibus consanguineis vel vterinis tantùm vlteriorem, quippe tertium tenentibus gradū proxime subsequentem, lib. i, arti. 3. (in authen. cessante & authen. post fratres C. de leg. hæred. in authen. de hæred. ab intest. venien. § Si igitur defunctus) vocātur ad successionē lib. ij, arti. 20. Ac ijdē excludunt prę mortuorū fratrum filios omnesq; alios à latere cognatos lib. i. arti. 17. § Quando aūt ad hæreditatem soror non pertineat, sumpto argumento à cōtrario sensu iure municip. arti. 63. in gloss. Insuper eisdem defertur hæreditas prę cunctis alijs ascendētibus, exceptis patre & matre, d. art. 17. lib. i, vbi in textu hæc verba referuntur. Mater in successione fratribus præferatur, ducto inde argumento à contrario sensu, q nempe non extante matre vocand⁹ esset frater ad hæreditatem. Neq; enim ibi fuit vlla mentio aui vel auię. Atq; hæc est limitatio regulę in ascendentium linea. prout supra memoratū est.

QVòd si nullus fratrum siue sororum vtrinq; coniunctorum, sed consanguinei vel vterini tantūmodo supersunt, hij in capienda successione præferuntur omnibus alijs ex transuerso cognatis, etiam pari gradu contentis (d. § Quando autem ad hæreditatem soror non pertineat, d. art. 63. iure municip. in gloss. penult. lib. i, arti. 3. in authē. de hæred. ab intest. venien. § reliquum, ver. Hijs autem, in authen. post fratres C. de legit. hæred.) Præterea animaduertendum est, q consanguinei vel vterini tantum fratres sororesq; succedūt ex æquo, illi cui sunt ex vno eodemq; latere connexi. Cæterum si defunctus, quosdā fratres consanguineos ac germanos tantûm, & alios quosdam dunxat vterinos reliquerit, tum fratres vterini, bona quę à matre ipsorum rectaue linea materna, ad defunctum fratrem peruenere, soli accipiunt, In bonis autem à recta linea paterna profectis, soli succedunt consan-

guinei. Deniq; cum fratribus & sororibus con san guineis siue vterinis tantûm, simul vocantur & liberi fratrum ac sororum ex vtroq; parente iunctorum lib. ij, arti 20.

Quando neq; fratres & sorores vtrinq; coniuncti, neq; etiã fratres & sorores ex altero tantûm parente connexi, siue liberi fratrum & sororũ ex vtroq; parente iunctorũ extant, tunc locũ habet communis regula, Quòd videlicet omnes ex transuerso cõsitentes suo ordine ad hæreditatem vocantur, secũdum vniuscuiusq; gradus prærogatiuã, vt qui gradu proximo vel pari sunt, cæteris anteferantur. Atsi multi eiusdẽ gradus inueniãtur, hæreditas inter ipsos, pro personarũ numero diuiditur, id est in capita, Ita tamen q differentia, an quis ex vtroq; vel altero parente iunctus sit, extendatur, vltra fratres & horum filios, ad reliquos omnes agnatos cognatosq;, iuxta obseruationem Iuris Saxonici. Licet de iure communi secus sit. (notat Barth. in L. post consanguineos in § legit. ff. de suis & legit. hæred. PAulus de castro in authen. post fratres fratrumq; C. eodem titulo, Et idem in consilio 83. incipien. id quod supra conclusum est.) Porrò omne discrimẽ sexus, cessat in capiẽda hereditate. * Verum tantummodo in gerada paraphernaq; seu vtensilibus, necnon expeditorijs rebus percipiẽdis, habetur ratio sexus. (In authen. post fratres C. de legiti. hæred. authen. de hæred. ab intestat. venien. § Si vero neq; fratres) arti. 23, iure munici. in gloss. post principiũ lib. i, artic. 5. lib. eodẽ arti. 24. lib. iij, artic. 38. lib. i, arti. 22. 23. & 27.

* .i. in capiẽda hereditate nõ habetur ratio sexus, sed æqualiter capiunt siue mares siue femellæ.

Sequuntur quædam exempla, dimidię siue ex vno dumtaxat latere cognationis.

Defuncti frater consanguineus tantûm, ac eiusdem frater solummodo vterinus, parem succedendi gradum obtinent. Item præmortui fratris vtrinq; coniuncti filius, prefertur illius ex vno saltem latere connexi fratris filio. Item defuncti consanguineus vel vterinus tã-

tummodo frater

tummodo frater, anteponitur patruo. Item eius qui decesit vno dumtaxat latere iuncti fratris liberi, ex æquo ad hæreditatem vocantur, cum patrui filijs. Item defuncti consanguineus aut vterinus tātummodo frater, & vtrinq; connexi fratris filij, pariter succedunt. Itē præmortui fratris ex vnico latere iunctę sororis filius, et amitę ex vtroq; parēte filius, simul potiūtur succesiōe. Atq; simili modo deinceps, per omnes collateralium gradus, succedendi racio fieri & duci debet.

Vpominánie ku téy Tablicy.

W Téy Tablicy Práwnéy iáko y w innych Práwiéch/ Polacy kthórzy sye nie wielé łáciną báwią / á przedsye z łáciny około Práwá co vmiéć chcą / nie rádzi widzą przywodzenia mieść s kthórych sye znáczy gdzie co w głównych práwiéch Césárskich położóno/ dla tego / iż ty przywodzenia álbo Allegácyę bywáią dlugié/á nie kożdy ich czytáć vmié/áni wedle ich szukáć: y mówią thák pospolicie / Nic po tych állegácyach / iedno rzecz zátrudniáią / smáku w nich żadnégo niemász/y w Speculum Saxonum w glozach bárzo wádzą. By ié kto ná Polskié przełożył/ wyrzućiwszy ty Allegácyę / kożdému by było łatwieysze wyrozumienié. Nie dziwuie sye iż thák mówią/ Bo tych Allegácyy potrzeby nié znáią iż ku łátwieyszému Praw Césárskich náleziéniu służą / ná kthóré Práwá ácz áni Niemcy áni Polacy nie są obowiązáni/wszákże iż Práwo Máydeburskié mieyskié wedle kthórych sye

Spec: Saxon: lib: ij, art: 36

miásta y wsi Polskié spráwuią / czegoby ku rozstrzygnieniu sporu w Máydeburskim Práwie nie było/ każą sye tych Césárskich dokłádáć / przeto ich znáiomość thákże y ßukánia vmiethność iest potrzebna. A ták tu málo co ustąpiwßy z gościnicá o thym czytániu Kśiąg Césárskich nieco powiem.

Czytánie Allegácyy z Práw Kśiąg Césárskich.

¶ Kśiegi Práw Césárskich. Digestorum, siue PAndectorum.

PRaw Césárskich/ czwory Kśiegi są/ iedny zową Digestorum siue Pandectarum. stąd / iż wßystki gadki Práwne rozwiezuią/ y wßystkiego Práwá náukę w sobie zámykáią. quòd hic Liber, omnes disputationes legũ digerit, & totius Iuris doctrinam in se continet. A záwiezuią sye we trzech Kśiegách które zową/ Digestum vetus, Nouum, Infortiatum. Stych kiedy kto iákié Práwo przywodźi/naprzód miánnie thy Kśiegi dwoią literą.ff.która sye ták czyta. In libris Digestorum. potym kłádźie kilká słów tytułu kthóry też názywáią Rubrica. potym literę L.która znáczy Legem, á przy niéy liczbę 1 álbo 2. álbo 3. która liczbá spráwę dáie/iesli iest Lex prima vel secun-

da vel tertia

da vel tertia ,álbo przy tym ónego Práwá kilká słów posádzi. A iesli óno Práwo álbo Státut iest dlugi tedy przydáie táki znák § ktory pokázuie cząstkę ónego Práwá w iednym cálym opisániu: y dla tego ten znák zową Párágráphem/ co sye wykláda / Rozdział Práwá álbo Státutu iednego ku łatwieyszemu rzeczy potrzebnéy náleżieniu w iednym Opisániu. Tego czytánia táki Przykład iest.

ff. de vi & vi ar:L.i, § vim vi : co sye ták czyta:
In libro Digestorum ,sub Titulo,de vi & vi armata ,in Lege prima, Paragrapho, vim vi.

Tu sye wiec Przyczyny pytáią/ czemu ty Kśiegi Digestorū kiedy co z nich przywodzą/ tą dwoią literą ff znáczą/gdyż w tym słowie Digestorum żadnéy tákiéy litery niemász. Pisze Alciatus: Poniewaź théż ty Kśiegi zową Gréckim słowem Pandectarum, znáczono ié ná przodku pierwsza literą Grécką z tego słowá Pandectarum wżieta/która sye ták z Akcentem pisze π/gdźie Impressorowie / Gréckiego pismá nie znáiąc/ mniemieli/áby to było dwoie Łácińskie ff/ ktore sye z Gréckiego π łatwie czyni/ ákcenty tylko z wierzchu położóné troche ku práwéy rece zákrzywiwszy tym kształtem ff/ tákże z nieumieietnośći to weszło w Obyczay / iż do tych czásow Kśie-

gi Césárſkié Digeſtorum ſiue Pandectarum, kiedy znich iáko Práwo przywodzą / znáczą dwoią literą ff / ktorą tymi ſłowy czytáią: In libris Digeſtorum.

COdex IVſtiniani.

☞ Drugié Kśiegi Césárſkié zową Codex Iuſtiniani, z ktorych tákże állegują Práwo / iáko ex Libris Digeſtorum, położywſzy napirzod wielką litere C. ktora znáczy Kśiegi / co ié zową COdex Iuſtiniani: co máła litera c / znáczy Capitulum ex Iure Canonico. Potym Tytuł: potym litere L z swoią liczbą álbo z swym ſłowem iáko ſye záczyna: potym Parágráph tákże §. Przykład tego ieſt: C de preſcripti: 30 an: L. Si quis. §. Pe: Co ſye ták czyta: In libro Codicis, ſub Titulo, De preſcriptionibus, 30 annorum, in Lege, Si quis. in Paragrapho Penul.

Autenticum.

☞ Trzecié Kśiegi ſą Autenticum & Autentica: dla tego ták rzeczoné / iż wſobie zámykáią práwá wielkiéy wagi / á máią w ſobie Dziewiecioro zebránia z wielu cześci / ktoré zebránia Collationes zową / ktoré záś máią ſwoie Tytuły. Rożność miedzy tymi ſłowy / Autenticum & Autentica, tá ieſt. Tym ſłowem Autenticum, zową wſzyſtki cále Kśiegi: á Autẽtica, ieden Státut wnich opiſány. Z tych Kśiąg ták Práwá przywodzą / Napirzod Kśiegi miánują z tym ſłowem In: po-

tym ty-

tym Tytuł/ potym Párágráph/ ná ostátek liczbe Collationis. w ktoréy ono Práwo iest położone. Przykład tego iest táki.
In Auten:de Lenonibus § Sancimus. Colla:3. Co sye ták czyta. In libro seu volumine Autenticorũ, sub Titulo, de Lenonibus, in Paragrapho, qui incipit Sancimus, sub Collatione tertia.
¶ Czwarté Księgi zową/ Institutiones vel Instituta, ktore są iáko Drzwi do innych Práw głównych Césárskich/ iż młodzi ktorzy sye w glebszych obiérác chcą/ w tych sye piérwéy vczyć máią/ áby potym per hæc Institutionum dogmata, glebszé rzeczy w Práwie tym łatwiéy mogli poiąć. Z tych Ksiąg/ Práwá ták przywodzą: Naprzod/ Księgi miánuią: potym Tytuł: potym Párágráph. Przykład tego. INstitutiones.
Insti: de insti:& iu: § i, co sye ták czyta: In Libro Institutionum, sub Titulo seu Rubrica, De Iusticia & Iure, in Paragrapho primo.

Wykład niektorych słow w téy Figurze położonych.

☞ LIberi iusti, Dzieci z małżeństwá národzoné

☞ POtestati patriæ subditi, Co iesżcze są pod zwiérzchnością Oycowską od oycá nieodpráwie

ni / iáko pospolicie mówią / Ieszcze są ná Oycowskim chlebie: názywáią ie też / non emancipatos, Nie odpráwióne.

¶ POTESTate patria soluti, Którzy iuż nie są pod zwierzchnością Oycowską / od Oycá odpráwieni: iáko pospolicie mówią / Iuż są ná swoim chlebie: zową ie też emancipatos, odpráwionych.

¶ FRATres Consanguinei, Bráciá którzy są od iednego Oycá od iedney Mátki.

¶ FRAtres Vterini, Bráciá od iedney Mátki od innego Oycá: á tych oboich Consanguineos & Vterinos názywáią / medios fratres, medias sorores, fratres ex vno latere iunctos. Polacy / Pulbrácią / Pulsiostrámi zową.

¶ FRAtres vtrinq; coniuncti, connexi, integri, ex vtroq; latere iuncti germani, Bráciá od iednego Oycá od iedney Mátki.

¶ SVccessio in Capita, Iest rozdział przypádłey máietnośći ná tylé częśći / ilé iest Głow / to iest / ilé iest Osob: iáko gdy bráciá twoi álbo dźieći od bráciey / álbo Wnekowie / máietność twoie po twéy śmierci ná tylé częśći miedzy sobą dźielą ilé iest Osob / to zową succeßio in Capita.

¶ SVccessio in Stirpes, Jest spadek/kiedy wnekowie albo práwnekowie ieden álbo wiecéy biorą tylé máiethności / ilé Ociec ich miał bráć by był żyw: iáko/Jesliby kto miał dwu synów/od iednégo trzech wneków/á od drugiégo iednégo: tedy oni wnekowie/choć ich iest czterzey/ ná dwoie tylko máietność miedzy sye dzielą / secundum stirpes suas: iż odedwu poszli/ ná których máietność miáłá spáść by byli żywi: tedy trzey od iednégo syná biorą iedne połowice/á ieden od drugiego syná bierze drugą połowice. To zową Succesio in Stirpes, quia portionem hæreditatis tollunt secundum Stirpem suam.

Reguły o spadku krewnych pobocznie idących/po zmárłym który Testámentu nie czynił / z tey Łácinskiey Figury ná Polskie przełożóne.

☞ Rodzóny brath/rodzóna siostrá/ bliższy są niż Pulbrácia. 1.

☞ Pulbrácia którzykolwiek/ choc iednégo Oycá innéy mátki/choc iednéy mátki innégo Oycá/ bliższy są po zmárłym Pulbrácie niż Stryekowie/ Wuiowie/y inne Osoby pobocznie idące. 2.

3. Pułbrácia y Pułśiostry od Oycá tylko álbo od mátki tylko/ zárówno ſpadek biorą po zmárłym brácie/ieſli rodzonéy bráciey ábo śioſtr nie máß.

4. Brát od iednégo Oycá á innéy máthki/ z brátem od iedney mátki á innégo oycá rownie Spadek biorą.

5. Jeſliby kto zmárßy zoſtáwił Pułbrácia od iednégo Oycá á inéy mátki/ y rodzoné bráty/ y ine od iednéy mátki á inégo oycá: tedy brácia od iednéy mátki á innégo Oycá/ dobrá ktoreby po ich mátce ná ich brátá zmárłégo przypádły/ſámi biorą. Ale ktoreby po oycu przypádły/ tedy ſámi od iednégo oycá á inéy mátki biorą.

6. Zmárłégo rodzonégo brátá Syn/ bliżßy ieſt niżli Syn od Pułbrátá.

7. Dzieci od Pułbrátá zmárłégo/ z dziećmi Stryká zmárłégo/ rowno ná dziedzictwo wſtepują.

8. Dzieci od rodzonéy bráciey y rodzonych śioſtr/ s pułbrácia s pułśioſtrámi zmárłégo/ zárówno ſpadek biorą.

9. Syn od Pułśioſtry zmárłégo brátá/ á Syn od ćiotki iednych rodzicow/ zá rowno po Spadek chodzą. Tymże ſpoſobem przez wßyſtki ſtopnie

krewnych Pobocznie idących Bliſkość ma być wywodzóna.

Wnekowie/Wneczki/ bliżſzy ſą do Spadku niż Ociec/Mátká/Brácia/śioſtry. 10.

Regulá o Spadku krewnych wzgórę idących/y różne iey wyrozumienie.

¶ Ociec do Spadku bliżſzy ieſt niżli Brát: á ieſli Oycá niemaſz/Mátká ieſt: Mátká tákże będzie bliżſza niżli Brát. Ták nápiſano S.S. Libro i, Articulo 17. MAter in Succeſsione fratribus præfertur. A ieſliby Oycá mátki nie było/tedy inné Oſoby wzgórę idącé: iáko ieſt/Dziad/Babá/Prádziad/Prabábá/bliżſzé ſą niż Brácia/któreby ſye w Stopniu bliżſzé pokazáły.

Tu uczeni w Práwie około tych Spadków ná oſoby górné/nie zgadzáią ſye. Iedni powiádáią/ iż tylko Rodzicy ſámi nád brácią bliżſzy ſą/ á iuż po tym nie Dziádowie/nie Báby: ták to wywodząc z przećiwnégo położenia tych słów S.S. Libro i, art: 17. Pater & mater fratribus in Succeſsione præferuntur. Gdyż ták w Práwie nápiſano/ iż Rodzicy bliżſzy ſą niż brácia: tedyć gdy rodziców nie máſz/ iuż Brácia bliżſzy niż Dziad/ niż Opinio Prima.

Bábá. Bo tám prawo o dalszych wzgórę idących Osobách nie mówi/ tylko o Oycu o mátce: Dźiádá/ Báby/ tám nie wspómina.

Opinio Secunda.

Drudzy rozumieią/ iż Dźiad/ Bábá/ bliższy są do puściżny niż brát z śiostrą to wywodząc z glózy wtórey ná 17. Artykul libro j, gdźie tám o tym ták położono: Pater & mater omnesq; ascendētes percipiunt hærditatem ante fratres & sorores, & omnes collaterales. Et libro j, arti: 3, in glosa secunda. Podpieráią też tego tym powiadáiąc/ iż pod imieniém oycá y mátki rozumieią się nie tylko rodźicy ále y stáry oćiec y stára mátká/ nazwisko Oycá y mátki przestróno rozumieiąc/ iáko Láciśnnicy mówią/ per latam significationē.

Opinio Tertia.

¶ Trzeći Dźiádá y bábę z brácią y z śiostrámi ku spadkowi równe czynią. Ták rozumieią Maydeburczanie: á pospolity wywod Doktorów w prawie ták pokázuie: iż áczkolwiek wedle prawá pospolitégo Césárskiégo/ brácia y śiostry z oycem y z mátką/ równie też biorą: wszákże iż się temu Státutem ósobliwym prawá Sáskiego zákróciło / słowy ná przodku in Articulo 17, libro j, położónym: gdźie ták stoi: Pater & mater fratribus in succeſsiōe præferūtur, który Státut iest Correctoriū Iuris cōmunis, to iest/ Popráwá przerzeczónego prawá

nego Práwá pospolitégo: tedyć tylko sam Oćiec y mátká bliższy są niż bráćia / á iuż nie Dziad nie Bábá / którzy sye też pod imieniém Oycá y mátki nie mogą rozumiéć. Bo iny oćiec/iny dziad / ina mátká/ina bábá/y Osobą/y Nazwiskiem/y Stopniem. Przeto ten Státut o Bliskośći Oycá y mátki/ nie może sye ćiągnąć (deficientibus patre & matre) ná dziádá o bábę/áby mieli być bliższy niż bráćia / ále wedle Práwá pospolitégo Césárskiégo / z Bráćią y z śiostrámi zárówno biorą/ gdyż w przerzeczónym Státućie S.S. ich niemiánowano. Et in dubijs non est recedendum à verbo Statuti. Wywód też ná którym wtóré wyrozumienié sądzą/nie iest potężny którym pokázuią áby dziad y bábá miał być bliższy niż bráćia śiostry. Bo podobieństwo łóná ábo zánádrza/któré Łáćinnicy Sinum, Niemcy Buzem/ in linea recta názywáią pokázuie/ iż synowie/wnękowie/ y iné osoby ná dół idące/ podobniéy sye zámykáią w łónie Oycowskim/y inych Osób wzgórę idących/ á niż oćiec y iné osoby górné w łónie synowskim/to iest/ iż dźieći pochodzą od Oycá / y zámykáią sye w łónie Oycowskim/ y inych osób górnych : á nie oycowie pochodzą od dźieći áni sye zámykáią w łónie dźiećinnym. A ták ónym Práwem/ nie może sye spadek ná Osoby w-

zgóry idącé ściągáć/ ále ná doł idącé / zwłaſzczá w przerzeczónym Artykule 17, thák iáko ſtáry Láćinſki wykład/ tego słowá Buzem / ná tenże 17, Artykuł/ ná ty słowá (Eò quòd succesſio non reſpicit gradus aſcendentium. etcæt.) iáwnie pokázuie/ weſpółek z glózą Niemiecką y Láćinſką. Z thego tedy róznégo rozumiénia Doktorów / y z they wątpliwośći/ lepiey ſtáć przy poſpolitym Práwie Céſárſkim/ kthóré vczy iż równy ſpadek ma być dány Dźiádowi/bábie/z bráćią/z śioſtrámi/gdźieby oycá mátki nie było. A tho ieſt śrzednia drógá/ kthóra w wątpliwych rzeczách ma być záwſze chowaná / zwłaſzczá która ſye zgadza z poſpolitem Práwem y Spráwiedliwośćią. Media via in dubijs eligenda. Wſzákże vczónym w Práwie niechay to będźie ku Rozſądkowi zoſtáwióno/któreby wyrozumienié z tych przyſtoynieyſzé było.

Puſté dobrá które dźiedźicá nie máią.

JEſliby kto ſtáwił Dźiedźictwo puſté/ to ieſt / do którégoby żadnégo dźiedźicá niebyło/ y do którego

by sye żaden nie ciągnął w rok y ßeść niedźiél/ tedy ono dźiedźictwo ná Królá należy. Iure Municipali Art: 59. która dawność sye rozumié wedle Artykułu S.S. Libro j, Articulo 28. Tákié dobrá Práwo názywa/ Caduca bona, caduca hæreditas, pusta ábo vpádła máietność/ cùm bona non extantibus hæredibus ad fiscum defferuntur.

¶ Dźiedźictwo sye tu rozumié wßelka máietność ták ruchoma iáko y nieruchoma/ y Gerádá y Hergeweth/ w pospolitośći wßyski dobrá. Bo gdźie przyiaciół práwych potomków nie máß/ áni po Mężu áni po żenie/ iáko mówią/ áni po mieczu áni po wrzećienie/ tám wßystká máiethność króm wßelkiégo bráku á dźiélnośći/ dźiedźictwem iest pustem/ które do skárbu Królewskiégo należy. Pod imieniem Królá tu przy tey spráwie około Pustéy máiethnośći rozumié sye wßelka zwierzchność od Królá postánowiona ku bronieniu spráwiedliwośći/ á tepieniu niespráwiedliwośći.

Położono też tu miánowićie/ iż tám máietność do skárbu Królewskiégo należy/ gdźieby dźiedźicá nie było. A ták trzebá rozumiéć niebytność dźiedźicá. ¶ Niebytność dźiedźicá/ rozumié sye Czworákim obyczáiem. Naprzód/ Ieśliby kto

Bona hæredé carent. 4 modis.

zmárł żadnégo potómká Dźiedźicá práwégo nie zoſtáwiwſzy. Dźiedźic ſye tu rozumié/ nie tylko Syn/ Dźiewká/ Wnek/ wneczká/ Práwnek práwneczká/ y ktorykolwiek krewny: ále y to ieſt Dźiedźic/ kthórégo zmárły choc Obcégo wedle práwá vczynił Dźiedźicem: álbo mu co dárował/ oddał: ktorych Práwo názywa/ hæredes legatarÿ, hæredes Teſtamentarÿ: ktorym cokolwiek ón ktory bes potómſtwá/ bez przyiaćioł zſzedł: dał/ dárował/ oddał przed Sądem gáynym/ tho ich dóydź ma wedle Práwá. Jeſliby téż żénie ſwo iéy co przed Sądem dał: to óná odźiérży. Jeſliby tedy kto vmárł bez przyiaćioł/ Teſtámentu nie czynił/ nikomu nic nie dárował/ nie zápiſał/ tám Dźiedźicá nie máſz/ y tám máiethność iego wſzyſtká ná Królá przychodźi: támże Iure Municipali Articulo 59, in Gloſa. Co w Glóżie przy tym mieyſcu położóno: áby ten ktory ieſt z Małżeńſtwá/ nie miał bráć po Oycu kthóry nie był z małżeńſtwá/ dóbr przez Oycá nábytych/ ážby mu ié Oćiec przed Sądem dárował: Jáko/ gdy by Syn Kápłáńſki żóne poiał/ á dźieći z nią miał/ áby óny dźieći bedecy z Małżeńſtwá národzóné/ nie miáły bráć Spadku po oycu/ ktory był ſynem kápłáńſkim: Tho omylnie ieſt w Láćińſkim położóno/ áby tákié Jmienié Syná Kápłáńſkiégo/

Dźieći po oycu/ ktory nie ieſt z małżeńſtwá/ ſpadek biorą.

ktory zwla-

który z własną żoną dźieci ma / do skárbu Królewskiégo przypádáć miáło. Niemieckié Exemplarze ináczéy vczą: iż tácy synowie po oycu swoim choc nie był z małżeństwa/spadek biorą. Ale po stárym Oycu/ tho iest po Kśiedzu/nie biorą: gdyż Oćiec ich nie był godźien ku bróniu/dla tego iż nie był národzóny z małżeństwá. Nie słusznaby to / áby prawdźiwi potómkowie po swoim Oycu/ álbo po inych krewnych nie mieli bráć spadku / ážby iém przed Sądem gáynym oddáno było. Nie dawa Oćiec Synowi przed Sądem / á wzdy Syn po oycu Iure succesſionis bierze/ by tylko Syn był z Małżeństwá/ od Oycá choc nie z małżeństwá národzónégo. Przeto sye trzebá pilnie báczyć ná wykłádźie Łáćinskim/ áby nie był rózny od włásnych Originałów Niemieckich : iáko tu ná tym mieścu sye stáło/ gdźie miał wykłádácz położyć stárégo Oycá (Auum) tám położył Oycá włásnégo (Patrem) co być nie może/ ábowiemby sye to nie stosowáło z inemi mieyscy które ináczéy vczą/iáko iest iásny text Specu:Saxon:Libro iij,Artic:72. Et Iure Munic: Artic:4.de legitime natis,w pospolitośći położono tymi słowy:Legitime natus Iura retinet Patris. A Glózá/támże powiáda: iż śilá ich w tym błądzą/y fálsz to iest co niektórzy powiádáią áby

dzieći nie miáły bráć po tych Rodzicoch ſpadku/ ná które rodzice może być dowiedziono iż nie ſą práwégo łożá. Wtóre/ tám Dziedziców nie máſz/ choćby kto zoſtáwił práwé dziedzice: ále ony pozoſtáłych dobr nie mogą bráć dla wyſtępku Oycowſkiego: tho ieſt/ ieſli co przećiw Króleſtwu/przećiw Rzeczypoſpolitéy wykroczył: ieſli był Heretykiem/to ieſt odſzczépiéńcem od Kośćiołá krześćiáńſkiego: ieſli ſye ſam dla bojáźni przyſzłéy męki ábo śmierći zábił: tám choc Dziedzicy ſą/ iákoby ich też niebyło: gdyż Dziedzictwá zá tymi przyczynámi bráć nie mogą: wyiąwſzyby ſye z iákiey boleśći/ teſknośći/ niećierpliwośći/odeſzćia od rozumu/álbo dla długów/álbo zá iáką iną przygodą zábił/obieśił: Dobrá tákiego choćby Teſtámenth czynił/ choc nie czynił/ ná potómki idą. Trzećié/choćby Dziedzicy byli/ále dziedzictwá bráć nie chcą dla trudnośći od dłużników: iáko to wiec poſpolićie bywa/ iż kiedy kthóry dziedzic baczy/ iż ón po którymby máietność miał bráć zoſtał wiele dłużen/ ták/ iż iego pozoſtáła máiethność długów nie znieśie/ vchodząc trudnośći któraby mógł mieć od Credytorów/ nie chce dziedzictwá bráć/ wiedząc o tym/ iż kto dziedzictwo bierze/ muśi ónego długi płáćić po którym bierze. Przeto przychodzi do

Vrzedu álbo do Sądu gáynégo / y oswiadczy ſye iáwnie / iż po tym zmárłym przyiácielu żadnéy máiethnośći nie chce bráć / á ták iuż dziedźicem nie będźie. Táka máietnosć ieſli Fiſcus bierze / tedy wſzyſtki brzemioná winien odpráwowáć. Spec:Saxon: Libro j,Art:28 in gloſa a principio. Fiſcus præſtare cogitur onera hæreditatis, quia non proprio ſed defuncti Iure vtitur.

Czwarté / Chocby téż kto był dziedźicem / á dźiedźictwá nie dochodźił po zmárłym wrok y ſześć niedźiél / będąc præſens álbo iáko mówią pod iednym dzwónem / ábo théż y czáſu dálſzégo / iáko ſą Dáwnośći w Práwie opiſáné: iuż ten nie będźie dźiedźicem / y niewiádómośći nie będźie ſobie mógł ná pómoc bráć / bo kożdy o práwie ſwoim winien wiedźiéć. Ius ſuum vnusquisq; ſcire tenetur, wyiąwſzy by iáką pomocną przyczynę wniósł dla ktoréy ku dochodzeniu Dźiedźictwá ná ten czás nie był: iż álbo chorował / álbo w więźieniu był / álbo ſye ná woynę wypráwował / ná poſłudze Rzeczypoſpolitéy był / álbo pielgrzymował / álbo przed wodámi przebyć nie mógł / álbo mu kónie wźięto: y iną ktorą ſłuſzną przyczynę gdyby opowiedźiał / tedy przedśie dźiedźicem będźie. Ten rozdźiał niebytnośći rodźiców potrzebny ieſt ku wiedzeniu thym ktorzy ſye wiec

do Imienia czyiégo puſtem práwem máią/ v cie- káiąc ſye o dar do zwierzchniégo páná ze złą ſprá wą. Aby ſye wedle thego Rozdziału ſtátecznie przypátrzyli/ á wywiádowáli/ ieſliże Dziedzicy ſą nie tylko przyrodzeni krewni/ ále y obcy kthó- rymby co przed Vrzędem dárowano/álbo Teſtá mentem oddano/chocby téż byli/ieſli mogą bráć/ ieſli nie máią iákiéy zawády do tego/ áby potym czyiégo Imienia źle przyiethégo wrácáć nie mu- śieli/gdy ſye bliżſzy ozowie. V vrzednicy ſye téż w tym pilnie báczyć máią / áby żadnému Imie- nia záráżem po zmárłym pośieść nie pozwaláli/ áżby był iáſny Dowód/ iż Przyiaćiół nie máſz: iż zmárły Teſtámentu nie czynił: iż Dawnosć wy- ſzłá/ y innych przyczyn.

Rozmáite dźieći v Rodzicow.

PRzy téy Spráwie gdźie ſye mówi o Do- brách które dziedzicá nie máią/potrzebá téż ieſt wiedźieć rozmáity rodzay dźie- ći v rodźicow/bo niektóré dźieći choc ſą nie dziedziczą/niektóré dziedziczą. W rozmáitym tedy rodzáiu dźieći v rodźicow / iedny ſą co ſye rodzą z małżeńſtwá / zową ié Láćinnicy/ Natu- rales & legitimi, liberi iuſti, á ty ſłuſznie dźiedźi- czą. Drugie ſą ſpoſobióné ták Córki iáko Syno-

Naturales & legitimi.

wie / kiedy ktho nie máiąc dzieci własnych / álbo máiąc ſtrácił ie ná woynie / álbo mu ktorym innym obyczáiem odeſzły : thedy dla pociechy ſwoiey bierze ſobie kogo zá własnego ſyná / álbo ktorą zá własną core / áby on wzięty zá ſyná / álbo oná zá core / byli dziedzicy onego kthory ie bierze. Láčinnicy zową / Adoptiuos, Arrogatos, Liberos, legitimos tantum. Tu oćiec ſpoſobiáiący / ieſli ieſt Dziad álbo Prádziad Pater adoptans, tedy ſyn ſpoſobiony po nim bierze ſpadek / nie ináczey iáko po własnym Oycu: y ieſliby był nieſłuſznie wydziedziczony może żálowáć o wydziedziczenie. A ieſli Oćiec ſpoſobiáiący ieſt obcy / w żadney krewnośći nie będący / á czynił Teſtáment : tedy co mu Teſtámentem oddá / to otrzymá / iáko iny obcy. In Speculo Saxo: Libro ij, Articulo 30, nápiſano : iż tákie ſpoſobienia w Száſkim Niemieckim Práwie nie ſą zwyczáyne / y żaden wedle tákiego ſpoſobienia nie bierze dziedzictwá / ále wedle bliſkośći. Trzecie ſą dzieći co ſye nie z małżeńſtwá rodzą / ktore Láčinnicy zową illegitimos ſiue naturales. Ty ácz też ſą z przyrodzenia ſynowie ábo cory v rodzicow / wſzákże Práwá chcąc ludzi przywieść ku małżeńſtwu / ku poczćiwemu życiu / zágrodziły temu iż tylko ty dzieći co ſye z małżeńſtwá rodzą / dzie-

ADoptiui, ARrogati, Legitimi tantum.

Naturales illegitimi.

dźiczą: á co nie ſą z małżeńſtwá/ nie dźiedźiczą: dla tego téż/iż práwé dźieći to ieſt z małżeńſtwá národzóné/ dwoié práwo do dźiedźictwá máią: iedno ieſt przyrodzóné/drugié małżeńſkié:á co ſye nie z małżeńſtwá rodzą/ tylko iedno práwo máią/to ieſt/práwo przyrodzóné: przeto co ſą z małżeńſtwá/ lepßem Práwem po rodźicách do dźiedźictwá przychodzą/bo dwoiem/niż co nie zmałżeńſtwá/bo iednym: á kto ma dwoié práwo/ do czego bliżßy ieſt ku otrzymániu tego/ niżli then ktory iedno práwo ma: wßákże tho bywa wedle práwá poſtánowiónégo/nie wedle przyrodzónégo/iáko mowią De Iure poſitiuo nõ naturali: bo przyrodzónym Práwem ták żeby mieli bráć ći co nie ſą z małżeńſtwá/ iáko y ći co z małżeńſtwá. Ale to mamy wiedźiéć/á pokázuieſye to z Práw/ iż kiedy kolwiek iákié poſtánowienié ieſt przećiw Práwu przyrodzónemu/ tedy ći co Práwá ſtánowili/nie zgołá Práwo przyrodzóné pſuią/ále pod oblikiem iáko tu wtéy mierze/iż dźieći nie z małżeńſtwá národzóné/ Práwem poſtánowióném piſánem Iure poſitiuo dźiedźiczyć niemogą:wßákże ſye podáią tákié ſpoſoby/zá ktorymi dźiedźiczyć mogą/ z ktorych ten ieſt naprzyſtoynieyßy: gdy Oćiec mátke ſwoich dźieći póymie/álbo choć nie póymie/ iż álbo nie byłá godna małżeńſtwá/ ál-

Filij legitimati.

bo oycá śmierć záſzłá / tedy Krol może go vczynić iákoby był práwego małżeńſtwá ſynem: zową tákie liberos legitimatos, á thák w ten czás dziedziczyć mogą. Spe:Saxon:lib:j,Arti:51. Iure Munici:Artic:4. Vczeni w Práwie kłádą rożność tych dzieci co ſye nie z Małżeńſtwá rodzą: iedny/co ſye odedwoygá wolnych ludzi rodzą/ to ieſt z miłośnice/ktora ſobie ktho w domu miáſto żony chowa: Łácinnicy zową Naturales tantum ex concubina natos. Tácy po oycu ieſliby im co nie zápiſał/ábo z łáſki Krolewſkiey do pocz ciwego łożá nie byli przywroceni / nic nie biorą: tylko po mátce wſzyſtko biorą/ieſli mátká inych dzieci poczciwego łożá nie zoſtáwiłá. Bo ieſli zoſtáwiłá/ tedy ten naturalis tantũ ex concubina y po mátce nic nie bierze. Do bábizny też Práwo máią / ieſli Wnekow poczciwego łożá nie máſz: wſzákże tákie dzieci z dobr oyczyſtych máią być chowáné. Spe:Saxo:lib:j,arti:51 in gloſa. Drugié co ſye rodzą od ſproſney poſpolitey nierządnice/ oycá nie pewné/ktorego zową Spurios, Mãſeres, ſine patre, vulgo conceptos, ty tylko po mátce biorą. Niektoré z cudzołoſtwá od cudzey żony: Łácinnicy zową Notos à nota ſeu infamia. Niektoré z zákazánego złączenia/iáko od krewney/ tákie názywáią / Liberos damnati coitus incœſtuoſos:

Naturales ex concubina.

Spurij, Manſeres.

Incœſtuoſi.

Tácy áni w oyczystych/ áni w máćierzystych dobrách nie dźiedźiczą / y żywnosć im wedle Práwá mieskiego nie iest powinna. Te rożnosć rozmáitych dźieći y rodźicow / thez wiedźieć potrzebá ku vznániu / ktore dźieći dźiedźiczą ktore nie dźiedźiczą / áby y z tąd pusta máietnosć poznána byłá/ ktoraby do skárbu Krolewskiego należeć miáłá/ieśliby inych krewnych nie było.

Pusta máietnosć zkąd poszłá.

NApisano in LEgibus IMperialibus, y Iure Municip:Articu: 5 9, in glosa, iż ty caduca, puste Práwá / wszczęły sye od Woien mieskich Rzymskich/ ktore Rzymiánie miewáli/ kiedy sye tráfiło iż kto komu co w mieśćie oddał/á potym on komu oddano był zábit: tedy iuż ono do skárbu pospolitego dawano: y názywano to Legatū caducum. A iżby były ty caduca bona do skárbu pospolitego łatwiey przychodźiły: to było LEge PApia postánowiono / áby żadnemu po zmárłym nie godźiło sye dochodźić dźiedźictwá / álbo rzeczy Testámentem oddáney / áżby Testáment był otworzon:wyiąwszyby Synowie álbo wnekowie byli / thym sye przed otworzeniem Testámentu dźiedźictwá dochodźić godźiło. A gdźieby dźiedźic

Legatum Caducum.

by dziedzic álbo ón komu co oddano/z ßedł pierwéy niż Testáment otworzóno: tedy rzecz oddána do skárbu pospolitégo należáłá. Potym Césarz Iustynianus czásu pokoiu obaczywßy iż to niesłußno było/ y skarb pospolity w chćiwośći był podeźrzány/ nie chćiał mieć tych kádukow/ odmienił tho Práwo/y postánowił z Nowu: iż dźiś nie tylko synóm/ álbo wnekóm/ ále y káždému pospolićie godźi sye dochodźić dźiedźictwá skoro po śmierći Testámentniká. A ieśliby Legatarius, to iest ten komu co oddano zßedł/ tedy iego dźieći tego mogą dóydź. Nie rádźi widźieli vczeni w Práwie tych kádukow/ y Testámentnikóm bárzo były obćiężliwé/ przeto themu rozmáitemi drógámi zábiegáli áby nie były/ y Césarz zábiegáć dozwolił/ iż ieśliby ktho przyiaćioł nie miał/ áby to zá iego postánowieniém/ ná iné pewné osoby przychodźiło. Opátrzyli to tedy Testámentem/á osobliwie tym sposobem: Kiedy kto Testámenth czynił/á komu co oddawał/ zárázem ku ónému Dźiedźictwu náznáczał inégo tymi słowy: Tycyusá Syná moiégo zostáwuie dźiedźicem: á ieśliby ten vmárł/ nie doßedł/álbo nie chćiał/ álbo nie mógł dóydź/ tedy ná mieścu iego Seius niechay dźiedźiczy. Názwáli to substitutum hæredem, iáko Seius/ á institutum

hæredem, iáko Tycyus/ iż gdzieby Juſtytutá nie było / áby Subſtitutus hæres brał / choc krewny choc obcy.

Puſté dobrá z Teſtámentów iáko bywáły.

Choc kto czynił Teſtáment/ Práwá Ceſárſkie vczą / iż dobrá oddáné troiákiém ſpoſobem ſtawáły ſye puſté. Napirzód kiedy kto Teſtámentem co oddał temu / którégo nie było/ á teſtámentnik mnimiał by był żywo: tá kie oddánie Práwá názywáli pro non ſcriptum, iákoby téż nie były nápiſáné. Wtóre/ kiedy kómu co oddano/ á ón potym komu oddano vmárł piérwéy niż Teſtámentnik/ to zwano in cauſa caduci. Trzecié/ kiedy komu co oddano/ á ón potym nie wziąwſzy nic vmárł po śmierci Teſtámentniká/ póki ieſzcze Teſtámentu nie otworzóno/ álbo théż tym gárdził co mu oddano / tho názywano Legatum caducum. Przeto ſye káżdemu godziło żądáć y dochodzić dóbr ſkoro po śmierci teſtámentniká / choć ná cześći / choć ná wſzyſtkiém/ dziedzicem był vſtáwióny: wyiąwſzyby oddánie było pod iákiém ſpoſobem vczynióné / thedy ſye dochodzić nie godziło / ążby ſye ón ſpoſob wypełnił: álbo / ieſliby ná dzień pewny

Legatum nō ſcriptum.

Legatum in cauſa Caduci.

Legatum Caducum.

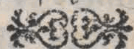
náznáczó-

náznáczóno było/ thedy sye też dochodźić nie godźiło áż ón dźień przyszedł. C. de Cadu: tolleñ: L. & nomen, Item eodem C. L. Cum aût.
Pusta máiethność Práwem Césárskim thák sye rozumié y zámyka: Jeśliby kto po zmárłym dźiedźictwá álbo oddánia Testámentnégo w rok y sześć niedźiel nie dochodźił / á ná mieścu iego ku bróniu iny Testámentem náznáczóny nie był/ álbo ieśliby Potomków nie było/ álbo choc byli/ ále bráć niechćieli / álbo dla tákiéy przyczyny bráć nie mogli: to iuż ná zwiérzchniégo Páná przychodźi/ z brzemieniém zmárlégo po którym Jmienié bierze. Jeśliby też żóná po zmárłym mężu zostáłá/ the Práwo ku bróniu nád skarb Królewski/ y nád zwiérzchniégo Páná przekłáda. Dobrá złoczyńców skazánych ná śmierć / spadáią ná ty osoby co na dół y wzgórę idą/ iáko są Synowie/ Wnekowie/ Práwnekowie/ Rodźicy / Dźiádowie/ y ini ná dół y wzgórę idący. Spadáią też ná pobocznié do trzeciégo Stopniá/ żóny też zich Jmienia wiáno biorą : á ieśliby którá wiáná nie miáłá/ tedy bierze trzecią część dóbr mężowych/ Vrząd do tákich dóbr nie ma nic: Bona damnatorum non fiunt lucro Iudicibus aut eorum officijs.
A gdźieby tych Osób wyższéy námienionych nie było/ tedy dopiéro tákié dobrá zdánych ná śmierć

przypadáią

przypadáią ná Królá : wyiąwszyby táki był złoczyncá/ktory przeciw Máiestatowi Królewskie mu álbo Rzeczypospolitey wykroczył/tákiego dobrá wszystki ná Páná bywáią zábráne. Spec:Sax: lib:iij,Artic:84. Wystepki ktoreby były przeciw Máiestatowi Krolewskiemu/pátrz w Reyestrze w słowie Crimen læsę Maiestatis.

Deposit/ to iest Rzecz dána ku schowániu.

Z Dóbr zmárłego / co pierwey idzie/ Dług czy DEposit?

Ráfia sye czesto spór miedzy Creditorámi á miedzy tym ktory dał pieniądze álbo iáką iną rzecz ku schowániu / do wiernych rąk/á bywa to po śmierci tego v kogo byłá schowána: iż then ktory dał schowáć/ powiáda /iżem ia nabliższy swego depositu przed wszystkimi Creditorámi : z moiego depositu nie może sobie nikth

płáćić

płáćić swoiego długu co mu zmárły został dłużen. Kreditorowie zás powiádáią/ iżesmy bliższy nászych długów z dóbr nieboszczykowych/mamy zapisy iego/mamy Chyrográphy/ násze dawnieysze długi / niż twóy Deposit / twoiey rzeczy miedzy státkiem Nieboszczykowym nie mász / á ták mysmy do nászych długów pierwszy. O tákim spóru gdy sye tráfi: táka iest Náuká ludzi vczónych w Prawie. Jesli pieniądze którém ia dał ku schowániu do wiernych rąk / náyduią sye po śmierći tego który ie odemnie przyiął/w tym worku/w tey skrzynce/ thák iákóm ie ku schowániu dał / á nie są strawióne álbo też vtrácóne / á mam tego pewny Dowód/ iżem dał ku schowániu do wiernych rąk / iest znák moiey skrzynki/ moiey pieczeći: Tákowe pieniądze / álbo kthórykolwiek deposit/ máią mi być wydáne/ żadén mi ich nie może brónić / przodek mam przed wszystkimi Creditormi / chocby mieli dług pierwey zeznány / y ná Máietnośći pewney miánowáney od nieboszczyká zápisány/co Láćinnicy zową Priuilegia realia seu expressas hypotecas habentes: chocby sye też rozumiáły właśnie być ná máietnośći króm zapisu obwiązáne iákoby zápisáne/ co zową Láćinnicy Tacitam hypotecam habētes, iáko iest dług Królewski/ Wiáno/ dług pogrze-

Deposit nálezjony / ma być naprzód przed wszystkiemi długi wydány.

Priuilegia realia.

Tacita hypoteca.

bowy: choćby też mieli długi zgołá zeznáné/ Cyrográfem opisáné/ ná kthórych sye tylko zapłátá obiecuie/ á dług ná máietności nie iest vkazány: co zową Priuilegia personalia, tedy mam przodek przed thymi wszystkiemi/ napierwéy mi ma być móy Deposit wydány/ y żaden mi z Creditorów namniéy nie ma przeszkádzáć/ á tho z téy przyczyny/iż Deposit móy/własna iest moiá máietność/ wszelkim Práwem/ naturaliter & ciuiliter: á z moiéy máiethności żadnemu Creditorowi dług którégom ia nie winien/ nie ma być płácón. Ale/ iesli sye pieniądze którém dał schowáć nie náyduią miedzy rzeczámi tego który ié ku schowániu przyiął/ ták iáko są dáné/ ále są vtrácóné/strawióné/ tedy naprzód idą długi pierwszé kthóreby były przed Vrzedem zeznáné/ ná máietności vkazáné/ pierwéy Królewski dług/ Wiáno/ Pogrzeb/ y iné któreby były in tacita hypoteca. Już tu ón Deposit strawióny álbo vtrácóny/stał sye długiem/y iáko dług ma być dochodzón. A zásye tenże deposit choć iest vtrácóny álbo strawióny/ ma przodek przed tymi Creditorni/ którzy tylko zgołá dług zeznány máią z obiecániem zapłáty ná pewny czás/ á nie iest obowiązek vrzedowy ná máietności/iáko pospolicie są Cyrográfy/ tám przed tymi Creditorni

PRiuilegium personale.

Deposit strawióny obráca sye według

Deposit strácóny ma przodek przed Cyrográfmi.

Deposit

Deposit vtrácóny/ kthóryby był słusznie dowiedzióny / ma być pierwéy z máietności zmárłégo zápłácóny/ niż Creditorom Cyrográfowem.
Iesliby téż deponens pecuniam, tho iest ten ktory dał ku schowániu pieniądze / brał od ónych pieniedzy lichwe/álbo pożytek iáki/iuż ón Deposit nie bedzie miał tháktégo Práwá / iáko prawdziwy Deposit miedzy rzeczámi náleżióny / od ktorégo pożythku nie brał / ále bedzie poczytány iáko zá dług / kthórégo z drugimi Creditormi bedzie dochodził kształtem długu/á nie kształtem depositu. A tu sye wyymuie deposit śiéroty/ kthóry iest w wiernym schowániu v Opieknnów/ ábowiém choć śiérotá bierze pożytek od Opiekuná/ od pieniedzy dánych do wiernych rąk / dwoiá przyczyná do tego wiedzie/ iż ón deposit przedśie po śmierći opiekunowéy choć téż y zá żywotá ma być dochodzón / iáko prawdziwy doposit/ á nie iáko dług : iedná iest przyczyná z stróny Osoby/ iż śiérotá:druga z stróny sprawy/ iż opieká. Et duplex causa fortior est quàm simplex. Pisze o tym Zázyus in Digestis de Priuilegiis Creditorũ L. Quesitum.§ in Bonis.

Deposit / od ktorégo pożytek bioręą długiem iest.

Śiérotá može brać pożytek od pieniedzy od Opiekuná.

Deposit vtrácóny/á towar niezápłácóny / kthóry po śmierći kupcowéy zo=

ſtał/co z tego.dwoygá piérwéy ma być odpráwióno.

TEſliby kto przedał kupcowi towáry ſwo ié / ſukná álbo które iné/y wierzyłby mu zapłáty: dobrá potym ónego kupcá były poprzedáné/ álbo vtrácóné/ y cześć ónych towárów: pytánie ieſt / ieſli then który przedał może ſye iąć tomárów ónych / które ieſzcze nie ſą vtrácóné/y wziąć ié/czyli ten który dał ku ſchowániu pieniądze ſwoié do ónego kupcá/á pieniądze óny ſą vtrácóné / będzieli miał przodek zapłáty ſwoiégo depoſitu z ónych towárów pozoſtáłych ieſzcze nieutrácónych? Odpowiédź. Ták ſye tu zda: iż then ktory przedał towáry ſwoié nie ma być ſłuchan/z téy przyczyny/iż przedawſzy towáry ſwoié / y dawſzy ié w moc kupcowi/ przenióſł ich páńſtwo ná ónego kupcá / ponieważ mu zapłáty wierzył/iuż towáry nie iego. Ale tu w téy mierze vczeni w Práwie z łáſkáwośći y przyſtoynośći vczą y ták kłádą / iż ten który przedał towáry/ma przodek do towárów ſwoich/ kthóré ieſzcze nie ſą vtrácóné.

Creditor możeli długu ſwoiégo dochodźić z towárów po dłużnikowéy śmierći zoſtáłych/

ci zostáłych/ ná które mu pieniedzy pożyczył.

Jeśliby ktho pożyczył komu summy pieniedzy miánowicie ná iákie towáry / álbo ná inéy ktoréy rzeczy kupienié / á potym ón dłużnik zubożał álbo vmárł / á óny towáry zostáły : możeli then ktory pieniedzy pożyczył dochodzić swégo dlugu ná ónych towároch álbo inéy ktoréy rzeczy zá swoié pieniądze kupionéy / przed inszymi Creditormi ? Odpowiedź. Nie może/ wyiąwszyby około tego z swoim dłużnikiem miánowitą iásną vmowę miał/pactum expressum. Wszákże chocby też y vmowy tákiéy nie miał/może dochodzić przed tymi którzy Cyrográfowé álbo ná osobie tylko nie ná rzeczy długi obowiązáné máią. Ale przed thymi którzy máią długi vrzednie zápisáné / ná dobrách vkazáné/ nie może ná ónych towároch szukáć : wyiąwszy też to/iesliby óny pieniądze były śieroty pożyczáné ná óny towáry/ álbo ná kupienié iákiéy innéy rzeczy : tedy ich mogą lepszém Práwém ná ónym státku kupiónym dochodzić niż inni Credytorowie. A iesliby Opiekunowie zá śierotczyny pieniądze co kupili: tedy ná woléy iest śierot/ábo te rzecz kupióną przyiąć/ álbo pieniedzy dochodzić.

CIBARIA DOMEſtica: to ieſt/Zywność dómówa.

Do żywnośći dómówéy co należy.

Vre Munic:Artic: 24.58.in gloſa opiſano/ktore rzeczy do żywnośći dómówéy roczney należą: thy ſą/ktore mąż ku potrzebie dómówéy ná ieden rok zgotował. Ku temu należy/ mieſo ſolóne/ wedzóne/ ſłóniná/ſzołdry/drobý. etcæt. Wieprze chowáné/kthóre ſą pobite y porąbáne/ Iure Munic:artic:26. Séry/ máſło/ſádłá/ wſzelkie tłuſte: Sól/miód/ryby/ſledzie/krupy/grochy/ iágły/ iárzyny/ y inne potráwy ktoreby ná ieden rok ku żywnośći dómówéy były zgothowáne. Ku tym też liczą zboże/ ſłód/piwo/wino/ miód/ y inne picie ku vżywániu doroczuému dómówému ſpráwione.

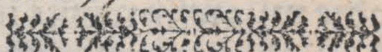
Do żywnośći dómówéy Wdowá po

zmártym mężu iákié Práwo ma.

JEżeby Práwá miáłá Wdowá do żywnośći dómówéy/ktora po śmierći mężowéy w dómu zostáłá / Práwo Máydeburſkié ták vczy. Kiedy ſye Wdowá od dźieci álbo też od dźiedźicow mężowych oddźielić chce / tho iéy z ſtráwnych rzeczy przychodźi. Jeſliby óna miáłá zápiſáné od mężá opátrzenié do żywotá / co Láćinnicy zową prouiſionem vitę, ná ónym Jmieniu/ kedy táka żywnosć zostáłá/ tedy wßyſtkiéy ónéy dómowéy żywnośći / kthórąkolwiek mąż ſpráwił ná ieden rok / bierze połowicę po Trzydźieſtym dniu od czáſu ktorégo mąż zmárł / á to krom ónéy żywnośći kthóra ſye ku dźiedźictwu śćiąga. Bo oſtátek coby nád zwyß nád roczną żywnosć było / tho prawdźiwy dźiedźic mężow bierze. Ale ieſliby ná ónym Jmieniu w kthórym táka żywnosć zostáłá opátrzenia do żywotá nie miáłá: tedy z żywnośći dómowéy nie wiecéy bierze iedno czymby ſye wedle iéy ſtanu wychowáć mogłá/ póki iéy dźiedźicy nie odpráwią. Pókiby też zá mąż nie ßłá / póty Jmienia rumowáć niewinná : wyiąwßyby ią dźiedźicy chćieli odpráwić/tedy pieniądze wźiąwßy winná imienie rumowáć. Iure Munic:Artic:24.58. ieſt też o tym

inter Articulos Iuris Maydebur: fol: 7. A póki dźiedźicy mężowi/ wdowy pozostáłéy z Imienia mężowégo nie odpráwią/ pothy iéy winni ná stráwe dáwáć kożdy tyydźień/ wedle zwyczáiu miástá y wedle stanu iéy/ iáko w mieśćiech zacnieyszych pospolita iest Wdowie kupieckiéy ná tyydźień kope dáwáć/ rzemieślnicce mniéy/ ták iákoby sye wedle iéy stanu wychowáć mogłá. Ktore dawánié iesli iest długié/ bárzo bywa szkodliwé/ y dźiedźicóm mężowym y Credétorom iego: gdy páni wienna/ długim bránim ná stráwe/ mężowé Imienie wytrawić może/ ták/ iż potym dźiedźicy máło weźmą/ y Creditorowie długów swoich nie máią ná czym dośćigáć. Przeto prawdźiwi Opiekunowie/ álbo téż y Dźiedźicy máią sye oto naprzód pilnie stáráć/ áby pánią wienną co narychléy wiánem odpráwili z Imienia mężowégo/ kthóre téż Práwo pospolité miedzy ínymi przyczynámi osobliwie dla odpráwy wiennéy przedáć dozwala/ iesli pieniedzy gotowych ku odpráwie nie máß/ gdyż to Imienié iéy fantem było w wienie/ iáko o thym nápisano Iure Municipali, articulo 26. & inter Articulos Iuris Maydeburgeñ: fol: 33.

Pániéy wiennéy wielé ma być ná stráwe dano póki iéy Wiánem nie odpráwią.

Niewiá-

Niewiástá kiedy w wienie áni w żywności nie dziedziczy.

NIewiástá póki mąż żyw/áni w wienie áni w strawnych rzeczach nie dziedziczy / wßystko to v meżá w mocy iest. A zásye kiedy to po śmierci meżowéy bierze / ták iżby potym żadnégo meżá nie miáłá / tedy óno wiano y żywność ná bliżßego po niéy/nie ná bliżßégo po meżu dziedzictwem spada. Jesliby też mąż pozostáłéy Wdowy tákiégo stanu był / iż z tych przerzeczónych strawnych rzeczy żywnośći ßukał(iákoż iest ich wiele co stráwnymi rzeczámi y ku piciu należącymi hándluią) ty ku dziedzictwu należą: do tych niewiástá nie ma nic/tylko do połowice z ónych / kthóre są oddzielóne ku roczney żywnośći. A to iesli opráwe ná ónym Jmieniu ma/ álbo opátrzenie do żywotá/gdzie ty stráwne rzeczy są / iáko wyżßéy o tym Speculo Saxonum Libro iij, Articulo 38.

Posag : Wiáno.

Dos/ Dotalicium.

Osag názywáią máietność / którąkolwiek żóná do meżá przynośi/ álbo co meżowi zá żóną dáią/ dla znoßenia przypádłych brzemión w małżeństwie: Láćinnicy Dotem náz ywáią. Wiáno iest dar/ który mąż względem posagu żenie przy ślubie miánuie/ kthóry też czáśem znácznie ná swoim Jmieniu stoiącym/ álbo pospolićie ná wszystkiey máietnośći / álbo ná połowicy pokázuie y opráwuie / áby żóná po śmierći iego byłá swoiego wiáná pewnieyßa: Láćinnicy Dotalicium názywáią.

¶ Posag.

¶ Wiáno.

Ten co Láćinskim iezykiem Práwo wykłádał/ czáśem nie czyni rożnośći żadney miedzy thymi słowy Dos, Dotalicium, zá iedno ie poczytáiąc/ álbo zá posag / álbo zá wiáno / czáśem czyni rożność/czáśem iedno za drugie kłádźie. Ale iáko iest rożność miedzy polskimi słowy Posag/Wiáno/ták miedzy Láćinskimi Dos, Dotalicium, w tym znáczeniu iáko wyżßey położono.

Dowod Wiáná białym głowom opisány.

CO Práwá ſtánowili folguiąc krewkości białych głow/ pozwolili im thego y Práwem piſánym opátrzyli / aby wiáná swoiég/ gdzieby świádków niebyło/ przyśiegą dowodzili/ aby ich przyśiegá bes wſzelkiego ſporu/ ku otrzymániu wiáná mieśce miáłá/ tylé/ ilé przyśiegą potwierdzą. Nápiſano to w tercie Spec:Sax: libro j, Articulo 20. Dotem mulier proprio obtinet iuramento. A w glózie Iure Municipali Artic:22. położóno o tym: Kiedy mąż poiąwſzy żone miánuie iéy przed dobrymi ludźmi wiáno / którégo iéy ná żadnym imieniu nie zápiſzé/ iedno tylko miánuie/ á potym gdy vmrze/ dziedzicy nie chcą iéy dáć wiáná / poniewaz óná ná imieniu nie ma opráwiónégo/ y w Kśiegách żadnych opiſánégo/ nie chcą iéy dáć ani ná świádki/ áni ná przyśiege/ tedy Práwo ták vczy: Iż kiedy mąż miánuie wiáno żenie przed dobrymi ludźmi/ choćby ié zápiſał/ choc niezápiſał: żóná pozoſtáła łatwiéy otrzyma wiáno zá ſwoią przyśiegą / niżby ią Dziedzicy mieli oddálić wiáná. Były podobno lepſzé czáſy kiedy tho Práwo białym głowóm o poprzyśiegániu wiáná vczynióno/ iż żaden dziedzic nie znał ſye wtym być obćiążónym / y krzywdy żadnéy w vblizeniu ſwoiégo dziedzictwá zá tákimi przyśiegámi nie czuł. Ale

tych czásów nieszczesliwych/ktorych ludzie skłónnieyszy sa ku złemu niż ku dobremu / nie máiac nic baczenia ná to / iákoby máietnośći pobożnie nábywáli / thylko iżby mieli/lubo źle lubo dobrze nábyté. Bárzo to Práwo o poprzyśiegániu wiáná iesth szkodliwé / iż doswiadczóno niektórych białych głów / kthóre zárzućiwszy ná strone boiaźni Boża/wstyd/ wiáre/ y powinność małżeńska/ zápómniawszy dźiatek swoich/ śmiáły przećiw sumnieniu swoiému/ przećiw swiádectwu/ wielkié summy pieniedzy poprzyśiegáć/ które im nigdy przy slubie nie były miánowáné: przez co dźiatkóm swoim álbo przyiaciołóm meżowym/ niemáła cześć dóbr Dźiedźicznych niepobożnie wydźieráły/ dochodzac ónego wiáná poprzyśiezónégo z Jmienia meżowégo: Choć téż y przećiwné świádectwá były / które odrzucáli niekthórzy/sádzac sye ná gołym tercie o poprzyśiegániu wiáná / nie chcac sye námniéy od niego odchylić/choć przećiwné swiádectwá dáleko mnieysze wiáno pokázowáły / nie rozumieiac / iż Práwá nie sa dla thego vczynióné / áby miáły komu ku wydźiéraniu czyiéy máietnośći pómágáć: ále sa vczynióné ku obrónie wszystkich vbogich śiérot/ y którzyby iáka niepobożnośćia od kogo byli vćiśnieni. Sa to vbogim śiérotóm/y wszystkim

¶ Poprzyśiegánie wiáná dźiśieyszych czásów szkodliwé iest.

¶ Práwádla czego vczynióné.

pobożnym

pobożnym ludzióm rzeczy bárzo żáłosné około tákowégo poprzyśieżenia / gdy pozostáła Wdowá poprzysieżónym wiánem / wszystkę máięthność mężowę zábierze / zábrawszy z drugim mężem vtráci / á dżieci żebráć muszą. Godziłoby sye przełożónym / ktorzy Miástá rządzą w tho pilnie weyrzeć / y temu zábieżéc / á bárzoby sye łatwie themu zábieżáło / y słuszné lekárstwo podáło / gdyby thák postánowióno / Aby żadné wiáno ważné nie było / y mieścá nie miáło / kthoreby záráżém po ślubie przed Vrzędem zeznáné / y w Księgi Mieśckié wwiedżióné nie było: á zwłaszczá gdy dżiśieyszych czásów nie tylko w Mieściéch ále y w miásteczkách / y we wśiách / wszędy Vrząd mieścki kśiegi ma / thedy nic łatwieyszégo iáko wiáno zeznáné zápisáć / á przez to przyszłym trudnościam y niebespiecznościam dróge zámykáć / ábo gdźieby sye potym okazało iżby ktora Wdowá wszetecznie chćiáłá wiano wyższéy niż iéy wiánowano poprzyśiegáć / á iáwnoby to było vczćiwych mężów świádectwem (kthóre in hoc casu muśiáłoby przećiwko białéy głowie zá Wielkiérzem ná to vstáwiónym ważné być) iż iéy tylko nie wiánowano / áby to karánie odnośiłá / żeby iéy tylko łáwkę y kądźiél przed dóm wystáwióno / á tám ią posádzóno / nic inégo iéy

nie dawszy/iedno óne łáwkę á kądźiel. O czym nápisano Iure Municip:Articulo 22. Co ácz tám iest położóno o tych biáłych głowách / kthórym mężowie żadnym zapisem wiáná nieopráwili/ (co sye iednák v nas nie záchowuie: maią biáłé głowy wiáno swoié po śmierci mężowéy / choć iéy opráwi choć nieopráwi ná máietności/ choć tylko przy ślubie miánuie) wszákże nie wiem/ by to nie przystoynieý było/ iżby takim biáłym głowóm niebogoboynym / kthóré fálszywie wiáná popżysięgáią / stołkiem y kądźiela wiáno przed dómem płácóno/ y tym ich zá ich fálszywą przysięgę karano / á niż owy kthóré opráwy żadnéy na Imieniu od mężów nie máią/ále wiáná swoiégo miánowánégo iáwnégo pobożnie á spráwiedliwie dowodzą y dochodzą. Dobry o tym iest Státut Koronny/który tak vczy: DOs quę non fuerit in Libris seu Actis inscripta, iuxta Iuris ordinem & antiquam cõsuetudinem reformata, nullius debet esse valoris & momenti.

A iż ná wielu mieściách w Polszcze w mieśćiech przełożeni / gdźie widzą w czym iákié vbliżenié w Rzeczypospolitéy/ ábo vbogim śierotóm/ ták bárzo są czuyni o thym/ iż gdźie widzą dróge ku zábieżeniu iákiému złému/ ónéy násláduią. A ia z widzenia ludźi vczónych w Práwie / podałem

te dróge

the dróge ku zábieżeniu fálszywému popżysię=
gániu wiáná/ aby żadné miescá nie miáło / ied=
no któréby było przed Vrzędem zeznáné y zápisá=
né / zdáło mi sye tu położyć formę tákiégo zápisu
Łácinskim y Polskim iezykiem / ktoréy álbo inéy
téy podobnéy kto chce może vżywáć.

Formá zápisánia Wiáná Łácinskim iezykiem.

CORam Bannito IVdicio personaliter consti=
tutus,famatus N.sanus mente & corpore, non cō=
pulsus,non coactus,sed de libera sua voluntate,e=
tiam ex consilio amicorum suorum recognouit.
Quia honestę N. filię famati N. coniugi verò suæ
charissimæ quingentos florenos dotaliciј in auro
vngaricales,auri puri & iusti ponderis,circa spon
saliorum ceremonias denominauit,quos eidem su
per medietate omnium bonorum suorum, mobili
um & immobilium,hæreditariorum & obligato=
riorum,habitorum & habendorum,siue super do
mo sua lapidea,lignea,hæreditaria..,inter domos
famati N.ab vna & famati N.patre,ab altera.. in
circulo Cracoviaceñ, indicando corā Iure, inscri=
psit,assignauit,& reformauit,per eandem N.dictā
coniugem suam,prædicta bona prefati mariti sui,

cum om=

cum omni Iure, proprietate, & toto dominio prouẽtibus, vtilitatibus, redditibus, agris, pratis, cãpis, paſcuis, hortis, prędijs, pecoribus, pecudibus, ac ſingulis pertinẽtijs, adiacẽtijs, quomolibet ad prędicta bona, ſeu ad prędictam domum ſpectantibus quibuſcunque dicuntur nominibus, nullis exceptis, nec excluſis tenenda, habẽda, poſsideñ: cum vſufructu, iuxta conſuetudinem Dotaliciorum in Iure Maydeburgẽſi obſeruatã, tam diu donec ſibi prædicta quingentorũ florenorum ſumma, ſui dotalicij, ab hęredibus mariti, quorũ intereſt, fuerit perſoluta.

Táż Formá zápiſánia wiáná po Polſku.

PRzed gáynem Sądem ſtánąwſzy oblicznie ſławny N. zdrowy będąc ná ćiele y ná vmyśle/ nie z przymuſzenia/ ále z dobréy ſwoiéy woléy zeznał/ iż vczćiwéy pániéy N. córce ſławnégo N. małżónce ſwoiéy miléy / pięć ſet złotych wiáná we złoćie Węgierſkich/ dobréy á ſpráwiedliwéy wagi / przy ſlubie wiánowáł/ kthóre iéy ná połowicy wſzyſtkich dóbr ſwoich ruchómych y nieruchómych/ dźiedźicznych/ záſtáwnych/ ktore teraz ma/ y potym będźie miał/ ábo ná Kámienicy ſwoiéy / álbo ná domu drzewiánym / kthóry leży miedzy dómem ſławnégo N.

z iednéy ſtróny / á domem ſławnégo N. z drugiéy ſtróny w rynku / okázuiąc przed Práwem / zápiſał / náznáczył / y opráwił / áby przerzeczóna N: małżónká iego / wyżſzéy miánowáné dobrá Meżá ſwoiégo przerzeczónégo trzymáłá / miáłá / y vżywáłá / ze wſzyſtkim Práwem / włáſnośćią / ze wſzyſtkim páńſtwem / dochody / pożytki / z rolámi / pólmi / páſtwiſkámi / ogrody / folwárki / bydłem / y z inymi dobrámi / ktému przyległymi iákimbykolwiek Názwiſkiem názwáné były / ábo názwáné być mogły / żadnych nie wyymuiąc áni odłączáiąc / wedle zwyczáiu / iáko ſye około wian w Práwie Máydeburſkim z dawná záchowuie / á to thák długo / ážby iéy przerzeczóna ſummá pieć ſet złotych wiáná iéy / od dziedziców mężowych / którym to należy / zupełnie położóna byłá.

Odſtepek Wiáná iáki ieſt beſpieczny / á iáki nie beſpieczny y niepewny.

Wdowá po śmierći meżówéy Wiáno ſwoié ieſli ma od meżá zápiſáné / álbo dowiedzióné / álbo ná pewnym imieniu vkazáné / może komu chce / choć dziedzicowi / choć też komu obcemu podług myſli ſwéy odſtepić. Ale ieſli nie ma zápiſánégo / álbo ieſli go ſámá zá ſwoiégo żywothá nieotrzy-

máłá/álbo świádkámi/álbo przysięgą niedowio dłá/Odstępek iey máło wazny iest: ábowiem by ten dziedzic/álbo ktory iny obcy ktorému óná wiáno odstąpi / miał po iey śmierci dowodzić y dochodzić tákiégo Wiáná / ták iáko óná przysięgą álbo świádkámi wedle Práwá dowieść miáłá: to by sye niegodziło/ y niewiém iesli sye kiedy táka spráwá miedzy ktorymi osobámi sądownie toczyłá/żeby sye z niey zá Dekrétem v wyższych Sedziow pokazáło/ godzili sye dziedzicowi álbo komu obcemu máiącemu odstępné wiáno od wdowy / dowodzić wiáná ná mieścu ónéy wdowy po śmierci iéy. Przeto odstępek wiáná ktoré nie iest zápisáné/álbo dowiedzióné/álbo postępki Práwnymi doskonále dozyskáné / nie iest beśpieczné ku dostąpieniu/y owszem máło wazné. To vpominánie służy tym ktorzy wiáná kupuią/áby wiedzieli iákie odstępki wian od Wdow przyymowáć máią.

¶ Wiáná dowodzić / ná mieścu wdowy / nie iest rzecz zwyczáyna.

Formá odstępku Wiáná Łácinskim iezykiem.

COram Iudicio Bannito cõstituta personaliter honestaAnna olim prouidiPetri N:relicta vidua, per honestũ virumN:ad id sibi assum ptũ, & Iuridicé cõfirmatũ tutorẽ,recognouit,&expressis ver

bis fassa est se abscessisse, præsentibusq́; abscedere et cõdescẽdere, honesto N: summã florenorum quingentorum Dotaliciј sui à memorato marito sibi circa spõsaliorũ Ceremonias denominati, & corã officio Cõsulari, seu IudicioBãnito, feria N: per eundem maritũ, recogniti & inscripti: ac omne Ius suũ quodcũq; ipsa ratione eiusmodi summę Dotaliciј, sup bonis N: perductum continuatũq́; habet. Vel hoc ipsumDotaliciũ, quòd ipsa, adcitatis suprame morati mariti sui hæredibus, in præsentia eorundẽ, sine vlla eorum cõtradictione, iuramento corporali, vel proborũ virorum testimonio, iuxta Acta Aduocati, feria N: sufficiẽter probauit. vel quòd ipsa sup omibus bonis mariti sui, mobilibus & immobilibus hæreditariјs & obligatoriјs habitis & habẽdis, & signãter sup domo in circulo N. inter domos N. ex vna, & inter domũ N. parte ab altera iaceñ, ab eodẽ prędicto marito datum, donatũ, inscriptũ, assignatũ, & reformatũ habet. Nihil penitus Iuris, ꝓprietatis, & dominiј sibi, posterisq́; suis, aut quibusuis aliјs ꝓpinquis, in memorata quingẽtorum florenorum Dotaliciј summa relinquẽdo, nec excipieñ: sed totũ & integrũ Ius, quodcũq; ei ratione eiusmodi supranominati Dotaliciј cõpetit, in prædictũ honestum N. pleno, hæreditarioq́;, Iure transfundendo, vt ipse N. eiusmodi Dotaliciũ, seu

bona mariti eius defuncti in Dotalicio habeat, teneat, possideat, & vtifruatur, tanquã ipsamet, veluti domina Dotalicialis, eadem bona haberet, teneret, habere'q;, tenere, possidere, & vsufrui possit, tãdiu, donec sibi prædictũ Dotaliciũ, integra prænominata summa, repositũ fuerit, recognoscẽs sibi ab eodẽ N. pro supradicta Dotalicij summa, vniuerso'q; eiusdẽ Iure, plenariè satisfactũ esse. De qua eundẽ quietauit in forma plenissima, dans eidẽ dicto N. plenã & sufficientẽ potestatẽ, hoc ipsum Ius supranominati sui Dotalicij, Iure exigendi, repetendi, suscipiendi, de suscepto quietãdi, & in vsum suum beneplacitũ, prout melius & vtilius nouerit conuertendi, tanquam suum proprium.

Táż Formá odstępku Wiáná po Polsku.

PRzed Gáynym Sądem stánąwszy oblicznie vczćiwa Anná N. Nieboszczyká sławnégo N. pozostáła Wdowá / przez sławnégo N. wźiętégo sobie ku téy Spráwie / y Sądownie potwiérdzónégo Opiekuná / zeznáłáieśt / iż odstąpiłá / iákóż to y tym zapisem teraz odstępuie / sławnemu N. pięć set złotych w mónećie wiáná / ktoré iéy przerzeczóny mąż przy ślubie wiánował / y przed Vrzędem Rádźieckim

N. álbo Gáynym Sądem / w then dźień N. zeznał y zápiſał / y wſzyſtko Práwo kthoréżkolwiek óná z ſtróny tákowégo Wiáná / ná dobrách tych N. przewiodłá / y ſkóńczyłá: álbo tho Wiano odſtąpiłá / którégo óná przypozwawſzy dziedźicow mężá ſwoiégo przy obliczności ich / króm wſzelkiégo ich odporu ćieleſną przyśięgą / álbo świádectwem vczćiwych ludźi / doſtátecznie w then dźień N. wedle Kśiąg Wóytowſkich dowiodłá / ábo któré óná ná wſzyſtkiéy máietnośći mężówéy / ruchóméy y nieruchóméy / dziedźiczné y / záſtáwnéy / kthórą ná ón czás miał / y potymby miał / á miánowićie ná dómu leżącym w Rynku / miedzy dómem N. z iednéy ſtróny / á miedzy domem N. z drugiéy ſtróny / od tegóż mężá ſwoiégo dáné / dárowáné / zápiſáné / náznáczóné / y opráwióné ma. Nic Práwá / własnośći / páńſtwá ſobie / áni potómkóm ſwoim / y którymkolwiek bliſkim z przerzeczónéy ſummy wiáná nie wyymuiąc / áni zoſtáwuiąc: ále wſzyſtko cáłé / zupełné / wyżſzey miánowánégo wiáná ſwoiégo Práwo / kthóréżkolwiek iéy z ſtróny tákiégo wiáná należy / ná tegoto N. zupełnie / y dźiedźicznym Práwem wléwáiąc: ták / áby then przerzeczóny N. tákowé Wiáno / álbo dobrá iéy mężá w Wiénie miał / trzymał / dźiérżał / y vżywał / nie ináczéy / iedno

iákoby óná sámá / iáko páni wienna tháḱowé dobrá miáłá / trzymáłá / vżywáłá / mieć / trzymáć / y vżywáć mogłá / póty / ążby iemu táḱié wiáno ná iéy mieścu / gotową summę pieniedzy / odłożóné było. Y zeznáłá iże sye iéy od niego zá tháḱową summę Wiáná / y zá wßystko iéy / tego to wiáná Práwo / dosyć stáło / z kthórego kwitowáłá go y kwituie / dostátecznie / wiecznie / dáiąc przerzeczónemu N. zupełną moc táḱiégo wiáná dośćigáć / o nié Práwem czynić / dochodźić / przyiąć / z niego kwitowáć / y ku swoiemu / iákoby nalepiéy rozumiał pożytkowi przywieść / y obróćić / iáko swoié własné.

Pytánia potrzebné około Wian / wyięté z glózy / in Iure Municipali super Articulum xxij.

Pytánié pierwßé.

Mąż ieśliby żénie pewną summę pieniedzy wiánował / którąby iéy ná swoich dobrách ruchómych y nieruchómych / w sancie obowiązał: możeli óny dobrá przedáć / zástáwić / ábo którym inym obyczáiem oddálić: możeli óno oddalenié żéninemu Práwu co ßkodźić czyli nié? Odpowiédź. Wedle Práwá: ieśliby

mąż swoiéy żénie zápisał Wiáno pospolićie ná wszystkich dobrách swoich / kthóre ma y potymby miał / żadnych nie miánuiąc / tákowé dobrá mąż może przedáć / y oddáláć / podług woléy swoiéy / króm wszelkiégo sprzećiwienia żéninégo. A to z théy przyczyny / choć summę będźie miánował / przedśie óno Jmienié iego iest. Niektórzy tego dokłádáią / iż to ták mąż może vczynić / ieśli sobie páństwo záchowa do swégo żywotá / z tákowymi dobrámi swoimi czynić może wedle podobánia swoiégo. Niektórzy też ták trzymáią / choćby sobie páństwá nie záchował / iedno tylko pospolićie ná swoiéy máiethnośći wszystkiéy / pewną summę po swoéy śmierći opráwił: to oddálić może. Ale ieśliby opráwá byłá miánowićie ná ktorym Jmieniu / to iest ná Dómu / ná Winnicy / ná czynszownym imieniu / z kthórego by mąż czynsz brał / ábo ná kthórym pewnym dźiedźictwie: oddálić thego nie może / áni z przyzwolenia żóny / áni bez przyzwolenia: wyiąwszy by iéy iną tákową nagrodę vczynił / to iest / ażby iéy tákąż summę ná innym Jmieniu opráwił y vyśćił.

¶ Mąż choć Wiáno opráwi żénie ná dobrách swoich wszystkich pospolićie / żadnych nie miánuiąc: tákié może zástáwić króm sprzećiwienia żéninégo.

¶ Jeśliby też mąż do śmierći swoiéy Jmienia swoiégo nie vtráćił / nie oddalił / iednoby sye óno imienié thák bárzo nákáziło / iżby wiáno ledwie wynieść mogło: tedy żóná pozostáła Wiáno o-

Długi które pierwéy idą niż Wiáno/ które po wiénie.

dziérży ná ónym imieniu przed wszystkimi wierzycielmi álbo Creditormi/ y przed wszystkimi długi/ któreby po miánowániu Wiáná/ álbo po opráwie wiennéy vczynióne były. Ale iesliby mąż/przed opráwieniém wiáná/ dobrá swoie komu obowiązał: táki dług naprzód idzie/pothym Wdowá wiáná dochodzi.

¶ Mąż iesliby żénie swoiéy Wiáno miánował ná wszystkich dobrách swoich w pospolitości/ á potymby óny dobrá komu zá czásu małżeństwá vwiązał/ tedy wierzyciél zá óną obligácyą sobie vczynióną/ przed wiánem dochodzi długu swoiégo/potym wiáno idzie.

¶ Jesliby też mieśce óno ná kthórym wiáno opráwióne iest/ żénie należáło/ á w Poságu mężowi przyszło/ tego też mąż od żóny oddálić niemoże.

Pytánie Wtóre.

Mąż gdyby zápisał pewną summę Wiáná żénie/ná dobrách swoich ruchómych y nieruchómych/ á záchowałby sobie páństwo/z ónymi dobrámi ináczéy czynić/ postępić/puścić wedle vpodobánia swoiégo: potymby óny dobrá w pewnéy summie zástáwił/ zápisał: á żóná támże przestrzegłáby sobie to/áby óná

zastáwá/ Práwu iéy nic nie ßkodziłá. Vmrze mąż/wierzyćiel ktoremu sye stał zapis/bedzie dochodził ná onych dobrách długu swoiégo Zapisem Mieśckim / ábo świádkámi po vmárłéy rece: żoná thez tákże bedzie dochodziłá ná dobrách mężowych opráwy Wiáná swoiégo/ wywodząc to / iż sye iéy piérwéy opráwá stáłá ná wßystkich dobrách iego:y bedzie pytáłá: áczby nie byłá bliżßa Wiáná swoiégo / ná wßystkich dobrách mężowych doydź/wedle Práwá. Wierzyćiel zás rzecze: Ponieważ żoná vkázuie zapis Wiáná swoiégo / táki/ ná kthorym mąż záchował sobie pánstwo/ z dobrámi swoimi czynić/wedle vpodobánia swoiégo/ y zá thym záchowániém pánstwá pewną summe mi obowiązał: proße áby mi tho było skazano / iż iestem bliżßy przy sancie moim zostáć/ niż Wdowá pozostáła. Wdowá zásie spiéra / iż then zapis moiéy Opráwie nic ßkodzić nie może/ gdyżem ia dostátecznie sobie przestrzegłá przy tákim zápiśie / iż to Práwu moiému nic ßkodzić nie ma: przetho proße/áby opráwá moiá wienna naprzod ßłá: Odpowiédź. Iż pozostáła Wdowá bliżßa iest / z swoimi dowody otrzymáć Wiáno swoié / przed wßystkimi długi kthore po miánowániu Wiáná mąż ná dobrách swoich opráwił wedle Práwá. Abowiém cóż

Wiáno gdy mąż opráwi żenie ná dobrách swoich z záchowániém Páństwá: á potym ony dobrá vwiąźi/ Wiáno naprzod idźie.

M by to by-

by tho było zá wyznánié / y opráwá wiáná iáko długu powinowátégo / gdyby zá záchowániém tákiégo páńſtwá meżówégo / Wdowá Práwo ſwoié wienné y opráwę vtrácić miáłá? Byłyby to ſobie rzeczy bárzo przećiwné/iákoby rzékł: Zápiſuię wiáno y niezápiſuie: álbo zeznawam dług y niezeznawam. A ták podobniéy ieſt/ áby tákié zápiſánié wiáná z záchowániém páńſtwá/ tu przy tym pytániu / wśćiągáło ſye ná popráwienié wiáná/ á niewłaſność głównégo wiáná/ któré ieſt iáko dług pewny/á iſty. A kiedy kto zeznawa dług v Sądu y zápiſuie / nie záchowuie ſobie páńſtwá.

Pytánié trzećié.

Niewiáſtá gdyby miáłá zápiſáné wiáno ná dobrách meżowych / á mąż by potym vreczył/ ábo obiecał komu ná dobrách ſwoich zapłátę/z przyzwoleniém żóny/tymi ſłowy: Ja obiecuię weſpółek z żóną moią ſto grzywien: á Sędzia by ſpytał żóny/ ieſli to ieſt wola iey/ á ónáby thę obiethnicę / zá dobrym rozmyſleniém vczyniłá/y odpowiedziáłá ták/ iż ia obiecuię. Mąż vmrze/ y ledwie máietnośći tylo zoſtáwi/ żeby ſye żénie wiáno opłáćiło. Wierzyćiel potym pozoſtáłą wdowę przyćiągnie do Sądu/o obietnicę którą

Zóná máiąc zápiſáné wiáno ná iákich dobrách A potym z meżem dług zezna ábo rekoiemſtwo/ ná iákowych dobrách: niemożę być wolná od zapłáty.

z meżem vczyniłá. A óná odpowié/iżem ná ón czás nie byłá práwá swoiégo / ále pod mocą y opieką meżową/ kthóremu byłám winná wßelkié postußenstwo. A nicem téż około obietnice wiecéy nie czyniłá/ iedno iżem rzekłá / obiecuie / ábo przyrzékam / á z tym dowodem biorę sye do Sądu/ y żądam áby mi było skazano/ ieśli ia dla téy prostéy obiethnice powinná Wiáná swoiégo vstepic / ponieważem żadnégo zwykłégo Zápisu wedle Práwá nie vczyniłá. Wierzyćiel záśye przećiw temu spiéra:gdyż thu Wdowá stoiecy/ przyznawasye do obietnice/ ktorą vczyniłá/krom iákiéy wymówki ábo okoliczności / á nieokázuie áni dowodzi żadnégo przymußenia: proßę / áby mi było przez Sentencyą skazano/mali mi wedle obietnice swoiéy zapłáte czynić? Odpowiedź. Gdyż żóná słyßáłá meżá swoiégo dług zeznawáiącégo/ á sámá téż vsty swoimi dobrowolnie/ nie z przymußenia powiedziáłá iż zapłáte obiecáłá/ á ná ón czás nieprzypomniáłá áby słowem ábo vczynkiem krému przyćiśnióná byłá: dóbr téż nie máß inych z ktorychby dług mógł być zápłácón. A ták żóná nie może być wolna / od tákowéy zapłáty wedle Práwá.

¶ A tu trzebá wiedzieć / iż krému áby kto był co dłużen / nie potrzebá wielé słów. By tylko ktho

rzékł: Winienes mi: á ty odpowiéß/iż ták iest: ón potym rzecze: Obiecuieß mi záplácić: á ty odpowiéß/obiecuie: iuż cáła iest obietnicá. Bo w káżdéy obietnicy/nieżadna rzecz iest wiecéy potrzebna iáko wola / ábo chcenié. A ták/kto ma dobrą wolą/ kto chce záplácić / ták krótkimi słowy obiecuie/ iáko y długimi / y ták go krótkié słowá wiążą/iáko y długié. Wßákże kiedy kto co obiecuie vsty/ma tego potwierdzić podánim reki: y názywáią táką obietnice pospolicie/ reką y vsty vczynióną: á to dla tego/iż kiedyby sye ktho obietnice záprzał/á przyśięgą odyydź chćiał/ áby téyże reki położeniém ná świątośći/ tego potwierdźił/ którą reką obiecał. A iesliby reki nie miał/ áby to kikutem vczynił.

¶ Dłużniká czyni/nie wielkość słów ále prostá obietnicá.

¶ Obietnicá ma być vsty y reką.

Pytánié Czwarté.

Mąż gdyby dárował żenie / pewną summe wiáná / po śmierći swoiéy ná mieścu ná którymby to mógł vczynić / y opráwił iéy ná dómu/z którégoby pánu dźiedźicznemu czynß ßedł. A Pan ónego czynßu będąc obliczny / widząc y słyßąc ón dar y Ortél ná to/niesprzećiwił sye tákiéy opráwie: dómby ón zgorzał/ mąż ónéy żóny znißczałby ábo vmárł / á pan zá swym czynßem grunthowym ábo ziemnym ćiągnął sye do óne-

go plácu/ dómu zgorzáłégo Práwem czynszowym. Zóná pozostała rzekłáby/iż tám mam Opráwę swoiégo Wiáná / przy którey opráwie ón będąc/nie bronił tego. Pan ónego czynszu záś rzecze: Iż twóy mąż nie mógł tobie vkázáć wiáná ná moim fancie. Pytánie iest/kto tu do ónego plácu lepszé Práwo ma? Odpowiedź. Iż dłúgi dawnieyszé psuią poślednieyszé. A ták / ieśli Czynsz iest pierwéy zápisány / niż Wiáno / muśi zóná pozostała vstąpić plácu/ónemu Pánu czynszowému / który plác ma przedáć/ ieśli go sam sobie niechce záchowáć : ábowiém to iest ná woléy iego/chceli ij otrzymáć. Wszákże ón plác/ma być szácowan przez Wóytá y Przyśiężniki : á iákobykolwiek był oszácowány/ ná woléy Páná Czynszowégo będzie/w ónéy summie go otrzymáć. A coby wynośiło wyższéy nád czynsz iego/ to żenie ma być dano zá Wiáno. A ieśliby téż czego do Czynszu nie dobrał/żóná niewinná dokłádáć : ábowiém żadnégo przedánia áni obietnice ná tho nie vczyniłá. A dla thego mu nic niewinná wedle Práwá.

Wiáno opráwioné ná dobrách czynszowych / choć przybytnośći páná czynszowégo/ czynsz záśiedźiáły/ pierwéy idźie niż Wiáno.

☞ A tu przy tym trzebá wiedźiéć/ieśli mąż pozostáłéy Wdowy / Pánu Czynszowému Czynsz był winien zá Rok/ zá dwá/ábo zá trzy/ przed opráwą wiáná ábo y po opráwie / á o ón Czynsz

nie vpominałby go Pan Czynßu / thedy nie może ónym Czynßem wiánu wdowie záßkodzić / ále sye z nią około tego Práwem rozeprzeć: ieśliby co iemu v Práwá zeznáłá / zápłácić winná : ieśliby nie znáłá / Práwem swoim odéydzie.

Pytánié Piąté.

Mąż dáruiąc ábo miánuiąc żenie Wiáno / podług zwyczáiu ziemie / ábo Powiátu / á przestrzégłby sobie możność z dobrámi swoimi czynić / puścić wedle woléy swoiéy. A tegoby nie dołożył sposobu / iż po śmierci swoiéy wiánuie / ábo co tákowégo ku odpráwieniu wiáná. Zóná / by vmárłá / nie máiąc dźieći / á pothym Oćiec żénin domagał sye wiáná / námienionégo córce swoiéy. A mążby powiedźiał: Iż mnie to wiáno lepßym Práwem należy / y ná mie przypádło.

Zóná gdy vmrze bez płodu / mąż zostánie. Wiáno żéniné od niegá miánowané kómu idźie?

Pytánié iest / kto tu bliżßy do ónégo wiáná / czyli mąż / czy żénin oćiec? Odpowiédź. Ieśliby mąż miánował żénie swoiéy wiáno / wedle zwyczáiu Powiátu / króm wymówienia / iż po śmierći swoiéy wiánuie / á vmárłáby żóná bes płodu / tákowé wiáno Oycu idźie. Ale ieśli przy wiánowániu ten sposób dołożył / iż po śmierći swoiéy wiánuie / ábo záchował sobie możność z dobrámi swoimi zá żywothá swoiégo czynić podług

mysli

myśli swoiey:tedy tákie wiáno lepszym Práwem przy mężu zostáie / niż przy oycu żeninym: ábowiem wymówiony sposob odmienia y gráni czy Práwo. Conditio Ius mutat, limitatq; Legem.

☞ Dołożono o tym ná drugim mieścu in Iure Municip: Articu:57,in glosa in fine,tymi słowy: Ieśliby mąż żenie wiánowáł wiáno/wedle zwyczáiu ziemie/okróm żadnego wymówionego sposobu/ vmárłáby żoná / ono wiáno idzie Oycu żeninemu zá żywotá mężowego. Ale ieśli sobie mąż náznáczył y záchowáł páństwo / moc z dobrámi swoimi czynić/ puścić/ wedle woley swoiey/iżby też wiáno y po śmierci iego szło / á mąż by przeżył żone/wiáno przy mężu zostáie.

¶ Wiáno po śmierci żeni neykiedy przy mężu zostáie.

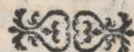
Pytánie szóste.

Mąż obiecawszy wiáno żenie swoiey / záreczyłby sye opráwić ie w ten czás kiedyby mu też Posag obiecány wydano/ á w tym mąż nie opráwiwszy/zmárł. Potymby wiáná żądano v Rekoymich/Rekoymie bróniąc sye mówili / iż Posagu ieszcze nie wydano z strony pániey mężowi / podług zmowy vczynioney/ y byli oni záwżdy gotowi rekoiemstwu swoiemu dosyć czynić / by thież iedno dosyć vczyniono obietnicy/w wydániu Posagu mężowi. A wdo-

wá pozostała ábo przyiaćiele iéy mieniliby Posag iuż mężowi być wydány / ofiáruiąc sye tego dowieść świádectwem dostátecznym / świádków którym to wiádómo iż to ták iest. A Rekoymiéby mienili przedsie / iż Poságu nie dano. Wdowá zá ónym świádectwem (iż Posag wydány iest) lepszymli Prawem Wiáno swoié ná dobrách mężowych może otrzymáć / á niżby rekoymié zá swoią przą mieli być wolni ?

Wiáno gdy bedźie obiecáné ku opráwieniu zá rekoiemstwem w then czás kiedy Posag wydádzą. Mąż vmrze nieopráwiwszy / póydźieli Wiáno ?

Odpowiedź. Mąż wiánuiący żénie wiáno / obiecałby ié w ten czás opráwić / kiedyby mu Posag wydano. A rekoiemstwoby zászło z obudwu strón / o záchowániu wedle vmówy námienióney / tho iest / iż opráwá miáłá być po wydániu Poságu. A mążby zmárł nie vczyniwszy zapisu. Przyiaćiele żóny pozostáłéy okazáliby y dowiedli iż w Poságu dosyć vczynióno wedle zmówy. A Rekoymiéby mężá zmárłégo ználi rekoiemstwo / ále zapłáty poságu nie ználi. Tedy Wdowá pozostáłá dowiódszy zapłáty Poságu / lepszym Práwem otrzyma Wiáno wedle obietnice Rekoymych / á niżby óni zá swoią prżą / rekoiemstwá mieli być wolni. Vt Spec:Saxo:Libro ij, Arti:6.

Pytánie śiódme.

Mąż poiąwßy żóne / miánowałby iéy przed pewnymi ludźmi którzy przy ślubie byli / Wiano / ná dobrách swych / ná dómu / folwárku / ogrodzie / winnicy / á żónáby z mężem / dobrá óny po miánowániu wiáná ná nich / trzymáłá Rok y ßeść niedźiel / króm przenágábánia. Mąż potym żadnégo zapisu wiáná ná dobrách ónych nie vczyniwßy zßedł z tego świátá. Dźieci mężowy / wedle niektórych zwyczáiu / Wdowę chćieli z Imienia wygnáć / wystáwiwßy iéy stołek z kądźielą przed dóm. Jesliżby ią snadź po trzydźiestym dniu żáłoby / Gieradą odpráwić chćieli: óna by sye ćiągnęłá do Imienia w wiénie swoim. Dźiedźicy powiedźieli / iż to gotowi vczynić / co Prawo nieśie / by iedno dowód miálá. Wdowá sye pothym ofiárowáłá być gothową / dowieść wiáná świádkámi / ludźmi ośiádłymi / przed którymi iéy mąż wiáno obiecał. Dźiedźicy świádectwá niechćieli przypuśćić / ále żądáli / áby Dowód był świádectwá Sądu Gáynégo / ábo y Ksiąg Mieśćkich / ábo Listowny. Gdźieby więc thákowégo dowodu niemiáłá / inßégo przypuśćić nie chćieli. Jesli tu Wdowá z tákowym świádectwem / leßym Práwem dóydźie wiáná

¶ Wiáná miánowánégo przed ludźmi / Wiáry godnymi: chocby było potym zápisáné choć nié: żóná dowodźi przyśięgą.

Wdowá która wiáná nie ma opráwionég / áby miáłá być przed dóm wyrzucóną z kądźielą / tegó v nas nie chowáią.

swoiégo/nizliby ią dziedzicy zeprzéć mogli: ábo co iest wedle Práwá? Odpowiedz. Mąz miánuiąc przed ludzmi godnymi wiáry/ ktho̊rzy przy ślubie byli / wiáno zenie / chocby go potwiérdził zapisem przed Vrzedem/choć nie: zóna łatwiéy otrzyma wiáno swoié zá przysiegą swoią. A Possesyéy ná ktoréyby wiáno iey dano/łatwiéy dowiedzie/ y otrzyma/ nizby ią dziedzicy oddálić mieli wedle Práwá.

¶ Co sye tu w Práwie czyni wzmiánká około Possesyéy wiáná / któraby miáłá być dowodzóna świádkámi. To ktemu nalezy/ iz onego grubégo wieku/ná Sądziech Ksiąg nie było. Cokolwiek sye przy Sądzie dziáło / wszystko potrzebá było dowodzić y okázowáć / ábo ludzmi ná Sądzie śiedzącymi/ábo inymi świádkámi. Co sye iáśniéy okázuie z textu Iuris Municip: Articulo 57. gdzie nápisano: Kiedyby kto chćiał pániéy wienney skáźić iey wiáno/które iey ná rzeczách ruchomych przed Sądem dano: thedy oná otrzyma wiáno swoié/zá świádectwem mezów y białych głów którzy przy tym byli sámośiodmá. To ktemu iest / iáko sye wyzszéy námieniło / iz tháckiego świádectwá/ onego wieku tám vzywano/ gdzie Ksiąg Sądowych nie było. Ale kedy Ksiegi Sądowné są / á Ksiegámi sye co dowodzi/ ábo

¶Ksiąg Sądowych wáznośc.

Minuta

Minutą z Kśiąg / thám świádectwá inégo nie trzebá. Tákże y pániey wienney ku okazániu Posse syey meżá swoiégo kthórą trzyma w wienié/ nie trzebá inégo dowodu iedno Kśiąg Vrzedowych.

¶ Co też tu powiáda Práwo / iżby Wdowá/ kthóra opráwy Wiáná zápisáney nie ma / miáłá być przed dóm wyrzucóná/ dawszy iey Kądźiel y stołek: thego zwyczáiu v nas iáko nikczemnégo áni przystoynégo nievżywáią: wyiąwszy to wiec z zuchwálstwá Páśierbowie Mácochóm czynią/ áleby czynić nie mieli. Bo sye to v nas nie záchowuie: y iáko też Práwo powiáda / iż tho niektórych zwyczay był/ nie wszystkich/ y nie wszedzie. Przeto gdźie czego zwyczay nie nieśie/ to nie ma być czynióno.

¶ Cozwyczay nie nieśie / nie ma być chowano.

Pytánie osmé.

Niewiástá kiedyby przyniosłá pewną summe pieniedzy do meżá / á żadnégo nie miáłá wiáná náznáczonégo. Vmárłby mąż/ dźiedźicy by rzekli / iż o ónych pieniądzóch przynieśiónych nic nie wiedzą: kthórey niewiádómości ofiárowáliby sye dowieść iáko Práwo nieśie / y tego/ iż iey żadnégo wiáná nie obiecano. Gadká iest/ iesliby dźiedźicy nie byli bliższy przy swoiey przey zostáć / niżliby ié niewiástá miáłá pokónáć / ábo

Wiáná iesliby żóná nie miáłá miánowánégo: choćby do meżá przyniosłá Pieniądze / Wiáno iey nieidźie. Wszákże przeciw dźiedźicóm może czynić o pieniądze wnieśióné.

co ieſt wedle Prawa? Odpowiedź. Kto czego nie obieca nie winien płáćić. Ale ieſli ſye niewiáſtá ſkárży ná dziedzice o dobrá kthóre do mężá przyniosłá/dziedzicy będą bliżſzy odyydź świádectwem po vmárłey rece / nizliby ie kto okróm Sądowego dowodu mógł pokonáć wedle Prawá. Vt Libro j, Articulo 7, & 18, Spec: Saxonum. A iż im nie ieſt wiádomo/ ieſli oná do domu oycá ich co wniosłá ábo nie: tedy áby vſzli mnimánia krzywoprzyśięſtwá (gdyż niebeśpieczno ieſt o niewiádomą rzecz przyśięgáć). Przeto ieſliby dziedzicy Wdowie chćieli dáć wiáre ábo świádectwu iey/to ieſt ná ich woli.

Pytánie dziewiąte.

Wiáno żeniné które ma od pierwſzégo mężá/w ktorym mąż: gdy ią przeżywie (choć nie byłá od dźieći oddźielona) odzierży ná dobrách ruchomych.

TOná ieſliby miáłá zápiſáne Wiáno ná dobrách mężowoch/ mąż by vmárł/ á oná z dziećmi mieſzkáłá w dobrách tákowych nie dźielna w prawdźiwym dzierżeniu: ſzłáby potym zá drugiégo mężá. Ten drugi mąż mieſzkałby z nią w dobrách ónych/ á ktemu żoná obiecáłá mu Poſag / ónby iey thez przećiw temu ſumme wiánowáł. Vmárłá by żoná w dobrách dziećinnych nie dźielna / gdźie iey wiáná pierwſzégo mężá dziedzicy nieopráwili / thák iż do rąk iey/zá żywotá iey / nigdy nie przyſzło. Ten mąż

pozoſtáły

pozostáły/ domagał sye Wiáná żéninégo/ z ónego dobrá/ y rumowácby imienia nie chciał/ ążby mu wiáno było wydáné. Dziedzicy záś przeciw temu mówili: Iże mátká ich nie dziélna z nimi do śmierci oycowskiéy w imieniu mieszkálá/ z którégo sye óni nigdy niewyrzekli. Gadká iest/ ieśli ónego wiáná wtóry mąż dóydzie/ czyli nié?

Odpowiedź. Mąż gdyby wiánował żénie wiáno/ á pothym zostáwiwszy dzieći/ vmárł/ á żóná mieszkáłáby z nimi w imieniu zmárłégo mężá nie dziélna/ y szłáby zá drugiégo mężá/ kthóry téż w dobrách nie dziélnych z nią mieszkał/ pothym vmárłá. Tedy po śmierći żéninéy/ mąż wthóry/ wszystko Práwo żóny swoiéy zmárłéy ná dobrách ruchómych odzierży/ kthóre iéy należáło wedle Práwá.

Pytánié dziesiąté.

IEsliby mąż poiął żóne z którąby żadnégo Poságu/ áni żadnéy máietnośći niewziął/ á spólnąby prácą dóbr nábyli. Pothym mąż vmárł/ nie vczyniwszy iéy żadnéy opráwy. Przyiaciele mężowi nie chcieli nic dáć: y owszem wedle niektórych zwyczáiu próżny stołek z prześlicą/ przed Dóm wyniozszy/ kazáli iéy siedzieć. Gadká iest: ieśli żóná dóbr ónych/ któ-

Wiáná ieśli by żóná nie miáłá miánowánégo/ á z mężem sye spółem doro biłá: trzećią częśé dóbr bierze.

Tego v nas niezáchowuią.

rych ſwoią prácą pomogłá mężowi nábywáć/ lepszym Práwem dóydźie/czyli nié: Odpowiedź. Ieſliby mąż poiął żonę/ z którą żadnégo Poſágu nie wźiął/ á z obu ſtrón żadnéy máiethnośći nie mieli/ále ich ſpólną prácą nábyli/y rozmnożyli/ á nieuczyniwszy żadnéy opráwy vmárł: tedy żoná pozoſtáła/trzećią część dóbr mężowych odźierży. Ale ieſliby ónych dóbr nie ſpólną prácą nábyli: thedy żoná na czwartéy częśći muśi przeſtáć. Aczkolwiek zwyczay poſpolithy ná wielu mieśćách nieśie/iż żoná trzećią część ma. Speculo Saxonum Libro j, Artic: 21. & 24. Iure Municipali Articulo 22. Y wiecéy w tym náśláduią zwyczáiu/iáko w którey Kráinie obyczay nieśie/ á niż tego Práwá poſpolitégo.

Pytánie iedennaſté.

IEſliby mąż był rozwiedźión z żoną/zá ſłuszną przyczyną/ przez ſkazánie Sądowé/ y tegoby dołożono/ iżby mąż iną żonę/ żoná też innégo mężá mogli miéć. Pytánie ieſt/ iáką żoná ma miéć odpráwę/ ieſli Wiáno tráći/ czyli nié: Odpowiedź. Iuxta gloſam Spec: Saxo: lib: j, art: 21 Trzebá wiedźiéć troiáki rozwód. Piérwszy ieſt/ dla czyſtośći/ kiedy kto będąc w małżeńſtwie/ chce wieść żywot duchowny/Bogomyſlny/á bę

Rozwód gdy ſye ſtánie/co z mężówych dóbr żénie idźie?

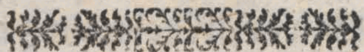
dźie ro

dzie rozwód zá przyzwoleniém oboygá/ y mężá y żóny. Gdy sye thák rozwiodą z spólnégo zezwolenia/ thám oboie otrzymawáią/ ták mąż iáko y żóná co ieden drugiemu dárował. Drugi iest rozwód dla niedołężności spráwy małżeńskiéy: tám też zá tháktém rozwodem/ żóná Wiáná nie tráci. Abowiém tákié rozłączenié słuszné bywáią/ bez wystepku iednégo przećiw drugiému. O tym dwoim rozwodźie rozumié sye text Speculo Saxo: Libro j, Articulo 21. Diuortiũ si fuerit Iure celebratum, mulier nihilominus Dotaliciũ sibi in proprietate viri donatum, obtinebit. Trzeci rozwód bywa: Gdy iedno drugiému krzywde vczyni. A ták kto przyczyne krzywdy da: ieśli mąż/ tráci Posag: ieśli żóná/ tráci Wiáno.

☞ Wiáno białym głowam/ Práwem Máydeburskim z łáski iéy vstáwióné/ dla opátrzenia ich/ po śmierći mężówéy/ y żaden im tego złámáć nie może/ áni dźiedźicy/ zá żywotá mężówégo národzeni/ áni ći którzy sye po śmierći mężówéy vrodzą/ których Posthumi Łáćinnicy zową. Wyiąwszy by zá ich przewinieniém iżby sye czego tákiégo dopuśćiły/ zá czymby Wiáno swoié vtráćić mogły. Spec: Saxon: libro j, Artic: 21, in textu.

Wiáná żaden złámáć nie może.

Posthumi.

Przyczyny dla których niewiástá może vtrácić Wiáno swoie.

Opisáne są w Práwie miánowićie przyczyny / dla których biała głowá / ieśliby sye mąż álbo iego powinowáthy zá żywotá iego o nich dowiedział / á dowiódł ich / może vtráćić wiáno swoié. Niektóre téż z tych przyczyny/ po śmierci mężowéy przećiw iéy mogą być dowiedźióné. Naprzód/ Jeśliby imienié mężowé pustoszyłá/ to ieſt/ ieśliby budowánié psowáłá / drzewá vżytheczné wyćináłá / poddáné z imienia do ónego imienia należącé rozganiáłá / á ná świéżym vczynku poimaná byłá/ w którémby/ świádectwem śiedmi mężów wiáry godnych/ mogłá być pokónána. Jeśliby téż imienié mężowo z Posseſyéy swoiéy puśćiłá. Nád to/ ieśliby iáką przewrothność / ábo zdrádę przećiw Rzeczypospolitéy vkazáłá/ przećiw páństwu/ zwiérzchnośći swoiéy co rádźiłá / ábo z rádzącymi porozumienié miáłá / á w tym byłá pokónána śiedmią świádków. Jeśliby téż zá żywotá mężowégo świąthość małżeństwá dobrowolnie złamáłá/ ná cudzołostwie poimaná byłá. A to sye rozumié o mężátce. Abowiém która ieſt wolna/ á srómotnie żywie / stawe tylko sobie przez to złą czy-

Hic mulier conuincitur testimonio.

ni. Wszák

ni. Wßakże Práwá swoiégo y dziedzictwá cześnych dóbr dla tego nie tráci. Nád tho/ ieśliby mężowi o gárdło stáłá / álbo kthórzyby mężowi o gárdło stali/ á oná wiedząc tho/iemu nie obiáwiłá/ áni przestrzegłá. Jeśliby króm przyzwolenia mężowégo zinymi/bieśiády stroiłá/z obcymi sye w łáźni myiáłá/ álbo w wánnie kąpáłá/ społeczności z nieucżćiwymi miewáłá / ná mieścách nieucżciwych przy gráchprzebywáłá / ábo którym obyczáiem niepoczćiwie żyłá. Jeśliby iéy dómá przez noc nie było / áleby sye kedy niepocżćiwie zábáwiłá: wyiąwßy by ią mąż wypędził. Zá tymi przyczynámi niewiástá v mężá Wiáno tráci. Iure Municipali Articulo 22. Spec:Saxon: libro j, Articulo 21 in textu & in glosa.

Przyczyny dla których mąż tráci Posag/á wiáno oddáć muśi.

TAkże opisáné są w Práwie przyczyny/ dla których mąż tráci Posag / á Wiáno oddáć muśi. A miánowicie położóné są ßeść. Pierwßa/ieśliby co złégo przećiw Królestwu broił. Wthóra / ieśliby inych broiących przećiw królestwu nie obiáwił/wiedząc o vczynku. Trzećia/ieśliby żénie o zdrowié stał. Czwartá/ ieśliby ią ná cudzołostwo wydawał/ nie ßá-

nuiąc poczćiwośći á czyſtośći małżeńſkiéy. Piąta/ ieſliby ią o cudzołoſtwo potwarzał/ á thego ná nie nie dowiódł. Szóſta/ ieſliby nałożnice v śiebie w dómu chował/ á wygnáć iéy nie chćiał. Iure Municipali Articulo eodem 22.

Pytánie dwunáſté.

Zóná zeznawſzy Dług z mężem: iáko ón dług po śmierći meżowéy płáćić ma.

Wdowá máiąc Wiáno v meżá ná dobrách ruchómych / á zeznáłaby dług wespółek z meżem/obiecuiąc zapłátę tym ſpoſobem: iż ieſliby mąż vmárł/ áby óná dług zápłáćiłá. A ná dobrách meżowych nic inégo nie miáłá / iedno ſámo Wiáno. Dziedźicy zmárłégo meżá/ ćiągneliby ſye do ónych dóbr/chcąc odpráwić Wdowę iéy Wiánem. Kredytorowie by potym Wdowę pozwáli / żáluiąc ná nie / iż óná dług zeznáłá/ y z meżem zápłáćić obiecáłá. Wdowá by to znáłá/iż obiecáłá zápłáćić/wespółek z meżem z dóbr nierozdźiélnie. Ale ponieważ óná od dóbr ieſt oddźielóná/á dźiedźicóm iuż tákowé dobrá w rece przyſzły. Pytánie ieſt / nie wiethſzymli Práwem długu ónego Kredytorowie v dźiedźicow ſzukáć máią á niżli v Wdowy? Odpowiédź. Iż długu ónego Kredytorowie wietſzym Práwem ſzukáć máią v dźiedźicow niżli v Wdowy. A ieſliby co nie-

doſtáło

dostáło ku zapłácie długu / z dóbr zmárłégo mężá: to Wdowá winná dołożyć / wedle zeznánia swoiégo/ z dobr swoich. Specu: Saxonum Libro j, Articulo 20 in glosa.

Pytánie trzynaste.

NIewiástá máiąc opráwióné wiáno ná dobrách álbo ná dómu / pothym ón dóm był przedan z przyzwoleniém iéy / by tylko przy przedániu przestrzegłá to sobie/ áby to iéy práwu nic nie szkodziło. Pytánie iest/ możeli óná/ ná dobrách ónych/ wiáná swégo dochodzić ? Odpowiedź. Iż niewiástá słusznie wiáná swégo może dochodzić / chocby też ná przedánie przyzwoliłá/ by tylko przestrzegłá/ áby to iéy Práwu wiennemu nic nie szkodziło. A owszem nic tho Práwu iéy nie zászkodziło. Abowiem niewiástá Wiáno swoie/ ilé go dowiedzie/ otrzyma przed wszystkimi długi. A to iesli dobrá óny/ w wienie są obowiązáné/ piérwéy niż Wierzycielóm długi zápisáné.

Wdowá ná dómu kthóry przedáć przyzwoliłá możeli Wiáná dóydź ?

Zwyczay Máydeburczánów około Wian.

ZWyczay Máydeburczánów około wian/ ten iest. Iż kiedy mąż póymuie żóne: thedy mu obiecuią z nią Posąg/ kthóry mu potym przed Rá-

dą/ábo przed Sądem dáią. A ilé Posagu bedźie/ ilé sye théż dobrá meżówé wynoßą/rozdźieliwßy óny dobrá ná póly/zápisuie y opráwuie przed Sądem do Kśiąg wiáno/ná połowicy dóbr swoich. Ták Wdowá/z tego co iéy bedźie dárowano/dlugów nie winná płáćić. Y dáią iéy z Urzedu/ ku ónemu dárowi Opiekuná / blißégo po Mieczu / która opieká ná potómné Osoby dźiedźiczy. A tho dla tego bywa: Jesliby pothym mąż żónę słowy przywiéść/ álbo théż przymuśić chćiał/ ku wyrzeczeniu z dóbr ónych: tego nie bedźie mogłá vczynić/áni sye iéy bedźie godźiło króm Opiekuná. Albo iesliby théż co zeznáłá álbo obiecáłá/ áby óná obietnicá nic nie ważyłá. Nád to y mąż/ tákowych dóbr kthóre iéy opráwi / áni zástáwić/ áni przedáć może/ króm przyzwolenia opiekunowégo. Wßákże mąż póki bedźie żyw/iest pánem ónych dóbr/ilé sye wśćiąga ku vżywániu. A iest táki Wielkierz w Máydeburku postánowióny/ dla tego/ áby kto ná dobrách swoich nie był oßukan/ álbo vßkodzón / coby sye snadź mogło przydáć/ by tákie postánowienié nie było/ kthóre słußné á spráwiedliwé iest. A iesli żóná pierwéy vmrze/tedy połowicá dóbr ónych/ meżówi idźie/ á druga połowicá (iesliby dźiećí nie było) ná krewnę żóny zmárłéy. Ale iesliby dźiećí były: tedy

przy meżu tákie dobrá zostáią. A iesliby po thym ociec drugą żone poiął/álbo co tákowego/á dzieciby sye chciáły odłączyć od niego:tedy dzieciom bedzie winien/opráwiony dar wydáć. Ibidem Iure Municipali Articulo 22 in glosa.

☞ Iż v Máydeburczánów ten osobliwy zwyczay iest około wian/ y ná inych wiele mieścách/ wiele sye náyduie około wian zwyczáiów álbo Wielkierzów: nie bez przyczyny to było. Musiáły być thymi Wiány niemáłe oszukánia dziedzicom/ álbo Wdowom trudnośći w dochodzeniu wiáná/ kiedy kthora ná imieniu meżowym miánowićie zápisánego / álbo zapisem summy miánowáney nie miáłá. Y dziśieyszych czásow/iáko sye o tym wyższey powiedziáło. Iesli iest iáka Wdowá niebogoboyna / wiáno sobie okrzći iáko chce/ktore potym poprzyśieże. A ták dziedzice z włásney ich oyczyzny odrze. Albo choćia też bedzie bogoboyna / przedśie gdy zápisánego wiáná nie ma/rzadko ie bez trudnośći odzierży/ dziedzice pozywáiąc/ świádki wiodąc álbo przyśiegáiąc / z dłużniki sye meżowymi długo Práwem rospieráiąc. Ktorych wszystkich trudnośći látwiey vchodzi/ y w lepszym mnimániu v dziedzicow bedzie/kiedy z zapisem Vrzedowym wiáná bedzie dochodziłá.

Brzemienna Niewiástá.

Dowód Brzemieniá/ po śmierci mężowey niewieśćie / któraby w imieniu mężówym chćiáłá zostáć.

Brzemienna niewiástá z mężá/ ieśliby po śmierći mężówéy/dla brzemieniá żądáłá być wpuszczóná / w Possesyą dóbr mężówych/á dźiedźicy mężowi nie dáliby iéy w thym wiáry / áby miáłá byc brzemienna. (QVia olim mulieres vt mitterentur in possessionẽ bonorum mariti:mentiebantur se esse grauidas,supposito puluillo in vẽtrem,vt tumens appareret.) Tedy óná niewiástá ieśliby ónym dźiedźicóm chćiáłá puśćić przyśiege/áby ták przyśiegli/iże nie iest brzemienna. Tá przyśiegá bedźie miáłá mieśce / á óná niewiástá bedźie miána zá niebrzemienną / dla ich przyśiegi. Jeśliżeby téż dźiedźicy zdáli iéy przyśiege/ áby óná przyśiegłá iże iest brzemienna. Téż tá

przyśiegá

przysięgá / będźie miáłá mieśce / y będźie iuż zá brzemienną rozumiana.

¶ Tych przysiąg ten skutek ieden będźie/iż ieśliże Wdowá przyśięże iż iest brzemienna/iuż będźie w imienie mężowe bespiecznie wpuszczóná/ á dźiedźicy mężowi nie mogą iey obwinić / áby nie miáłá być brzemiénna/ a to dla iey przyśięgi. Ieśliby théż dźiedźicy przyśięgli zá iéy dopuszczeniém/ iż nie iest brzemienna thedy ią z Imienia mężowégo wyprą/y będźie iuż miana zá niebrzemienna/zá óną ich przyśięgą/chocby sye théż potym okazáło iż iest brzemiénna.

¶ Skuthek dowodzenia brzemienią.

¶ Drugi skutek. Gdyby żóná przyśięgłá iż iest brzemiénna / á dźiedźicy potym spór wiedli iż nie od mężá iest brzemiénna/ ále od kogo inégo. Pytánié iest: Ieśli óná przyśięgá pómocna będźie/ku temu/iż ten płód iest od mężá czyli nié? Odpowiédź ná tho. Iż Wdowá/przerzeczóną przyśięgą swoią/niomoże być pómocná płodowi swoiemu iż od mężá iest. Spráwá sye może toczyć v Sądu/ku okazániu prawdy/ieśli ón płód iest z mężem zmárłym/ oprócz téy przyśięgi choć ią vczyniłá. Causa & veritas, an proles sit legitima vel non, in Iudicio ventilabitur, non obstãte priori Iuramento, num sit grauida nec ne? Pisze o tym Zázyus in titulos Digestorum T. de Iureiurando.

¶ Dźiedźicy mężówi/ mogą dáć Wdowie wine o brzemie / iż nie od mężá iest.

L. Ait prętor.§ Vnde Marcellus.

¶ Ty dowody nie dármo są w Prawie opisáné / musiáły bywáć ná ón czás thákié białé głowy/kthóré ßukáiąc tákiéy drógi / áby po śmierci meżowéy w imieniu zostawáły : okázowáły sye brzemiennymi / choć w rzeczy nie były brzemiennymi/ przypásowáły podußkę ná żywot/ áby były miáné zá brzemienné. A niektóre po kilku miesiecy / iákoby potwiérdzáiąc brzemieniá/y żądáiąc sobie przypadku po dziéćieciu / bráły ná czás cudzé dziéćiątko zá swoie. Czyniły podobno ty przypráwy y zá żywotá meżowégo / chcąc meżowi pokázáć nádzieie Potómstwá.

Vznánie płodu po śmierći meżowéy/ iesli od meżá iest.

Te wątpliwość y róznice miedzy krewnymi meżowymi/á Wdową pozostáłą/ rozstrzyga czás národzenia dzieciąthká/ á dzién śmierci którégo oćiec vmrze. A tho tym sposobem. Jesli dzién národzenia dziéćiećiá / przéydzie przez czás dziesiąci Miesiącow y dwu dniów(przez kthóry mátki zwykły płód w żywoćie nośić / począwßy ten czás liczyć dziewiątégo dniá po śmierci oycowskiéy) Tedy ón płód nie iest od meżá zmárłégo : iuż óno dziéćie do máietnośći zmárłé-

go meżá

go mężá nic nie będźie miáło / iuż dźiedźicy prawdźiwi mężowi/rozdźielą ią miedzy ſye. Ale ieſli ſye dźiećię vrodźi w dźieśiećMieśiecy y dwá dni / poczawſzy liczyć od Dźiewiąthégo dniá po śmierći oycowſkiéy/álbo ieſli ſye też pierwéy vrodźi/niż ten czás dźieśiąći Mieśiecy y dźieśiąći dni dóydźie. Thedy ón płód ma być vznan od mężá/ y będźie óno dźiećiątko (ieſli ſye żywo národźi) z drugimi cząſtkę miáło. A ieſli vmrze/tedy cząſtká iego ná máthkę iego przypádnie. A póki wyżſzéy miánowány czás nie minie/póki wdowá nie porodźi / póty wpokoiu bez żadnych dźiałów imienie mężowé ma ſtać.

Brzemienna niewiáſtá/czemu niema być ruſzóná z imienia mężowégo/á rychłoli ma wynidź z imienia/ kto iéy Opiekunem y dźiećiećiá:

Brzemienna niewiáſtá po śmierći mężowéy/zimienia mężowégo/nie ma być ruſzóná/ dla płodu który w żywoćie nośi/ który ieſt oczekawáiącym dźiedźicem onego imienia. Bo ponieważ óno dźiećiąthko ieſt Dźiedźicem / á z mátki żywnosć bierze/ ſłuſzna théż ieſt

áby y mátká z dóbr meżowych wychowánié miá-
łá / á z imienia nie wychodźiłá / póki sye nie wy-
wiedźie / álbo póki po porodzeniu do kośćiołá
nie wynidźie. Glózy stáré vczą. Aby iey z I-
mienia nie ruszano / ták długo / áż pierśiámi dźié-
ćie odchowa. Wyiąwszy by do tego słuszné przy-
czyny były. Wszákże to rostropnośći vrzedowéy
bywa poruczóno. Nápisano tho in Iure Munici-
pali Articulo 96. Speculo Saxonum libro j, Arti-
culo 38. A ónego dźiéćiećiá ieszcze nie národzó-
nego / y mátki iego / y dóbr oycowskich / ma być o-
piekunem naybliższy krewny ónego dźiéćiećiá / y
bedźie winien opátrzáć ták mátkę dźiéćiecą / iá-
ko y dźiéćie / ná mieścu oycowskim y dobrá óny.

Opieká dźié-ćiećiá po ś-mierći oyco-wskiéy.

Kupno : Przedánié.

Pytánia około Kupná y Przedánia. Iure Municipali / Articulo Cxl: in glosa.

Pytánie pierwsze.

Jesliby ktho przedał Imienie/któregby dowiódł slusznym dowodem iż iest iego/y kupił ie zá włásne pieniądze/y otrzymał to przez sentencyę práwné/iż óno imienie może przedáć y wzdáć. A ón téż kthóry Imienie kupił/Possessyą otrzymał. Pytánie iest/ iáko długo ónego kupcá/then który przedał/winien od nágabánia bronić? Odpowiedź. Iż ten który imienie swoié przedał/ á miał ié w swoim dzierżeniu/winien bronić/tego który kupił/Rok y sześć niedziel/od tych kthórzy są pod iednym dzwónem. A od tych kthórzy nie są pod iednym dzwónem/trzydzieści lat y ieden y sześć niedziel: á miánowicie póki bedzie żyw. Et signanter quã diu vixerit,de forma Iuris.Spe:Sax: Libro j,Articulo 29:& Libro iij,Articulo 4.

¶ Przedawcá/iáko długo bronić winien Kupcá w rzeczy przedáney.

¶ Przedánie y kupno rzeczy iákiéy/á miánowicie imienia stoiącego/potrzebá iest/áby było przed Sądem/y támże potwierdzóné/y wzdá-

Wzdánié nie ma być/iedno przed tym Sądem którému Imienié podległo

¶ Do przedánia áby było ważné co potrzebá.

nié/wedle Práwá opowiedziáné. A to dla tego/ iż iesliby kto chciał gábáć / o óno imienié/ áby to czynił przed ónymże Sądem / gdzie iest wzdáné. A wzdánié nie może być nikedy / iedno ná thym Sądzie / którému óno imienié podległo.
☞ Przedánié áby było ważné y doskónáłé / potrzebá iest/ áby było rzeczą okazáné/ y znácznymi wyrozumnymi słowy wysłowióné. Nád to/iż by było wywiedzióné ludźmi wiáry godnymi/ ábo dowody Vrzedowymi. Aby przedawcá okazał zápisy / zá którymi iest óno iego imienié/ iáko obyczay dowodów w którym Práwie nieśie: Aby sye óno kupno dla iákiego niedostátku nie rozerwáło / bez spólnégo zezwolenia obudwu persson/ták przedáwce iáko y kupcá. Abowiém przedánié nie iest ważné/iesli do tego niebędzie spólnéy woléy obudwu/y iesli ten który kupił/nie bedzie w Possessyéy kupná swoiégo.
☞ Krákowiánie máią ku temu Wielkiérz bárzo potrzebny y słuszny / ku zábieżeniu wielu trudnośćiąm / ludziom ośiádłym vczćiwym/ thák młodym iáko stárym: iż kiedy kto dóm swóy/który z dawná od przodków swoich spokoynié trzymał / chce przedáć / y wzdáć / á nie mógłby mieć zápisu z Ksiąg Miesckich/ którymby okazał/iáko iemu sámemu y od kogo / ón dóm iest wzdány: tedy

ny:tedy winien będzie wziąć od Piſárzá Mieśc-kiégo z Káncellárzyéy zeznánié / v Rády zápiſá-né/ iż tháko wégo wzdánia w Kśiegách Mieśc-kich nie mógł náleść. Które zeznánié wziąwſzy/ vkaże przed Sądem. Nád to / dwu świádków Mieſzczánów ośiádłych/ wiáry godnych / ludźi vczćiwych/kthórzyby pod przyśięgą doſtátecznie świádczyli/ iż ón / kthóry ten dóm chce przedáć y wzdáć/ trzymał go ſpokoynie/od trzydźieśći lat y od iednégo roku/y ſzéśći niedźiel. Co gdy ſye zſtánie/tedy ónemu który dóm kupuie/będźie doi puſzczóno wzdánié/ przez Przyśiężniki / y będźie do Kśiąg zápiſáné. Wſzákże ták/iż y tho w zapi-śie wzdánia/będźie miánowićie dołożóno/ iż ten który przedał / ſam od przodków ſwych ten dóm/ od trzydźieśći lat y iednégo/y ſzéśći niedźiel/we-dle doſtátecznégo świádectwá/w ſpokoynym v-żywániu/ bez wſzelkiégo nágábánia/miał y trzy-mał. Godny przykład ku náſládowániu inym Miáſtóm/Miáſteczkóm/ gdźie wiec nie tylko w Kśiegách/ człowiek vczćiwy tákich zapiſów nie naydźie/ále y Kśiąg/ y Piſárzá/ y Vrzędu trud-no doſtáć ma z nakłádem wielkim/wieléкroć V-rząd zwodźić/ y z wielkim théż á niepotrzebnym Vrzędu zámieſzkániém. Bo ktho trzyma imienié od trzydźieśći lath y iednégo/ wżdyby ſye kto w

¶ Dawnoſć ku dowodo-wi dźiérżá-wy wedle Práwá.

tym czáśie ozwał á okazał / ieśli do ónego dómu iákié Práwo miał. A ieśli sye ktho w tym czáśie nieozowie/ słußnie káżdy/ ták dawny czás/ miásto zapiśu/ku okazániu/y ku przedániu/swoiéy właśności mieć może. Co y Práwem Pośpolitym ieśt opátrzóno. Choćby téż kto źle nábythé/przez ták długi czás trzymał/tho ieśt/ nie od prawdziwégo dziedzicá dostał / wzdánia áni kupná nie miał/co Láćinnicy zową/Malę fidei Possessorem: tedy iuż táką dawność/ma zá pewną obrónę swégo imienia przećiw wßystkim osobam / thák tu pod iednym dzwónem/iáko y ná strónie kedy dáleko mießkáiącym/ inéy mu obróny nie trzebá. Nápisano o tym Specu:Saxon:Libro j,Artic:29.

Malę fidei Possessor, co ieśt:

Pytánié wtóré.

JEśliby dwá czynili/około kupná/ábo przedánia iákiéy rzeczy/ á ieden z nich targu nie dokónczył/áni zapłáty námienił. Pytánié ieśt. Jeśli óno przedánié skónczyło sye czyli nié: Odpowiédź. Jż w théy mierze / ieśli targu ábo vmówy miedzy sobą nie zámkneli / áni zapłátá ieśt miánowaná : thedy óno przedánié nic nie waży / ábowiém zapłátę miánowáć trzebá.

Pytánie trzecie.

IEsliby dwá vmówe około kupná Imienia vczynili / y zámknęli targ miedzy sobą/tym sposobém. Iżby ten kthóry imienie kupił / viścił ábo zároczył zapłátę pieniędzy zá imienie. A w tym czáśie ten kthóry kupił/wwiązał sye w imienie kupióne/y trzymał ie/á przedawcá część zapłáty wźiął : czás ostátká zapłáty nie był náznáczóny. Kupiec śiedziałby w Possessyéy/ żadnéy istoty zapłáty nieuczyniwszy. Dał potym znáć/iż áni targu trzymáć może/áni zapłáty viśćić. Przedawcá to bacząc/ żądał áby mu kupiec wyprzątnął / wyrumował óno imienie: kupiecby sye tego brónił/dowodząc Possessyéy sámotrzeć/ ábo dowodem Vrzędowym/ kthóréy Possessyéy niechćiałby wyprzątnąć/ áżby mu od przedawce pieniądze były wrócóne. Pytánie iest : Jesli kupiec imienie rumowáć ma/ y iesli ten kthóry przedał / nie ma v śiebie pieniędzy záchowáć / gdyż kupiec imienie pośiadł/á vmowy kupná trzymáć nie chce. Czyli kupcowi pieniądze máią być wrócóne: Odpowiédź. Ieśliby ktho przedał swoie własność/ ábo dźiedzictwo/ pod tym sposobem/ áby kupiec w zapłáćie/ dosyć vczynił / ábo zapłátę viśćił : kupiec część

¶ Sposoby około kupná y przedánia obóg.

¶ Kto tárg o imienié zrzuca/winien i imienié rumowáć/á zádatek tráćić/ bo ć bedźie wpossessyéy.

pieniedzy dał/ á potym targ zrzućił/ choćby thėż imienie trzymał rok y ßeść niedźiel / mniéy ábo wiecéy: tedy kupiec tákowégo imienia otrzymáć nie może/ále ié winien rumowáć. A iesli co pieniedzy przedawcá wźiął/ kupcowi ich wroćić nie winien/ dla thego/ iż kupiec przeßkodźił mu iego Possessyą / y targu nie ſtrzymał. Wyiawßy by miedzy nimi iné poſtánowienié było. A iesli co przedawcá kupcowi obiecał / Práwem przećiw iému z ſtróny obietnice może czynić. Wßákże nie piérwéy áż mu imienié wyrumuie. A tho dla tego/ iż targ kupná wniwécz ſye obroćił/ y rozerwány ieſt nie z ſtróny przedawce/ále z ſtróny kupcá.

Pytánie Czwarté.

Jeslibyby kto imienié przedał/ ktoré iuż kupiec wźiął w ſwoié ſkuteczné dźiérżenié niezápláćiwßy go / á w thym czáśie ßkodá ſye tráfilá przez ogień/ábo przez wode : przedawcáby ſye zápláty vpominał zá imienié : kupiec téż odpowiedźiał / znáiąc ſye iż dóm kupił / ále mu ießcze nie ieſt wzdány/ y ßkodá ná ónym domu bez iego ſye winy y przyczyny ſtálá przed wzdánim. A choć zapłáte vmówioną zna/pyta iesli ßkode winien

b.
¶ Dóm przedány á ießcze niewzdány / gdy kupiec bedźie miał w dźiérżeniu/ á wtym czáśie przed wzdániém zgoré/ komu ßkodá idźie?

ćierpieć/ y dom zápłáćić/ ktory ieszcze nie iest w zdány: czyli on zá lepszym Prawem dom ma puśćić/álbo co iest wedle Práwá. Przedawcá przećiw temu rzecze: Gdyż kupiec kupno zna / y w domu iáko gospodarz mieszkał/ á ia mu też o żadną szkodę áni slubował/ áni reczył/y gotowem był iemu záwżdy dom wzdáć / y wolny puśćić/ by mi iedno ostáthek pieniedzy wedle targu zápłáćił: proszę przez sentencyą áby mi było skazano: Jesli mi kupiec pieniądze/ kthore mi bez żadnéy wymowki obiecał/ zápłáćić winien: Ponieważ iuż skutkiem dzierżenia dostał. A iesli tá szkodá ktora sye bez moiéy przyczyny stálá / mnie ma być ku vtrácie/á temu ku pożytku? Odpowiedź. Gdyż przedawcá zá dostáteczným kupnem/ zá imienié pewną summę pieniedzy wziął/ á kupiec sye w imienié wwiązał/ y pośiadł bez sprzećiwienia. Przedawcá wzdániu sye nieprzećiwił / ále y kupiec przez dánié pieniedzy kupno potwierdził / y temu Possessyą wziął przed szkodą: thedy pieniądze winien zupełnie do końcá zápłáćić/ á szkodá kupcowi/ nie przedawcy ma być poczytána.

☞ Tá Sentencya ktemu sye wśćiąga y iest pożytheczna/ iż kupiec szkodę ćierpieć muśi ná rzeczy kupionéy / dla thego iż iuż Possessyą wziął/

choć ieszcze wzdánie nie doszło / by thylo od obudwu stron kupno y przedánie było zeznáné. A iesliby ieszcze Kupiec w dzierżeniu imienia niebył/chocby też ná tho pieniądze dał/ y mógł dowieść kupná : bliższy iest prza odyydź/ gdyż ieszcze zdár:"énie doszło / niżliby go przedawcá miał pokonáć. Wszakże pieniądze dáné tráci. A iesliby potym pieniedzy chciał dochodźić/musiałby okázáć z kąd ten dług vrośl. Jesliby przedawcá powiedźiał / iż mu pieniądze ná ten czás są dáné kiedy od niego dóm iest kupióny / á z thądby kupiec znał przedánie: tám targ przedánia/ przeciw kupcowi rychley może być dowiedźión / niżliby targu miał przeć. A thák kupiec otrzyma plác/ ónego dómu / á pieniądze przedawcy do końcá zápłáci.

Pytánie piąte.

¶ Koń kupióny/ á v przedawce postáwióny wetym czásye zdechł: komu szkodá idźie ?

IEsliby kto kupił koniá ábo bydle/ y litkup obie stronie piły/tho iest/ przedawcá y kupiec / y z inymi ludźmi / targ miedzy sobą zámkneli / y ieden drugiemu zadátek pewney summy dał. Kupiec koniá przeieżdżał doswiadczáiąc go/ á czásu zapláty nie námienióno/ y slubowánia żadnego o szkode/ ábo iáko mówią/ o nicwá-

runk ónego kóniá nie było. Kupiec kóniá przyiął / á pothym przedawce prośił / iżeby mu go w swoiéy stáyni do pewnégo czásu postáwić dopuśćił. W tym czáśie kóń w stáyni ochromiał álbo zdechł. Potym wróćiwszy sye kupiec / chćiałby kóniá wźiąć / którégo zástał zdechłégo ábo chromégo / ábo którą iną wádą nákáżonégo / y zbraniałby sye go wźiąć. Przedawcá chćiał pieniedzy od niego wedle targu. Kupiec przećiw temu mieni / iż kóniá dobrze zdrowégo kupił / ále go ieszcze w swé dźiérżenié nie wźiął / y owszem w stáyni v przedawce zdechł / ábo the wádę wźiął / y chce tego dowiéść / mieniąc ná tym nic nie należéć / choćby sye tho zá niedbáłośćią iego ábo zá wiádómośćią stáło / y żąda skazánia / ieslize ónego kóniá / kthórégo przedawcá záwżdy miał w swoim dźiérżeniu / płáćić winien / ábo co iest wedle Práwá? Powód ták odpiéra. Gdyż tu ten stoi / y zna sye iż kóniá odemnie kupił / y biorę sye ná ty ludźi którzy przy kupnie byli: Nád tho / kóniá przyiął w dźiérżenié swoié / mnie tylko żądáiąc / ábym mu dopuśćił w swoiéy stáyni kóniá postáwić / ná iego szkodę / zá iego kosztem. W tym sye przydáło iż zdechł bez moiéy winy y przyczyny / kthóréy przygody mnie z sercá żal / y ofiáruię sye w tym dowiéść moiéy niewinnośći / iáko mi

Sąd nákaże / żądáiąc przez Sądowny wyrok vznánia / iesli zá tháką moią obróną mnie moié pieniądze máią być dáné / czyli nie / álbo co iest wedle Práwá? Odpowiédź. Jesli przedawcá może thego dowiéść / iáko iest wedle Práwá / iże kupiec kóniá przyiął wedle targu / y pothym żądał go postáwić do pewnégo czásu w stáyni v przedawce / y w tym czásie kóniowi sye tá przygodá stáłá / y śmié thego dwiemá pálcy przed pánem Bogiem popráwić / iż tá ßkodá bez iego sye winy sstáłá. Tedy kupiec słußnie kóniá zápłáci / gdyż sye téż słußny targ stał podług iego zeznánia.

Reguła o koło kupná y przedánia potrzebna.

☞ W spráwie około kupná y przedánia to trzebá pilnie báczyć: Iż z kthóréykolwiek przyczyny miedzy kupcem á przedawcą sposób álbo wymówienié iákié zaydzie / iáko Łácinnicy zową Conditio: tákié ma być pilnie chowáné. Ná przykład. Jesliby kto z kim targ vczynił o Wino / kóniá / zboże / bydlę / y óczkolwiek tháķiégo: á záßłoby iákié wymówienié / tho iest / áby sye kupiec o zapłátę záreczył / ábo iżby dziś zápłácił / álbo iżby rzecz kupióna / byłá wolna / swobodna / ku zástepowániu ábo obrónie łatwia / ábo iżby ná próbę dano / ábo co tháķowégo przy targu wymówiónégo było. A w tym czásieby / iáki niepożytek

rzeczy przedáney przypadł / gdźie y kupiec pod óną wymówą/rzecz v przedawce zostáwił. A przedawcá mógłby dowieść óney Condycyey / y ludźmi którzy przy kupnie byli / y ktemu przyśięgą wedle Práwá: tákowa wymówá ma być pilnie strzeżóna / y tá Regułá ma być záwżdy miedzy kupcem á przedawcą ná pámięci. Conditio inter venditorem &emptorē superueniens, maximè est custodienda. Ale iesliby rzecz kupióna bez záchowánia żadney wymówy przez kupcá wdźierżenie byłá wźietá/v przedawce tylko dla strzeżenia zostáwióná / szkodáby sye w thym czáśie iáka trá- filá / y śmiałby thego przyśięgą przedawcá dowieść / iż óna szkodá/ w rzeczy przedáney/ bez iego sye winy sstáłá: thedy ná tym nie ma szkodowáć / y cokolwiek pieniedzy kupiec dał/ ty giną. Wyiąwszyby miedzy niemi ina vmówá byłá. Ale y wymówienie które iest miedzy przedawcą y kupcem / wiecey należy ná kupcá / gdy iuż rzecz weżmie w swoie dźierżenie. A then v kogo one rzecz zostáwią ábo poruczą/iest óney rzeczy stróżem. A kto cudzey rzeczy strzeże/ iáko swoiey własney / y tegoby wedle Práwá dowiodł / nie ma ná thym szkodowáć. Abowiem spólna vmówá/ kthóra sye miedzy strónámi dźieie / by iedno mogłá być dowiedźióná / wszystkiemu Práwu zá-

Conditio.

kracza. Thóż też ma być rozumiano około Sukna/Oleiu/Winá/Imbiéru/ y wszystkich w pospolitości rzeczy/ któréżkolwiek widzeniém/ vkuszeniém/ dotykániém mogą być rozeznáné. Które kto dziś kupi/ á zárázem ich nie weźmie / á w tym czásie przyda sye skázá : Kupiec przyiąć muśi/ ieśli go przedawcá z targu wolno wypuśćić nie chce. Wszákże o oszukánié/ieśli sye które pokázuie / przećiw przedawcy może czynić.

Zastáwá.

Iesliby kto dobrá swoié zástáwił w pewnéy summie do czásu náznáczónégo/ á záś ié miał wykupić. Wierzyćiél miał by ié iuż w swoim dzierżeniu. Tedy then który ié zástáwił / nie może ónych dobr przedáć / áni zástáwić inemu dáléy / bez woléy ónego kthóremu ié pierwéy zástáwił. A chocby óny dobrá wierzyćiél miał w swym dzierżeniu / wszákże iesli by sye

Zástáwnégo imienia własność.

w thym czásie póki nie bedą wykupióné / iáka škodá w ónych dobrách stálá / króm przyczyny álbo niedbáłośći dzierżawce: dzierżawcá škody nie winien / škodá przy dobrách zastáwnych ma zostáć. A iesliby ten kthóry ié zástáwił wyzwolić ich nie mógł / škody nie winien ćierpieć / od ónego komu są zástáwióné.

Pytánié pierwšé.

Gdyż zástáwienié imienia równie iednégo wiąże iáko y przedánié / ták go zá zastáwą nie ma / iáko y zá przedániém. Pytánié iest / w czym zástáwienié od przedánia iest różné? Odpowiedź. Zastáwá y przedánié w thym różność máią / iż rzecz przedána nie może záś być wykupióná. Zástáwna może być wolno wykupióná. A z tąd sye pokázuie / iż then komu iest rzecz zástáwióná / nie może iéy przedáć bez woléy ónego który ią zástáwił.

Różność przedánia y zastáwy.

Pytánié wtóré.

Jeśliby ieden drugiemu vczynił zapis / y zástáwił dobrá swoié / iščząc dług / y obiecuiąc go záplácić ná pewny czás / á záplácić y wyzwolić dóbr niemoże. Potym wie-

rzyciel kthorému są dobrá zástawioné / postepowałby wedle Práwá z tákowymi dobrámi zastáwnymi / opowiádáiąc Vrzednie ónemu który ie zástáwił / iż ié gdźieby nie wykupił chce przedáć. Potymby tákowé dobrá przedał. Pytánie iest: Jesli óny dobrá kthóré mu są zástáwióné / y które przedał może zástepowáć czyli nié? Odpowiedź. Aczkolwiek ktho zástáwił imienié pod thym sposobem / iż then komu iest zastáwióné/może ié przedáć / iesliby go ná czás náznáczóny nie wykupióno: chocby mu téż przez Sądowny wyrok skazano / iżby mógł przedáć / y przedał skutecznie: tedy zástepowáć ónego Jmienia nie może / Bo ié tylko w fancie swoim miał / y owszem ón który ié zástáwił/álbo któremu by dopuścił/ wykupić ié może/ chocby téż wyszedł rok y sześć niedźiel. Abowiém w rzeczy zastáwnéy żadna damność nie idźie/póki zastáwá może być dowiedźióná. Zastepowánia więtszégo nie winien przedawcá w rzeczy zástáwiónéy/ iedno áby dowiódł iż mu iest zastáwna w téy á w téy summie/ do thego czásu. A iż z zastáwą ábo z fantem postepował wedle Práwá / iż przedał fanth dla tego / iż ten kthóry ié zástáwił wykupić niemógł/wedle vmówy.

¶ Dobrá zástáwné ieslíby kto przedał: winienli przedawcá z strony ich bronić?

Zastáwá żadney dawno śći nie ma.

¶ Przedawcá zastáwnégo imienia/ iákié zástepowánié winien?

Pytánie trzecie.

Budowánie zastáwnégo Imienia.

IEsliby ten komu iest Imienie zástáwióne/zbudowáł co ná ónym Imieniu zastáwnym. Winienli ón kthóry chce wyzwolić Imienie swoie/ odłożyć budowny nakład/ piérwéy niżliby mu Imienie rumowano? Odpowiedź. Jesli iest potrzebne budowánie/ winien ie odłożyć ten/ który dobrá wykupuie wedle Práwá.

Pytánie czwarte.

Dochody y pożytki z zastáwnégo Imienia bráné/ máiąli być ná główną summę wyrážóne.

IEsliby kto zástáwił dobrá swoie thákie/ z których pożytek idzie/ iáko są role/ winnice/chmielniki/ ogrody/ sády/ mytá/ dochody/kramy/iátki rozmáite/chlebne/ gárbárskie/rzeźnicze/ tákże y domy/pod thym sposobem/ iż ie chce wykupić ná pewny czás/ z których dóbr zastáwnych pożythek ná káżdy dźień idzie. A nie byłoby tho przy zastáwie wymówióno/ iż dóbr ónych ze wszystkimi pożytkámi ma vżywáć/áż do wykupienia. Pytánie iest. Jesli óny pożytki/ná główną summę máią być wyrážóne? Odpowiedź. Jesli dobrá/ z których iáki pożytek idzie/ były zástáwióne: thedy ón pożytek ná główną summę

ma być wyrázóny. Wyiąwszyby przy vmowie wymówióno było / iże dóbr ónych w tey summie wolno vżywáć ma. Abowiem iesliby pożytek brał / á tho w wymowie wyrázóno nie było. Lichwá to iest. Spec: Saxon: Libro j, Artic: 54.

Lichwá.

☞ Ostrożniéy dźiś ná złe dłużniki w zápiśiéch dokłádáią / iż kiedy kto w summie iákiégo Imienia vżywáć ma / á chce sobie dobrze obwárowáć / áby mu ónego vżywánia ná głowną summe nie wyrázóno / thák w zapiśie dokłáda miánowićie. Obligauit bona cum vsufructu, vsufructum ad principalem summam non defalcãdo. To iest / zeznał iż to imienie záſtáwił / y w vżywánie dał / którégo vżywánia / na głowną summe nie chce wierzyćielowi swoiemu nic wytrącáć. Gdźieby tych słów w zapiśie nie dołożóno / tedy vżywánie z obszácowánia / ilé óno Imienié do roku pożythku czyni / wyrażáią ná głowną summe.

¶ Wieléſye dźiś dźiwuią / czemu thák długié zapisy z rozmáitymi wymowámi czynią. Nie trzebá sye dźiwowáć / bo thák być muśi / przećiw złym á wykretnym dłużnikóm / kthórych sye dźiśieyszych czásów narodźiło dosyć / którym y długié zapisy / nic nie pomogą / przedśię im dźiury náyduią: álbo iákim niedołożenim / álbo dźiw-

nym rozumieniem. Choć iásnie rzecz bedźie położona iáko słońce/przedśie ią zły dłużnik nicuie/ y forytarzów do tego wiele sobie nábedźie/ kthórzy mu zá sklenice winá / álbo zá iáki máły vpominek/ thákże rozumieć pomogą/ y rzecz ku skutkowi wedle onego wykrethnego wyrozumienia przywodzą. Jáko to dźiś iuż nástáło. Choć sye dłużnik zápisze pewną summe zápłáćić gotowymi pieniądzmi / żadnym sye fantem nie sczycąc/ przedśie ten co pożyczył pieniedzy / y ná gotowe pieniądze iásny zapis ma/ nie pieniądze/ ále fanty á kthemu nikczemne bráć musi. Choć sye dłużnik ná Jmieniu stoiącym zápisze/ w fancie ie wierzyćielowi swoiemu da / y iuż ie wierzyćiel w zakłádźie swoim bedźie miał/ Vrzednie sye w nie wwiąże/ y w wiązawszy sye/ zás dłużnikowi naymie: przedśie wierzyćiel przećiw iásnemu pospolitemu Práwu / przećiw zapisowi od dłużniká swoiego/ musi fanty bráć. Tákie wykrety nástáły/ tácy forytarze niepobożni/ bez boiáźni Bożey. Nád to/ ći wykretnicy to czynią / choć sye dłużnik odpisze wszelkich obron / listów gleythowych/ żeláznych/ y wszelkich inych pomocy. Kiedy czás zapłáty przyydźie / przedśie bedźie miał list gleytowy/ ktorym sye náprzećiw swemu Kredytorowi broni/ ták mowiąc: Aczem sye ia odpi-

¶ Wykrethy przećiw zapisom ná fanty miásto gotowych pieniedzy.

¶ Wykrethy przećiw zapisom listy żeláznymi.

sał listów Królewskich/álem thego nie mógł v-
czynić / nie mogłem záwrzéć ręki Pánu swemu
do łáski/która mi vkazał: á tháк proszę ábym przy
téy wolności/ á łásce Páńskiéy był záchowan.
Kredytor zás powiáda / iż sye thym nie możesz
brónić / gdyżes sye miánowićie odpisał listów
gléytownych/odrzućiłeś ná stróne páńskié dobro
dzieystwo/wzgárdziłeś nim.etc. Z którego społo
wiec Vrząd wątpi/ ku czemu sye skłonić ma/ czy
ku zapisowi/ czy ku listowi/ choć rzecz iest iásna/
iáko sye kto zwiezáć káże / tháк związány chodźić
muśi : ktho sye nieprzyiaćielowi mieczem brónić
nie chce/przymuśić go nikt nie może : ktho czyim
dobrodzieystwem gárdzi/nie godzien go : kto sye
czego wyrzecze/iuż ktemu przyydź nie może: ták-
że/ gdy sye kto swemu Kredytorowi odpisze bró-
nić listy gléytownymi / słusznieby sye brónić nie
miał. Y Vrząd słusznieby tákiego przy tákiéy od-
pisánéy obrónie záchowáć nie miał. Quoniam su-
per his omnibus, volenti non fit iniuria. Zwłasz-
czá gdy to iest ku krzywdźie Kredytorowi/ prze-
ćiw iásnéy wedle zapisu spráwiedliwośći. A cze-
muby zapis / iáko ku zeznániu długu iest ważny/
nie miał być ku themu ważny/ gdźie sye dłużnik
listów gléytownych odpisze: Bo iesliby to odpi-
sánié nie miáło być ważné : thedyby ni ku czemu

inemu

inemu nie służyło / iedno ku łatwieyszemu ná bliżnim pieniedzy wymatániu? A Zapisy nie ku temu służyć máią / ále ku pewney zapłácie długu/y máią być w mocy thák iáko pisżą/ in omnibus Punctis,clausulis,& Articulis. Ale snadź rzeczesz: Pan Bóg ná mie przygode dopuścił/ wiec nie mam lékárstwá szukáć? Lepiéybyś dáleko vczynił / iesli Pan Bóg ná ćie vpadek iáki dopuśći: ábyś szedł do Kredytorá dobrodźieiá twégo/ á przełożywszy mu przygode twoie prosił go mówiąc: Patientiam habe in me,& omnia reddam ttbi. A Kredytor iesli iest człowiekiem Krześciáńskim/bacząc twóy vpadek/ iżeś tego nie márnie vtrácił / iż ná ćie przygodá przyszłá / mam zá to/iżći nie tylko pofolguie/ále y cząstkę odpuśći. A toby thobie z lepszą sławą było/ niż gdy sye listów odpiszesz / á przedsye listów ku obrónie nábywasz/á niż gdy sye gotowymi pieniądzmi płáćić zápiszesz/ grátámi odbyć chcesz. Czym y sobie y inym iáko mówią Credyt/to iest wiárę psuiesz. Zátym tá pestis in Republica idźie: iż vbogiemu trudno náleść ktoby go w potrzebie iego záłożył. Káżdy sye boi / áby pożyczywszy gotowych pieniedzy / nie muśiał potym bráć ledá grátów/ ábo iákich towárów złych nieodbytych. Ale rzeczesz / iż wedle Práwá pierwéy ma być zapłátá

Obiectio debitoris cōtra debitorem.

Iż dźiś trudno pieniedzy nábyć: Z kąd to idźie?

Alia obiectio debitoris.

długu ruchomymi rzeczámi / prawdá. Ale thám gdźiebyś mi zgołá dług zeznał / á ná stoiącym go Imieniu nie vkazał. Nie rozumieią niepobożni forytarze / iż płácenie długu fantámi / álbo ruchomymi rzeczámi / nie idźie iedno thám / gdźie ktho zgołá dług zezna / á ná żadnym go Imieniu nie viśći / iáko Łácinnicy mówią: Vbi est actio personalis.

Solutio debitorum mobilibus, fit in actione personali.

Nie rozumieią porządku w płáceniu gługów in actione personali, co w Práwie dostátecznie opiſano tymi słowy. In Actione personali super capiẽdis pignoribus, talis ordo tenẽdus. Vt primo accipiatur peccunia si extat. Secundo, res mobiles, exceptis deputatis ad agriculturã vel pro vsu quotidiano vestiũ, vxoris, vel liberorum. Tertio, his deficientibus, recurritur ad res immobiles. Quarto, ad nomina debitorum. Quinto, ad incarcerationem.

¶ Porządek płácenia długu rzeczámi.

Actio Personalis.

Miánowićie tu dołożono / gdźie ma być ruchomymi rzeczámi zapłátá długu / thám gdźie iest Actio personalis, tho iest / gdy kto tylko dług zgołá zezna / czás zapłáty námieni / á ná Imieniu go nie vkaże. Ale gdźie kto dług zeznány ná Imieniu stoiącym vkaże / Imienie stoiącé w tym vwiąże / w fanćie da: tám iuż wierzyćiel nie winien bráć rzeczy ruchomych w zapłáthe długu swoiégo. Bo iuż Imienie stoiącé piérwéy w fanćie ma / iuż tám iest iáko Łácinnicy zową /

Actio

Actio realis, actio hypotecaria. Już thám fanty/ przeciw fantowi pierwéy dánému / mieścá nie máią: nie winien wierzyciel Jmienia puścić/ áż mu gotowé pieniądze dádzą. Nie inszy iest ksztalt fantu stoiącégo/iedno iáko y ruchomégo. Kiedy mi kto fant ruchomy zástáwi/ nie winienem go puścić z reku ná przemiáne zá iny fant / áż mi summe położy. Tymże sposobem. Kiedy mi kto vkaże dług ná stoiącym imieniu/y wwiąże sye w nié/ trzymam ié skutkiem: iużem niepowinien inych fantów przyymowáć / áż mi moiá summá będzie położoná. Nápisano to w Prawie Pignus, non nisi solutione peccuniȩ liberatur. Et obligatio principalis naturaliter, non alio modo, nisi solutiõe peccuniȩ, inuito creditore tollitur. A názywáią to w Prawie: Pignus luere vt habetur in Codice Titu. de Luitione Pignoris. Vnusquisq; debitor pignus suum eliberare poterit, cum videlicet peccuniam soluerit. Tu iásna rzecz/iáko dłużnik/fant raz w summie dány wyzwáláć ma/nie fanty inymi/ále pieniądzmi. A choćby thęż ná stoiącym imieniu długu nie vkazał/iedno iż pieniądze gotowé wziął/gotowé pieniądze zeznał/ y zápłáćić obiecał: Prawo przyrodzóné y pisáné do thego wiedzie/ ábyś wierzyćielowi/ twoiemu dobrodzieiowi / któryć czásu twéy potrzeby do-

Actio Realis.

Actio hypotecaria.

Pignus Luere

bdze vczynił/nie co inégo dawał/ iedno to coś zeznał/coś obiecał. Jáko nápisano Spec:Saxon: Libro ij,Articu:6.in glosa.Naturale est,vt eo modo quis liberetur,quo pacto obligatio facta fuit. A ná drugim mieścu Spec:Saxo: Libro iij,Artic:40 in textu,nápisano : Qui nummos aut argentũ soluere debet , si pro hoc pignora præbuerit , per id non fit liber,nisi sic inter eos pactum fuerit.

¶ Fanty iáko máią być od dłużniká przyymowáné:

¶ Trzebá by ná ty fantowniki/ którzy wziąwszy gotowé pieniądze álbo kosztowny towar od kogo / chcą tho płáćić ládá iákimi gratámi / ieszcze nie swoimi / ále od kogo ná wzgárde á ná szkode wierzyćielowi swoiemu nábytymi : trzebá mówię wzbudźić/ y ku skutkowi zás przywieść óno Práwo / dźiśieyszému czásowi bárzo przystoyné/ którym opisano iáko wierzyćiel od dłużniká fanty przyymowáć ma.Nie ták iákoby ie oszácowáno / ále iákoby mogły być zá gotowé pieniądze przedáné. Aby ie Vrząd kazał iáwnie wyłożyć/ á temu ie przedáć ktoby wiecéy zá nié dawał / áby wierzyćielowi z przedánia fantów/ pieniądzmi dług oddawał. Vczy tego iásny text w Práwie Spec:Sax:Lib:j,Articulo 70 in textu. Iż kiedy dłużnik nie ma czym płáćić/ ma w długu być fantowan/który fant wierzyćiel trzy kroć/káżdy raz przez dwie niedźieli winien Dłużnikowi o-

powiá-

powiádáć/ iż tylo zań dáią. Jesliby go dłużnik/ iáko bliższy fantu swoiégo nie wyzwolił/tedy ón fant iuż ma być wyłożóny y przedány. Jesliby fant wynośił dług/ tedy to coby wyższéy było/dłużnikowi ma być dano. A iesli co do długu niedostáło/ dłużnik ma być do tąd fantowan/ áż sye zapłátá długu wypełni.

¶ Ták vczeni w Práwie vczą. Et Cerasini sub titulo de Executiõe rei iudicatę tá iest sentencya. Gdźie ku temu Artykułowi Libri j, Artic: 70. ták pisze. Si pignus nullũ omnino fructũ, nulla'q; emolumenta ferat, ex quibus Creditori possit satis fieri. Eo in casu, pignus est bublicè distrahendum, & creditori, interueniẽte cautiõe, si caret possessiõe, tradendũ, vt illud ter in locis publicis de quindena in quindenã venui exponat, adhibito etiã Præcone, cuius ore venditio publicetur. Quę quidem venditio ipsi etiam debitori semper est denũcianda, si forte pignus suum velit redimere. Quibus rebus sic gestis, & præcedẽte eiusmodi denũciatiõe, si debitor redimendi curã abijciat, pignusvendendũ est ei qui plus numerauerit: sin vero nullus contingat emptor, Iudex reuolutis sex septimanis, pignus in satisfactionẽ debiti Creditori tradet, & si haud quaq̃ respõdeat quãtitati æris alieni, alijs pignorationibus erit repetendũ, quicquid defecerit.

¶ Záchowywano sye dosyć nie dawnych czásów wedle tego Práwá/ iż kiedy wierzyciel przyymowal fanty od dlużniká/ y przedawal ié/ przypozywal dlużniká z swiádkámi/ kthórzy świádczyli iż mu zá ón fanth wiecéy nie dawano. Pothym ieśli dlużnik w ßeść niedziel nie wykupil fantu swoiégo/ iuż go wierzyćielowi Sąd wedle ónego kupná przysądzal/ y ták skázowal. Gdyż ten dlużnik swoiégo fantu/ w ßeść niedziel nie wykupil/ nic do tego czásu nie czynil/ thedy iuż wierzyćiel/ ma sye przy tym targu á przedániu zostáć wedle Práwá. Ku temu slużylo óno skazánie/ kthóre y dziś czynią/ ále go Prokuratorowie niewiem czemu ku skutkowi nie przywodzą/ áby wierzyćiel przedawal fanty: pod świádectwem dobrych ludzi/ stronie to opowiádáiąc. Często y owßem záwżdy okolo fantów tákié skazánie bywa. Decretum est Actorem, posse vendere pignora, sub euidētia ꝓborum hominū, parti hoc ipsum denuncian̄: de forma Iuris. A wedle tego skazánia sye nie spráwuią/ iedno vbogi Kredytor wedle iednégo skazánia/ iáko fanty oßácuią/ ták przyymuie. Drugiégo Dekrétu Exekucyéy zániecha. Szácunek rzeczy nie dla tego bywal/ áby wierzyćiel wedle ónego ßácunku przyymowal/ ále iżby ták iáko oßácowano przedawal/ áby wierzy-

¶ Szácunek fántów dla cze- go bywal.

ćiel ku

ciel ku szkodzie dłużnikowi / po swéy myśli nieprzedawał.
¶ Tegóż vczy Pytánie iedno nápisáné in Legibus Imperialibus in Autenti: Hoc nisi debitor C. de solutio: A nápisał ié człowiek vczóny w Práwie/ IOannes de Ferrarijs in sua Practica tymi słowy.

Pytánie Piąté.

CZesto sye przydawa / iż nedzni Litygántowie/ to iest mizerné stróny práwuiący sye/ y ich przewrotni Prokuratorowie to czynią /áby wierzyćielowi do stoiącégo Imienia nie przyszło: ná tego wzgárde/dáią mu ruchomé rzeczy / thák swoié własné iáko y cudzé / y indzie nábyté / y ktemu niczemné á sprosné/ áż do gárnków álbo krózlików / y niekiedy ié od sąsiadów swoich ná płácenie potáiemnie skupuią. Pytánié iest. Mali być wierzyćiel przymuszón tháfié rzeczy podle/w zapláte długu swoiégo przyymowáć czyli nie? Odpowiedź. Nie winien táfich przyymowáć. Abowiem rzeczy ruchómé/ kthóré dłużnik ná zapláte długu dáie/ máią być tákowé/ná któréby sye kupiec łatwie nalazł/ áby nie były niepożyteczné/álbo zbytnié/álbo wierzyćielowi szkodliwé. Ale tu rádá iest wierzyćielowi / áby tákié ruchomé rzeczy Vrząd dał wyło-

¶ Rádá Creditorowi co s fanty ma dźiáłáć.

żyé ku przedániu / iż ktoby wiecéy zá nié dawał/ áby temu były dáné/áby sye z tego przedánia wierzyćielowi pieniądzmi zapłátá stáłá. Tym obyczáiemby sye zábiezáło / áby źli dłużnicy swoich wierzyćielów nieoszukawáli. Póty pytánié y náuká z niego. A poniewaz tá náuká tych czásów iest bárzo potrzebna około odbywánia fantów dłużnikowych. Położe tho pytánié po Láćinie/ ták iáko iest w sobie ná mieścu námienionym/ áby tym iáwnieysze było.

Quid dices de eo, quod facere nitũtur plerũq; miseri litigantes, & eorum subditi Procuratores, qui ne perueniatur ad ĩmobilia, & vt magis vituperiũ faciant Creditori, exponunt & producunt, tã propria sua mobilia, quã aliena, & quæcũq; vilissima, et quandoq; ea latenter emunt à vicinis, vsq; ad incisoria & bocalia lapidea & stagnea. Nunquid sit cogẽdus Creditor talia recipere in solutum? Puto quòd non. Quia res mobiles debent esse tales, quę de facili reperiant emptorẽ, & nõ sint inutiles vel superfluę, aut dãnosę ipsi Creditori. Sed consiliũ est melius pro Creditore, quòd talia bona mobilia faciat exponi per Iudicẽ venalia, vt plus offerenti dẽtur, & ipsi Creditori eorũ preciũ exoluatur. Et hoc modo obuiabitur fraudibus taliũ malignãtiũ.

Iákié rzeczy ruchómé Creditor od dłużniká przyymowáć/ y iáko z niemi postępowáć ma

☞ Nie trzebá sye tedy dziwowáć/ iż przeciw

złym dłużnikóm ták długié zapisy czynią/y przewrothności ich rozmáitymi Condycyámi zabiegáią / y ieszcze podobno przeciw tym fantowznikóm/ inákszé náydowáć muszą. Co piérwéy dłużnik zápisował summe super omnibus bonis suis mobilibus & immobilibus, Musi ták postáwić. Reformauit super omnibus bonis suis, tã ĩmobilibus quam mobilibus,y iné ostrożności/áby wierzyćiel wolność miał przyymowáć coby chćiał w zapłáćie swégo długu / ieśli mobilia álbo ĩmobilia. Jákożby to miáło być y wedle Práwá. Kiedy sye dłużnik zápisze ná wszystkich dobrách ruchomych y nieruchomych : Już Wierzyćiel ma wolność obiéráć sobie z dóbr dłużnikówych któré chce/ku zapłáćie swoiego długu. Nápisano Specu:Sax:Libro iij,Art.39.Creditor habet optionẽ inter om̃ia bona debitoris.Zkąd sye téż pokázuie/ iż dłużnik gdy chce płáćić Kredytorowi swoiemu dług fantámi / winien znieść wszystek swóy ruchomy státek cogo kolwiek ma/z któręg Kredytor ku zapłáćie swoiéy ma wolność obiéráć co chce. Nie trzebá sye téż dźiwowáć / iż kto plát od pieniedzy bierze/ zwlasczá od dłużniká niedbálégo/ który zapláte zvporu odwlacza.Bo tęg y Práwo dozwala/ y lichwą tego nie názywa/ choć to iest nieiáki ksztalt lichwy. A w téy mierze/gdy dłużnik mo-

Creditor,ma wolność obiéráć z rzeczy ruchomych dłużnikowych ku zapłáćie które chce.

¶ Pláth od pieniedzy kiedy Práwo dozwala bráć.

żnik mogąc płácić / nie chce płácić / niedbáły w tym iest/może od niego plát bráć/ ktorego Práwo nie názywa lichwą/ále nagrodą szkody. Talis inquit. vsura, nõ est proprie vsura, sed recõpensatio damni, cum quis solutionem inique & dolose protrahit. Spec: Saxon: Libro j, Artic: 54. in glosa.

Pytánie szóste.

IEsliby kthóry dłużnik ku zapłácie długu swoiégo nie miał áni pieniedzy/áni rzeczy ruchómych/ áni stoiącego Imienia/ áleby też miał dłużniki / ná kthórych by wierzyćielowi swoiemu vkázował zapłáte swoiégo długu / iáko sye tu Wierzyćiel spráwowáć má?

Odpowiedź. Iesliby mi móy dłużnik vkázował zapłáte moiégo długu ná swoich dłużnikoch/ winien mi óny dłużniki stáwić przed Sądem. kthórzy stánąwszy/ ná spytánie Sedziégo / máią zeznáć/iesli ón dług który v nich móy dłużnik vkázuie/winni ábo nié: Iesli zeznáią/ tedy ich Vrząd Práwnymi postepki ma przypedźić do tego áby zápłácili. A iesliby rzecz ruchóma w zapłáte daná byłá / á okazálá sye cudza/ iáki thu rátunek wierzyćiel ma? Odpowiedź. Iż wierzyćiel może zá thákim nieużytecznym dániem zapláty ieszcze przećiw swemu dłużnikowi czynić.

Bo nie zniszczył sobie pierwszégo postepku przeciw iemu. A zda sye téż/iákoby pod tym sposobem vkazánégo dłużniká przyiął/ y pod tym sposobem pierwszégo Práwá odstąpił / iesliby óná rzecz w zapłáte podána / iego byłá / álbo iesliby sye słuszna zapłátá/ bez szkody / bez práwowánia stálá. Ták nápisano w Práwie. Quia per inutilem dationem, non est sublata prima Actio,cõtra debitorem. A dla tego to sobie przy vkázowániu dłużników/ pilnie przestrzégáią. Bo rzecz niegodna / áby Wierzyćiel z vkazánym dłużnikiem ták długo Práwo miał wieść / z swoią szkodą/ iáko z pierwszym wiódł.

Pytánie Siodme.

Dłużnik iáko ma być chowan w Wiezieniu.

TExt vczy Specu: Saxon: Libro iij, Articulo 39. tymi słowy. Ktoby przed Sądem dochodził długu od dłużniká / ktoryby nie mógł mieć rekoymiégo. Sedzia ma go podáć Wierzyćielowi/ y bedzie go ón Wierzyćiel winien chowáć ná stráwie y ná robocie / iáko ine swoie czeladź: y iesliby chćiał/ może go w peto okowáć/

ináczéy nie ma go dręczyć. A iesliby vciekł/ álbo go ná czás puścił/ przez to od długów niezápłácónych nie iest wolen/ póki zapłaty niedowiedzie. Ná drugim mieścu Iure Municip: Artic: 27. text iest táki słowo od słowá. Jesliby Spráwá byłá około długu kthóry dłużnik zna/ á obżáłowány/ ma dziedzictwo w mieście/ które sye wynośi nád ón dług/ może sye dziedzictwem sſczyćić ná sądowny słuſzny rok. Jesliby dziedzictwá nie miał/ będzie podan wierzyćielowi zá rękę w moc iego. A iesliby then był gośćiem komu iest podány/ może go zsobą odwieść/ iesli go nie może záchowáć w tym Práwie. Wſzákże ón wierzyćiel winien rękoymie postáwić/ iż ónego dłużniká bez obráżenia zdrowia iego będzie chował/ álbo iż go zás stáwi. Jesliby wierzyćiel Rękóyniego nie miał/ thedy go w tymże Práwie w kaźni mieśckiéy ma zostáwić/ pęto może nań włożyć. A nád to żadnégo inégo karánia nie ma mu zádáwáć/ bo sye dobrowolnie w więźienié dał. Opátrzyć go winien żywnośćią y robotą/ thák iáko iną swoie czeladź. Bowiém nie iest złodzieiem/ áni kiedy ze złodzieymi towárzyſzył. Jesliby vciekł piérwéy niż dług zápłácił/ może go znowu zátrzymáć/ o ostátek pieniedzy/ gdzieby go kolwiek przyśćignał/ y powthóré go ofiárowáć

do Są-

do Sądu / gdzieby gó kolwiek przyścignął. Póty Text. ¶ W Glózie dokłáda: Gdyby dłużnik obiecał / zapłátę Wierzyćielowi swoié-mu pewnie / iesliby z łáski Bożéy miał opátrze-nié nád żywnosć á Rekomié stáwił / nie trzebá go podáwáć w moc Wierzyćielowi Podáią dłużniká Wierzyćielowi w moc álbo do więzie-nia / nie ták dla tego / iż nie ma czym długu zápłá-ćić / iáko théż dla thego / iż sye zdrádliwie w tym spráwował / dobrodzieystwá cudzégo źle vży-wał / dobrá swoié álbo cudzé przełotrował / roz-prószył / przemiłował / przegrał / źle sye spráwo-wał / Credythorá swégo chytro oszukał / pienią-dze ná nim álbo thowar gládkimi słowy óbieth-nicámi wymatał / co nic innégo nie iest iákoby go poczćiwie okradł : przeto téż to więzienié ma iákoby słusznę karánié zá ty występki. Bo y Prá-wo vczy : Kiedy vbóstwo ná kogo zá themi wy-stępkámi przyydźie / áby Vrząd ná iego vbóstwo baczenia nie miał. Godna rzecz iesth / áby vbogi który swoią złą spráwą / álbo iákiemi występká-mi w vbóstwo wpada / pómocy żadnéy nie miał / áby vbóstwo ćiérpiał. Quoniam paupertas in de-lictis non excusat. Nie ma téż być wiecznie więźniem. Bo by to było przećiw práwu / któré nie każe nikogo dla pieniedzy więźić / tylko póty

¶ Dłużniká dla czego dá-ią do więzie-nia.

póki ſye robotą ſwoią nie wyzwoli / kthóra ma być Wierzycielowi oſzácowana y ná ſumme długu wyráżóná.

☞ Nápiſano támże in Gloſa: iż v ſtárych ludźi ónych Rzymiánów w Obietnicách / w zmowách/z wielką pilnośćią Wiáre chowano/y przeto ná ty dłużniki/ ktorzy ſye nie iśćili Lege xij tabularum nád inné karánia ktoré im thám opiſano / karánié théż ná gárdle vſtáwióno: ábo ié zá Morze záprzedawano. A ieſliby było wielé Credytorów / thedy dłużniká ná cześci rozśiekawano. Kiedy ieden Philozoph Fáworyn pytał iednégo vczónégo człowieká w Prawie SExtum CEcilium, Czemu by to tákié okrutné Práwo ná dłużniki vczynióno? Odpowiedźiał/iż dla záchowánia Wiáry/ fidei ſeruandę gratia, to vczynióno/áby tym Práwem karano tego kthóry w vmowách / w pożyczániu / w zapłáćie długu wiáry nie chował: áby ſye dłużnik wárował żeby ku tákiému karániu nieprzyſzedł. To przy Niemieckim Prawie nie dla tego położóno / áby ſye ták v nas z dłużniki ſpráwowano/ ále dla okazánia / iáko v ónych ſtárych Rzymiánów / Wiáry pilnie przyſtrzégano. Aby téż dźiśieyſzégo wieku ludźie/ á tym wiecéy Krześćiáńſcy/ Wiáre miedzy ſobą chowáli/ktora ſye tych czáſów bárzo ná-

ßczyrbiłá / á niewiárá zá niekárnośćią bárzo sye rozkorzeniłá/iż ieden drugiemu/choćby mógł státecznie dług zápłáćić/ ládá gratámi Wierzyćielá dobrodźieiá swoiégo odbywa. Ale thá złość dłużniká/ niczymby sye rychléy niepohámowáłá/ iedno kiedyby sye zbudźiło tho Práwo / iáko piérwéy Credytorowie s fanty postempowáli. tho iest/iż ie Credytor przyymował/ták iáko ie mógł przedáć zá gotowé pieniądze / pod świádómiem dobrych ludźi : opowiádáiąc dłużnikowi v Sądu trzy kroć przez ßeść Niédźiél de Quindena in Quindenam,iesliby fant swóy/ iáko bliżßy wedle targu chćiał odkupić . Jesliby nie odkupił przez ßeść niedźiél/áby iuż Credytor ták przyiął iáko mu dáią gotowé pieniądze. Jáko wyżßéy o tym.

Pytánié Osmé.

JEsliby kto komu zástáwił Dobrá swoié w pewnym długu/á zástáwiwßy/ tyż dobrá przedał innemu. Pytánié iest: Jesli ten/ktorému były zástáwióné / długu swoiégo ná ónym kthóry mu dobrá zástáwił / álbo ná dobrách zastáwnych/ á pothym innému przedánych ßukáć ma ? Odpow. Jesliby ktho zástáwił

Dobrá swoie/ á przedał ié záś innemu bes woléy ónego kthóremu ie piérwéy záſtáwił: thedy ten kthóry przerzeczóné dobrá zaſtáwné w dźierżeniu ma/ iáko mówią ieſt w Poſſeſſyéy / habet optionem, to ieſt wolno mu obiérác/ chceli swoiégo długu ßukáć/álbo ná Oſobie ónego kthóry Jmienié przedał/álbo ná dobrách zaſtáwnych.

J Dłużnik/ kiedy zaſtáwné Jmienié przeda: Wierzyćiél/ ná cżę długu ßukáć ma: ná Oſobie dłużnikowéy czyli ná Jmieniu przedánym.

Tu y stéy Gadki ábo pytbánia / iáſnie ſye Náuká podawa / kiedy ktho ma w zaſtáwie Jmienié w długu / wolno mu ßukáć ónego długu / chceli ná zaſtáwnym Jmieniu / chceli ná Oſobie która záſtáwiłá. Tákże chceli y ruchomé bráć/ nie może go ciſnąć do thego / áby miał co innégo bráć nád thó co mu piérwéy dano. nie thák iáko dziś powſtáło/ choć ktho Jmienié w fanćie w zaſtáwie ma / przedśie dłużnik dawßy iákié grathy á przyśiągßy iż pieniedzy nie ma / Credytorá z Jmienia wypiéra / przećiw Práwu iáſnému wyżßéy miánowánemu. Solutione pecunię pignus liberatur.

Pytánié Dźiewiąté.

JEśliby kto dochodźił Práwem iákiégo Jmienia / powiádáiąc ié być w fanćie swoim/ y miał ná tho Liſt Przodkowi swoiemu tyl-

ko należący. Odpiéra strónà/ żądałaby dowodu od thego który sye ma do Jmienia. Ten sye brał ná dowód Przodká swoiégo. Odporna strónà rzekłaby: Gdyż sye ten ciągnie do moiégo Jmienia/powiádáiąc ié być fantem swoim/ y chce dowiéść Listem kthóry Jmieniu służy/ żądam áby mi było skazano przez Sądowny wyrok/iesli ón może dochodźić Jmienia moiégo? Powód záś rzecze: Gdyżem ia iest po nieboszczyku. N. Dźiedźic bliższy y Dobrá wszyćki / ze wszystkim Práwem ná mie przypádły/ ták właśné iáko dźiedźiczné/y Długi/ ták ruchomé iáko nieruchomé dobrá/ żądam áby mi było skazano/ iesli ia tego Jmienia / kthóré w zakłádźie Przodkowi moiému iest / dóydź mogę álbo co iest wedle Práwá? Odpowiedź ná ty Spory. Aczkolwiek żaden práwiey á przystoyniéy zakłádu ábo fantu pozyskáć nie może iáko then komu ij zástáwióno: wszákże iesli kto iest dłużen / á dobrá swoié w długu zástáwił/tedy Dźiedźic po zmárłym Wierzyćielu/ tego dłużniká winowáć może. A iesliby dłużnik zeznał ábo przećiw iemu dług dowiedźión był/ iż dobrá iego są w zastáwie: tedy Dźiedźic Credytorów do zastáwy przydź może / ze wszystkim Práwem/ w tych pieniądzoch ták iáko Przodkowi iego należáło wedle Práwá.

Dóbr zastáwnych spewnÿ zapisem: możeli Dźiedźic Credytorów/ ná dłużniku dochodźić/ ná miescu Przodká swoiégo.

Pytánie Dziewiąte.

YEsliby Dobrá choć ruchome choć nieruchome były záſtáwione / á przydáłaby ſye ná onych dobrách iáka ßkodá. Then ktory záſtáwił/chciałby ie wykupić/ żądáiąc áby ten ktory ie trzymał w zaſtáwie/náprawił : On záś kthory trzymał Imienie / powiedział ie być w zaſtáwie ſwoiey / y ſtrzegł go iáko nalepiey mogł/iáko ſwoiego własnego. Jeſliby mu dłużnik w tym wiáry nie chciał dáć/ofyáruie ſye gotowym otrzymáć to iáko mu Práwo nákaże/ żądáiąc o Sądowy wyrok / ieſli ná thym winien ßkodowáć czyli nie? Odpowiedź. Jeſli komu iáka rzecz záſtáwiona była / á ſtrzegł iey pilnie y wiernie : przydáłá by ſye ßkodá ná oney zaſtáwie / iáko ieſliby zgorzáłá álbo vkrádziona byłá z innemi iego dobrámi : ieſliby thego śmiał dowieść przyśięgą / iż ſye oná ßkodá bes iego winy á niedbáłośći ſtáłá / tedy żadnego w tym nágábánia nie winien mieć wedle Práwá.

W dobrách záſtáuionych gdy ſye ßkodá ſtánie / kto ią ćiérpieć winien.

Pytánie Jedennaſte.

JEsliby kto w moim domu/z moią wolą á przyzwolenim mießkał / choć Czynß obiecał choć nie

cał choć nie obiecał. Albo ieśliby téż Jmienié Czynszowné mnie zastáwné v mnie náiął / potym sye chćiał wyprowádźić z ónego domu zbrániáiąc sye czynszu płáćić / y zátrzymałbym go / domostwo iego zámknąwszy: potym tá rzecz przyszłá do Vrzędu / y stálá sye skárgá ná mie / iżem ia dómostwo iego zámknął. Jabym sye bronił mówiąc: Iże to dómostwo iego záchowáné iest w Possessyéy moiéy / ábo w Jmieniu moim czynszownym álbo własnym miásto czynszu / kthóry czynsz skoro mi zápłáći / tedy dómostwo iego będźie wolné. Naiemnik záś przećiw temu mówił / iże mi nic nie winien y nic mi nie obiecał. Ja záś ná tho odpowiedział: Gdyż ia státek á dómostwo iego w Possessyéy Jmienia moiégo mam / Pytam / ieślim ia nie iest bliższy ábym był záchowan przy czynszu moim / á niżli ón przéć mógł / álbo coby było ná Práwie? Odpowiedź. Kiedy kto dóm náymuie / cokolwiek dómostwá do dómu ónego naiemnego álbo vmówiónégo wniósł / á w ónym dómu śiedźiał / Rok / puł roká / choć czwiérć roku. Jeśli gospodarz nie chce stráćić ábo opuśćić czynszu / tedy kómornik / muśi ij zápłáćić / y może dómostwo iego / wszystek skutek w gmáchach pozámykáć / choć czynsz obiecał / choć nieobiecał. A ieśli będźie śmiał potwiérdźić tego

¶ Gospodarz / bliższy iest do przyśięgi o czynsz przećiw Kómornikowi / niż kómornik ku záprzeniu.

dźić tego przyśiegą iże to w czynszu vczynił: tedy rychley y lepszym prawem Czynsz otrzyma/ niżliby Naiemnik prza wolen być miał. Speculo Saxon: Libro j, Artic: 54. ☞ A tu przy tym Pytániu/ trzebá wiedźieć/ iż niekthore dobrá sámy przez sye są fántem y zakłádem/ choćby ich thęż kto niedał áni náznáczył w fáncie/ iáko to: Coby kolwiek Naiemnik ábo komornik w dom do Gospodarzá swoiego wnioſł/ tho wszystko ieſt fántem gospodarzowi/ y może tho wszystko gospodarz w czynszu swoim zámknąć y záchowáć wiernie/ ieśli chce áby go niewinowano.

Gospodarz/ Komornicży státek/ może zámknąć w Czynszu.

Pytánie Dwánaſte.

IEśliby sye ktho opiekał máietnośćią śieroty/ á wźiął one máiethnosć w opátrzenie swoie. Opiekun miałby też tákże dobrá swoie. Pytánie ieſt/ ieśli dobrá Opiekunowe/ są fántem śierotce wedle Prawá? Odpo. Jeśliby sye Opiekun opiekał máiethnośćią śieroty/ á opiekę przyiął: tedy dobrá iego/ są fántem śierocie/ ták/ iż Opiekun nie ma mocy dobr swoich oddálić/ záſtáwić áni przedáć. A to ma być rozumiano o Opiekunoch dánych/ ktore Łáćinnicy Datiuos tutores zowią: nie o tych/ kthorzy ná Te-

¶ Dobrá Opiekunowe/ są fanthem śierocie.

ſtámenćie bywáią náznáczeni.

Pytánie Trzynaſté

JEśliby ieden drugiému zápiſał w zaſtáwie Dobrá ſwoié / s thym wymówieniém/y stą obietnicą: Iż gdźieby ónych dóbr záſtáwiónych nie wykupił / áby ón kómu ie záſtáwióno/ mógł przedáć/ álbo théż innemu záſtáwić: ábo by iáka vmówá miedzy niemi byłá. Pytánie ieſth: Możeli Pan ónego fantu / záráżem ſkoro dźień wykupienia przeydźie / dobrá tákowé oddálić / á miánowićie: ieſliby tego ná zápiśie dolożóno / iże tho może vczynić króm pomocy Práwá / iákoby ná tho / wßyſtko Práwo miał przewiedźióné? Odpo. Ieſliby dobrá komu záſtáwióné były / á ón kthóry ié záſtáwił/ ná pewny czás ich niewykupił / ma być pozwan ná trzy Sądy/ ku odpiéraniu/ miałliby co przećiw temu mówić. Ieſliby ná trzeći Sąd nie ſtánął/tedy Pan ónego fantu/ma być wwiązan w dobrá óny/thym Práwem/iáko Zapis pokaże. A żaden go stámtąd nie może wyrzućić / iedno Vrzednie/zá obżáłowánim Sądowym. A ieſliby ſtánął do Sądu obliczny: thedy Powód da czytáć Zapis / álbo Kśiegi Sądowé / ábo kthórym in

¶ Imienié/ gdyby w pewnéy Summie pod tym ſpoſobem było záſtáwné/ Iż ieſliby go Dłużnik ná czás náznáczóny nie wykupił: áby s nim poczynał coby chćiał: możeli óno Imienié być przedáné ſkoro czás przeydźie.

rym innym obyczáiem dowiedzie / iáko then á ten sye obowiązał : pytáiąc ná Práwie / miałli by co przećiw temu mówić? Jesliby nic przećiw temu nie mówił / tedy ma być wolno pusczóny fant Wierzyćielowi przed Sądem. Támże Vrząd skaże/ iżby fant był wyzwolón do dwu niedźiél. A iesliby nie wykupił:bedzie potym Wierzyćiél pytał / co z ónymi dobrámi chocby były własność/chęć Dźiedzictwo/czynić ma. Y zás przez dwie niedźieli thákże pytáć bedzie. Skażą mu / iż dobrá óny trzy kroć ma opowiádáć przez troie dwie niedźieli. Co kiedy sye iuż stánie/skażą mu/iż to ma oznaymić w dómu álbo we dworze iego/Vrzedem : y bedzie ieszcze miał czás Czternaśćie dni. Potym Wierzyćiél bedzie ták pytał: Jakóm ia tu wszystko Práwo y wszystki stopnie Práwá w tym fanćie ábo w zakłádźie przewiódł / iáko mi Wóyt z Przysieżniki skazáli/ do których sye ciągne: żądam/áby mi było przez Sądowny wyrok nákazano/gdyżem ia wedle porządku Práwá / do thego Jmienia iest wwiedzión y wwiązan : mali mi to Jmienie rumowáć?
Odpow. Gdyż ten N. Vrzednie wedle postempku Práwá w to Jmienie iest wwiązány / tedy tákowe Jmienie ma być iemu rumowáne.
Potym pan ónego fantu/po przysądzeniu rumo-

wánia ma przyiąć Possessyą ónego Jmienia / ábo thám innégo miásto śiebie puśćić / álbo dóm zámknąć / wziąwszy go w possessyą. A będźie pytał dáléy / co s tákowym fantem / á miánowićie z dómem ma czynić? Odpow. Iż ón dóm ma w cále trzymáć Rok y sześć niedźiél / á w tym czáśie może ij wykupić y wyzwolić. A po roku po sześć niedźiél / może ón dóm przedáć / oddálić y zástępowánie / obiecáć ták dálece iáko sam miáł / á nie więtsze wedle Práwá. Speculo Saxonum Libro j, Articulo 70. Iure Munic: Artic: 74.

Pytánie Czternaste.

Możeli Opiekun dobrá śierothki oddálić / przedáć / zástáwić / álbo Czynsze ná nich zápisáć? Odpow. Opiekun dóbr śierotek / áni przedáć / áni zástáwić áni zápisáć może: ták / iżby tho ćierpieć mieli kiedyby do lat rostropnych przyszli. Wyiąwszy by tho Opiekun okazał y wywiodł / iż sye tho stáło s pożytkiem śierot / iż óny pieniądze ná pożytek śierotk obróćił: ináczey nie może tego vczynić wedle Práwá.

¶ Opiekun / możeli Dobrá śieroth przedáć álbo zástáwić.

Pytánie Pietnaste.

Kościelni/ to iest/ Opátrzyćiele kośćiołów/ Plebani/ Opáci/ Gárdyani: mogali zá iákim niedostátkiem / rzeczy kośćielné/ iáko sa/ Ornaty/kielichy/ y inné áppáraty zástáwić czyli nié? Odpo. Iż żaden áni Duchowny/áni świetski/ áni mnich/ áni Podawcá / áni Pátrón álbo obrónicá kośćielny / niemoże oddálić áni zástáwić żadnych rzeczy kośćielnych zá żadna potrzeba iákakolwiek/tylko ná wybáwienie więźniów wedle Práwá.

¶ Kośćielné rzeczy moga li być zástáwioné.

☞ Item. Ludźie wolni y Dźieci/ nie moga być w fánćie áni w zakłádźie dawáni.

Ludźie wolni/ nie moga być w fanćie dawáni ani dźieci.

Pytánié Szesnasté.

IEśli by Naiemnik przyniósł iákié rzeczy / do dómu moiégo / którym ia iemu náiał: potym zástáwił óny rzeczy / ábo dómostwo swoié/ piérwéy niżli móy czynsz miał zápłáćić. W thym czáśie ia przyszedłem / dochodząc czynszu ná rzeczách: á ón komu sa zástáwioné/powiedźiał ié być w zakłádźie swoim. Pytánié iest/ ieśli óny rzeczy temu kthóremu sa zástáwióné / czyli mnie lepszym Práwem przyyda? Odpow. Iż rzeczy wszystki y dómostwo wszystko/

¶ Komornik rzeczy swoié/ które do gospodarzá wniesie/ może li zástáwić.

ßystko / ktthoreby kolwiek Naiemnik ábo kómornik / do dómu naiemnego wniósl / są fantem ónego/czyy dóm iest / w czynßu iego : ktorych kómornik nie może innemu záſtáwić. A ieſliby záſtáwil / thedy pan ónego dómu / ſkoro ſye o tym dowie/Práwem ich dóydzie. Jeſliby ón zápꝛzal/ kthóry ie záſtáwil / thedy w tey ſpráwie/ ma być przeciw iemu poſtąpióno / iáko ieſt wedle Práwá. A ieſli zezna/ thedy ón kómu ſą záſtáwióne/ muśi ie wrócić / á Naiemnik zápláci wine ſtrónie y Vrzedowi. ¶ Jeſliby zakład zginął w dómu goſpodárſkim / Pán ónego dómu muśi ij zápláćić: ábo ſye Przyśięgą brónić/iż ſye to ſtálo bez winy á niedbáłośći iego.

Pytánie Siedmnaſte.

JEſliby ktho nie ſlußnie dochodził Jmienia/ y żadnego Práwá nie máiąc/ był tám do ónego Jmienia wpußczón : á then czyie ieſt Jmienie/omießkał ſye s Práwem ſwoim. Pytánie ieſt : mali mu tho omießkánie ßkodzić czyli nie ? Powiádáią niekthórzy/ iż tho nic ſtrónie ßkodzić nie może/dla tego/ iż ten nie ſlußnie dochodził tego Jmienia / y vczynił krzywde temu: á Práwo nie każe nikomu krzywdy czynić / y co

¶ Doßedł by ktho Jmienia/nie máiąc Práwá do niego / zá niedbałośćią ſtróny przećiwnéy. Może li to co práwdziwéo Pánu ßkodzić.

sprzodku iest niespráwiedliwégo / chocby théż y sto lath trwało / tedy niespráwiedliwé będzie : y záśie / żaden sye nie ma bogácić z cudzą ßkodą. Wßákże / tá iest ná to lepßa odpowiédź : iże wedle praw Césárskich (ktoré ku pospolitému pożytkowi z rządzenia Bożégo są vczynioné) ták iest postánowióno : że dóbr odsądzáią ónego / kthory miał do nich iákié Práwo / kiedy pozwány trzykroć nie stánie / á s Práwem sye swoim y z obróną nie pokaże. Stawa sye tho dla nieposłußeństwá / kiedy kto Vrzędowi nieposłußen : tedy Práwo iednému máiethnosć bierze / drugiému dáie.

¶ Wßákże tu pilnie trzebá wiedźiéć / á ná baczeniu kożdému miéć / iż / áczkolwiek ten ktorégo dobrá są (kiedy sye ich kto imuie) zámießka z swoim Práwem y obróną : práwem ludzkim wedle Vstaw tráci ié. Ale nie práwem Bożym. Abowiém sąd ludzki / może oßukáć ludźi : ále sąd Boży nie może oßukáć. Pan Bóg nikomu ßkodźić nie każe : kożdému co iest iego każe dáć. Ale y dóbr ták dla nieposłußeństwá strácónych może dóydź / zá słußnym obżáłowánim / póki ich ten ktory ié posiadł / dawnośćią sobie nie vtwiérdźi. Speculo Saxonum Libro ij, Articulo 24. Iure Municipali Articulo 140. in Glosa.

¶ Práwá / niékthórych rzeczy dopußczáią / ktoré ná sumnieniu nic nieważą. Boć Sumnienié dobré / Tyśiąc świádkow.

Arest / Zapo-

Areſt Zapowiédź.

Poſtempek około vczynienia Zapowiedźi/ktora bywa ná czyie máiętność oſobliwie : álbo ná wſzyſtkie poſpolicie.

Jedy mam Dłużniká / o ktorym rozumiém / iż ieſt nie ośiádły / á nie pewny / kthóry mi vpornie długu moiégo zápłácić nie chce / á dowiém ſye v kogo / o iákiéy máietnośći iego: póydę do Wóytá / y bede żądał / áby mi vżyczył ſługi z Vrzedu ſwoiégo ku vczynieniu Areſtu / ná óne máietność dłużniká ſwoiégo: co mi Wóyt winien vczynić. Y póydźie ſługá z roſkazánia Wóytowégo / do ónego człowieká w dóm / v ktorégo ieſt máietność dłużniká moiégo: y roſkaże z Vrzedu / áby máietnośći / pieniedzy / álbo iákich pewnych rzeczy dłużniká moiégo nie wydawał / dla tego długu ktory mi winien. Roſkazawſzy / póydźie zás do Vrzedu y ze-

I Drógá do Areſtu.

rzedu/ y zezna / iżem Vrzednie Zapowiedź vczynił/ ná máietność tego: które zeznánie/ tháк Pisarz zápiße.

Formá Arestu osobliwégo.

B. G. Fecit Iuridicum Arestum super pecunia, bonis, rebus, famati N. apud N. in summa floreno: centum, nolens talium bonorum, siue rerum, siue pecunię admittere extraditionem, vsq; ad litis decisionem. Quod Arestum prædictus N. suscepit, per relationem prouidi N. Preconis iurati.

TYmże sposobem bywa Zapowiedź / nie tylko ná ty rzeczy które są dłużnikowé v kogo miánowićie/ ále y w pospolitośći ná wßystki ruchómé y nieruchómé/kedybykolwiek były/ták tu w Koronie iáko y w innym páństwie / ná kthórymkolwiek mieścu / v któréykolwiek Osoby. Aby óná máiethność przez dłużniká moiégo / króm moiéy wiádómośći nie byłá vtrácóná/áby innym Credytorom/króm moiéy wiádómości nie płácił.
Táki Areſt/tym sposobem pißą.

Formá Arestu w pospolitośći.

B. G. Fecit Iuridicũ Arestum super omnibus bonis mobilibus & immobilibus, vbicunq; locorum, tam intra q̃ extra Regnum Polonię, apud quascũq; personas existeñ: famati N. tum super vniuersis eius debitis, quocũq; modo, cũ quibusuis personis contractis: nolens talium bonorum præmissorum

et debito

et debitorum admittere alienationem, vel nolens admittere quicq̃z, vsq; ad litis decisionem : per relationem prouidi N. Præconis iurati.

☞ Zá tákim Areſtem/dłużnik ſwoiéy máietności / nie może bez moiéy woléy vtráćáć/ nikomu płáćić / przedáwáć / áni żadnym ſpoſobem oddáláć : wyiąwßy by ſye iego máiethność ták dálece wynośiłá / iżby y mnie ſłußna zapłátha być mogłá. Gdźieby ináczéy vczynił : tedy óno wßyſtko coby kolwiek pod Areſtem moim Vrzędowym sprzedał y innym płáćił / coby kolwiek przećiw iemu autenticè, tho ieſt/ ważnymi dowody mogło być dowiedźióno / winien záś do Vrzędu położyć: choć gotowé pieniądze zá przedáné towáry wźieté/ choć towáry / álbo valorem rzeczy vtrácónych / to ieſt / tylę ſumme ilé pod Areſtem vtráćił/ álbo sprzedał. Y naprzód Práwo każe czynić zapłáte społożónych pieniedzy / álbo rzeczy/temu kto był zapowiedź vczynił/á potym práwo z zapowiedźi/dowiódßy długu/ przewodźił. Vczy tego świéży Dekrét práwá wyżßégo Máydeburſkiégo Zamku Krákowſkiégo / y Komiſarzów Sześći miaſt vprzywileiowánych / oſtátnich ſedźiów / ktorych Dekrétá zá iedno Práwo bywáią poczytáné. A ieſliby then / v kogo z ſtróny moiéy/ zapowiédź Vrzędnie ieſt vczynió-

¶ Włáſność Areſtu poſpolitégo.

ná / ná rzeczy pewné moiégo dłużniká / nie przyiął zapowiedzi:tedy ten który nieprzyiął/ma być odemnie pozwan támże zárázem przy zapowiedzi/ przez sługę Vrzedowégo/y winien mi sye będźie pozwány/ przed Vrzedem spráwić/dla ktthóréy przyczyny/moiéy Vrzednéy zapowiedzi / niechćiał przyiąć. Jesli rzecze/ dla tego/iż v mnie żadnéy máietnośći/ żadnych rzeczy/ żadnych pieniedzy thego dłużniká nie máß / á ia bym mu w tym wiáry nie chćiał dáć:tedy ná swoie przą/winien przyśiądz/którą przyśiegą będźie wolen. Jesliby théż nád moie zapowiédź wydał dłużnikowi moiemu státek iego / thedy mi ná mieścu moiégo dłużniká o móy dług winien odpowiádáć. ./. ./. ./.

Postempek z Arestu / kiedy Dłużnik przypozowie Credytorá / chcąc swoié rzeczy z zapowiedzi wyzwolić.

JEsli then v kogo sye Zapowiédź stálá/ zapówiédź przyymie / á dłużnik mie do Vrzedu pozowie ku wyzwoleniu z Arestu/swoiéy máietnośći : thák dłużnik będźie postempowáł przećiw mnie. ☞ Pánie Wóyćie/ten N

ćie/then N. mi zápowiedźiał ſtátek móy/ v tego N. dałem go tu do Sadu przypozwáć / chce ſye mu ſpráwić o co mi winę da(co Prokuratorowie mówią / Terminem niewiém skąd wźiethym) chcę Práwo dáć Práwo wźiąć: pytham ná Práwie/ máiąli mi być moié rzeczy z Areſtu wolné: Skaże Vrząd: Gdyż ten N. Powód chcąc rzeczy ſwoié z Areſtu wyzwolić / chce ſye temu N. pozwánému ſpráwić / álbo chce Práwo dáć Práwo wźiąć: thedy gdy ſye ſpráwi / álbo kiedy Práwo da práwo weźmie/ będą iego rzeczy / z zapowiedźi wolné. Spyta potym dłużnik: Mali mi ſtróná w dobrey woléy ziáwić / dla czego mi áreſtowálá? Skaże Vrząd: iż ma w dobréy woléy ziáwić. Tám ia/ którym był pozwánym ku wyzwoleniu z zapowiedźi: będę zárázem powodem przećiw moiemu dłużnikowi: ná kthórégo/ támże położę żálobę / wywodząc przyczynę / dla któréiem mu máietność iego zá Areſtował. A dłużnik wyſłyſzawſzy moię żálobę/będźieſye ſpráwował: y będźie mu wolno będźieli chćiał/vżywáć przećiw mnie poſtempków práwnych/y Dylácyy ná Prokuratorá / ná zmówę / y ná odpowiédź. etcæt. A rzeczy przedſye będą pod zapowiedźią/thák długo áż ſye ſpráwi. Wyiąwſzy by Ośiádłośći dowiódł/tedy mu máią być wolné.

Bo iuż dłużnik Credytorowi swoiemu / ná ónéy osiádłośći dowiedzionéy / vkázuie tho / coby potym Práwem vtráćił.

Zapowiedź ná ośiádłégo kiedy może być.

BYwáią też Aresty / ná ośiádłé / w then czás / kiedy ktho będąc ośiádły / wiele dłużen / á stawá iest o niem / iż chce ośiádłość swoie przedáć / wzdáć / oddálić / dárowáć / vwiązić / álbo którymkolwiek obyczáiem od śiebie oddálić. Albo kiedy dług ná Imieniu iest zápisány. The Zapowiedź ták piszą.

B. G. Fecit Iuridicum Arestum, super venditione, resignatione, donatione, commutatione, & quauis alienatione domus, horti, areę. &c. famati N. inter domos Nobilis N. ab vna, & Nobilis N. parte ab altera, ob non solutū sibi debitū florenorꝝ centum. Nolens admittere quicq̄ ad litis decisionem per relationem prouidi N. Præconis iurati.

Postempek z Arestu / kiedy Credytor pozowie dłużniká / á dłużnik pozwány nie stánie.

TEn postempek ná róznych mieśćách różnie záchowuią. Niekiedy Credytor vczyniwszy Arest ná státek dłużników / postępuie práwnym porządkiem / to iest / pozywa

kiem/to iest/pozywa dłużniká trzy kroć do trzech Sądów blisko po ónym Areście będących/ku wyzwoleniu swoich rzeczy/chceli dług zápłácić/á rzeczy swoie z zapowiedzi wyzwolić. Jesli trzy kroć pozwány oblicznie/álbo raz pozwány á dwá opowiedziány niestánie: záchowáią mu pómocną rzecz we dwie niedzieli/ ná Czwarty Sąd wnieść/ dla ktorych ná ónych trzech Sądoch nie stawał. Jesli nie stánie ku wniesieniu pómocnéy rzeczy: Już Sąd skázuie Credytorowi dochodzić długu swoiégo ná rzeczách zápowiedziánych/ przedáiąc ié iáko może pod świádómiém dobrych ludzi/albo wedle szácunku/ iáko kedy Práwo álbo zwyczay niesie. A iesli iest wielé Arestatorów ná iedny dobrá: thedy sye rospiéráią v Sądu o lepszość Práwá. Ktoryby vkazał lepszé Práwo/ten naprzód dochodzi zapłáty z dóbr Arestowánych. Potym drudzy Arestatorowie dochodzą z ostáthká będzieli thák wielé dóbr stawáło ku płáceniu długów. A iesliby zapowiédź byłá ná stoiącé Imienié dłużnikowé. Tedy zá tymże postempkiem Credytorowi przysądzáią w óno Imienié wwiązánié/áby ié trzymał/ták długo ážby mu summá byłá zápłácóná. Albo ážby sobie z ónego Imienia pożythków/dług swóy/z świádómiém Vrzedowym/

wybrał y z nakłády przez Vrząd oßácowánymi. A ten postempek z Arestu iest słußny wedle Práwá z nie wielkim nakłádem/ y nie długi.

NIekedy ták sye záchowuią. Kiedy Credytor vczyni Arest/ná czyie máietność: vstánie Sąd pierwßy / vstánie przez dwie niedźieli y wthóry. Potym do trzećiego Sądu da przypozwáć dłużniká oblicznie. A gdy dłużnik pozwány nie stánie / da tho Credytor zápisáć / iż dłużnik do trzećiego Sądu pozwány nie stánął. Potym ná czwartym Sądźie / Credytor dawßy z Kśiąg czytáć / iáko dwá Sądy vstał/ y iáko dłużnik do trzećiego Sądu pozwány nie stánął / będźie ták pytał : gdyżem Arest ná tego vczynił y vstałem Sąd pierwßy/wtóry/á dłużnik do trzećiego Sądu oblicznie pozwány nie stánął/mali mie czwarty Sąd dóydź. Skáżą mu/iż go ma dóydź czwarty Sąd (Prokuratorowie zwykli mówić : mali mi być folgowan) támże vstánie czwarty Sąd folgowány. Potym ná piątym Sądźie/dawßy czytáć s Kśiąg / iáko czwarty Sąd iest przysądzón:będźie pytał : Gdyż mi czwarty Sąd iest przysądzón/zá moim słußnym postempkiem z Arestu/á stróná pozwána oblicznie/nie stánełá/ iáko Acta Vrzędowé świádczą/mali mi dano być w

wiązánie w

wiązánie w moiégo dłużniká Imienie. Skazą/ iż ma być dano wwiązánie / przez Podwóyćiégo przyśiegłégo y czeladź Vrzędową / kiedy ſtróná bedźie chćiáłá. Názywáią tho Wwiązánie niektórzy / INdicatio, á zwłaſzczá kiedy ſye spráwá z Areſtu toczy v Sądu/ około máiethnośći ruchómey : thedy zá przewodem Práwá ſkázuią/ Indykácyą w óny Areſtowáne rzeczy / tho ieſt/ vkázuie Vrząd Credytorowi / INdicat, Aby iuż długu ſwoiégo dochodźił ná ónych rzeczách / ná kthórych vczynił Zapowiedź / y zá zapowiedźią Práwo ná nich przewiódł. INdicacia w rzeczy co ieſt.

Wwiązánie álbo Indykácya w Dłużnikowé Imienié/ kthóre ieſt w Areśćie miánowáné/ ták zápiſuią.

¶ PEr Famatum N. viceaduocatum iuratum Cracouień: data eſt Intromiſsio, Indicatio, famato N. in oĩa bona mobilia & immobilia vbicunq; locorꝝ exiſteñ: ſignanter in domũ lapideam famati N. inter domos N. & N. parte ab vtraq; ſitã, vel in ſummam pecunię famati N. apud N. exiſtẽtem: idq; in ſumma debiti floren: centum, iuxta Decretũ Sacrę Maieſtatis Regię: domini noſtri Clemẽtiſsimi: vel iuxta obligationẽ in Actis Scabinalibus contentã,

iuxta sentẽtias Aduocati & Scabinorum superius pronunciatas, præsente familia Iuris. N. & N.

☞ To Wwiązánié názywáią pierwszym Stopniem. Aczkolwiek wedle Práwá/ tylko ten ieden stopień iest opisány/ y zá thym pierwszym stopniem/ iuż skuteczné Imienia dzierżenie/ áż do zapłáty dlugu. ¶ Wszákże niekedy záchowuią ten zwyczay/ iż zá przysądzeniem z okazánia pierwszégo stopniá/ dáią z Vrzedu przez dwie Niedzieli drugi stopien Rumowánié/ co zową Euacuatio, y zápisuią Rumowánie tymiż słowy iáko y Wwiązánie: tylko miásto tego słowá/ Intromissio, álbo Indicatio, nápiszą Euacuatio. Dáią thákże zá przysądzenim z okazánia wtórego stopnia: trzeci stopien przez drugié dwie niedzieli Wymiátánie/ co zową Executionem euacuatiõis, y zápisuią then trzeci stopién tymiż słowy/ iáko y Rumowánie: tylko zá słowo Euacuatio, położą Executio euacuationis. Któré trzy stopnie záchowuią/ dla thego/ áby przez ten czás dłużnik czuł o sobie/ Credytorá przeiednał: álbo/ nie mali czym płáćić/ ná czás odprośił/ łáski żądał: wiedząc o thym/ iż przy ostátnim stopniu/ Powód/ z Vrzedem z Ceklarzmi ábo Opráwcámi/ pothężniey niż pierwey przychodźi w dóm iego: státek iego który iest w dómu/ Vrzednie zámyka/ Pie-

Euacuatio, Rumowánié.

Executio euacuatiõis, Wymiátánié.

czetuie/inwentuie: ná ostátek wymiáta/y w domu iuż práwie skutecznie áż do zápłácenia summy zostawa.

Postempek z Arestu / przećiw Dłużnikowi / kiedy do trzećiego Sądu pozwány stánie.

Kredytor vczyniwszy Arest / y vstawszy dwá Sądy / pozowie dłużniká do trzećiégo Sądu. A dłużnik kiedy stánie: ták Credytor przećiw iemu postąpi / przypowiádáiąc sye zwykłym obyczáiem. Pánie Wóyćie/ vczyniłem zapowiédź Vrzedną ná státek tego N. y vstałem dwá Sądy: ku trzećiemu Sądowi / dałem stróne przypozwáć / y pytham ná Práwie/chceli dopuśćić trzećiégo Sądu. Jesli dłużnik dopuśći trzećiégo Sądu / iuż przez tho dopuszcza przewodu Práwá ná swóy státek árestowány. Ták iuż zá tym dopuszczenim / Credytor bedźie dochodźił długu swoiégo / ná státku álbo ná Jmieniu Arestowánym/zwykłym postempkiem Práwnym. A iesli dłużnik pozwány nie dopuśći trzećiégo Sądu przećiw sobie vstáć / offyáruiąc sye vspráwiedliwić (álbo iáko

mówią/ Práwo dáć práwo wziąć) będzie żądał áby mu Credytor dobrowolnie ziáwił. Tám Credytor dłużnikowi swoiemu winien dobrowolnie ziáwić o co mu státek iego Arestował: wywodząc wszystki przyczyny/ winności / skąd dług vrósł / y ma być záwsze gotów ze wszystkimi dowody ku okazániu / áby pozwány obaczywszy nie gotowego / Gwarem go nie záwiązał. Thám dłużnik wysłyszawszy żałobę / może chceli zárázem/ieśli iest gotów/odpowiádáć:może thesz przeciw Credytorowi Dylácyy y wszystkich obrón Práwá vżywáć wedle Postempku w Porządku opisánego/ fol: 70.

Ten postempek est wedle Wielkiérzá Krákowiánów. :

O Zapowiedzi ná máietność zmárłégo dłużniká / y o postempku z Zapowiedzi.

Postempek zá zapowiedzią w długoch iáwnych.

IEśliby ktho ná Imienie vmárłégo/ Zapowiedź vczynił / á Dzieci iego lath rostropnych nie miáły / á tákowy dług był by iáwny y dowodny/ álbo ná Testámencie wyznány/ábo przed Vrzędem Rádzieckim/ábo Sądem zápisány : ábo by szło o Wiáno żénie / zostáłéy Wdową. Tedy vstawszy piérwszy Sąd / y

wtóry/

wtóry / máią być przypozwáni Exekutorowie/ y Opiekunowie / opiekálnicy dźiecinni / kthorzy trzećiego Sądu dopuśćić máią. Niedbáiąc tego / że dźieci lat nie máią/ á ták zapłátá ma być folgowaná/tylé/ilé śye Imienia śćiąga.

¶ A iesli dług nie będźie iáwny / tho iest/ iże nie iest przed Rádą ábo Sądem práwem zápisány/áni ná Testámenćie wyznány / iedno tylko Szuldbryfftem / kthóre pod czásem bywáią zátrzymáne . Tedy vstawszy piérwszy y wthóry Sąd / y trzeći Sąd / nawiecéy dwá kroć álbo trzy kroć ostrzégszy/á dawszy do Kśiąg swą pilność zápisáć. Nie powinien dáléy Sądów ostrzégáć : ále zá tákowym zapisem tá spráwá ma stáć / áż dźieci do lat rostropnych przyydą / które po tym máią być przypozwáne : y dáléy postępowáć wedle Práwá. A do thego czásu óno Imienié zápowiedźiáné/ku szkodźie ónym którym dłużno/ nie ma być żadnym obyczáiem przedano / ábo záfrymárczóno : y owszem żadna rzecz s tákowégo Imienia nie ma być ruszána ábo spráwowaná/krom/ábo bes wiedzenia tych którym dłużno. Chybá ty rzeczy/ iáko Towáry / kthóréby śye miáły zepsowáć/ ty mogą pod świádómiém dobrych ludźi przedáć / á pieniądze do Práwá/

Postempek zá zapowiedźią w długach nie iáwnych.

máią być położóné. ./. ./.

¶ A ieśliby Zapowiedź byłá vczynióna ná dłużniká/ kthóryby był zbiegly/ á mógłby dostáteczńie dowieść/iże iest zbiegly/ tho iest/ iżeby sye w Klaſztorze chował / ábo by liſt Gléytowny od Królá álbo od miástá miał ku ſzkodzie Credytorowi / álbo ktorymkolwie obyczáiem dowiódłby go być zbiegłym. Tedy po tákowym dowodzie/ temu kthóry zapowiedź vczynił/ trzeći Sąd ma być dopuſzczón/ y Práwo swoié ná tákowym Imieniu przewieść ma / postáwiwſzy dostáteczné Rękoymié Práwu o nágábánié kthórychkolwie persón/zá tákowé rzeczy zápowiedziáné.

Postempek ná dłużniká zbiegłego.

¶ A ieśliby przećiw thákowému dłużnikowi dowieść nie mógł/ iżeby był zbiég / thylko że sye od miástá ná czás chróni: thedy vczyniwſzy zápowiedź/ vstawſzy piérwſzy/ y wtóry Sąd / thedy trzeći Sąd ma ostrzégáć/ Rok y dzień. A w tym czáśie / ma wziąć pozew od Wóytá mieskiégo / ku pozwániu tákowégo dłużniká gdzieby go mógł náleść. Po roku potym y po dniu/ ieśli go pozwem ku dopuſzczeniu trzećiégo Sądu nie mógł náleść / á ieśli przynieśie świádectwo z inąd że pilność miał/á nie mógł go mieć ku poz-

¶ Postempek ná dłużniká nie zbiegłégo.

wániu/ tedy

wániu / thedy trzeci Sąd iemu ma być dopuszczón w tákowé Imienié / y Práwo swoié ná tho przewiéść może. Obrzeczywszy sye Práwu o nágabánié tákowégo Imienia prze zeń zápowiedziánégo / á przez Práwo iemu przysądzónégo.

Formá Pozwu / iáko ma być pisány do ónego Vrzedu / pod którym dłużnik iest / áby ná pierwszy Sąd ku Arestowi stawał.

VNIVersis & singulis Iudicibus, Aduocatis, & Scultetis, eorumq́; vicesgereñ: omnium ac singularum Ciuitatum, oppidorum, ac villarũ in & extra regnum Poloniæ, dominiaq́; eisdẽ subiecta constitutis, Dominis & amicis charissimis ac honorãdis. Signanter tamẽ, nobili viro N. Aduocato ciuitatis N. N. Aduocatus ciuitatis N. salutẽ, & omnẽ fœlicitatem. Generosi, famati ac prouidi domini, amici charissimi: Notũ esse D. vestris: cupio p̱ præsentes, famatum N. ciuem Cracouieñ: secũdum Iuris ordinem & obseruantiam in Iudicio nostro ciuili Cracouieñ. fecisse Iuridicũ & officiosum Arestum, super omnibus bonis mobilibus & immobilibus, famati N. Ciuis N. Quare præfatus N. postulauit à me citatiõis literas, quibus ipse N. prefatus

N.nunc absens ad primum Iudiciũ huc citaretur. Cùm vero Officij mei sit ea, quę æquitatis ratio poscit, cuiuis admittere ꝯ. Proinde autoritate officij mei plenam facio potestatem, omnibus ministris, apparitoribus, ac præconibus Iudiciorũ & officiorum vestrorum, etiam si opus fuerit ministerialibus, quos designare ad hoc voluerint, vt ad instantiam præfati N. personaliter citent, prędictum N. ad primum Iudicium, super bonis arestatis, terminum ei comparẽdi in Iudicio nostro ciuili bannito exposito, quod feria sexta post Conductum Paschę proxima ante meridiem celebrabitur (aut in die transpositionis eiusdem Indicij, ob solennitatẽ festi) præfigendi. Proinde D. vestras cõmunis iusticię causa, plurimum rogo, mandare velint ministris & præconibus Iudiciorum & officiorum vestrorum, vt personaliter accedentes præfatum N. citandum curent, ad locum & terminum præfatũ, mihiq́ꝫ rursus literas testimoniales transmittant, quibus constare posśit, quo loco & tempore: insuper ad quem terminum prędfatus N. fuerit citatus, vt partem ea de re possem reddere certiorem ꝯ. Quod vicisśim simili officio & omnibus amicitię studijs, id V.D. refferendum curabo. In præmissorum fidem Sigillum officij mei præsentibus est subimpressum. Datum Crac.

Táż Formá po Polsku.

WSzystkim y káżdemu z osobná/ Sedziom/ Woytom/ Szoltysom/ y ich namiestnikom/ wszelkich Miast/ y miásteczek/ wsi/ ták w królestwie Polskim / iáko thez y w innych páństwách bedącym/ Pánom/ y przyacielom miłym: á osobliwie sláwnému N. Woytowi/ Miástá N. N. Woyth miescki. N. zdrowia y wszego dobrégo pomnożenia życzy. Vrodzeni / szláchetni/ sławni/ á opátrzni Pánowie / przyaciele mili: Oznáymuie w. m. thym listem/ iż sławny N. mieszczánin Krákowski/ wedle porządku Práwá / y wedle záchowánia v Sądu nászégo / vczynił szperunk Vrzedny ná wszystki dobrá Ruchome y nieruchome / sławnégo N. Mieszczániná. Dla tego/ przerzeczony N. prosił mie o listowny Pozew / kthorym by / wyższey námieniony N. kthorégo tu ná ten czás niemász / był ku pierwszému Sądowi pozwány. A gdyż tho ná Vrząd moy należy / kożdemu nieodmáwiáć tego/ co spráwiedliwość pokázuie: przeto władzą á zwierzchnością Vrzedu moiégo / dawam moc y pozwalam wszystkim sługom Vrzedowym/ Pod-

woyskim/

woyſkim / Sądów y Vrzedów w. m. y Woźnym byłoliby potrzebá : którychby w. m. ktemu náznáczyli / álbo im to poruczyli : áby ná przeciw przerzeczónému N. oblicznie pozwáli przerzeczónégo N. ku piérwſzému Sądowi ná dobrá ſzpe-rowáné / Rok iemu dawáiąc ku ſtaniu przed ſąd náſz miescki Gáyny wyłożóny / kthóry bedzie w piąthek piérwſzy po Przewodnéy niedzieli przed południem (álbo ná ten dzień ná kthóry Sąd ón dla świetá bedzie odłożóny.) A przeto wzgledem / poſpolithéy ſpráwiedliwośći / w.m. proſzę / áby w. m. przykazáli ſługóm Sądów / y Vrzedów ſwoich / áby óni przerzeczónégo N. pozwáli ná miesce y ná czás wyżſzéy miánowány. A mnie zás liſtem ſwoim oznaymili / ná którymby miescu y kiedy / y ná kthóry dzień / przerzeczóny N. był pozwány / ábym tho ſtrónie mógł oznaymić / co ia téż w.m. tymże ſpoſobem y wſzelkiemi przyiaćielſkiemi powolnośćiámi odſługowáć chcę. Ku któréy rzeczy świádectwu Pieczeć Vrzedu moiégo / dałem przyćiſnąć. Dan z Krákowá. etcœt.

¶ Tymże ſpoſobem wthóry y trzeći pozew ma być nápiſány / ku wtóremu y trzećiemu Sądowi : odmieniwſzy tylko ná tym miescu / gdzie po-

łożóno/Ku pierwszemu Sądowi: położyć ku wtóremu y ku trzeciemu. Wszákże / iż niekiedy tylko ku trzeciemu Sądowi pozywáią/ vstawszy pierwszy y wtóry Sąd/wtóry ostrzégáiąc. Tego Pozwu tá iest Formá.

Formá pozywánia ku trzećiemu Sądowi/vstawszy pierwszy y wtóry Sąd.

VNiuersis & singulis.&c.Generosi.&c. Notum esse D.vestris, cupio per præsentes famatũ N.Ciuem N.secundum Iuris ordinem & obseruantiam, in Iudicio nostro ciuili N. fecisse Iuridicũ & officiosum Arestum, super omnibus bonis famati N. dictiq; aresti iuxta Iuris gradum & obseruantiã, primum ac secundum astitisse Iudicium, & tertiũ iudicium, in hunc vsq; diẽ præcustodiuisse. Quare à me præfatus petiit citatiõis literas, quibus prædictus N.ad tertium Iudiciũ huc citaretur. Cũ verò officij mei sit ea, quę æquitatis ratio poscit, cuiuis admittere: Proinde autoritate officij mei, plenã do potestatẽ omibus ministris, apparitoribus, ac præconibus Iudiciorum & officiorũ vestrorum, etiã si opus fuerit ministerialibus, quos designare ad hoc voluerint, vt ad instantiã præfati N. personaliter

citẽt prædictum N.ad tertium Iudicium, aliâs pro admittẽdo tertio Iudicio, super bonis arestatis, terminum ei cõparendi, in Iudicio nostro Ciuili bannito exposito, quod feria &c. ante meridiem celebrabitur, præfigendo. Proinde D.vestras communis iusticię causa plurimum rogo, mandare velint Ministris & Præconibus Iudiciorum & officiorum vestrorum, vt personaliter accedeñ, memoratum N.citandum curent, ad locum & terminum præfatum, vt tertium Iudicium admittat, aut Iure se defendat, mihiq; rursus literas testimoniales transmittant.&cæt.vtsupra.

TEn Pozew ku trzećiemu Sądowi / thymże kštałtem bedźie pisány / iáko wyżšéy. Przypisawšy tylko ná mieścu swoim / tho / Iż ten á ten vczynił Vrzędny šperunk ná tego á ná tego dobrá / y wedle záchowánia tutecznégo porządku / piérwšy y wtóry Sąd vstał / y trzeći áż do dniá dźiśieyšégo ostrzégał / y prośił mie o Pozew listowny / kthórym by ku trzećiemu Sądowi był przypozwan. Ku trzećiemu Sądowi.etcæt.

Odpis Wóytá/pod którégo Práwem dłużnik bedźie pozwan.

EGO N. Iudicij ciuilis N. iuratus Aduocatus

publicè profiteor,ac significo, Vniuersis & singu-lis,quorũ interest, signanter Aduocato Cracouiẽ: Quia ex officio meo aduocatiali,literas citationis honorati viri N.Aduocati Cracouieñ,die tali, N. scriptas ad legittimam executionem deduxi,fama-to N.Ciui N. per publicum Iudicij ministrum seu præconem iuratum personaliter insinuãdo, vt ad instãtiam famati N.ciuis N.ad primum, vel ad se-cundum,vel ad tertium iudicium bannitum expo-situm,quod Cracouię feria N.ante meridiem cele-brabitur,compareat. Vt ipsum iudiciũ,aut admit tat,aut iure se defendat, iuxta vim & tenorẽ præ-fatę citationis. In cuius rei fidem & testimonium, sigillum officij mei est subimpressum.Datum.&c.

Táż Formá po Polsku.

JA N. Wóyth mieśćki N. wszystkim/y kożdemu z osobná kómu należy wiedźiéć: á miánowićie / sławnému N. Wóytowi Krákowskiému / tym listem moim wiádómo czynię / iżem ia z Vrzędu moiégo Wóytowskiégo / Pozew listowny przerzeczónégo Wóytá Krákowskiégo/ ten á ten dźień pisány ku skutkowi przywiódł/ to iest / Opowiedźiałem sławnému temu á temu / oblicznie / przez sługę moiégo

Vrzedowégo przyśiegłégo: áby náprzećiw sławnému N. ná piérwszy / ná wthóry/álbo ná trzeći Sąd/ kthóry w Krákowie ten á ten dźién przed południem bedzie/stánął/ áby tákiégo Sądu dopuśćił / álbo sye Prawem brónił: wedle pozwu przerzeczónégo. Ku ktoréy rzeczy świádectwu Pieczeć Vrzedu moiégo dałem przyćisnąć. Dan z Przemyslá.etcæt.

Pozwu pospolitégo krótka Formá / do Wóytá bliskiégo.

PAVLVS N. Aduocatus iuratus Casimirieñ:famato N.Aduocato N.Clepardieñ:Salutem& omnem fœlicitatem. Famate N.domine Aduocate,amice charissime ac honorande,notum esse D. tuę,cupio honestum N.à me postulasse citatiõis literas in & contra prouidum N. Quia verò officij mei est vnicuiq; iusta & licita petẽti non denegare.Quare D.tuam plurimũ rogo,vt præsentes huius citationis literas meas,per famulum seu præconem officij sui exequi mãdet:terminũ,præfato N. coram iudicio ciuili N.ad instantiã dicti N. ad feriam sextã etcæt:assignañ, mihiq; huiusmodi executionẽ,literis suis indicet. Ego verò me in similibus & maioribus D. tuę semper promptũ offero.

Quam bene valere cupio. In præmissorũ fidẽ. &c

Táż Formá po Polsku.

PAwel N. Wóyth przyśiegły Kázimiérski / Sławnému N. Wóythowi Klepárskiemu / przyśiegłému / zdrowia y wszystkiego dobrégo życzy.

Sławny á vczćiwy N. Pánie Wóyćie przyaćielu miły / Oznáymuie w. m. iż ten sławny N. miesczánin N. żądał odemnie listownégo pozwu / náprzećiw sławnému N. A iż ná móy Vrząd należy kożdemu słusznéy rzeczy proszącemu nie odmáwiáć: przeto w. m. proszę / áby w. m. wedle tego pozwu kazał słudze Vrzedu swoiégo / pozwáć tego N. y náznáczyć mu Rok / do Sądu nászégó mieśckiégo / ktory w ten á w ten dźién przed południem bedźie. A to od przerzeczónégo N. á mnie zás ten pozew listem swoim oznaymić. A ia w rownych y w wietszych rzeczach w. m. sye chutliwym offyáruie. Ku téy rzeczy świádómie pieczeć swoie dałem przyćisnąć. Dan z Kázimiérzá. etcæt.

Formá pozwu od Rády / ná Osobe/ w tym práwie Imienie máiacą.

PRoconsul & Consules ciuitatis N.tibi famato N.ciui N.vigore bonorum tuorum, quę Iuri nostro N.subiecta habes. Mandamus, vt corã nobis in loco iudicij consueto, per te vel tuum legitimũ Procuratorem compareas feria etcęt:ad instantiã famati N. Qui te citat primo, vel secundo, vel tertio ad audiendũ &decernẽdũ sibi admitti, per nos intromissionem, in bona tua N. in debito centum floren:iuxta contenta obligationis tuę, per te corã officio nostro factę. Ad hæc & alia tibi in termĩo citationis obijciẽda, iudicialiter respõsurus. Alioquin siue cõparueris siue non, nos ad ea quę iuris fuerint procedemus, contumacia tua non obstãte. In cuius rei fidem & testimonium, Sigillum officij nostri præsentibus est subimpressum. Datum. &c

Táż Formá po Polsku.

BVrmistrz y Rádá / miástá N. Tobie sławnému mieszczáninowi N. wzgledem dóbr twoich które Práwu nászému podległé masz. Przykázuiemyć / ábyś przed námi ná mieścu zwykłym Sądowym/ przez sye albo przez twégo własnégo Prokuratorá/ w ten

á w ten dźién/náprzećiw temu N. stánął/ kthóry ćie piérwszy raz/ álbo wthóry/ álbo trzeci pozywa/ ku słuchániu Sądownégo skazánia iemu/ wwiązánia w dobrá twoié N. w dlugu stá złotych/ kthóréś mu winien/wedle zapisu twégo przed námi vczynionégo. Ná té y ná inné rzeczy/ kthóré tobie ná Roku będą szérzéy powiedźiáné/ ábyś Sądownie odpowiádał. Wiedząc to/choć stánieśz choć nie stánieśz / my ku themu co wedle Práwá iest/ dáléy postąpiemy. A ku théy rzeczy świádectwu / pieczęć Vrzedu nászégo iest przyciśnióná. Datum.etcœt.

List do Rády o Exekucyą tego Pozwu.

PRoconsul & Consules Ciuitatis N. Vniuersis et singulis Iudicibus, presertim verò Spectabilibus ac famatis dominis Proconsuli, & Consulibus Aduocato, SCabini Ciuitatis N. Officiorum suorum diligenti commendatione præmissa.

SPEctabiles ac famati Domini, amici nostri charissimi. Petiit à nobis famatus N. literas citationis, ad citandū famatū N. quas illi ex officio nostro denegare nō potuimus. Quare obnixe rogamus, spectabiles D. vestras, vt eas quas mittimus citatiōis li-

teras su-

teras, super famatũ N. ministro officij sui siue præconi, siue etiam ministeriali Castrensi exequendas mandẽt, prout ex officio suo, cõmunis iusticię causa, mandare debent. Cui quidem officij vestri ministro, siue Præconi siue ministeriali Castreñ, & nos præsentibus plenam damus potestatẽ, vt eiusmodi nostras citatiõis literas, prout cõsuetudo & ius vestrum exigit, prædicto N. offerat, terminum eidem coram nobis comparendi feria tali N. iuxta præfatę citatiõis contenta, assignañ. Et spectab: D. vestras rogamus, vt de hoc negotio literas testimoniales, nobis per eundem nuntium transmittant. Quos bene valere optamus. etcæt.

Táż Formá po Polsku.

BOrmistrz y Rádá Miástá N. wszystkim / y kozdemu z osobná / Sedziom / Vrzednikom / á zwłaszczá zacnym á sławnym Pánom / Bormistrzowi / y Rádzie / Woytowi / Przysieznikom miástá N. powinowáctwá swoie przyiacielskie / pilnie záleciwszy. Zacni á sławni Pánowie / przyaciele nászy mili / żądał iest od nas sławny N. listownego pozwu náprzeciw sławnemu N. czego sye nam z Vrzedu nászego odmowić nie godziło. Przetho w. m.

prosimy /

prośimy/áby w.m.ten listowny pozew/ ktory po
syłamy ná sławnégo N. swemu sludze Vrzedo-
wemu roskazáli oddáć. Co w.m. dla pospolithéy
spráwiedliwośći vczynić powinni. Ktorému
to sludze/choć Podwoyskiemu/choć Woznemu/
y my/tym listem dáiem moc/ áby tákowy pozew
iáko práwo / y zwyczay v w.m. nieśie / przerze-
czónému N.oddał / dawáiąc mu Rok/áby przed
námi ná then á ná then czás / wedle pozwu stá-
nął. A w.m.prośimy/abysmy o thym pozwániu
listowné świádómié / przez tegoż postá od w.m.
mieli. A przy tym w.m.zdrowia/ y wszego dobrá
od páná Bogá żądamy.

Przećiw niesłusznym á szkodliwym z Arestu postempkom.

Cerasini contra ineptos in arestatiõibus pgressus, sub Titu. Sequestratio, Arestatio.

NOstempki ktorych Prokuratorowie/ vczyniwszy Arest/ v Sądow vżywá- ią / wiele ich widzimy być nie wedle práwá. Naprzod/to rzecz iest niesłusz- na y nieprzystoyna/co powiádáią/iż Arest mocy nie ma / kiedy go ná kożdy Sąd wyłożony przez dwie niedźieli nie vstawa. Powiádáią/iż trzebá vstáć pierwszy y wtory Sąd / y inne Sądy / chcesli áby Arest nie spełzł. Skąd to Práwo vro-

sło/ kto ie vczynił: gdyż w Prawie Maydeburskim o tych Areściech/ oprócz árestowánia koniá/ bárzo máło iest nápisano. A o tym vstawániu Sądów/ prosto nic. Które vstawánie Sądów/ thèż niewiedzieć co sye rozumie/ ták z polskich słów/ iáko y z łácinskich/ Astare Iudicia, Astitio terminorum, nie wiedzieć co iest. Kto tego nie czyni z zwyczáiu ábo v Práwá nie bywa. áni naylepszy łácinnik z łácinskiégo adstare iudicia, áni naylepszy Polak z polskiego/ iáko mówią/ Vstáwáć Sądy/ nie będzie rozumiał co iest.

Vstawánié sądów/ niewiedzieć co iest.

Ták niczemnemu/ á niepotrzebnemu postempkowi/ niczemné téż słowá dano. Vstawániém Sądów názwano/ Postempek: kthórégo Prokuratorowie vczyniwszy Arest/ vżywáią. to iest/ kiedy kto vczyni Arest ná czyie máietność: póydzie do Sądu wyłożónégo/ kthóry po ónym vczynionym Areście/ blisko będzie: y tám stánąwszy/ opowié sye piérwszy raz/ iż vczynił árest ná thego á ná tego státhek/ y da tho sobie zápisáć: vczyni tákże ná drugi Sąd przez dwie niedzieli/ thákże ná trzeci ná czwarty/ y czásem cáły rok tho v Sądów/ będzie opowiádał/ kthóré opowiádánié/ názywa/ Vstawániém Sądów. Byłoby dáleko słuszniéy y ku záchowániu powáżności Vrzędowéy/ bárzo pożyteczniéy/ kiedy by ty Aresty

Vstawánié sądów co ná zywáią.

które przez ſługe Vrzedowégo czynią/ do tąd były w ſwoiéy mocy króm thego vſtawánia Sądów / ážby záś po rozſtrzygnieniu Práwnym z roſkazánia Sedziégo / przez ſługe Vrzedowégo/ były wolno puſzczóné: thák iáko ſye y v innych Sądów záchowuie/około Sequeſtrów/ to ieſt/ około tych rzeczy/ które w zátrzymánié do Vrzedu álbo do kogo innego raz bywáią dáné / áž do ziednánia / ábo do rozſtrzygnienia Práwem. Ku czemu namniéy nie bywa potrzebá tákiego vſtawánia Sądów. Juž zá pierwſzym zátrzymániém/ spodánia czyiégo/ bedą rzeczy w pokoiu / nikomu nie wydáné / áž ſye ſtróny abo zgodzą / ábo Práwem rozeprzą / co názywáią Sequeſtrum ſequeſtrationem. Tákžeby též rzeczy zá áreſztowáné/ miáły być w pokoiu/króm vſtawánia Sądów / áž do zgody / álbo rozſtrzygnienia Práwem. Jáko Areſtum y Sequeſtrum iedno ſą rzeczą/tylko w ſłowiéch odmianá. Aby též táki zá Areſtem był poſtempek/iáki zá Sequeſtrem: Wſzákže tym czáſem/ póki by rzeczy z Areſtu nie były puſzczóné / wolno ieſt temu Credytorowi/ kthóry zá áreſztował/ czynić álbo przećiw Oſobie dłužnikowéy / álbo ná ſtátek iego áreſztowány/ záchowawſzy w thym ſłuſzny porządek Práwá/ przez przypozywánié ſtróny. Wolno théž ieſt

Sequeſtr co ieſt.

Areſt á Sequeſtr w czy rózność máią.

dłużnikowi / kiedy chce swoie rzeczy z zapowiedźi wyzwolić: záchowawszy tákże słuszny porządek Práwá w przypozwániu strony. Ku czemu namniey nie bedźie wádźiło / chocby żadnych vstawánia Sądów nie było / kthóre żadnégo pożytku / owszem wielką szkode z wielkiégo nakłádu / práwuiącym sye zwykły przynośić.

☞ Tu thęż niewádźi przypómnieć dáley około tego vstawánia záchowánie v Sądów / nie wedle Práwá. Jż ći ktorzy zapowiedźi czynią: vstawszy (iáko to óni zową) pierwszy y wtóry Sąd / tedy tego ktorégo dobrá są pozywáią ku trzećiému Sądowi / ábo iáko óni mówią / ku dopuszczeniu trzećiégo Sądu. ❡ Tho dopuszczenié trzećiégo Sądu / nie wiedźieć co zá mówá iest / iáko y po łáćinie vocare ad tertium iudicium, seu pro admittendo tertio iudicio: ktorey mówy / óni ludźie vczeni w Práwie Serwius / Sulpicyus / Vlpianus / Zázyus / y inni ná nauczeńszy / by teraz byli żywi / nie rozumieliby. Ták ty Sądy / y záchowánia / y nazwisków niczemnych dosyć mą ią. Dopuśćić trzećiégo Sądu / niewiedźieć co iest. Wyiawszyby to / áby temu / ktory statek czyy áresztował / iákoby z trzećiey Contumácyey pozwánégo / ábo iákoby zá trzećim pozwem iuż było dopuszczono otrzymáć ty rzeczy / ktore zápowiedźiał /

❡ Dopuśćić trzećiégo sądu co iest.

wiedźiał: á raz pozwány gdy niestánie / áby go iuż zdano w vtrácenju onego státku kthóry mu zápowiedźiano. A ktoby sye tákim postempkiem szkodliwym nie brzydźił / kthórym pozwánégo zá piérwszym pozwánim / ná piérwszym roku / dla niestánia w vpadku zdádzą: co iednák podług Práwa Maydeburskiego być niemoże / iedno ten kthóryby trzy kroć pozwány nie stánął / ma być skazan ná vpad ku vtrácenju tego wszystkiego / oco iest obżáłowan / ná piérwszym roku / ná wtórym / y ná trzećim. Ták nápisano IVre Municipali Artic: 23. in Glosa. y ná innych mieśćách. Ter citatus si quis nō paruerit, mitti debet Actor in possessionem. Gdźieby inaczéy było / tedy skazánié przeciw temu / który nie iest trzy kroć pozwány / nic nie waży. Sentencia contra absentem lata, non ligat. Ale snadź rzeczesz / iż tho pozwánié ku trzećiemu Sądowi / nie iest rok piérwszy ále trzeći. Bo przed tym było dwoie vstawánié Sądów. A thák pozwánié ku trzećiemu Sądowi nie iest rok piérwszy ále trzeći? Nie możesz thu / żadnym obyczáiem trzećiégo Sądu / názywáć trzećim rokiem. Gdyżes ná piérwszé dwá Sądy / dłużniká nie przypozywał / tylkoś Sądy / iáko mówisz / vstawał / tho iest / stawałes przećiw stronie / kiedyś iéy nie pozwał / kthórym tákim v-

Obiectio.

Solutio.

¶ Vstáwáć sądy / co iest własnie.

ſtawánim/ nic niemożeſz ſłuſznie wygráć. Bo to wſzyſtko cokolwiek przeciw twoiemu adwerſarzowi v Sądu nie pozwawſzy go/ poczynaſz/ nic nie waży. Omnia quę abſente, & nullū terminum habente parte, geſta ſunt, pro infectis habentur. Thámci rok názywáią/ kiedy kogo ná ſłuſzny czás przez ſługę Vrzędowégo pozowieſz: nigdźie tego nie bedźieſz czytał w Práwie/ áby to twoié pierwſzé ábo wthóré vſtawánié/ było rokiem pierwſzym/ wtórym: áni przypozwánié do trzeciégo Sądu/ trzecim rokiem. Być to nie może/ muśi then trzeci Sąd zá pierwſzym pozwem/ názywáć pierwſzym rokiem. Bo pozew czyni rok/ nie vſtanié ſądu. A ná pierwſzym roku/ nikogo w vpadku zdáć nie możeſz: Bo Práwá mieśckié nie dopuſzczáią thego co inné dopuſzczáią/ ábyſmy mieli vżywáć ábo rozumiéć/ ieden pozew miáſto trzech/ iáko mówią: Citat te vno edicto pro tribus. Błedy to wſzyſtko vbogim ludźióm/ ku dochodzeniu ſpráwiedliwośći ſzkodliwé: któré/ Boże day tho/ áby kiedy były od tych którym należy/ popráwióné. Nie iednemu tákim złym á nie wedle Práwá poſtempkiem máietność ginie: ſłuſznieyby kożdy y z lepſzym ſumnienim otrzymał zapłátę długu ſwoiégo/ zá tákim poſtempkiem/ kiedy kto vczyniwſzy Areſt ná

dłużniká:

dłużniká / trzy kroć go będźie pozywał do trzech sądów po onym áreśćie / á nie do trzećiego tylko sądu. Wßákże tu niechay kto chce náśláduie zwyczáiu/nie wiem skąd wźiętégo/Práwu pospolithému bárzo przećiwnégo/ iedno tho kożdému z iáśnégo Práwá może być wiádómo / iż żaden dla nie ſtánia/ zá iednym pozwem / nie może nic vtráćić / nie może mu to pierwßé nieſtánié nic ßkodźić wedle Práwá / nie może być ſkazan ná vpad : w iego Imienié żaden Credytor nie może być ſłußnie wpußczón : thylko kiedy pozwány trzy kroć / nie ſtánie/ ieśliby nieſtánia ábo niepoſłußeńſtwá ſwoiégo iáką ſłußną przekázą nie wymówił / iáko mówią / ieśliby pómocnéy rzeczy nie wnióſł. Muśi być wedle Práwá tho troie niepoſłußeńſtwo / iáko Słóńce iáśné / dla którégo by pozwány / o to o co nań żáłobá wyßłá/y o ßkody/ miał być ná vpad ſkazan. Przeto/ kiedy ktho ná kogo przewodźi Práwo / napilniéy tego ſtrzeże/ áby Podwoyſkiégo zeznánié iż pozwał/było zápiſáné. Bo do zepſowánia przezyſków/ ábo przewodu Práwá/ nic nie ieſt gotowßégo / iáko kiedy nie ieſt iáwno / áby ſtróná byłá pozwána/ ták wtóry y trzeci raz iáko y pierwßy. A ieśliby dłużniká ná pozew nie mógł doſtáć/ przedſię ma być pozywan trzy kroć liſtownym

¶ Poſtępek Práwá Mieśckiego práwy.

¶ Przewodowi Práwá/ co nawięcéy wádźi.

pozwém/

pozwan / który ma sługá Vrzędowy przylepić ná mieścu/kędy ludzi nawiecey przebywa/abo gdźie dłużnik zwykł bywáć: o thym masz z Práwá w Porządku szérzey nápisano fol: 58. Bo gdźieby ináczey było / thedy dłużnik áni ná Osobie swo- iey/áni ná máietności / wedle Práwá/ s tego v- stawánia sądów/ y s pozywánia piérwszego / do tego trzeciégo sądu/ nic ciérpieć nie może. Wy- iawszyby kedy zá iákim Przywileiem álbo Wiel- kiérzem / tho przypozywánié do trzećiégo sądu/ było záwitym rokiem (który łácinnicy nazywá- ią/ terminum peremptorium, à perimendo, quòd vlteriores dilationes perimit, Rok záwity/po któ tym iuż żadna dálsza odwłoká nie idźie / żadné- go dálszégo przypozywánia nie trzebá) tám mie- śce mieć może. O czym Krákowiánie máią swóy osobliwy Wielkiérz. Przeciw któremu/nic sye tu tym pisánim nie mówi / áni vymuie: iáko y przeciw vstáwam innych miasth osobliwym. Tylko tu iest vpóminánié / á vkazánié drógi / ku słusznému á spráwiedliwości bliższemu postem- pkowi: którégo kto chce może násládowáć / ábo sye thego coby sobie rozumiał być pożyteczniey- szégo dómáwiáć: gdyż około dochodzenia sprá- wiedliwości / są drógi rozmáité: iedny spráwie- dliwości bliższé wedle Práwá pospolitégo álbo

Záwity rok.

zwyczáiu

zwyczáiu dobrego. Drugié dálßé/z nieumieiet= nośći wzwyczay wźieté z ßkodą vbogich ludźi/ y z wielką przewloką spráwiedliwośći. ¶ To by byłá drógá z áreſtu proſta : vczyniwßy áreſt/ to ieſt / zápowiedźiawßy ſtátek dłużników Vrzed nie/ przez ſługe Vrzedowégo/ pozywáć dłużniká trzy kroć do trzech Sądów wyłożónych / bliſko po tym będących / chćialliby ſwóy ſtátek z zapo wiedźi wyzwolić. Niemożeli dłużniká ná pozew doſtáć/dáć nań trzy kroć pozew liſtowny/ná iá= wnych mieścách ſłudze Vrzedowému przybiiáć/ álbo do ónego Vrzedu/pod którym ieſt vrzedem/ pozew poſyłáć/ áby thám był pozwan/ álbo raz/ możeli być / oblicznie pozwawßy / drugi y trzeći wmießkániu iego opowiedźieć/áby ſtánął/ iuxta Ius ſcriptū,Spec:Saxon:Lib:iij,Artic:63.in gloſa. Si ſolus non eſt,debet ſibi in domo denūciari,vel vxori eius. inż tho ták trzy pozwy / ſłußné będą przećiw zbiegłému / gdy ſługá zezna przyśiegły/ iż ták vczynił: inż tu nie będźie vnum edictū pro tribus, co ſye w mieśćkim Práwie nie záchowu= ie. Ale będą tria edicta pro tribus. Trudno mie maß námówić / áby ieden pozew miał być trze= mi/iáko y trzy iednym. Ale ieden pozew iednym/ trzy trzemi prawdźiwie/ podług Práwá Máy= deburſkiégo.

Poſtempek z Areſtu ſłußny.

¶ Pozywánié zbiegłégo.

¶ Opowiádánié mieſto Pozwá nia oblicznégo.

¶ Dłużnik záśie tákże chćiałliby swóy státek z áreſtu wyzwolić / tedy tego który mu áreſtował / trzy kroć pozwáć ma: á ieſliby pozwány nie ſtánął / thedy ſtátek zááreſtowány / wolno ma być z áreſtu ſkazány Sądownie.

☞ Tego ſye też tu zámilczéć niegodźi / nie ſłuſznégo poſtempku / nie wiedźiéć skąd wźiethégo / kiedy kto vczyni áreſt / y vſtánie dwá Sądy / do trzeciégo tylko przypozowie. Tám ná ónym roku / gdy ſtróná pozwána ſtánie / Ten który przypozwał będźie mówił: Pánie Wóycie / ſtróná tu ieſt pozwána ku trzećiemu ſądowi: pytham ná Práwie / chceli dopuśćić trzeciégo Sądu / czyli nié? A ſtróná pozwána rzecze: Niedopuſzczam trzećiégo ſądu / ále żądam dobrowolnégo ziáwienia / chce práwo dáć / práwo wźiąć / mali móy ſtátek z áreſtu być wolny. y ſkażą ták: iż w ten czás ma być wolny z áreſtu / kiedy práwo da / práwo weżmie. Tá mówá y ten poſtempek / nie wiedźiéć skąd ſye théż wźiął: pythałem nie iednégo Prokuratorá / co by tho było / Práwo dáć / práwo wźiąć: żaden tego gruntownie nie vmiał powiedźiéć / tylko powiádáią / iż thák zwyczay ſtárádawny. A niektórzy powiádáią / iż tho pytánie y to ſkazánie / gdzie ták ſkázuią (iż w ten czás wolno

Práwo dáć / Práwo wźiąć.

ma być z Areſtu kiedy pozwány práwo da y weźmie) ták ſye rozumie/tho ieſt/ kiedy ſye ſpráwi/ kiedy ſye vſpráwiedliwi. Ieſliże thák ieſt/ tedyć wedle thego ſkazánia / rzeczy nie máią być z áreſtu wolné/áż ſye ſtróná vſpráwiedliwi. Czemuż by ſtróná pozwána thák z golá po Polſku rozumnie nie mówiłá ábo iéy Prokurator: Ja nie dopuſzczam ná ſwóy ſtátek żadnégo przewodu práwá/niechay ták będzie w áreście/ áż ſye ſpráwie/ mali mi áreſtator dobrowolnie ziáwić / dla czego mi áreſtował / ia ſye wedle práwá vſpráwiedliwie . Táby mówá przyſtoynie v Sądu mieśce miáłá/ miáſto théy/ nie dopuſzczám trzećiégo ſądu/ chce práwo dáć práwo wziąć.

Sequeſtr.

SEquestr y Areſt/iedno ſye rozumié/ tylko odmiáná ieſt w ſłowiéch. Iedno/to ieſt Sequeſtrácio po łácinie / kthórégo ſłowá álbo temu podobnégo / Interdictio/vczeni w Práwie / piſząc vżywáią. A drugié ſłowo/ to ieſt Areſt/z zwyczáiu wzięté / théż iákoby ná łácińſkie kopyto vczynióné: którégo Prokuratorowie zá zwyczáiem y w mówieniu y w piſániu vżywáią. Wſzákże miedzy tymi ſłowy w thym czynią nieiáką róż-

Arest. ność / iż áreſtem ábo ſzperunkiem poſpolicie názywáią rzeczy iákié przez Vrząd v kogo zápowiedziáné. A Sequeſtr / kiedy dwie ſtrónie álbo

Sequeſtr co ieſt. thèż y iedná y więcèy ich z ſpólnégo zezwolenia podádzą iáki ſtátek do kogo/ ábo thèż y do Vrzędu/áby tám był ón ſtatek w pokoiu do tąd/ážby ſye okazáło komu ſye ma doſtáć zá Práwem / álbo zá vgódą.

TEgo do kogo rzecz kłopotna bywa podána/ názywáią Sequeſter & Depoſitarius rei , in Iudicium deductę. Którégo ta ieſt własność / áby rzecz/w Sequeſtr/to ieſt/ w záchowánié ábo zátrzymánié przyiętą/wydał temu/który ią Práwem wygra.

Sequeſtrá własność.

SEqueſtru poſpolicie/Práwá brónią / tylko ʒ tych przyczyn go dopuſzczáią. Piérwſza : kiedy ſye ſtróny zezwolą podáć do kogo/álbo do Vrzędu rzecz kłopotną / áby po dokónczeniu Práwá/ byłá temu wydaná kto Práwo odzierży.

Sequeſtr dla czego bywa.

Wtóra : kiedy Oſobá ieſt podezrzána / iż ſye kryie álbo iżby z rzeczą nie vciekłá / á thám rzecz ʒ potrzeby w Sequeſtr bywa daná.
Trzecia : kiedy Oſobá w thym ieſt podezrzána/ áby ónéy rzeczy/ábo z niéy pożytku/ poki ſye Práwo toczy

wo toczy

wo toczy nie vtrácilá. Albo kiedy iest podeźrzenié o tym v kogo iest rzecz / iż by mu nie wierzóno / aby iéy nie miał wydáć temu / kthóby ią wygrał. Albo ſye boią / áby ſye v tego nie nákáźilá złym chowánim / złym vżywánim. A pothym nie mogla byc dla nakáźenia przedána / y dla inych przyczyn kthóreby ſye pokázowały być słuſzné zá potrzebą / rzeczy kłopotné w Sequeſtr bywáią dawáné.

O Dochodzeniu álbo imowániu ſye ſwych rzeczy v kogo / co łácinnicy zową Vendicatio.

Vēdicare, eſt coram Iudice rem ſuam eſſe, allegare.

PRzy dochodzeniu ſwoiéy rzeczy ábo máietnośći / Jmienia / ſtátku / iákiégo v kogo náleźiónégo: to naprzód trzebá wiedźiéć / áby Wóyt s Przyśiężniki / y żaden Vrząd ná nawietſzé czyié żądánié álbo vśiłowánié / nikogo s Poſſeſſyéy / tho ieſt / z dźierżénia y Jmienia nie wyrzucał / ážby Práwem był przewyciężóny.

¶ Druga: Ktho ma ſwoie własność / ábo iákié dobrá ruchómé / choć nieruchómé / kthóreby było

Przy dochodzeniu rzeczy ſwych / co trzebá wiedźiéć Vrzędowi y ſtronie.

v kogo w trzymániu/ nie godzi sye / themu czyie iest/ bráć go/ áni przywłaszczáć sobie/ mocą włásną/ iáko mówią/ swą wolą/ krómia Vrzedu. A iż dwoiákié są dobrá / iedny ruchómé / kthóré može z mieścá ná miesce ruszyć : drugié nieruchómé/ iáko dómy/ kámienice. ❡ Naprzód o dochodzeniu ruchómych dóbr/ ten postempek iest w Prawie opisány/ kthórym ich sposobem dóchodzić/ co z tego przykłádu može poznáć.

❡ Spośób dochodzenia rzeczy/ s przykłádu.

☞ Jesliby Jan kóniá swoiégo/ álbo kthóré ruchómé rzeczy swoie zástał v Páwłá / kthóreby ábo kupił/ álbo zastáwné miał/ álbo nálazł / álbo mu w powódź przypłynęły / álbo mu ié zbóyce złodzieie odieli / álbo mu którymkolwiek innym obyczáiem przypádły : y przyszedszy do niego mówilby ták : Páwle/ ten kóń/ álbo ten státek/ móy iest / mnie koniecznie ostáthnim Práwem należał: iedno iż mi iest odiety/ chce áby mi był przywrócóny: y wziałby Jan ónegó kóniá gwałtem: á Páwel przyszedł do Wóytá/ skárząc sye ná Jáná / iż then przećiw Bogu y przećiw spráwiedliwośći / wziął mi gwałtem kóniá moiégo / álbo te rzecz którąm ia w moim dzierżeniu miał / iáwniem trzymał / nikomum sye Práwá nie bróník/ y gotowem był záwżdy kożdemu spráwić sye Vrzedem / ktho by mie kolwiek ieno nágábał : á

ták żądam

ták żądam / áby mi przećiw Janowi było skazano co iest wedle Práwá. Jan zás odpowiedźiał: iżem ia kóniá moiégo ábo rzecz moię ruchómą / która mi iest vkrádźióna / ábo w powódź vpłynełá / ábo którymkolwiek innym obyczáiem odemnie oddalóná / v Páwlá nálazł / y iąłem sye iéy / y wźiąłem / chcąc ią záſtempić y wolną sobie vczynić iáko mi Vrząd skaże / y proſzę áby mi było skazano / iesli sye do tego moiégo státku słusznie ćiągnąć mam / álbo nie? Páwel potym rzecze: Swiádczę wámi pánie Wóyćie / pánowie Przyśieżnicy zeznánié Janowé / iże mnie ón bes dozwolenia Sędźiégo / nie Vrzędnie tho vczynił / gdyż ia / gotowem sye był iemu spráwić / á ták żądam áby mi było nákazano spráwnieli tho vczynił? Odpow. Iż to Jan nie spráwnie vczynił / nie słusznie wźiął then státek Páwłowi / poniewaź gwałtem / swą wolą á nie Vrzędnie wźiął. Bo kto sobie co przywłaszcza przećiw spráwiedliwośći / bes przyzwolenia Sędźiégo / nie dobrze czyni. Dáley będźie Páwel pytał / co zá to Jan przewinił / co záſłużył? Odpo. Iż kto sye nie Vrzędnie w czyié dobrá wtrąca: powinien to zás wróćić / z winą Vrzędowi y stronie. Co gdy sye iuż stánie á Páwłowi będą dobrá przywróćóné / y będźie zás w Imienié wpu-

ßczón/ y rzeczy mu będą przywrócóné. Pótym Jan może skárżyć ná Páwłá / o tákié dobrá: á Páwel będźie sye winien brónić / przez Odpowiédź swoie.

¶ Zaden sobie sam Spráwiedliwośći nie może czynić / áni gwałtem bráć / choćby co swoiégo v kogo záśtał. Ale ieśliby wątpił o nim/ zátrzymáć go może/ y do Vrzędu dáć. Iure Munic: Artic: 27.

¶ Thymże obyczáiem żáłobá może być vczynióná / ieśliby kto kómu Imienié stoiącé gwałtem pośiadł.

¶ Trzećia rzecz/ którą Vrząd przy dochodzeniu iákiégo státku ma záchowáć/ tá iest: iż sye Wóytowi y Przyśiężnikóm nie godźi skázowáć / iáko ktho Dźiedźictwá álbo Possessyéy rzeczy dowodźić ma / áżby dowód piérwßy był przysądzóny. Bo théż Sędźia / nie ná kożdé pytánié Prokurátorskié ma skázowáć: trzebá porządek w wydániu Dekrétu záchowáć. Jáko/ kiedyby Prokurator żáłował thák ná kogo: Pánie Wóyćie/ móy pan sye żáluie ná tego N. iż mu kóniá vkradł / y żąda / áby themu było nákazano karánié wedle Práwá náznáczóné. Tu w téy mierze nie zárázem ná tákié pytánié / ábo żądánié / ma być skazánié wydáné: ábowiém/ ieśliby skazánié ná py-

tánié ſtróny Powodowéy zá rázem było dáné: tedy obżáłowány / ku odpowiedźi y ku obronie ſwoiéy/ nie mógłby przydź : á ták naprzód trzebá dowiéść y pokónáć / ieſli ten ieſt złodźiéy ábo zbóycá kogo winuią. Potym pytáć/ iákié karánie záſłużył. Tákże téż pierwéy ma być ſkazány dowód/potym iáki ma być dowód. Spec:Saxon: Libro j, Articulo 18. Non debet per ſententiam oſtendi,qualiter hæreditatem aut poſſeſsionem quis debeat probare,niſi prius fuerit probatio per ſententiam adiudicata.

¶ Czwarta: Iż żaden nie ma być z Poſſeſſyéy wygnány áżby był ſłuſznymi dowody pokónány : co ſye pokázuie ztego pytánia.

☞ Pytánie ieſt: Ieſliby Wóyt s Przyśieżniki pewnie wiedźieli / iż ktho źle trzyma Imienié/ mali Wóyth zá rázem roſkázáć / áby ón kthóry trzyma Imienié/z niego zſtąpił/ ná czyié foldrowánié/króm práwnéy obróny? Odpow. Iż żaden nie ma być wypędzón z Poſſeſſyéy/z dźierżenia Imienia/chocby téż źle kto trzymał/y choć by théż to Sedźia dobrze wiedźiał. Bo Sedźia iáko Powodowi żáłoby / ták oſkárżónemu odpowiedźi y obróny winien pozwolić.

De poſſeſsione nemo eÿciendus, niſi Iure victus, etiam ſi male poſsideat.

¶ Ieſliby téż kto rzékł/Iż to ieſt poſſeſſya moiá/ y bióre ſye do Sedźiégo/ y przyśieżników/ kthó-

rym to iest wiádómo/ iż iest moiá / y żądam áby mi było skazano / mali mi then słusznie z moiéy possessyéy ostepić. Odpow. Iż niemoże być wy pedzón/ áżby był obżáłowan / y słusznemi dekréty z żáłoby/ possessyéy odsądzón/ y owszem przy oblicznośći tego/ który Jmienié trzyma/ ma być żáłobá y okazánié Práwá / zá którym sye kto bierze do Jmienia. Bo gdzieby ktho ináczéy dochodził Jmienia/króm oblicznośći dzierżawce/ óná possessya nic nie bedzie ważyłá. Wyiąwszy by dzierżawcá do Vrzedu nie stawał. Który téż to dzierżawcá / trzy kroć ma być pozywan / niżby przećiw iemu skazánié miáło wynidź: Cóż gdzieby ták pozwány trzy kroć nie stánął : tedy ten co sye ćiągnie do Jmienia/ma być w Jmienié wpuszczón wedle Práwá/ Iure Municipali in Conclusiõe Priuilegij, post Articulũ Cxxxix, ĩ glosa p totũ

¶ Tho Práwo około dochodzenia Jmienia álbo théż iákiéy rzeczy / bárzo służy themu dzisieyszemu zuchwálému wiekowi / kiedy ktho zá iákim kolwiek Práwem/przyydzie do Vrzedu sam z gołá / z przyaćielmi / z towárzystwem (Possessorá nie dawszy ktemu obesłáć) cześćią prosi/cześćią grozi / áby go Vrząd w Jmienié wwiązał / powiádáiąc / iż kiedy bede w Jmieniu spráwie sye

kożdemu. Nie ták: Vrząd ma ná to pilnie pámietáć/ nikomu kwoli nie czynić/ nikogo z Jmienia nie wyrzucáć/ nikomu nic nie bráć/ ážby był obesłány/ pozwány/ Práwem przekonány. Nowßem y ten ktho śye ćiągnie do czyiégo Jmienia/ bes Vrzedu ié sobie przywłaßczáiąc/ bes strony/ á pośiadłby ié: niechay o thym wié/ iż iego possessya zła/ á muśi z niéy zás piérwßemu dźiérżawcy z winą Vrzedowi y stronie wystepić/ áż śye potym Práwem z nim rozeprze. A iesliby gwałtem á zbroyną reką kogo/ Práwem nie przekonánégo z Jmienia wygnał/ á wygnány czyniłby o to Sądownie/ ciuili actione, tedy ón gwałtownik od Akcyéy odpada/ y óno Jmienié/ choćby iákié Práwo do niego miał/ tráci ié. A iesliby śye to ießcze okazáło/ iż tám w ónym Jmieniu nic nie ma/ y nie iego iesth/ á piérwßy dźiérżawcá czyniłby przećiw temu criminaliter: táki ná gárdle ma być karan: ták Práwo powiáda: huic cedit in vitam. Jesliby przećiw iemu czynił Ciuiliter: tedy ón kómu śye gwałth stał/ ma sobie oßácowáć ßkody/ które mu gwałtownik bedźie winien nágrodźić. Nápisano o tym Spec: Saxon: Libro ij, Artic: 43, in Glosa.

Kto Jmienié kómu gwałtem bierze/ tráci ie/ choćby Práwo miał do niego. A nie máli práwá/ ná gárdle bywa karan.

Ciérpiącemu gwałt y ßkode/ bedźie wolno czynić przećiw gwałtownikowi/ chceli Criminaliter, chceli

Criminaliter álbo Ciuiliter czynić/ co iest.

ter, chceli Ciuiliter, to ieſt/ chceli ná gárdło chce-li tylko o nágrodzenie krzywdy/álbo o ſzkody fol-drowáć. A ma wiedzieć / iż iáko pocznie czy-nić álbo Criminaliter álbo Ciuiliter, tháк iuż muśi kończyć.

¶ Ktho czyie rzecz gwałthem bierze/ mniemáiąc by ſwoie/ co tráci?

IEſliby kto komu co wziął gwałtem / mnie-máiąc żeby iego rzecz byłá włáſna: dwoiáko wi-nien wróćić/ tho ieſt / ieſliby prawdziwie mnie-mał być ſwoie rzecz. Bo gdzieby ináczéy było/ iżby wiedząc nie ſwoie/ gwałt czynił/thedy iáko rozbóynik ma być karan. Spec:Saxon:Lib:ij, Art: 70.in Gloſa. Przeto temu kto ſye iákiéy rzeczy imowáć ma/trzebá trzy rzeczy wiedzieć/iáko ná-piſano ná innym mieścu/Specu:Saxon.:Libr:ij, Artic:36.in Gloſa. Naprzód/ áby to z wiádó-mośćią á dozwolenim Vrzedu czynił. Druga/ áby pewnie wiedział/iż óná rzecz ieſt iego/ kthó-réy ſye imuie. Abowiem choćby mu théż Vrząd dozwolił/á iegoby rzecz nie byłá/ któréy ſye imu-ie/będzie ná tym ſzkodował : żaden ſye Vrzedem nie wymówi. Bo Vrząd nie może nikomu wie-céy dopuśćić/iedno ile Práwo dopuſzcza. A ie-ſli co przećiw Práwu dopuſzcza/tho nie czyni iá-ko Vrząd : przeto óno dopuſzczenie nic nie waży. Trzećia/iż ón kto ſye ma rzeczy imowáć/ ma tho

¶ Ktho ſye ma czego imowáć / co trzebá wie-dzieć?

czynić ilé mu Práwo pokázuie. Bo gdzieby ináczéy było/może od ſwéy rzeczy odpáść.

KTórych ſye rzeczy imowáć nie może/nápiſano w Porządku fol: 108. ¶ Nád to/ Kiedyby kómu kthórą rzecz vkrádzióno / á óne rzecz vkrádzióną zá inną przemienióno: thám ónéy przemienionéy ábo frymárczónéy / imowáć ſye nie może. Jáko/ ieſliby kto moiégo kóniá krádziónégo kupił/á kupiec kupiwſzy go v złodzieiá/ mniemáiąc iż v práwégo páná/wziąłby zań wołu álbo krowę: tedy ią ónego wołu/miáſto moiégo kóniá nie mógę ſye imowáć. Choćby téż ón który kóniá kupił/zeznał/iż zá ónego wołu/kóniá tákiégo dał. Spec:Saxo:Libro ij,Art:32,in gloſa.

¶ Krádzionéy rzeczy frymárczónéy / nie może ſye imowáć.

Aby kto rzecz doſtąpióną prawdziwie iuż trzymał. Do ktorégo ią czáſu trzebá trzymáć.

JEſli kto kupił rzecz krádzióną / od tego który ią vkradł: álbo ieſli wiedział rzecz być krádzióną: tá nigdy dawnością nie ginie. Może iéy dochodzić ná perſonie záwżdy/ v kogo ią záſtánie. Ale ieſliby kto kupił rzecz/

¶ Rzecz krádzióna / dawnością nie ginie.

od tego przedawce / ktoryby mniemał zá pewné być swoié: iáko / ieśliby kto przedał Dziedzictwo / ktore mu po czyiéy śmierci przypádło / á mniemał iż by ié ón piérwszy dziérżawcá spráwiedliwie trzymał / potym ie przedał: tám ruchómy státek dawnośćią przez trzy látá ginie. Abowiém thu winá nie iest ná personie ále ná rzeczy. Specu: Saxonum Libro ij, Artic: 36. in Glosa, in fine.

REPRÆSSALIÆ.

To iest /

Ciążánié Ludzi niewinnych miásto winnych z innégo páństwá.

ZA Aresty y zá rozmáitym dochodzeniém Spráwiedliwośći / chodzi czásem ciążánié / álbo iáko mówią / stáwowánié ludzi niewinnych miásto winnych z innych Państw: ktore ciążánia / iż sye dźiśieyszych czásów zá złośćią ludzką á zá niespráwiedliwośćią Przełożónych wczynáią / á bywa tho nie porządnie / nie pod

nie/nie podług Prawa: y przychodzą stąd wielkie zaśćia miedzy Pany y miedzy poddanemi. Zdało sye tu za rzecz potrzebną nieco o thym położyć z Prawa Césarskiego / iáko takowe ciążánié/kiedy/y póki być ma. By ći ktorzy máią dłużniki w innym páństwie / á nie mogą tám z nich dóydź spráwiedliwości / wiedzieli iáko sye około tákiégo ciążánia ludzi obcych / w swoim Práwie záchowáć máią / dla vwiárowánia trudności wietszych y strácenia máietności. Co nápisał IODOcus Damuderius w Książkách / in Praxi rerum Criminalium.

Obyczay tego ciążánia. Od kogo / y przećiw kómu być ma.

Si Práwe te około ciążánia obcych ludzi/ stéy ziémie sktóréy iest dłużnik / Vczeni w Práwie nazywáią/vim publicam, pignorationes, rapinas, repraedationes, á pospolicie REpræssalias, ktoré ták opisuią: Repræssalia, est potestas pignorãdi, contra quemlibet de terra debitoris, data Creditori pro iniurijs & damnis: Jest moc ku hámowániu ludzi z Obcégo páństwá/ z kthórégo dłużnik iest / Credytorowi daná dla

Repressalie co są.

nagrody krzywd y szkód iego. Albo iest óná moc kthóréy ludzie z róznych Królestw / czásu pokoiu zwykli przećiw sobie w zaiem vżywáć / Spráwiedliwośći swoiéy dochodząc / gdy iéy innym sposobem dostąpić nie mogą. A wedle ónéy pogáńskiéy Sentencyéy: Vim vi repellere licet.

¶ Drógá do ćiążánia ludźi z cudzégo páństwá.

TO tedy ćiążánié tym sposobem bywa: Iesliby który człowiek z innégo Narodu / zá czásu pokoiu / co moiégo gwałtem wźiął / ábo mi wydárł / bądź ná źiemi / bądź ná morzu. Naprzód mam iść do Páná ábo Sędźiégo iego / prosząc o spráwiedliwość / áby mi swoiemu poddánemu móy státek przykazał wróćić / ábo dług zápłáćić. A gdźieby mi ón Pan iego / spráwiedliwośći vczynić nie chćiał / ábo mi ią vczynić odwłaczał / ábo sye nieiáko vczynić okázował á nie vczyniłby: tedy sye mam vćiec do Królá Páná moiégo / o pómoc / żądáiąc / áby mi do ónego Páná listh przyczynny dał: áby mi dobrá moié / kthóré mi iego poddány wydárł / były wrócóné. A gdźieby mi ón Pan po wtóré zá przyczynnym moiégo Páná listem / spráwiedliwośći nie vczynił: mam sye záś wróćić do Królá Páná moiégo / opowiádáiąc y okázuiąc to / iż spráwiedliwośći miéć niemogę: y będę prośił pokornie / áby mi innym spo-

sobem podług zwierzchności y władzéy swoiéy/ ku dostąpieniu statku ábo długu moiégo dopomógł/to iest/áby mi list tákowy dał / zá kthórym by mi wolno/ná którégokolwiek ónego páństwá (z którégo dłużnik iest) poddánych / kthórzy by sye tu w tym páństwie pokazáli / moiégo státku ábo długu nagrody ścigáć/ónych poimać/máiethność ich hámowáć y przedáwáć/ do tąd ážby mi sye w moiéy summie dosyć stało. A tákowy list Król Pan móy/wnet mi da/iż by sye mnie zprzedánia dóbr poddánych ónego Páná dosyć stáło. Poniewaž ia ku nagrodzie swoiéy máiethności drógą spráwiedliwości przydź nie mogę. Ale téż tu trzebá rozumiéć / iáko nie może być spráwiedliwość. Bo ią będą drugiemu Práwnym postempkiem czynić. A ón nie rozumieiąc temu / będzie sobie miał zá nieuczynienié spráwiedliwości / będzie sye prozno vciekał do Páná swoiégo: będzie prózno waśnić Pány między sobą: y sobie wielé złégo vczyni : y do słusznéy spráwiedliwości sam sobie drógę zámknąć może.

Nieczynienié spráwiedliwości iáko rozumiéć.

Przeto w ten czás tobie nie iest spráwiedliwość/ kiedy twoiéy żáłoby Sędzia słucháć nie chce/kiedyć spráwiedliwość rozmaithemi niepotrzebnemi á nie wedle Práwá dylácyámi odwłóczy. Albo ćie skazániém iákim niczemnym / co grze-

czy nie ſłuży/ odbywa. Albo kiedy też wyżßégo Sędziégo niemáß/do ktorégoby miał ápellowáć. Boć to ießcze nie nieſpráwiedliwość/kiedy twoiéy krzywdy tákiégo maß Sędziégo / od kthórégo obćiężliwégo ſkazánia / możeß do wyżßégo Sędziégo áppellowáć / kthóry ſkazánie niżßégo Sędziégo może ſkáźić / wniwécz obroćić/ popráwić. A ták kiedyby y ón Sędźia wyżßy ſpráwiedliwośći / thobie obyczáiem wyżßéy námienionéy vczynić nie chćiał/ dopiéro ſye ſkłoniß do Królá páná twoiégo/ o Liſt ćiążánia/ iáko wyżßéy ieſt opiſano.

Słußnéli tho ieſt tákié ćiążánié niewinnych miáſto winnych.

¶ Gadká około ćiążánia ludźi nie winnych miáſto winnych zinnégo páńſtwá: słußné li ieſth álbo nié.

ALe tákié dochodzenié Spráwiedliwośći/ będźie ſye podobno wielé ludźióm zdáło nieſłußné / á wiecéy gwałth w ſobie niż ſpráwiedliwość máiącé / zwłaßczá gdy my dla náßéy ßkody/ktora nam źli ludźie vczynili/mamy ſye nád niewinnym mśćić/z iego máietnośći ßkode ſwoie / mocą tych Praw / ſobie nágrádząc ? Jákiéć to ſą Práwá/tu ſye około tego niechce wdáwáć / tylko to przypómniawßy/ doſyć ná tym mam / iż ktokolwiek ty Práwá około

tákiégo ćiążá

tákiego ciążánia wymyślił / nie duch Ewányeliéy / ále Affekt cielesny mu ié podał. Bo Ewányelia nie każe gwałtu gwałtem odpiéráć / Pogáńska to iest Sentencya / Vim vi repellere licet. y owszem Ewányelia: Ktoby kogo vderzył w iedne stróne twarzy / każe drugiéy nádstáwić: nie każe złégo zá złé oddáwáć / niewinnégo zá winnégo káráć. Tu ná tym muśimy stánąć / iż to ciążánié / może sye pokázáć z rozmáitych Práw / kthóré tego zá słusznymi przyczynámi dozwaláią. Abowiém / gdyż wszelka spráwiedliwość / tego potrzebuie / áby kożdemu było dano co iest iego: A coby komu nie słusznie było wziętho / áby było słusznie wrócóno. Nád to / gdy niewinnému człowiekowi brónią spráwiedliwośći: pokázáło Práwo inną dróge ku dochodzeniu swoiéy krzywdy. Klin klinem wybijáć / złym złégo zbywáć. Aby ták człowiek niewinny / czego zá miłośćią spráwiedliwośći odzierżeć nie mógł / gwałtem przez tákié ciążánié / ku spráwiedliwośći swoiéy przyszedł. Kthóré ciążánié / áczći iest z obrázenim niewinnégo człowieká obcégo / wszákże obrázóny człowiek tuteczny / ktory spráwiedliwośći mieć nie może / poniewaz to czyni zá słusznymi przyczynámy / y zá dozwolenim swoiégo Páná / kthórégo sobie zá obrónice ma / swowolnie sye

 w to nie

w to nie wdawa / Vrząd mu thego dopómagá: tym ſobie przy tákim dochodzeniu Spráwiedliwośći / ćieſzy ſumnienié ſwoié: poniewaź théź y tho ćiąźánié bywa z nieiáką ſpráwiedliwością / ónego poſpólſtwá wſzyſtkiégo / ktorégo ón człowiek s ſtatkiem ſwoim poimány członek ieſth. Bo ták mówić mógą: ſłuſznie ſye tho nád námi dźieie / gdyź mamy Páná tákiego kthóry ſpráwiedliwośći czynić nie chce / A winien ią czynić kożdemu / thym wiecéy y rychléy Pielgrzymowi y gośćiowi. By nam nie byłá ſpráwiedliwość / ſam by ſye téź tego nad obcemi domyślil czynić / co nam teraz czynią. etcæt.

Przyczyny dla ktorych tákié ieſt poſtánowióno ćiąźánié.

Piérwſza ieſt / iź Król y káźdy Pan / gdy widźi iź iego poddány / z obcégo człowieká ſpráwiedliwośći mieć nie może: thedy ón iáko Vrząd od páná Bogá dány / nie ćiérpiac téź deſpektu / y krzywdy poddanégo ſwoiégo / wiecéy ſprzyiáie ſwoiemu poddánemu niź obcemu / y rádnieyſzy widźi / iź poſtronny człowiek ćiérpi krzywde / niź ią pod-

dány iego ciérpiéć ma ¶ Druga: áby zá tym ciążánim/ którégo Práwá dozwaláią/ obcy Królowie/ Książetá/ pánowie chutliwszy y łatwieyszy byli ku czynieniu spráwiedliwosci/ gościóm pielgrzymóm: Sąsiedzcy Sędziowie áby sobie nie thák szkodzili/ poddánym swoim zá czásu pokoiu/ kupców cudzoziemskich łupić y zbiiáć niedupuszczáli. Abo téż dla tego/ iż ieśliby w czynieniu spráwiedliwosci nie byli pilnemi/ tá szkodá nie tylko sye ná ónego s státkiem poimánégo/ ále ná wszystkich poddánych wściągalá/ á snadźby ná tych wiecéy ná którychby óni łáskáwszy byli.

Którym ludzióm tákié listy ciążánia máią byc dawáné.

W Téy to spráwie około tákiégo ciążánia/ áby od Królów listy słusznie ná to byly dáné y otrzymáné: ty są rzeczy potrzebné. Naprzód/ ma sye iásnie okazáć szkodá wielka/ á ciężkość nie znośna dla któréyby Pan swoiemu poddánemu miał tháką władzą álbo list ciążánia dáć przećiw ludzióm z innégo páństwá. O máłą rzecz/ nikomu sye tháko wéy władzéy nie godźi wypráwowáć áni

¶ Przyczyny listów ku ciążániu.

wáć áni iéy dáwáć: y owßem / ieśliby komu byłá daná/nic nie wáży. Abowiém ty Repræssalia są ostátnie lékárstwá/od zwiérzchniégo páná pómocné / á nienáwiści y niebespieczności pełné/ ták ná zdrowiu iáko y ná máietności:ctorczeni w Práwie zową Remedium subsidiariũ Principis. Iáko też / kiedy ktho Akcyą swoie Sądownie stráći / á chce ią ku nowéy audyencyéy ku nowéy spráwiedliwości przywieść (co niekiedy wedle Práwá w pewnych przypadkóch v zwiérzchniégo Páná otrzymáć może) Ale też tho iest bárzo nienáwisna/ trudności pełna / á rychléy ku strácie niż zyskowi pewnieysza. co vczeni w Práwie názywáią/ in integrum restitutio , Actio reuocatoria,Actio subsidiaria. Przeto iáko táka Akcya o máłą szkode / ták też y repræssalia nie máią być dopuszczóné.

Repræssalik, sunt vltima remedia.

¶ Restitutio causæ in integrum co iest.

¶ Druga:Król/ábo inny zwiérzchni pan/ktoryby ku tákiemu obcych ludzi ćiążániu w swoim páństwie/ swoiému poddánému władzéy dopuśćić miał / muśi mieć zupełną á pewną / nic nieomylną wiádómość / wszystkich rzeczy ku temu należących: iż ieśliby iáka trudność ábo niebespieczność / ábo woyná zá tym / w páństwie iego vrosłá / áby bes słuszney iásnéy przyczyny nie byłá. Nád to/ áby ten człowiek kthóry téy

władzéy ku ciążániu żąda/był prawdziwie Królewski poddány/któryby Cła/podatki y inné brzemióná pospolicie wespołek z innemi poddánemi w Królestwie odpráwował. Oprócz Osób vprzywileiowánych / kthóre zá Przywileymi swoiemi żadnych podatków tákich niewinni: iáko są Studenci w Kollegiach/żacy/ którzy z drugiemi sobie należącemi / choć od swoich rzeczy ku náuce potrzebnych/ kthóre z sobą niosą/ álbo wiozą/ ábo thèż chowáią / żadnych podatków nie dáią. Przedsye poddánymi Królewskimi są : oprócz téż Gléytownych ludzi/ Jurgieltników/ żołnierzów Królewskich / którzy zá pieniądze Woynę służą. Oprócz Rády/y Vrzędników Królewskich: Którzy/ácz téż od Cłá/myt/poborów/ y innych wszystkich podatków są wolni : wszákże iż są poddáni Królewscy: tákże y tym list ciążánia w potrzebách opisánych ma być dány / iáko y innym wszystkim poddánym od podathków niewolnym. A nie ládá téż poddánym thá władza ma być daná / ále tym telko / kthórzy ná ten czás kiedy szkodę popádli / poddánemi byli / y do tego czásu poddánemi są. A nie tym/ którzy ná ten czás/ kiedy ich szkodá popádłá / nie byli poddánemi. Abowiem/ gdyby Królowi káżdemu tę łáskę mieli okázowáć / wielé by ich w trudno-

¶ Osoby od myt wolné.

ściách á w ßkodách ſwoich bedąc / obludnie ſye pod obrone Królewſką / álbo możnégo kthórégo páná vciekáli / á poddánemi czynili : by tylko zá tákiéy wladzéy dozwolenim / ſwoiéy ßkody nagrode mieli / kthórą otrzymawßy / zás by ſye do piérwßégo páná vdáli.

Przećiw ktorym ludźiom thákie liſty ciązánia nie máią być dáne.

NApród thákowé liſty ćiązánia nie máią być dáné przećiw ſwym poddánym : bo by to nie ſlußnie było / áby ſye poddáni iednégo páná ták ciązáć mieli : gdyż kożdému pánu przyſtoi ſwoie poddáné obiedwie ſtrónie wyſłyßeć / wyſłyßawßy oſedzić y ſlußną ſpráwiedliwość vczynić. Nie dáią théż tákich liſtów miánowićie przećiw białem głowam / przećiw duchownym/Studentóm/Sedźióm/ſługóm ich/ towárzyßóm / ſprawcóm : przećiw poſłóm kthórzy w wielkich ſpráwách do innych Królów bywáią poſyłáni/przećiw ſługóm ich. Abowiém tácy/ áni ná drodze/ áni tám kedy iádą / áni ná żadnym mieſcu nie máią być hámowáni. Nád to / przećiw thym ktorzy ná iáwné iármárki idą / ábo iá-

dą. Przeciw ludziom dla służby Bożéy ná mieśćá święté idącym. Przeciw kupcóm żeglarzóm/ ich sprawcóm/ którychby niepogodné wiátry do portu przypędziły. Abowiém ná tákim porcie zápędzeni/ nie mogą być zátrzymáni. Przeciw tym którzy do iákiégo sądu oblicznie bywáią pozwáni: abowiém tákié Osoby stego sye Práwá wesselą/ którém kożdemu bywa daná wolność do sądu przyiecháć y odiecháć/ przyść y odiść. Ale tych wszystkich wymówek nie wszedy záchowywáią/ z wlasczá w Osobách złégo vczynku winnych. Wyiąwszy w niewinnych kthórzyby miásto winnych wedle tych Repræssalia/ mieli być hámowáni/ niéiáką wymówkę máią/ iż nie wszystkich ćiążáią s przyczyn wyższéy opisánych/ iż iest biała głowá/ duchowny/ Student/ Sędzia/ wielki poseł. etcæt.

Jáko sye kto ma s tákim listem ćiążánia záchowáć.

Gdyby tedy kto sobie v Królá páná swoiégo/ list tákowy ku ćiążániu ludzi postronnych z páństwá/ s kthórégo iest dłużnik/ ziednał: potrzebá iest/ áby nie sam przez sye áni przez

swoié sługi/tego ćiążánia vżywał. Ale przez Vrząd którému tho należy. A ktemu nie w obcéy/ále w swoiégo páná Iurisdycyéy.

Karánié tego ktoby sobie táki List v Królá źle ziednał.

KToby sobie tákowy list ku ćiążániu ludźi postrónnych omylną spráwą ziednał/ ábo go źle vżywał/ Czworáką nagrodą bywa karan. Nád to/Práwo swoié tráći. A ná ostátek/ wszystkich vćiążónych szkody y vtráty nágrádzáć winien.

Wyzwolenié z Powołánia.

NApisano in fine Glosę Spec: Saxo: Lib: iij, Artic: iiij. Iż ten który iest powołány/ á nie był pozwány/ może sye od powołánia słusznymi dowody wyzwolić/ thymże sposobem/nie przypozywáiąc Powodu/ tylko ku spráwie przywoływáiąc/ tháksże iáko go ón théż przywolywáć dał. Ale iesli tento powołány/był pozwan/ á dla swégo nieposłuszeństwá (iáko

mówią/ex contumacia, był powołány: tedy bez woléy Powodu/ y bez przypozywánia/ nie może sye od powoływánia wyzwolić.

JAko Powołány przychodźi ku Práwu swoiemu / y iáko sye ma s powołánia wypráwic/ iest nápisano w Porządku fol: 53. Iedno iż sye tám formá Zapisu tego wyzwolenia opuściłá. Tákże y skazánie wyzwolenia nie iest dostátecznie wypisáné: ty rzeczy zdáło mi sye tu przypisáć.

Formá Zapisu wyzwolenia od Powołánia.

FOrmá Zapisu może być thá / ábo kthórá inna wedle postempku / który sye v Sądu dźieie / przez okazánié Gléytownégo listu/ Dowodów/ powołánia/ świádectw/ y innych którychkolwiek. Wszákże tá formá niżéy nápisána/ może być nieiákiem kształtem innych.

COram Iudicio bannito, constitutus personaliter, honestus Caim, cupiens se à proscriptione (in quam absens, feria N. ad instantiam famati Adami intrusus erat) liberum reddere, & de insinuato ho-

nesti Abelis homicidio iustificare: Statuit ante o-mnia fideiussores Officio, famatos viros N.& N. qui coram Iudicio constituti personaliter, solēni-ter fidem pro prædicto Caimo dederūt, quod idē Caimus, in tribus proxime sequētibus Iudicijs, pa-ratus erit ad respondendū vnicuiq;, si quis eum su-per eodē homicidio impedire, vel quicq̄ ab eodē expetere voluerit Vel etiā fidē præstiterunt, pro eodem, ratione mulctę per eum Iudici soluēdę. &c.

Facta itaq; eiusmodi fideiussoria, cautione, prædictus Caimus, volēs se de insinuatiōe eiusmo di homicidij purgare: asserebat & deducebat, se hic absentem & innocentē, super eo homicidio, ad in-stantiā Adami, die tali N. incusatum, & inde pro-scriptum fuisse, prout eam proscriptionē Actis ad-uocatialibus abunde probauit, tanq̄ honestū olim Abel interemisset, de viuoq; mortuū fecisset. Qua-propter secundum Iuris obseruantiam, postulauit per Procuratorē suum N. sentētia Iudicij, sibi da-ri Præconē iuratum, qui publicis proclamationi-bus, cōsuetudine solēni, vocaret, adcitaret, & accer seret omnes & singulos præfati Abelis interempti cōsanguineos, amicos, & propinquos, si qui essent, qui huic eius purgatiōi, de īsinuato homicidio cō-tradicere, aut ei Actionē liteue mouere voluerint. Itaq; prouidus N. Præco iuratus, sententia Iudicij

banniti

banniti medianꝫ,ad hunc actum designatus,in quattuor circuli aciebus seu quartalibus,vel primùm ī eo loco vbi homicidium patratum est,secundo,in medio viæ,tertio circa cadauer exhibitum,quarto corā Iudicio , iuxta obseruantiā & cōsuetudinem huius Ciuitatis publicis proclamatiōibus,voce sonora:primo,secūdo,tertio,& superabūdanti quarto,solēniter vocauit,&aduociferatus est,omnes et singulos dicti AbelisConsanguineos,amicos &alios omnes, quibuscunq; contra eundem Caimū, in causa commissæ cædis actio,quocunq; modo de Iure competere posſit.At cum nullus eorum omniū, neq;per se,neq; per suos legitimos plenipoteñ,Procuratoresúe comparuit , neq; hanc purgationē secundum Iuris formam impugnauit:supranominatus Caim postulauit per sententiam decerni,vt ab insinuato homicidio &proscriptiōe absolueretur, Iuri'q; suo pristīo iuxta iuris formā restitueretur.

DEcretum est, quandoquidem prouidus Caim, cupiens se ab in insinuato honesti olimAbelis homicidio,& à proscriptione liberare,citādos & aduociferandos dedit omnes & singulos,dictiAbelis interempti amicos,consanguineos & propinquos, si qui essent, qui eam eliberationē impugnare vellent.Quorum quidē cōsanguineorum,amicorum, propinquorum, cū nullus, neq; per se,neq; per su-

um legitimum Procuratorem, comparuiſſet. Quapropter dictus Caim ex ſentẽtia & decreto Iudicij, tam in cauſa inſinuati homicidij, q̃ etiã, à proſcriptione, in quã abſens intruſus erat, libere pronunciatus eſt. Deinde per Iudicem & Scabinos, cõſueta Iuris theutonici Maydeburgenſis ſolẽnitate, Iuri ſuo priſtino reſtitutus eſt. Cuius etiã vxor pronunctiata eſt legitima, & liberi, ſucceſſores legitimi, ipſe etiam receptus eſt ab inimicis, & reſtitutus eſt amicis. Deniq; per omnia, Iuri ſuo ita reſtitutus, vt in cauſa hac, à nemine mortalium, amplius impediatur, neq; etiam huiuſmodi præfata proſcriptio ei, aut ſucceſſoribus eius aliqua ex parte noceat, de forma Iuris & c.

Dekrét tego wyzwolenia po Polſku.

Kiedy ná żadánié powołánégo/ który ſye s powołánia wyzwala/ żaden z przywołánych ku odporowi nieſtánie: tám iuż Wóyt s Przyśieżniki ónego powołánégo/ ſkażą wolnégo od powołánia / y powyſſſa Práwo iego wſſyſcy powſtawſſy / y podniówſſy dwá pálcá wzgórę/ práwéy reki/ iako nápiſano Specu: Saxon: Lib: ij,

xon:Lib:ij,Artic:iiij. Verbis & digitis eum absoluere debebũt, quemadmodum eum proscriptioni incluserant. Powtarzáiąc trzy kroć zá Wóytem. Albo thěż Wóyth s Przyśieżniki zá Pisárzem ty słowá niżey nápisáné.

Gdyż tu ná żądánié N. powołánégo/ ten N. áni żaden z przyiaćioł niebosczyká N. zámordowánégo przywołány/ po pierwszé/ po wtóré/ po trzećié/ y po czwarté mimo práwo/ áni przez sye/ áni przez żadnégo mocnégo człowieká niestáneli: kthórém przerzeczóny N. powołány/ o zámordowánié niebosczyká N. gotów sye był vspráwiedliwić/ y tu przed Sądem vkazał niewinnośc swoie. Przeto N. powołánégo/ powyższamy Práwo/ y od powołánia czyniemy go wolnégo. Bierzemy go z rąk nieprzyiaćioł iego y przywłaszczamy go/ przyiaćielóm iego. żóne iego iemu zá własną małżónkę/ dźiatki iego zá własné syny oddawamy/ y ku wszystkiemu práwu pierwszemu przywracamy/ ták iżby iemu y iego potómstwu/ Powołánié nic nie szkodźiło.

¶ Niekedy iest obyczay/ iż przy thym wyzwoleniu/ Wóyt powołánégo trzyma práwą ręką/ zá pierśi: á Przyśieżnicy powstawszy/ podniosą kożdy dwá pálcá/ y mówią ty słowá wyższéy nápisáné zá Wóytem.

INTERROGATORIA.

To ieſt/

Pytánia przy wodzeniu świádków.

Rzy wodzeniu Swiádków/ Vrząd ná wielu mieścach nie thák ſye záchowuie/ iáko Práwo vczy: ále then obyczay chowáią: Iż ten ktory świádectwá potrzebuie/ zmawia ſye potáiemnie pierwéy z świádkami / co v Vrzedu świádczyć máią / potym ié da pozwáć: y iáko ſye potáiemnie zniemi zmówi / thák téż przed Vrzedem potáiemnie świádczą. Vrząd telko gotowégo ſlucha/ o żadną rzecz świádków nie pytáiąc / choć dobrze / choć źle: porządnie nieporządnie/ potrzebnie niepotrzebnie świádczą. ☞ Práwo opiſuie/ Interrogatoria, to ieſt / pytánia ktore ſtroná / kiedy świádki prze

wiádki przećiw komu wieść ma/ powinná przed tym Vrzedowi dáwáć spisáné ná Cedule/ wedle którégo spisánia Wóyt/álbo stárszy Przyśiezník/ álbo Pisarz / iáko kedy iest obyczay/ świádków pytáć ma o Czáśie/ o mieścu : widziałli to co świádczy / słyszalli o tym:byłli sam przy tym : byłoli ich wiecey : y inné okoliczności y potrzeby spráwy wedle spisánych Artykułów. Nápisano o tym Specu:Saxon:Libro ij, Artic:22.

¶ Ty Interrogatoria, vczeni w Prawie zową też Assertiones, Articuli, Capituli, Intentio.

☞ Pożytek ich ten iest / iż Vrząd ku powiedzeniu prawdy/ w rzeczy potrzebney/ może przymuśić świádká/czego bez tych Interrogatoria czynić nie może. Gdyż nie wié o co ma pytáć/ tylko gotowégo słucha. Ktemu świádek/ to tylko bedzie świádczył zá pytánim co potrzebnégo iest/ y nieprzepómni co świádczyć ma / porządnie świádczyć bedzie: nie trzebá sye z nim ná świádectwo zmawiáć. Bo to iuż zá pozwém/ zá pytániém Vrzednym / zá przyśiegą / co ku świádectwu należy/ co sye z Artykułów spisánych pokáże/ vczynić muśi. Thym obyczáiem świádectwá bywáią porządnieysze / gdy świádek ná pytánié Vrzedné/krótko odpowié/co ku spráwie należy : y świádek łatwiéy świádectwo wyda/ nie

potrzebá sye długą powieścią báwić / tylko słowem dwiemá ná pytánie odpowiedzieć. A poniewaž thy Interrogatoria są wedle Práwá y požytek ich iest / mianoby ie záchowywáć.
Aczkolwiek gdzie tego zwyczay nie niesie / iž ich nie vžywáią / to postempku Práwnégo nie gwałci / nie psuie / non viciat Processum. Wšakže iž sye tych Interrogatoria požythki pokázuią / miano by sye w they mierze wiecey ná Práwo niž ná zwyczay ogledáć. Gdyž sye též przećiwnym obyczáiem / gdzie sye w tym nie wedle Práwá spráwuią / ty niepožytki pokázuią. Iž świádek wielé nie potrzebnie / nie porządnie / bedzie powiádał / wielé przepómni / z rzeczy sye nie rychło wypráwi: świádczy co chce / y czásem temu który go dał pozwáć bedzie świádczył ku škodzie. Zá czym to wiec bywa / iž ten który ku świádectwu pozywa / ónym świádectwem sam sobie rychléy záškodzi / niž pómože / gdy tego ná co sye wziął / státecznie nie dowiedzie. Dla których niepožytków / czestokroć sye przysłuchawamy / iž świádek swoiégo świádectwá / muśi raz y dwá popráwowáć. Zá czym óno świádectwó iuž bywa podezrzáné: iákoby nie zá potrzebą ále zá groźbą / álbo zá prośbą ábo przenáiety świádczył. Ty niespráwné świádectwá / niskąd innąd nieprzy-

chodzą iedno

chodzą/iedno iż Vrząd tych Interrogatoria nie záchowuie. ¶ Przykłániáią sye ná niektórych mieścách ku tákim Interrogatoriam, ácz nie przez spisánié Ceduły/ále wielkim podobieństwem przez obżáłowánié iáwné/tho iest/ gdy ten kthóry dáie kogo pozwáć ku świádectwu : Náprzód przed Sądem ziáwią głosem rzecz wszystkę/o co ónego świádká dał pozwáć/ kthóré ziáwienié Pisarz nie ináczéy spisuie do Kśiąg/ iedno iáko inną żáłobę/ wedle którey potym Vrząd świádków pozwánych ná kożdy Artykuł pyta/ kożdego z osobná/iesli ták iest álbo nié.

Przykład iákoby tákié Interrogatoria do Sądu miáły być podawáné ku wysłucháníu Świádków/ pierwéy/ niż będą słucháni.

☞ Artykuły/o które pozwáni świádkowie/proszę/áby przez Vrząd pilnie byli pytáni.

NAprzód/ proszę páná stárszégo Przyśiężniká/ álbo Woytá/álbo Pisárzá (iáko kedy zwyczay niesie kto świádków słucha) áby obiemi świádkóm pilnie przypómniał / iżeby przy tym świádectwie pámietáli ná Przyśięgę / y ná

wiecżné zbáwienié ſwoié. A ná pytánié / wedle páná Bogá / wedle ßczyrośći á dobrégo Sumnienia ſwoiégo y wiádómośći naylepßéy / zeznawáli.

WTóré proße / áby był pytan świádek / Byłli przy tym / widźiałli to / kiedym ia o ten towar s Páwłem zmowe vczynił / ná kthórym mieścu / którégo czáſu ſye to ſtáło.

TRzećié : Jeſlim zá rázem po zmowie od Páwłá towar odebrał / á odebrawßy czymem mu ij płácił / ieſli gotowymi pieniądzmi / czyli innemi towáry.

CZwarté : Zá wielką ſumme zemną targ o ten towar vczynił: którym ſpoſobem: ná który czás zapłátá miáłá być : miałli być zapis tego / czyli Cyrográff / czyli ná wiáre.

PJaté : Wielé tych towárów było / ieſli świéżé / ieſli nákáżóné. etcæt.

SZóſté : Proße / ieſliby świádek przy świádectwie co wątpliwie powiedał / áby pan Stárßy przyśieżnik rzeczy nie pewnych zá pewné

né nie przyymował / y Piſarz áby nie piſał.

SIódmé: Jeſliby świádek ná który Artykuł odpowiedźiéć nie vmiał / áleby z goła odpowiedźiał / iż nie wié: áby ná ón Artykuł więcéy nie był pytan: y inné rzeczy które przy ſłuchániu świádków bywáią potrzebné/ poruczam pánu Stárßemu ábo Sądowi / kthóry wedle powinowáctwá ſwoiégo y przyśiegi ſwoiéy/ przyda pilnośći/áby ſye prawdá okróm wßelkiégo ochylánia okazálá.

TEn przykład ieſt ku ſpiſowániu y podawániu Interrogatoria, do Vrzedu piérwéy niżliby świádek ku świádectwu był przypußczón. Wedle tego przykładu inné wßyſtkié Interrogatoria, iáko która ſpráwá potrzebuie/ mogą być łatwie ſpiſowáné. Albo też y krom ſpiſowánia mogą być świádkowie pytáni z záłoby przez Piſárzá ſpiſánéy. Kiedyby świádek pozwány piérwéy był iáwnie obżáłowány o co/ á ku iákiemu zeznániu ieſt pozwány.

¶ Záchowuią théż niekedy ten zwyczay á dobry/ iż świádek áby w ſwoim świádectwie czego potrzebnégo nie opuśćił álbo nie przepómniał; dáie ſobie ſpiſowáć Cedułę świádectwá. A gdy

pozwány przystąpi do Sądu/y będzie ku powie-dzeniu prawdy przysięgą obwiązány: poda óne Cedułe/ miásto tego/ coby miał vstnie powiádáć: która cedułe gdy pisarz przeczyta/spyta stár-szy Przysięznik świádká tákli iest/ iáko to słyszał czytánié. Swiádek odpowié/iż ták iest.

Obyczáie Przysiąg.

Rozmáitem Osobam w Prawie opi-sáné: á osobliwie o Dwu pálcoch v Przysięgi:y ná czym práwa Przy-śiegá należy.

Pory sye dźiś wiel-kié miedzy ludźmi w-częły:iáko then/któré-go do Przysięgi wio-dą / Dwá pálcá prá-wéy Ręki trzymáć ma. Jedni powiá-dáią / iż ie ná krzyżu winien położyć: dru-dzy powiadaią/ iż ná Ewányeliéy: trzeci ie ká-

ża podnieść wzgórę / y niemáły spór około tego/ ile ia bacżę/niepotrzebnie wiodą. W czym/ácż tych iest rozsądek/ ktorzy sye około pismá świętego obieráią:wszákże iż ia tu niektóré rzecży polskim iezykiem s pisánégo Mieśckiégo Prawa podawam : s tegoż Práwá/ pokaże Sposoby przyśiąg róznym ludźióm/ róznie opisáné. A to ku temu końcowi / áby kożdy obacżywszy ważność tych wszystkich Przyśiąg : obacżywszy też/iż niektóré Osoby innych obyczáiów / miasto sobie opisánych vżywáią / á przez tho przyśiegi swoiéy nie gwałcą : iden ku drugiemu vporu nie wiódł: gdyby którężkolwiek stych sposobów v przyśiegi swoiéy vżywáć chćiał/áby w tym wolność byłá: ogladáiac sye wiecéy ná co innéż/w czym práwa przyśiegá należy/á niż ná położenié pálców/ álbo téż ná inné obyczáie/ zwłasżczá/ iż o tym pálców położeniu nigdźie znácznie nie iest opisano.

SEndźióm y w pospolitośći / wszystkim Przełożónym opisána iest przyśiegá / iż ią máią czynić / trzymáiąc w obudwu rękách Ewányelią. Iure Municipali Articulo 8. ták nápisano: Iuro ego per Deum omnipotentem,& Filiū eius vnigenitum dominum nostrum IEsum Christum,& Spiritū sanctū,et Per quattuor E- uangelia, quę

IVdices Spirituales, vel Seculares. Imperatores, Reges.

¶ Omagium præstan.

uangelia, quę in manibus meis teneo. Tenże Sposób przyśiegi iest opisány / tym którzy zwierzchnim Pánóm swoim holduią / álbo wiernosć przyśiegáią. Spec:Saxo:Lib:iij, art:54.

Consules.

RAycóm opisána iest Ceremonia / kiedy przyśiegáią / áby podnieśli dwá pálcá ku Słóncu. Iure Municipa:Articu:44. COnsules postq̃ Pretorium cõuenerint, electioq; sufficiens iuxta determinatum numerum facta sit. Extunc Consules nouiter electi, primum obtinẽti locum, Antiqui verò post sequuntur, & iurãt omnes illi vno iuramento, Erectis digitis contra Solem. ∴ ∴ ∴

Testes.

SWiádkowie z zwyczáiu kiedy przyśiegáią / dwá pálcá / wzgórę podnoszą / y thák wszedy w Swiádectwách piszą / Erectis duobus ad sacra digitis. A vrzad tho sámo podnieśienié dwu pálców / choć słów przy thym żadnych nie bedźie / rozumié / zá práwą przyśiegę ku pánu Bogu. Bo do ónego świádectwá / skoro spuśći ná dół dwá pálcá ták mówi: Pod tą przyśiegą którąś ku pánu Bogu vczynil / ábyś zeznal prawdę / ocoś iest pozwan.

óno sámo podnieśienié / názywáiąc vczynienim przyśiegi.

Podwoyski kiedy przyśięgáć ma/ thedy go Sedzia powiedźie zá rekę ná stołek poduszką nákryty / y posádźi go przeciw sobie/ y położy mu krzyż/ álbo inné reliquię ná łónie iego. A ón ié trzymáć bedźie. Spec:Saxon: Lib:iij, Art:56 Iudex per manum eum ducendo, super sedē cussino tectam, in opposito sui locare debet, et Reliquias aut Crucem, in sinu eius collocabit. A w Glóźie dołożóno. Reliquias tempore Iuramenti in sinu tenebit. Praecones.

Iesliby sye ktho imował kóniá v kogo/ ma sye viąć vchá kóńskiégo lewą reką/ y przyśiądz ná głowę ónego kóniá/ iż iego był/ y do tego czásu iest/ iż mu go vkrádźióno/ zginął/ odiety. etcaet. Iure Municip: Arti:135. Trahens se ad equum, Debet manu sinistra apprehendere equi auriculam / ac iurare super caput equi. Trahen, se ad equum.

Wszystkim zás pospolićie v Sądu Przyśięgę z Sądownégo dekrétu czyniącym

Iurametunm IVdicialiter facień.

opiſano / iż przyśiegáiąc / mogą pálce położyć y złożyć króm dozwolenia Sedziego / Winy zá to żadnéy choć położą / choć niepołożą / choć złożą álbo nie złożą / Sedziemu nie przepadáią. Iure Munic: Art: 97. Si vir Iuramētum coram Iudicio præſtare debeat, Licite et ſine poena ſupra apponere et deponere poterit / abſq; licentia Iudicis, et per id nihil amittit. Z ktorych słów Práwá textu iáſnego nie pokázuie ſye / ná czym y co ma być położóno. Acz Glózá ná kráiu przy Texcie pokázuie / iż pálce ná krzyżu. intellige digitos ſuper crucem, (czego gruntem Práwá áni Ceſárſkiégo áni Máydeburſk: nie może dowiéść) wſzákże y z téy Glózy nie znáczy ſye kthóre pálce máią być ná krzyż położóne. Podobieńſtwo iż Wykłádácz z záchowánia á nie z żadnégo opiſánégo Práwá te Glóze położył. Z kthórey nic innégo nie rozumieią poſpolićie / iedno iż dwá pálcá práwéy reki máią być ná krzyż położóne.

Promiſſa negań.

Obietnice ktoby vczynił / á pothym ónego / co obiecał záprzał / chcąc przysiegą odiść / reką ktorą tho obiecał / ná świątośći winien vczynić. A ieſliby reki nie miał / tedy kikutem. Iure

Municip:

Munic:Artic:22. in Glosa. Si quis promissum negare voluerit iuramentoq; euadere velit, MANV illud, per quam promissum fecerat, ad Sacra confirmare tenetur, vel si manum non habeat, TRVNCO MANVS id faciat

To w tych Przyśięgách opisánych/pokázuie śię/iż Sędziowie/przełożeni świetscy/Duchowni/Césarze/Królowie/ iny sposób v przyśiegi máią/iny Ráyce/iny Swiádkowie/iny v Sądu przyśięgáiący / iny Podwoyski / iny Obiethnice czyniący/y ręki nie máiący: á stych niekthórzy odpráwuią przyśięgi stoiący / niekthórzy klęczący/niektórzy śiedzący. A wszystki ty przyśięgi zá ważné mamy / choć róznych Osób rózné obyczáie/álbo Ceremonię widzimy. Tu áczkolwiek rózne Osoby rózné obyczáie do przyśięgánia opisány máią. Przedśie/widzim to dobrze/iż niekthórzy / innégo nád opisány sobie vżywáią: iáko ná wielu mieścách/ Ráyce / choć máią opisány obyczay / áby podniózszy pálce przećiw słóńcu przyśięgáli / nie podnoszą / ále z gołą wzgórę ku pánu Bogu trzymáią / álbo ná Ewányelią kłádą: y inné Osoby nád opisány obyczay / inny sobie ku przyśiędze biorą. A w tym ich żaden o to nie strofuie / áni zá niedostáteczną przyśięgę

Róznych Osób obyczáie v przyśiąg.

Odmiáná opisánég obyczáiu y przyśięgi nie gowáłci.

poczyta. Dla tego iż then obyczay pálce ku słońcu/gdy wysoko wznidzie podnośić: álbo gdy wschodzi / dwiemá go pálcy ná prost vkázowáć/ coś w sobie pogáńskiego ma / iż théż Przyśiegá nie ná tych obyczáioch / álbo Ceremoniách / ále ná Imieniu Bożym/ ná słowiéch/ ná dobrym sumnieniu należy. Co gdy ták iest/ czemu by też y ónego przyśiegá nie miáłá być ważna / kthóry Mieśckié Práwo przyymuiąc / álbo o co innégo zá skazániém álbo roskazániém przyśiegáć máiąc / przy słowiéch / kthóré mu z Vrzedu bywáią przepowiádáné / dwá pálcá tákże iáko y inszy podniéść chce/á położyć nie chce: Nie czynią sporu przełożeni/ choć opisány obyczay máią / áby trzymáiąc w reku Ewányelią/ álbo podniózszy dwá pálcá ku słońcu przyśiegáli/ gdy oprócz tego sposobu opisánégo/vżywáią innégo. Czemu by théż miał być spór y przećiw temu / kthóry przyśiegáiąc / pálce podnieć chce á położyć nie chce: poniewaz thy który opisánié masz / ábyś przyśiegáiąc podnióśł wzgórę/á przedsie nie podnośisz: ále odmieniáiąc opisány obyczay/ ná Ewányelią kládziesz: przez kthóré odmienienié / nic twoiéy przyśiedze nie vchodzi. A dobrze iest/iż tu żadnégo sprzećiwienia niemász / choć miásto podnieśienia / położy ná Ewányeliéy / tákże by y mie-

dzy poddá

dzy poddánymi spór nie miał być / áni przełożó- nych przećiw poddánym záiątrzenié / zwłaszczá ktoby tego prágnął / ku swoim słowóm kthóremi ma przyśięgáć / dwá pálcá podnieść / álbo którego innégo sposobu v śiebie ważnégo vżywáć. quoniam diuersitas ceremoniȩ in Iuramēto, nō mutat essentiam iuramēti. Ja / gdybym kogo ná przyśięgę przywieść miał / wolałbym áby mi ónego sposobu vżywał / kthóry v niego iest ważny / á niż tego którego sobie zá nic nie ma. Bo ieslibym go wiódł do tego obyczáiu / kthóry v niego nie iest ważny: tedy bym to o nim rozumiał / iż y przyśiegá nic v niego nie bedźie ważyłá. A ták bym sye bał / áby mie złą przyśięgą nie oszukał. Przeto ták sye wszedy pospolićie záchowuie / kiedy obżáłowány Rusin / Żyd / Turczyn / przyśięgáć ma. Záwżdy ten kthóry ná przyśięgę instiguie / przestawa ná tym sposobie / którego ón Rusin / Żyd / álbo Turczyn vżywa / który sobie zá ważny ma / y boi sye go. Choć ón sposób v Instygatorá nic innégo nie iest / iedno śmiech / gdy Rusiná widźi / á ón iąwszy sye v Bóżnice wrzećiądzá / przyśięga: Żyd ná świniey skórze / álbo ná Rodale stoi. Nie wiedźie go Instygator do tákiégo sposobu przyśięgi / do tákiey Ceremoniey / kthóra v niego nic nie waży / y owszem go od thákiégo

¶ Obyczay v przyśięgáiącego ważny / ma być chowan.

ſpoſobu odwodźi / ktorégo ſobie zá nic nie ma / á do tego przywodźi/ktory ſobie wielce waży : áby iego przyśięgá / wedle ſpoſobu iego / przed oczymá iego/w ſumnieniu dobrym ſpráwiedliwa byłá. Nápiſał ieden vczony w Prawie : Si tempora reſpexeris, veritatē docui, quod ratum eſt hodie iuramentū.Iudæi,Saraceni,Turcę,cùm ex propria ſuperſtitione iurant,nec ſunt ad aliud iuramentum cogendi,ne ludo exponatur eis Chriſtus.

Zaſius in Digeſt: T.de Iureiurādo. L. Ait Prætor. § Iurati.

Tákże gdybym tákiego krześćiáninà miał / ktho ryby mi ſye przyśięgáiąc / zbraniał ná krzyż dwá pálcá położyć / á podnieść chćiał / nie trzymałbym ſporu s nim o tho / y owſzem wolałbym go widźieć / áby podniozſzy dwá pálcá przyśiągł: poniewaz położenié v niego nic nie ieſt ważné / dla thego / iż nikedy w Prawie znácznie nie ieſt opiſáné / álbo téż dla kthoréy innéy przyczyny. A mnie po nim ważnéy v niego á ſpráwiedliwéy przyśięgi trzebá. Jáko téż/gdyby ktho położyć ná krzyż chćiał/á podnieść nie chćiał/nie byłbym vporny przećiw temu. Rowniebym wolał po nim widźieć ſpoſob położenia dwu pálcow ná krzyż/á niż podnieśienia wzgorę : gdyż położenié v niego ieſt ważnieyſze / niż podnieśienié. Mowilbym/Si tēpora reſpexeris,ratum eſt hodie iuramentum,in genere omnium,cùm ex propriæ re

ligionis ritu iurant. Mam zá to iż przełożeni przeciw poddánym y sámi miedzy sobą nie máią sye o co zrußáć / kiedy ktho miásto położenia podnieść / álbo miásto podniesienia / położyć chce. Dobrzeby kożdy vżywał przysiegi / sta ceremonią / kthóra v niego iest ważna / álbo żadnéy nie vżywał / iesli żadna nie ważna. Aby żadnégo ku temu nie ćiśniono. Przykłádem wielé zacnych / y mądrych ludzi ták Rycérskiégo iáko mieśckiégo / duchownégo y świetskiégo stánu / ktorzy / dźiśieyßych czásow / gdy komu z Vrzedow swoich przysiegę roskázuią / respiciendo tempora et charitati seruień, vważáiąc téż v śiebie / iż przysięgá nie ná położeniu álbo wznieśieniu pálcow / nie w żadnych Ceremoniách zależy. Ale ná ionaieniu Bożym / in sinceritate & veritate verborum: nie ćisną nikogo gwałtem ku żadnym tákim ceremoniam / zwodow áni poswarkow / około tego nie czynią żadnych: kożdemu w thym wolność dawáiąc / á ná słowiech przysiegi przestawáiąc skromnie.

ALe podobno rzeczeß / iż kłádźienié pálcow ná Krzyż / dla tego bywa / áby ná páná Bogá pámietał / kthórégo Obraz przed sobą widźi: Thóż á nie co innégo podnieśieniem pálcow sobie przypo

¶ Obiectio, de digitorū positione.

bie przypómina / podle słów którémi przyśięga/ ieszcze potężniéy vkázuiąc pálcy do Onego / qui habitat in cœlis, in monte sancto suo, ku którému pálce wzgórę podnośi/ y którégo tym podnieśieniem/ prawdźie swoiéy zá Swiádká przyzywa/ y słowy przypómina / thák ná początku iáko y ná końcu przyśięgi. Kiedy przyśięgę poczyna/ ták mówi : Przyśięgam Pánu Bogu wszechmogącemu. Kiedy dokónywa przyśięgi/thák sye przeklina : Ták mi Boże pómagay. Pytam ćie ná co by miał innégo pámietáć/ iedno ná tego/ którégo słowy ná począthku y ná końcu przyśięgi miánnie / y ku którému przez wszystkę przyśięgę rękę wzgórę wznośi. Mam ia zá tho/iż tym sposobem nie thylko ná Bogá pámiethá / ále sye go práwie sercem y wiárą dotyka . Jesli tu tylko o pámiątkę Bogá idźie : byłby wielkim prostakiem/ by miał ná co innégo pámietáć / oprócz tego co vsty własnemi wysławia / y co pálcy wzgórę pokázuie. Słowá wiecéy v przyśięgi niż co innégo do páná Bogá wiodą . Acz w kożdéy przyśiedze/ále w niektórych osobliwie/ták iż práwie do sercá przenikáią : á nie wiém by co było z drógi : kiedyby kożdą przyśięgę tákimi słowy zámykano / iáko to w téy przyśiedze przełożónych/ która iest zwierzchu miánowána/ są tákowé słowá/ którémi

Podnieśienié pálców/ Bogá pokázuie wzgórę.

Słowá v przyśięgi wśięgą nie Ceremonię.

wá/ktoremi ſye ieden przeklina/ ieſliby thego/ co ſlubuie nie záchował. Extendatur ſuper me horribile Iudicium domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſim particeps Iudę, inuadat me læpra Geſi, & tremor Caim, & gladius ſit ſuper me. To ieſt/ ieſlim tego winien: álbo ieſli ſye thák nie záchowam/ iáko przyśięgam: niechay ſye nádemną wykóna ſtrá-ſzliwy Sąd páná naſzego Iezu Kryſtá: niechay bede vczeſnikiem Iudaſzowym: niechay mie ogárnie boiazn á drzenie Kaimowé: niechay mie záráźi thrąd Gezy/ á niechay bedźie ná demną miecz álbo Sąd świetſki/ który ná fałeſzné Sedźie ieſt poſtáwióny. etcæt. ¶ Tu kożdy przyśięgáiący/ nie wiem ná coby innégo pámiethác miał/ iedno ná páná Bogá/ za tymi álbo tym podobnymi słowy: choćby pálców nie podnioſł/ choć ná krzyż nie położył/ choć nic w reku nietrzymał/ áni żadney ceremoniey nie vżywał.

Obyczay od Bogá roſkazány.

Słowá tedy w kożdéy przyśiedze wiecéy niż co innégo wiążą/ y do páná Bogá wiodą. Przeto Bóg kiedy ludowi ſwoiemu przyśięgáć kazał/ nie wſpóminał pálców/ ále Imie ſwoie mówiąc: Bóy ſye páná Bogá twégo/ á przyśięgay przez Imie iego. * A Król Dawid kiedy przyśięgał Berſábie/ iż nie inny iedno iéy Syn Sálomón po niém królowáć miał: nie vżywał do

* Deuter: 6. 10. Eſaię 56. Qui iurauerit, iurabit per Deum verum.

słów żadney Ceremoniey / tylko thy słowa mówił: Oświadczam sye żywym Pánem / kthóry mie s trudności wybáwił: iż / iákóm przyśiągł przez Páná BOgá Izráelskiego / iż Syn twóy Sálomón / po mnie królowáć będzie / thák vczynię. A tho tylko oświadczánie pismo Przyśięgą názywa / mówiąc: Przyśiągł Król Dawid tymi słowy: Oświadczam sye żywym Pánem. Y sam Bóg / kiedy Abráhámowi przyśiegał / á niebyło przez co by Przyśięgę vczynić miał: przyśiągł sam przez sye: opowiádáiąc mu zá pewné / iż iego plemię rozmnożyć miał. A święty Páwel pisząc o przyśięgách ludzkich / powiedział ták: homines per maiorem se iurant. To iest / Ludźie przyśięgáią nie przez co innégo / nie ná co innégo / iedno przez tego / kthóry iest więtszym / tho iest przez Imię Boże. A ták przez táką przyśięgę wszystkim sporóm / bywa kóniec / ku potwierdzeniu prawdy. Báczże iż sye tym nic nie vymuie práwéy przyśiedze / choć ktho nie podnieśie / álbo nie położy dwu pálców. Ná przyzywániu Imieniá Bożégo / ná słowiech to należy. Czego też nie opuśćił vczóny w Práwie Zázyus dołożyć / mówiąc: Iuramentum nulla alia re constat, q̃ vi Diuini numinis. Co gdy ták iesth / nie masz sye ná przećiw bliźniemu twemu o co zrusząć / gdy do

iij, Regum 1.

Gene: 21.

Hebr: 6.

¶ Przyśięgá wszytkim sporóm / kóniec czyni.

swoiéy

ſwoiéy przyśiegi ktorykolwiek ſpoſób / choć podnieśienia/ choć położenia dwu pálcow ſobie wezmie : y chocby téż áni podnieść áni położyć chćiał / tylko słowy przyśiągł przed Sądem przez Imie Bogá wiecznie żywiącégo / przy obeczności wielé ludźi/ iuż to ieſt doſtáteczna przyśiegá. A kthoby Ceremoniéy vżywáć chćiał / thedy nie innéy w piſmie Bożym wiecéy czytamy o onych Oycách Swietych/ o Anyelech Bożych/ iáko podnieśienié rąk. Ták Abram przyśiegał / kiedy mu Krol Sodomſki pozwalał wſzyſtke máietność pobráć/áby mu tylko ludźi wroćił : Leuo manum meā ad Deum excelſum, Dominum coeli et terre. ne quicq̄ accipiam ex omnibus quę tua ſunt. A v Dánielá Prorocá o Anyele piſmo powiáda : Sublatis in coelum dextra et ſiniſtra manu , iurauit per Deum viuentem. Then obyczay podnieśienia reki przyśiedze/y z ſtrony modlitwy ku Bogu/ieſt bárzo przyſtoyny. Bo kiedy ſye Bogu modlimy/ten poſpolicie obyczay chowamy/iż rece wzgore wznośimy . A przyśiegá też nic innego nie ieſt/iedno iáko modlitwá ku Bogu/ wzywánié Imienia Bożego ku potwierdzeniu prawdy.

¶ Ná czym práwa przyśiegá nalezy

GEne: 14.

Dani:12.

¶ Przyśiegá co ieſt.

wdy. Acz ia thu przy thym innych Ceremoniy slużnych w Prawie opisanych/ kthóre sye v przysiąg záchowuia/ nie gánie. Bo oto widzimy/ iż ie óni Oycowie Swieci/ Anyołowie Boży záchowywali: nie prze co innego/ iedno iżby óna Ceremonia/ rzecz ozdobnieysza/ poważnieysza/ w wietszey vcziwości byłá. Przeto tez y óni kthórzy przysiąg przysłucháią/ nieiákie Ceremonie przy tym czynią. Czapki zeymuią/ oczy wzgóre podnoszą/ wzdycháią/ pow stawáią/ thák iákoby ná kolánà swoié przed Obliczym Bożym v páść mieli. Zá táż tho przyczyną y inne Ceremonie bywáią. Kiedy sye Bogu modlimy/ rece wzgórę wznośimy: kiedy komu słowy co obiecuiemy/ rece sobie ná znák pewnieyszey wiáry podawamy. Nie gánie (mówie) y innych Ceremoniy/ y vstaw w tey mierze Przełożónych/ któré są v Przysiąg opisáne: tylko pokázuiąc odmiáne opisánych obyczáiów/ kthóra przysiegi nie g walci: Pokázuiec/ iż po tym który przysiega/ tákiey przysiegi trzebá/ iáka v niego iest ważna: Pokázuiec thez ná czym práwa przysiegá należy: A ná końiec pokázuiec otho ważny obyczay álbo Ceremonia przysiegánia Oyców náśzych/ y Anyołów Bożych. Tego vporu nie chwale/ iż drugi ták sye bárzo przeciw brátu swoiemu záią-

Ceremonię dla kthórey przyczyny bywáią.

trzy/ iż

trzy / iż gdy go widzi á ón dwu pálców ná krzyż nie chce położyć / á podnieść tylko chce: przyśiegi iego nie ma / zá práwą przyśięgę / y radby aby go zárázem ziemiá pożárła. Jákoby y przy ónych słowiech / ná końcu Przyśiegi (Tak mi Boże pómagay) kiedy nie przyczyni: Y wszyscy Swieci: wnet gniew zápálczywy. Ktory iest ze złego wyrozumienia / mniemáiąc aby przyśiega ná położeniu dwu pálców zależáłá: álbo / iákoby Bóg ktory iest Wszechmocnym Pánem / á przez Jmie swoie tylko przyśięgáć kazał / sam niemógł spómoc bez innych pómocników. Habet zelū sed non secundum scientiam,& non secundū charitatem ambulat. A óno w Przyśiedze / nawiecey trzebá báczyć y przypominác sobie essentialia non accessoria, interiora nō exteriora, rzeczy głowne / wnetrzne / nie zwierzchne / Jmie Boże / prawde / szczyrość / dobry rozsądek / spráwiedliwość : áby przyśiegániem nie było zdrády / oszukánia / iáko Dawid Prorok mowi: Qui iurat proximo & non decipit. Gdzie stych ktorey nie dostawáło / thám zła przyśiegá : nie tám gdzieby kto dwu pálców nie położył álbo nie podniosł. Wietsza iest Duszá / ktora położyć musi ktho fáleśnie przyśięga / á przysięga swoią bliźniego oszukawa : iáko ten że Dawid mowi : Ten ktho przyśięga / á oszuka-

Exo: 23. Iosuę 23. Ieremię 5.

wa/w Przybytku Bożym nie bedźie mieszkał / y ná Górze Swietéy nie bedźie odpoczywał. Ná co sye nawiecéy v przyśiegi ogledáć trzebá.

Nápisano Specu:Saxon:Lib:ij. Art:xi.xxxiij.

TEStámenty.

W Práwie Máydeburskim y Sáskim / bárzo máło o Testámenćiech pisano. Abowiém ónych ludźi w Sáskiéy źiemi/ ten był záwżdy vmysł : áby máiethność kożdégo ná Dźiedźice iego/ nie thák z odkázowánia Testámentnégo/iáko z Spadku bliskośći/ná Osoby które sye bliższé náydowáły / przychodźiłá. Dla tego Glózá Iure Municipa: Articu: 65. każe sye w tym Praw Césárskich dokłádáć.

TESTAMENT, to słowo łáćinskié / vczeni w Práwie thák opisuią : Jest dobrowolné / á słuszné postánowienié álbo oświadczenié/ woléy

nie/ woléy náßéy/ o thym co chcemy/ áby po náßéy śmierći wypełniono było. Kthóre opisánie z sámego łáćinskiego słowá sye podawa/ które sye nie ináczéy wykłada/ iedno Oświadczenie woléy/álbo myśli náßéy. TEstamentum, à testatione mentis dictum.

¶ Testámentu opisánie y náuki s tego opisánia.

W Tym opisániu słowo (Dobrowolnie) vczy/ iż Testámentá z przymußenia vczynióné nic nie wáżą: thák iáko y Zapisy z przymußenia vczynióné/ nie są żadnéy wáżnośći. Słowo (Słußnie) vczy/ áby wola náßá ná Testámenćie/ około náßéy máietnośći/ nie byłá przećiw Práwu pospolitemu/ przećiw Wielkierzóm/ dobrym obyczáióm/ przećiw pobożnośći/ y wßelkiéy vczćiwośći. Bo táka wola nie będźie wypełnioná. Słowo (po śmierći) vczy/ iż żaden przed śmierćią tego/ który Testámenth vczynił/ nie może sobie Práwá Testámentnégo/ tho iest odkazánia/ álbo Opieki/ y innych Praw przywłáßczáć. Abowiém Swiety Páwel powiáda: Testámenth nie iest wáżny/ áż przez śmierć Testámentniká będźie potwiérdzóny. Przetho Testámentnik póki żywie/ póty Testámenth swóy może odmienić/ kiedy chce/ choćby théż od Páná był potwiérdzóny/ y vmówá zá-

ßłá/ áby

szlá/áby nie był odmienióny. By théż dobrze y páństwá sobie w piérwszym nie záchował. Nie może sobie żaden drógi zámknąć / áby sye mu nie miáło godzić/nád piérwszy Testámenth/ innégo vczynić. Ambulatoria est enim hominis voluntas vsq; ad mortem.

Testámenth Woienny.

TEstáment gdyby ktho miał czynić / będąc ná Wóynie / w niebespieczności zdrowia swoiégo/będzie ważny iáko go kolwiek wedle mozności swéy vczyni: choć gołemi słowy/ okróm Ceremoniy Práwnych / oznaymi wolą swoię/ choć iákokolwiek wypisze / coby mógł wyczytáć: by iedno dwiemá świádkámi był dowiedzióny. Ale iesliby ktho dómá chciał czynić Testáment: tháki chceli áby był ważny / musi czynić wedle Práwá pospolitégo.

Testámenth dómowy.

¶ Práwo pospolité ták vczy czynić Testáment: Kiedy kto chce dobrá swoié odkázowáć / potrzeba iest áby to czynił zá dobrégo zdrowia. Aby był pisány przy obliczności śiedmi świádków: kthórém by wolą swoię oświadczył/ y ktorém by poruczył. Tákié postánowienié będzie miáło moc. á świádkowie o woléy iego będą świádczyć pod Pieczęćią/ byłoli by potrzebá przed Sądem/ álbo którym Vrzędem. Iure Munic: Art: 65. in Glosa, in fine.

¶ Práwá pospolité o Testámenćiéch iáko máią byé czynióné.

SWiádkámi Testámentnémi / ty Osoby nie mogą być / które innych świádectw wedle Práwá wydáwáć nie mogą / iáko są opisány w Porządku Fol: 81.

KRákowiánie w vczynieniu TEstámentów / inny obyczay záchowuią. Abowiém ieśli ma być Testáment ważny: thedy potrzebá áby był vczynióny przed Sądem gáynym / álbo Vrzedem Rádźieckim Iure Municipali Artic: 65. glosa margina. y innych wielé miast / á pospolicie wszedy ten porządek około Testámentów záchowuią: przed świádkámi go nie czynią. A dobrze y beśpieczniéy przed Vrzedem niż Swiádkámi. Bo Vrząd co sye kolwiek przed nim dźieie / zwykł do swoich Ksiąg zá rázem zápisowáć / álbo w skrzynce swoiéy testáment (ieśli zámkniony beðźie podány) do śmierci testámentniká záchowáć. A ták chocby iedni z Vrzedu pomárli: v drugich kthórzy bedą ná zmárłych mieśću / testámentu dóydźie. Czego od świádków ieśliby pomárli / áni od żadnégo ná ich mieścu miéć nie może.

Testámentu ty Osoby czynić nie mogą.

Masculus. TEstámentu thy Osoby czynic nie mogą: Naprzód Mężczyzná / ktory ieszcze nie ma Czternaśćie lath.

Fœmina. Biała głowá/ ktora nie doszłá Dwunaśćie lath. Zakónnik / ábowiém then nie ma nic włásnégo/ gdyż sam śiebie y swoie dobrá wszystkie Bogu oddał.

Clerici. Wszákże Káplani inni / ktorych świetskimi zową/ z dobr swoich własnych / kthórych z Dziedzictwá álbo rzemiosłá álbo z náuki nábyli/ wedle woléy swéy/ mogą kómu chcą oddác. Ale z dobr kośćielnych żadnégo Testámentu czynić niemógą/ gdyż to nie ich iest własnośc: ále vżywánié. A tylko ná żywnośći á odźieniu winni przestáć. A coby nád zwysz było/ tho vbogim ma być rozdano. Co Kośćielnégo iest/ tego kośćiół iest potómkiem. Wszákże miernégo oddánia / Práwo im dozwala / z ruchómych dobr/ krewnym y nie krewnym/ obcym/ sługóm względem służby álbo iáłmużny.

Ad mortem damnati. NA śmierć skazáni/ przez skuteczną Sentencyą/ dla iákiégokolwiek złoczyństwá. Bo kto tráci gárdlo dla złych vczynków/ tráci y rospráwienié o máietnośći swoiéy.

Filius alieno iuri subiectus. SYn ktory iest pod mocą Oycowską / choćby téż y Oćiec pozwolił. Wszákże z włá-

snych dóbr własną pracą álbo zá dozwoleniém Oycá/ álbo Páná swégo nábytych/ álbo ná kthó-ré sye ná Woynie zdobył/ kthóré zową łácinnicy Castrense peculium. Bo tho zupełnym Prá-wem iest iego dziedzictwo. stych testáment mo-że czynić.

TEn kthóry iest dan w zakład/ pod zwierz-chnosć czyie/ iákoby w więzienié/ dla wy-pełnienia / iákiey rzeczy : iż/ ieśliby ón kthóry go dał/ nie wypełnił tego ná co sye podiął/ áby ten komu iest w zakład dány / nád iego zdrowiém moc miał. Zową tákiégo Łácinnicy OBSESS. A po Polsku może názwáć/ Zakłádnik álbo wię-źień/nieprzyiacielowi w zastáwe dány. Táki théż (Práwo powiáda) Testámentu czynić nie może. Obses.

MArnotrawcá/ który w wydatku áni miá-ry áni kóncá nie ma : kthóremu rządzenié własnych dóbr / od Vrzedu z rąk iest odiete : te-stámentu nie może czynić/ przeto iż nád máieth-nością swoią mocy żadnéy nie ma. Prodigus.

NIe spełnégo rozumu człowiek. Wszákże gdy go furya opuszcza / może czynić Testá-ment. By go iedno w ten czás począł y dokónał/ kiedy go furya opuści. Bo ieśliby go zás nade- Mēte captus.

ßło póki nie dokónał testámentu/nie bedzie wáżny. Muśi ij z nowu czynić / kiedy go potym opuśći. ∴ ∴ ∴

Niémy: Bo mówić nie vmié / á do Testámentu mówy trzebá. Niémy sye tu rozumié/ który nic wymówić nie może / nie ten który nie rychło mówi.

Mutus.

Głuchy / iż nie słyßy á nie wié iáko swoié rzeczy rospráwić ma. Głuchégo téż rozumieć trzebá / tego który nic wysłyßeć nie może / nie tego który nie rychło słyßy. Wßákże iż częstokroć náuczeni ludźie przez rozmáithé przypadki / słuch y mówę trácą: głuchy y niémy niékiedy mogą czynić testáment. Jeśli z przygody iest głuchy/ álbo niémy / á pisáć vmié / swoią reką testáment nápiße. A ieśli chce áby mu inny pisał / ma tho v páná sobie pismem swéy reki vprośić/áby było ważno. A pan mu thego ma pozwolić/y potym testáment iego potwiérdźić. Ale ieśli s przyrodzenia iest głuchy y niémy pospołu/nie może czynić testámentu. A ieśliby kto po vczynionym testámencie / wpadł w chorobe iáką/ álbo sye iáka przygodá stálá / zá którą mówe y słuch strácił/ przedśie Testáment iest ważny.

Surdus,

Który wy-

KTóry wykroczył przećiw Máiestatowi Krolewskiemu. Bo táki y gárdło y máietność vtráćił. M Aiestatem lædens.

NIewidómy ná obiedwie oce. Bo táki łatwie może być oszukan przez spráwy á znáki których nie widźi. Wszakże zá pewnymi postempkámi/ przez któréby sye zábieżáło / áby żadne oszukánié nie było: iáko / gdyby miał swégo przyiacielá / któremu by dufał/ áby od niego powiedźiał/álbo nápisał/álbo co innégo: táki testáment od niewidómégo bedźie ważył. Cœcus.

Testámenty o których przyczyn bywáią.

TEstámenty dla tych przyczyn bywáią. Naprzód / áby miedzy przyacielmi/ nieprzyiaźni / poswarki / różnice nie były o máietność/ która po zmárłym zostánie. Potym dla vbogich/ná rozmáitych mieścóch/lub w szpitaloch/lub w Klasztorzéch/ w szkołách bedących: áby ich zá roskazánim Bożym/ then co testáment czyni/nie zápóminał. Bywáią też dla dźieći/ z strony przyrodzónego powinowáctwá / dla przyiaćioł z strony krewnośći. Zónam y innym

powinowátym dla okazánia przyiáźni. Ná ostátek dla sług/ áby testámentnik w tym wszystkim oznaymił wolę swoie.

Miánowánie Dzieci ná Testámencie.

DOyec/który czyni Testáment/á ma dzieci rozmáite/ iedny ieszcze pod swą mocą/ drugie iuż odpráwióne: winien wszystki ná Testámencie miánowáć: ieśli które dziedzicmi czyni/álbo też wydziedzicza: ieśli którym co osobliwie náznáczył / álbo niekthóre odpráwił. Y tego też kthóryby sye po śmierci iego národźić miał (kthórégo Posthumus zową) nie ma opuszczáć. A to dla tego winien wszystki miánowáć / by miedzy niemi/ około iego máietności rostérki nie były:aby też testáment w swoiéy mocy słusznie wedle Práwá trwał. Bo ieśliby którégo syná zámilczał/źle vczyni testáment: y może mówić przećiw thákiemu Testámentowi do piąći lath/ ten któryby sye czuł krzywde mieć.

POsthumi prærogatiua

Posthumus wedle Práwá / po Oycu tákże dziedziczy iáko y drugie dźieci / któré sye przed Oycowską śmiercią rodźiły. A ma to przed inszymi/ iż nie może być wydźiedźiczóny. Bo ón który sye

ieszcze nie národził / nie mógł się nic tákiégo dopuścić / przeczby go Ociec miał wydziedziczyć. Spec:Saxon:Lib:j.Artic:33. Drugie dzieci Ociec wydziedziczyć może / położywszy ná Testámencie słuszną przyczynę / dla kthórey to czyni / iáko są w Prawie opisáné / á w tych Przydatkách po Polsku położóné. Fol: 14.

Wydziedziczenié ná Testámencie którym sposobem być ma.

Wydziedziczenié ták bywa. Ten co czyni Testamenth / ieśli ma Syná iednégo / może go ku wydziedziczeniu / włásnym imieniém nie miánowáć chceli / tylko Synem. Jeśli ich ma wiecéy / muśi miánowáć tego którégo wydziedzicza: y to wydziedziczenié znácznémi słowy / y znáczną przyczyną opisáć. Bo gdzieby przyczyná wydziedziczenia / opisána nie była / nic nie bedzie wydziedziczenié ważyło. A ten kthóry by był bez przyczyny wydziedziczóny / może przeciw tákiému Testámentowi iáko nieporządnie / nie wedle Práwá vczynionemu / mówić / do piąci lat. Wydziedziczenié tedy ták ma być opisano: Jż ia Syná tego N. złégo od máiętności moiéy / od Cząstki spadku Dziedzictwá /

ktoraby nań po moiéy śmierci przypáść miáłá/ wydziedziczam / tymto ninieyszym moiégo Testámentu postánowieniém: á tho dla iego lotrostwá/ złych vczynków/ kthórych sye dopuścił zápómniawszy Bogá/rodziców / y wszelkiéy vczciwości. Przeto nie iest godzien abym go zá syná swoiégo miał poczytáć / y do Dziedzictwá moiégo z drugimi przypuszczáć / z przyczyn kthóre są w Práwie opisáné/ s ktorych sye ón iednéy y drugiéy etcæt:dopuścił. ¶ Połácinie ták może być pisano. Filium meum N.scelestum & iniquum, ab omni hæreditatis portione & successiōe paterna excludo, & prorsum exclusum & alienatū atq; exhæredatum esse volo,ac præsenti ordinatione exhæredo:qui propter sua malefacta & latrocinia,quę ĩmemor honestatis suę cōmisit, ĩdignus est, vt ꝑ filio meo reputari debeat. Proinde ad successionem tam paternam q̄ maternam admittendus, nulla ratiōne est,ex causis ĩ Iure nostro descriptis.

¶ Wydziedziczenié/ Dzieciom iest sromotné.

☞ Tákié wydziedziczenié tákiému synowi iest wiecznie sromotné. Przeto Synowie y Córki vważáiąc v siebie tákowé sromotné wydziedziczenia/máią sye thák spráwowáć/ áby sye nic tákiégo przeciw Rodzicóm swoim nie dopuszczáli/ dla czego by ich mieli wydziedziczyć. Aby dla tákiégo wydziedziczenia wiecznéy zelżywości/

ná sobie/y potym ná potómstwie swoim nie no=
śili. Máią rodziców nie gniewáć/ y owszem mi=
łowáć/vsługowáć ze wszystką chucią. Gdyż téż
zá tym osobliwé są przydáné Obietnice od Bogá
który mówi: Czci Oycá y Mátkę/ áby tobie do/
brze było/ábyś długo był żyw ná ziemi. A ieśli
zá tákim ku rodzicóm záchowániém idzie dobré
mienié/błogosłáwieństwo y długi żywot ná zie/
mi: Pewnie zá złym záchowániém/idzie ná wsze
strony złe mienié/przeklectwo y krótki żywot ná
świecie/y wieczna háńbá. A ktemu oto Práwá/
tákiego wydziedziczáć dopuszczáią. Máią sye tedy
Synowie wárowáć przyczyn wydziedziczenia.
Oycowie théż y Mátki nie máią dziećióm swo/
im do złych spraw przyczyny dáwáć / prze kthóre
by ié mieli wydziedziczáć / y thák hániebnie sro/
mocić. Ale owszem w kárności nie pobudzáiąc
ich ku gniewu wychowywáć / iáko Pismo vczy/
Ephes:6. ∴ ∴ ∴

Testáment s których przyczyn nic nie waży.

TEstáment vczynióny rwie sye y wniwécz obraca/ s tych przyczyn: Naprzód/ ieśli w/tóry Testámenth iest Vrzędnie y dostátecznie v/

czynióny: piérwszy nie iest ważny/ chocby sobie páństwá w piérwszym nie záchował. Bo to záchowánie páństwá/ które sobie ná Testámenciech czynią/ nie iest wedle Prawá. Zaden sobie przez to do innégo testámentu reki/ nie záwiéra/ wolno mu záwżdy odmienić wolą swoie. Ambulatoria est hominis voluntas vsq; ad mortem.

¶ Druga: Jesli sye Testámentnikowi po testámencie Syn albo Wnuk vrodził/ którégo ná testámencie nie miánował. ¶ Trzecia: iesli która Osobá czyniłá testáment s tych/ kthóre testámentu czynić nie mogą/ iáko są wyższéy opisáné.

Dziedzic áby po zmárłym dziedzictwo ku swoim rekam otrzymał/ którémby bez Opiekuná władał: trzebá/ áby mu minely Czternaście lat. Bo iesli bedzie młodszy/ nie może być bez Opiekuná. Trzebá też áby był táki/ żeby mu co ná rozumie nie odchodziło/ vt sit compos mentis. Bo tákim pospolicie do máietności Kuratory dawáią. Nád to/ áby pewnie wiedział o śmierci tego po kthórym chce być Dziedzicem. Aby też o Testámencie piérwéy wiedział/ kthórym sposobem iest Dziedzicem vstáwióny. Albo iesli mu pod niéiákim oblikiem co odkazano.

Których dóbr Testámentem nie może oddáć/ które może.

KTóre rzeczy ná Testámencie mogą być oddáne/ które nie. Práwo Máydeburskié ták vczy/ Iure Municipali Arti: 65. Speculo Saxonum Libro j, Articulo 52. Zaden Mężczyzná áni Biała głowá w chorobie/ z dóbr swoich nie mogą nikomu więcey dáć nád trzy Szelągi: okróm przyzwolenia Dziedziców swoich. Biała głowá théż nie może nikómu nic dáć/króm przyzwolenia Opiekuná: nic nie może nikomu obiecowáć áni dárowáć. Zoná Mężowi/stoiącégo Jmienia áni Gierady/nie może dárowáć/áni w chorobie/áni zá czásu dobrégo zdrowia. Abowiém Dziedzicy nie powinni by tego ciérpiéć/ ná kthórych tákié dobrá wedle Práwá przypadáią. Mogą ich Práwem dochodzić/ dla tego/iż Testámentnik tho od nich oddalił/ czego oddálić nie mógł. Tákże y Hergewetu/Testámentem od bliższych oddálić nie może.

W Tercie co nápisano/że w chorobie nie może nic dáć.etcæt. Stąd sye podawa: iż zá

czásu dobrégo zdrowia/dobrégo rozumu/kożdy to co iest iego może kómu chce dárowáć / y oddálić: iáko thámże w Glozie to miánowićie położóno: Vnusquisq; id quod suū est, alienare poterit, dū id fiat tēpore perfectę sanitatis, pfectę'q; discretiōis.

CZemu w chorobie nie może oddálić Spadku od swoich rodźiców. Przyczyny tego są położóne in Glosa Specu:Saxon:Lib:j, Articulo 52. Pierwsza: iż sam tych rzeczy vżywáć iuż nie może/á ták nie iego są. A żaden thego co nie iest iego/nie może nikomu dárowáć. Przeto ieśliby to dárował czego iuż sam vżywáć nie może/y co nie iest iego: dar ón nic nie bedźie ważył.
Druga: iż też to nie przystoi/ áby kto miał swoié vbożyć/á obcé bogáćić: iest to przećiw przyrodzónéy miłośći.

WIeśćki człowiek/stoiącé Imienié/któré nie z Spadku iákiégo / nie po czyiéy śmierći nań przypádło/może oddálić/ ieśli ma ták wielé zdrowia/iżby bez pómocy thák długo v Sądu stáć mógł/ ażby sye dar skónczył. ☙ Ruchómé wszystki / króm przyzwolenia dźiedźiców / może dárowáć. O tym pátrz máło szérzéy w Reyestrze Porządkowym in litera L, przy słowie/ Imienié. iákié sye godźi dobrá oddáláć/iákié nie go-

dźi wedle

dzi wedle pisánégo Práwá/y wArtykulech Fol:x.

☞ Krákowiánie o Testámenćiéch/ ten swóy máią Wielkiérz.

OStáteczné wolé ábo Testámenty/ lubo będą iáwnie przed Vrzędem Rádźieckim/ ábo przed Práwem vczynióné/ lubo do Práwá ábo do Vrzędu Rádźieckiégo zámknióné/ zá dobrégo zdrowia álbo też w chorobie położóné/ zá Pieczęćią tych ktorzy Testáment czynić będą: ták iże óni iáwnie w tych Testámenćiéch spráwią ostáteczną wolą ich być położóną: y będą żądáć/ żeby wedle tego iáko óni zámknęli w swym Testámenćie/ ták by wszystko po ich śmierći miáło być spráwióno. To ná wieczné czásy ma być mocno. Gdyby iedno nic w nich nie było położóno/ coby było przećiw Práwu y wielkiérzo: mieśckie°. etcęt

W Tákowych Testámenćiéch/ lub iáwnych lub zámkniónych/ coby kolwiek mąż żénie ábo żóná mężowi/ ábo komu obcemu/ ná Imieniu ruchómym dáli/ dárowáli/ zápisáli/ ná iáłmużne oddáli/ dług iáki wyználi/ Opiekálniki ku swéy woléy wybráli/ y inné rzeczy spráwili/ to ma być mocné. Ani przez żadnégo dźiedźicá/ bliskiégo/ przyaćielá/ ábo cudzégo/ nie ma być od-

mienióno ábo nágábano. ∴ ∴

TO też ostrzégáiąc: Jesliby w tákowych testámenciech / iáwnych abo zámknionych / kthóra cząstká / iedná ábo wiecéy były náleziónė / kthóreby były przećiw Práwu á Wielkierzowi Mieśckiemu. Tedy dla tego wszystek testáment nie ma być odrzucan / iedno tá cząstká / kthóraby byłá przećiw Práwu á Wielkierzowi Mieśckiemu / ma być odrzucóná / á insze rzeczy podług Testámentu máią być przy mocy zostáwióné. A wszákóż Dziedziny y Imienia stoiącé ná niemocnéy pościeli / nie máią być od bliskich oddalóné. Abowiém by to było náprzećiw Práwu pospolitemu. Ale summy niektóré pieniężné / ná tákowym Imieniu dziedzinnym w Testámencie wedle woléy tego co testáment dziáła / mógą być zápisáné y oddáné.

CZásu teże Powietrza morowégo / Jesli ktory z Mieszczánów mąż / ábo niewiástá / Vrzędu Rádzieckiégo / ábo Sądu / nie mogli by miéć / przed kthórym Testáment y wolą swoie mogliby przepowiedziéć: wziąwszy dwu álbo trzech z stárszych Céchowych: Abo zásie dwu z sąśiádów / ludzi wiáry godnych / przed kthóremi swoię wolą ma przepowiedziéć. A óni potym

przed Vrzedem Rádzieckim ábo Sądem / iego wolą pod ich przyśiegámi zeznáwáć będą. A ták ten Testamenth przy mocy ma być wpisan. Jesli nie będzie przeciw Prawu / y Wielkiérzowi vczynióny.

A Jesliby ktokolwie swowolnie przez sye ábo przez kogo inszégo/którymkolwie obyczáiem to złámáć / abo tákowym rzeczam sye przeciwić chćiał: ten iáko przećiwny á skáżcá pospolitégo Práwá ma być karan. Póty Wielk. Krákow.

Póty Wielkiérz Krákowiánów.

Odkázowánié Testámentné / którym Osobam nie może być.

Odkázowánié Testámenthné / może być tym wszystkim Osobam / któré odkázáną rzecz słusznie przyiąć mogą. A może odkázowáć ludźiom rozmáitym/ wolnym niewolnym / láthá máiącym y niemáiącym / vbogim bogátym/ zdrowym/ chorym/ duchownym/ świetskiw. A nie tylko ludźiom/ále téż ná pożytek mieśc rozmáitych potrzebnych/iáko są Szpitale / Kośćioły / Kollegia vprzywileiowáné/ Szkoły/ y inné mieścá ku chwale Bożéy/ ku pobożnośći / ku ćwiczeniu/Rzeczypospolitéy pożytecznému záłożoné. Wszákże/w Práwie są opi-

sané Osoby/ którym ná Testámencie odkázowáć nie może. Jako żydóm/ odszczépieńcóm/ sługóm którzy sye cudzołostwá z żoną páná swoiégo dopuszczáią : dźieciom z porubstwá / z cudzołostwá narodzonym. Abowiém tákich Práwá/nie tylko od Spadku Oyczystégo oddaláią/ ále y żywnośći zabraniáią.

Testáment / iáko rychło ma być exequowan.

KAżdy Testáment ma być przez Exekutory/ do Roku wypełniony : wyiąwszy by iáka słuszna przyczyná ná przekáźie byłá. Jesliby Dźiedźic był opiekunem / á nápómniony przez Vrząd Testámentu nie pełnił: táki/spadek tráci. A iesli iest Legatarius, to iest ten kthórému testámentnik co oddał / Rzecz oddáną tráci. Jesli Obcy opiekunem iest/wszystki szkody/któréby z iego niedbáłośći álbo odwłóki vrosły/winien nágrodźić. A iesli opiekunowie odkázáné rzeczy sámiby potráwili : wszystko wedle oszácowánia winni płáćić. A gdźieby nie mieli skąd płáćić / tedy thák długo máią być w więźieniu áż zápłácą. ☞ Przeto opiekunowie máią tego pilnie strzédz/áby wolą tego któ-

ry testáment czynił/ wedle opisánia iego nie pełnili/ á w thym szczyrość/ wierność záchowáli. Bo tho czynić wszelkie Práwá/ á przodkiem Boskie roskázuią: y vczciwému człowiekowi tho przystoi/ áby sye w tym ziścił/ czego sye mu vbogi człowiek idąc s tego świátá/ vspokoiáiąc we wszystkim symnienie swoie/ práwie iáko Oycu swému/ zwierzył: y w opiekę żone/ dźiatki mile/ máietność/ długów płácenie/ vbogich opátrzenie/ podał. Przeto tákiego Práwá názywáią też Fidei commissarium, Porucznikiem wiernym: dla tego/ iż Legata, fidei eius committuntur, iż sye mu testámenthnik we wszystkim woley swéy zwierzył/ máiąc o nim iáko o Oycu dufánie/ iż ią wypełni. Ale y w tym dźiśieyszégo wieku/ nie wiém by sye wiárá w ludźiech nie nárußyłá/ nie wiém iesli to nie stąd idźie/ co częstho słychamy: iż then co ma czynić Testámenth/ nie ták sye ná to ogląda/ iáko swoie máietność rospráwić ma/ iáko ná tho kogo żenie/ dźiatkóm swoim miłym/ vbóstwá swoiégo/ opiekunem zostáwić/ kómu sye tego zwierzyć. Nie wiém iesli thá niewiárá/ zá iákim nieprzystoynym skutkiem nie chodźi. Podobno sye muszą náydowáć tácy/ kthórzy oddáné Szpitalóm/ vbogim iáłmużny y inné Legatá źle száfuią/ álbo ié sámi ná swóy własny pożytek obrácáią

Fidei cõmissarius.

tek obracáią. Co iesliby thák było/á to sye tym wiecéy ßerzyło/tedy sye stąd nic innégo nie trzebá spodziéwáć/iedno tego/ iż kożdy będzie wołał sam zá swoiégo żywothá/ vbogim wedle możnośći swoiéy dobrze czynić / y ná swóy vczynek pátrzyć. A niż po śmierci odkázowáć. Wedle náuki Pismá świetégo/kthóre dobrze vczy : Operemur bonum dum tempus habemus. Przystoi záprawdę iáko w káżdéy vczćiwéy rzeczy/ ták y w tym/ áby Opiekunowie Wiárę swoię záchowáli / áby w tym naprzód Bogu/pothym bliźniemu swoiému winni nie zostáli. A ná koniec/aby oto téy lekkośći ábo kárnośći ktorą Práwo pokázuie / ná sobie y ná Potómstwie swoim nie odnośili.

Odkázowánié Testámentné może być pod Winą.

TEstámentnik testámentem swoim może kómu co nie z gołá / ále y pod winą oddáć y poruczyć:dla thego/ áby ku wypełnieniu tym chutliwßy był : iż gdzieby tego co mu poruczono nie wypełnił/winę vstáwióną ná sobie odnośił. Jáko / kiedy by kto ták co odkazał / iż ia themu oddawam Sto złotych we złoćie/ áby Łáźnię w tym ßpitalu dla vbogich zbu-

dował. A gdźieby tego nie vczynił/áby téż téy summy nie brał. Pod tákimi winámi/ y tym podobnemi/testámenty mogą być pisáné.

Rzecz Testámentowa do którégo Práwá należy.

NOzywánie/ ábo iáko mówią/ Akcya testámentu / który bedźie przed Krolem ábo przed Práwem ziemskim/ Zamkowym / Mieysckim / Wieyskim / przed Wóytem/ y Przyśiężniki/ in summá/ przed kthórymkolwiek Vrzedem świetskim vczynióny. Do Práwá Duchownégo nie należy / żaden o tákié Testámenty przed Sądem Duchownym nie winien odpowiadáć. Ale w tymże Práwie ma być rozsądek przed którym sye testáment stał.

Formá Testámentu.

TEstáment / kożdy sobie wedle myśli swéy formowáć może/ ták ten który bywa przed Vrzedem iáwnie/ iáko y zámknióny/ który Vrzedowi podawáią/ by tylko w niém Práwu/ Wielkierzóm y dobrym obyczáiom przećiwnég nic nie było. Wszákże testámentu kthóry przed Vrzedem

bywa/tho iest/niéiákié podobieństwo/ kthóre innych testámentów kształtem być może.

STáło sye przed zágáiónym Sądem w Piątek po S. Bártłomieiu/ Roku 1566. w dómu tego N. miedzy dómy N. N. leżącym.

PRzed tym Sądem/ Sławny N. Mieszczánin/ áczkolwiek chory ná ćiele/ ále zdrowy ná vmysle/ z dobrym rozmysłem/ s porádą przyaćiół swoich/ táki testámenth około wszystkiéy máietnośći swoiéy vczynił/ y the ostátnią wolą swoie oznaymił. Naprzód/ vczćiwéy N. małżónce swéy miłéy/ dla iéy przećiw sobie vprzeymey Wiáry y życzliwośći/ vsługowánia/ oddał Tyśiąc złotych Wiáná w monécie/ kthóre iéy ná tym N. Imieniu N. vkazał: álbo théż gotowé náznáczył. Nád to iéy oddał wszystek Sprzet dómowy/ kleynoty/ Céne/ y inny/ s któréykolwiek máteryéy vczynióny: y kthému száty/ żadnégo sprzetu dómowégo nie wyymuiąc: áby to óná trzymáłá/ wedle mysli swéy/ nikómu sye tego niespráwowáłá/ y Inwentarzá nie czyniłá. ¶ Item/ ná budowánié Szpitalá N. te summe N. oddał. Ná Pogrzéb the N. Kredytoróm/ Sługóm. etcœt. A cobykolwiek nád zwysz było/ iego dóbr/ ruchómych y nieruchó-

mych / żadnych nie wyymuiąc / tych vstáwił y własnymi vsty námienił dziedźicmi Syny swo- ie/w rówmy dział : którym też y opiekę wespołek poruczył/roskázuiąc im/áby tę wolą iego w tym á w tym czáśie po śmierći iego wypełnili. A w tym wszystkim záchował sobie moc y páństwo/ póki będźie żyw : ná káżdy czás kiedykolwiek bę- dźie chćiał odmienić/ viąć/ przyczynić/ wniwecz obróćić/wedle vpodobánia swoiégo. Kthóry te- stámenth iest potwierdzóny: iléby sye w nim nic nie zámykáło Práwu pospolitému y Wielkiérzo- wi Mieśkiemu przećiwnégo.

Zámknionégo Testámentu / thá sum- má być może.

W Imię páná Bogá Wszechmogącégo/AMen.

ZBáwićiél nász pan Iezus KRystus prá- wdźiwy Syn Boży/ raczy nas vpómi- náć : ponieważ nie wiemy godźiny ś- mierći nászéy : ábysmy czuli / ná káżdy czás / mo- dląc sye Bogu/iżebysmy mogli z lepszym sumnie- nim stánąć przed Sądem Bożym. Zá tym ná- póminániém : Ia N. Aczkolwiek chory ná ćiele/ ále zdrowy ná vmyśle/ álbo théż dobrze zdrowy/ z

dobrym rozmysłem y z poradą przyaciół swoich/ o maiethności moiéy ruchómey y nieruchómey/ kthoréy mi pan Bóg z łáski swéy raczył vżyczyć/ chcąc postánowienié vczynić/ then ninieyszy Testáment móy spisuie/ iáko niżéy porządkiem idźie.

☞ Naprzód zeznawam / y przez then ninieyszy Testámenth Bogu Stworzyćielowi moiému/ y wszystkiéy Rzeszy niebieskiéy / y kożdému Krześćiáńskiemu człowiekowi oświadczam / tu y ná Sądźie Bożym : iż ia w prawdźiwéy/ świetéy/ powszechnéy Wierze krześćiáńskiéy / którą Krystus PAN Zbáwićiel nasz postánowić raczył/ vmrzéć chcę. Dusze moie grzészną w rece Miłośierdźia Bożégo porwczam/ máiąc zupełną á nieomylną wiáre w iego Oycowskim Miłośierdźiu/ y w zasłudze męki Syná Bożégo/ iż nie bedźie w Sąd zemną wchodźił / ále mie w łáske swoie / do wiecznéy chwały przyymie. Cyáło moié ku pogrzebowi przy thym N. kośćiele/ obyczáiem Krześćiáńskim / áby do tąd w źiemi odpoczywało/ áż Bóg z Anyóły swoiemi w Máiestaćie y Wszechmocnośći swoiéy przyydźie.

¶ Item/ Małżónce moiéy/ Vbogim do tego Szpitalá/ Sługóm/ to odkázuie. etcœt. etcœt.

Exekutory álbo Opiekuny thego TEstámentu moiégo / miánuie y postánawiam tych N. N.

máiąc tho o nich vffánié dobre / iż oni thę wolą
moię ostáteczną wypełnią. A osobliwie / iż o
dźiatkách moich prácą będą mieć / aby były wy-
chowány w boiáźni Bożéy / y w ćwiczeniu do-
brym. ./. ./. ./.

¶ Tu ná końcu/ Páństwo sobie może chceli ták-
że záchowáć/ iáko y przy Testámencie iáwnym.

☞ Około mianowánia y náznáczenia Exeku-
thorów ná Testámenćiech / iest wielki nieporzą-
dek w tym/ iż ich wiele w tych imionách Tutor/
Exekutor/żadnéy rózności nie máią/ y dla thego
ná Testámenćiech nie bácznie kłádą Exekutorá
zá Tutorá / álbo Tutorá zá Exekutorá : álbo o-
boie wespółek. Przeto Testámentnik / kiedy ma
miánowáć Spráwce woléy swéy ná Testámen-
cie. Jesli ma dźieci máłé nie letnié: tedy Spráw-
ce álbo Porucżniki swégo Testámentu / ma ná-
zywáć Executores & Tutores. Jesli dźieci nie
ma : thedy tylko Executores, to iest Spráwce á
száfárze Testámentu swoiégo . Bo gdźie dźieci
nie máß/ tám tylko iest Executoria : ab exequen-
do, vt exequatur voluntatem testatoris. A gdźie
są dźieci/ tám włáśnie Tutoria.

Testámentu zámkniónégo / iesli iż kto

do Vrze-

do Vrzędu położy/ ono położenie/ ták Pisarz zápisze.

FEria Secunda post Luciæ Anno Domini, 1566.

IVdicium Bannitum.

COram hoc Iudicio, personaliter comparẽs famatus N. sanus mente & corpore, cupiens remouere omnes controuersias, & dissensiones, si quæ post decessum suum ex hac vita, inter suos hæredes, de bonis per eum relinquendis: quauis ratione oboriri posśint: exhibuit eidem Iudicio, testamẽtum suum clausum, sigilloq́; suo obsignatũ, volens vt iuxta illius tenorẽ, de rebus suis disponeretur. Atq; postulãs illud vigore Priuilegiorũ Ciuitati huic concessorum, aut Iuris ordine, cõfirmari. Quod quidẽ confirmatũ est, hac lege, si & in quantum nihil intro cõtineatur, quod Iuri Maydeburgeñ, & Plebiscitis Ciuitatis huius repugnaret. Dans & cõcedẽs hæredibus suis omnibus, & in aliquorum absẽtia præsentibus. Aut his & his Executoribus vel Tutoribus N. N. plenam & sufficiẽtem potestatem ac autoritatẽ, vt post decessum suum ex hac vita, ad eorundem instantiam & petitionem, testamẽtum hoc posśit aperiri, publicè legi, Actisq́; Iudiciarijs inscribi absq; quarumuis personarum contradicti one & impedimento. Dominium tamen sibi ipse

testator, ac plenam facultatem reseruauit, in ijs omnibus quo aduixerit, testamentum hoc suum à Iudicio rursus accipiendi, mutandi, cassandi, in toto vel in parte, aliudq; condendi, quandocunq; voluerit.

Ták inż Testáment zámkniony / kiedy będźie do Vrzędu położóny / y położenie zápisáne: potym Pisarz ná wiérzchu ónego Testámentu / ták nápisze.

TEstamentum famati N. de cuius repositione, vide in Actis Iudiciarijs vel Consularibus Cracouiẽ, feria secunda post S. Luciȩ Anno Domini 1566.

☞ Testáment w Aktá w pisány / iesliby testámentnik chćiał odmienić / w niwecz obróćić. Albo położóny zás do śiebie wźiąć: óno odmienienie / álbo położenie / ták Pisarz zápisze.

PRzed tym Sądem zágáiónym / Stánąwszy oblicznie sławny N. Mieszczánin N. ná rozumie y ná ćiele zdrowy / zeznał: iż Testáment swóy ktory w ten á w ten dźień vczynił / iáko w Kśięgách Mieyskich opisano: odmienił / kássował / wniwecz obróćił y vmorzył we wszystkim / od máłá do wielá: nie chcąc áby w namnieyszey cząstce miał być ważny. Albo Testáment / ktory do Vrzędu w ten á w ten dźień położył zá

łożył zápieczętowány / zeznał / iże wziął ku odmienieniu/wedle vpodobánia swoiégo. S kthórégo Testámentu Vrząd kwitował.

Opieká.

pieká / nic innégo nie iest / iedno moc nád człowiekiém lath nie máiącym : kthóry zostáwszy po śmierci Oycowskiéy/sam śiebie / dla swoiéy młodośći / rządzić nie vmié/ daná/ od tego co czynił Testámenth/álbo od Vrzędu. Aby ón kómu táka moc iest daná / miał ná swéy pracy śierothę : rządził go/bronił/wychowywał iáko Oćiec: máiethność iego w mocy miał/ opátrzał/áż do lat śierot rostropnych. Láćinnicy Tutellam názywáią. ¶ Opiekun iest / ktory táką moc y prácę nád śierotą/lath nie máiącą podeymuie. Láćinnicy Tutorem zową. Bywa też opieká y nád tym / ktory látá ma/ iesli iest márnotrá-

Tutellę descriptio.

TVtoris descriptio.

wcą/álbo

wcą/ álbo głuchy/ álbo niémy / álbo kthórym innym niedostáthkiém náwiedzóny / dla kthórego sam śiebie rządźić nie może. Albo iż iescze iest młodźieńcem / á máiętności swoiéy nie vmie opátrzyć. Ale pospolićie tákiégo/ ktory nád dorostym táką moc ma/ y máięthność iego opátruie/ Láćinnicy názywáią Curatorem. Po polsku właśniéy go może názwáć / Rzedźićielém / álbo Sprawcą/ niż Opiekunem. Kuratorá ten iest właśny vrząd: piérwéy opátrzáć máiętność śiéroty / pothym Osobę iego : iáko Opieká piérwéy sye wśćiąga ná osobę śiéroty / potym ná máiętność śiéroty.

Curatoris descriptio.

Opieki y Kuratoryéy właśność.

Opieká trwa do Czternaśćie lath śiéroty / kiedy iest mężczyzná. A kiedy iest dźiewecźká/ tedy do Trzynaśćie. Kurator trwa/ byłoliby potrzebá/ w swym Vrzedźie/ do Dwudźiestu y pięći lat.

Opieká póki trwa.

Opieká śiérot/ od opieki mężówéy/ ktory sye opieką máiętnośćią żéniną/ rózna iest. A trzebá to wiedźiéć. Bo niektorzy mówią thák: Mąż iest opiekunem żony : Opiekun śiérocinégo Jmienia / nic sobie przywłaszczyć nie może: Przeto y mąż/ gdyż iest opiekunem żony / nic żéninégo bráć nie może. Opieká śiéroty inna

Rózność opieki śiéroćinéy od opieki żéninéy.

ieſt/ w ktorey Opiekun z dobr śieroth / nic ſobie przywlaſzczać nie može. A tákie opiekuny/ włáſnie zową/Tutores pupillorum,tutores minorennium ⁊c. Ale mąż/ choć ſye opieka żoną / bierze iey máietność ruchomą Práwem właſnym. Tákie Opiekuny / iáko y Opátrzyćiele álbo Porucznikí / wſzyſtkich ſtárych ludzi / zową y zwácby miano Curatores & Adminiſtratores. Nápiſano Speculo Saxon:Libro j,Articulo 31.in Gloſa.

TVtoria pupilli & vxoris quo differunt.

OD opieki thy Osoby ſye wymówić mogą. Jeſli ieſt młodſzy niż Dwadzieśćiá y pieć lath. Jeſli ma Siedmdźieśiąt lat. Jeſli dźiatek ſwoich nie máło ma. Jeſli ieſt vbogi/ á može okázáć/iż tey opiece nie zdoła. Jeſli Vrząd iáki iáwny ná ſobie ma. Ná oſtátek ten/ktory z Rodźicámi śieroty iákie záśćie álbo nieprzyiazń miał. Iure Municipali Articulo 26.

¶ Osoby od opieki wolné.

IEſliby ſye wiele Krewnych po zmárłym do opieki ozywáli/ á wádźili ſye/ máiąc rowné Práwo do niey: Ná Vrząd należy/ſtych obráć/ktoreby ná to ſpráwnieyſzé y śierotom pożyteczznieyſzé rozumiał. Iure Municip: Artic:26.

Zwádámiedzy bliſkimi o opieke.

OPiekun / o ſzkode ktora ſye w máietnośći śierothy s przygody tráfi / nie winien śie-

rocie odpowiádáć. Wyiawßy by ſye zá iego niedbáłością á niedozrzeniem ſtáłá / iż mogąc thému zábieżeć nie zábieżał/mogąc temu rozumieć/ nie chciał rozumieć: iáko Láćinnicy mówią/ktoraby ßkodá byłá vczynióná/de dolo & lata culpa, táką winien nágrádząć.

¶ Opiekun o ßkode śieroty kiedy winien odpowiádáć.

PRaca Opiekunów/y Kuratorów/nie ſpada ná ich Dziedzice.Spec:Sax:lib:j,arti:23

OPiekunowie / ktorzy byli oczekawáiącemi Spadku po śmierći śierot / nie winni liczby z Opieki czynić.Ani ſye o máietność śieroty reczyć.Spec:Saxon:Lib:j,Artic:23.Iure Municipali Articulo 26.

OPiekunowi / nie godzi ſye rzeczy śierocinych kupowáć/ przez náſtroióną ná to Oſobe. A tho dla vwiárowánia podezrzenia/ w oßukániu śieroty. Specu: Saxon:Lib:j,Artic:44.

SIérotá kiedy iuż ma Czternaśćie lat/ może ſobie innégo Opiekuná álbo Kuratorá v Vrzedu żądáć. Iure Municip:Artic:26.

OPieká / kończy ſye ná then czás / kiedy Ku-

ratorowie to iest Rzedziciele od Páná beda dáni / ná kthórych iuż pothym wierze wßystki spráwy śieroty beda należeć.

PRáwá Cesárskie / o máietności śierot ták wielka praca każa mieć / iáka nalepßy gospodarz o rzeczách swoich ma. Przeto / y pieniadze śieroth po śmierci testámentniká / w Sześć miesiecy każa w płat dawáć.

Prace y niebespieczeństwá w opiekách.

Cerasini.

OPieki iáko wielkie prace y niebespieczeństwá w sobie máia / pisáć o tym nie trzebá. Wiele ich zá doświadczeniem tho czuia. Miedzy ktoremi niebespieczeństwy / tá iest iedna ćießka á niesłußna. Gdy zá temi Práwy / zá kthoremi Opiekunowie / máietnośći śieroth rozmnáżáć / y pieniadze w pláth dáwáć winni: z onego rozmnażánia / pożytki záwżdy sye ná śieroty wściagáć máia / á ná Opiekuny nic iedno ßkody / frásunki. Kto sye temu przypátrzy / kożdego thy y inne niebespieczeństwá od opieki łatwie odstráßyć moga. A przedśie iednák w Rzeczypospolitey / iest to potrzebna / ábysmy śieroth nie opußczáli. A iż do Praw Cesárskich nie mamy sye vćiekáć iedno w tych przypadkoch ktoreby w Práwie náßym nie były opisáne. Dla tego w tym

przypadku/ około pieniedzy śiéroth/ opuśćiwszy te srogość Praw Césarskich : lepiéy sye sádźić ná Glózie Iure Munici:Artic:26. która o tym iáśnie opiewa. Co ácz w Láćinskim Exemplarzu Práwá Máydeburskiégo/ nie wiedźiéć s któréy przyczyny/ieſt opuszczóno:wszákże sye w Niemieckich Exemplarzóch wedle słusznégo wykłádu náyduie tymi słowy : Bona pupillorum, neq; aliquid lucri parare , neq; dãni quippiam sustinere possunt, propterea quod illa tutor,suo proprio & non pupilli periculo expẽdit,quippe qui tenetur ab anno in annum,de pupilli bonis rationẽ reddere,& summam capitalem saluam conseruare , nisi fortè illa absq; eius culpa negligentia'q; perierit. de quo per Iuramentũ vnica manu se purgare cogitur, pupillis adultis & nemini alteri.&cæt. tho ieſt : Dobrá śiérot / áni zysku przynośić/ áni szkody iákiéy ćiérpieć nie mogą: dla tego/iż ié Opiekun z swoią á nie z śiérothy szkodą wydáwáć álbo száffowáć ma/ kthóry z dóbr śiérocinych Rok od roku winien liczbę czynić / y główną summę zupełnie záchowáć. Wyiąwszy by óná summá z iákiéy przygody á Bożégo dopuszczenia bez iego winy á niedbáłośći zginelá. Co ieſliby sye przydáło/ tedy opiekun sam winien sye oczyśćić śiérotóm doroſłym. A nikomu innému.etcæt. Nád to/

Dobrá śiérot/ iáko máią być opátrzané.

¶ Pieniądze śiérot.

miedzy ludźmi Rycérskiégo stanu / y w Krákowie do tego czásu iest záchowánié/ iż Opiekunowie dawszy ná pewné á beśpieczné miesce schowáć pieniądze / nic wiecéy nie byli przymuszeni oddáwáć/iedno óne summe. Inna iest/ieśliby ktho wziąwszy śiérociny pieniądze obrócił ié ná swóy álbo ná czyy inny pożytek: thám pobożny płáth wedle widzenia dobrych ludźi ma być bran. ∴ ∴ ∴

OPiekuny białym głowam/ pospolićie z Vrzedu dawáią ku sprawam Sądowym. Ale ich opieká póty trwa/ póki Sąd śiedźi. Speculo Saxonum Libro j, Articulo 47.

INné rzeczy o opiekunách ku wiedzeniu potrzebné/ są w Artykulech opisáné. Fol: 32. 33. 34. y w Porządku Fol: 111. 112. A ktoby ieszcze o tym szerzéy chćiał wiedźiéć/musi Césárskié Práwá czytáć / w których bárzo szeroko o Opiekach zá słusznymi przyczynámi/ y zá rozmáitemi przypadkámi pisano.

☞ Tu sye niegodźi zámilczéć zwyczáiu nie dobrégo/kthóry v Sądów Mieśckich chowáią/ná kthórych białé głowy co mężów nie máią / álbo dźiéwki doroslé/kiedy máią przedáć/abo kthórym

innym spo

innym ſpoſobem oddálić Imienié ſwoié ſtoiącé/ biorą ſobie ku thėy Spráwie y ku innym wſzelkim ważnym ſpráwam zá Opiekuná kogo chcą/ wedle myſli ſwoiėy/ kto ſye ieno kolwiek ná ten czás tráfi/ okróm brákowánia/ nie máiąc żadnégo baczenia ná tho/ ieſli ón człowiek wzięty zá opiekuná/ ieſt znáiómy/ ieſli obcy/ ieſli krewny/ przyrodzóny/ ieſli ku téy rzeczy ſpráwny/ ieſli z gotową rádą do Sądu przyſzedł. ieno ktho ſye kolwiek ná ten czás náwinie/ tedy go ſobie zá opiekuná biorą: á Sąd go téż hnet potwierdźi zá opiekuná. Tákże zá ónym obrániém y potwierdzenim/ ón niewiedźiéć ſkąd przypádly opiekun/ mówi od ónéy biáléy głowy/ która Imienié oddálá / álbo iáką poważną ſpráwę v Sądu ma. A bárzo ſye wielé tego tráfia/ iż ieſzcze nie ón opiekun mówi/ y nie óná biała głowá/ ále then któremu ſye co ku pożytkowi od ónéy biáléy głowy dźieie. A opiekun thylko ná wſzyſtko cokolwiek ſłyſzy/choć nie rozumié/imieniém ónéy biáléy głowy przyzwala. W czym bywáią niemáłé oſzukánia vbogich biáłych głów/ któré ſye wtym ſpráwowáć nie vmieią/weſpółek y z opiekunem. Co z wielé świéżych przykłádów może być záwżdy obaczóno. Lepiéy ſye okolo tego w Práwie Ziemſkim Szláchecki ſpráwuią/ iż gdy niewiá- Erasini sententia.

ſtá Grunt ſwóy ábo iákié Práwo ſwoie oddálić
ma/ muśi ku ſobie wźiąć przyaciela powinowá-
tégo/ álbo po oycu ábo po mátce/ zá którego wła-
dzą á rádą/ y dozwoleniém wßyſtko ſye dźieie/
á bez niego nic: y ießcze nie iednégo ále dwu ku
ſobie bierze/ bez których ſpráwá białéy głowy nic
by nie ważyłá. Ty domowé przykłády miáły
by nas ktemu wieść/ ábyſmy tego co ieſt lepßé-
go/ náſládowáli. Námnieyby z drógi nie było/
áby w then czás kiedy biała głowá/ ma iáką po-
ważną ſpráwę v Sądu/á zwłaßczá kiedy Imie-
nié ma przedáwáć álbo záſtáwiáć/ przy niéy był
krewny powinowáty/ álbo opiekun Teſtámen-
tny/ álbo iáki człowiek vczćiwy roſtropny/ z V-
rzedu dány/ zá kthórégo by ſye ráda wßyſtko
dźiało. Aby nie ták piſano: Honeſta N. per tutorē
ſibi aſſumptum, & Iuridice confirmatum. Ale ták:
Honeſta N. habens penes ſe hunc & hunc amicū,
conſanguineum, patruum, auunculum, de linea pa-
terna vel materna, ad infraſcripta conſentientem.
Ale nie wiem co ſye dźieie/ iż ty rzeczy ſtrudno-
śćią máią być opußczóné/ kthóré ſye z zwyczáiu
dawnégo záſtárzáły. Nápiſano o tych opie-
kunoch co ich thylko ku iákiey Sądowney ſprá-
wie ná máły czás Sąd dáie. Spe: Sa: li:i, art: 47.
Gdźie tákiégo Práwo názywa/ Tutor Iudicia-

lis. Támże go w Glózié wykláda: Iż táki opiekun nie ináczéy ſye ma/ iedno iáko Prokurator. Abowiem iáko Prokurator mówiąc od kogo czyié ſłowá/ żadnéy ſzkody stąd nie odnośi/ tákże y táki opiekun z Vrzedu dány/ kthórego téż opieká póty iedno trwa/ póki z ſtróny iey v Sądu ſpráwe ma. ./. ./. ./.

Tutoria IVdicialis.

Niewiáſtá/ ieſliby byłá pozwána do Sądu/ á opiekuná w ten czás nie miáłá: powinná ſobie przed Sadem zá rázem obráć opiekuná/ ábo óni żadáć: gdzieby tego nie vczyniłá/ vpada w ſwéy ſpráwie. A ieſliby miáłá własnégo práwégo opiekuná/ ktoregoby ná ten czás nie było dómá/ thedy iéy s Práwá winno dáć czás Cztérnaśćie dni do mężá/ áby znim weſpółek ſtánełá / á przezéń iáko opiekuná własnégo/ ſwoie rzecz ſpráwowáłá. Spec: Saxon: Lib: 1, Art: 46. in Textu & in Gloſa.

Formá Kwitu z Opieki.

Coram nobis in Cōſeſſu Conſulari, perſonaliter comparens, ingenuus N. filius olim famati N. habens annos perfectę diſcretionis, pro ſua parte, et tanq; tutor naturalis, aliorū fratrum & ſororū

minorennium, videlicet N. & N. cauendo de eorũ ratihabitione sufficiẽti, postq́; adoleuerint, sub bonorum suorum omniũ hypotheca, vltrò fassus est, Quia nobiles N. et N. Ciues Crac: tutores ipsius testamentarij, siue per D. Consules deputati & delegati, sufficientem ei rationem fecerunt, de vniuersa eiusmodi tutella, deq́; tota administratione bonorum omnium mobilium & immobiliũ, à morte prædicti N. patris sui relictorum, ad se & ad prænominatos fratres, sororesq́; minorennes, ex paterna & materna successione deuolutorum, & quocunq; Iuris titulo, coniunctim aut diuisim pertinentium: Recognoscẽn, sibi à præfatis N. & N. tutoribus, omnia tam in summis capitalibus pecuniarũ, & lucris censibusq́; inde prouenieñ, ac mercibus & debitis, quàm in alijs rebus omnibus & singulis, sub eorum tali datiua, vel testamentaria tutella curaq́;, & administratiõe habitis, quocunq; nomine nuncupatis & cẽsendis, nullis penitus exceptis, plenariè & in toto extradita esse: Ita quòd nihil penitus rerum & bonorum, ad se memoratosq́; pueros minorennes spectantium, apud eosdem D. tutores, coniunctim vel diuisim, ad præsentem vsq; diem sit relictum. Itaq; prædictus N. pro sua suorumq́; præfatorũ cohæredum sorte, ipsos D. tutores quietat, liberosq́; pronunciat, de

ratione facta, de præfata datiua, delegataq́ꝫ siue testamentaria tutella & cura, bonorum admini- stratione, & rebus omnibus singulisq́ꝫ, modo præ- misso acceptis, perpetuò & in æuum. Promittens, ac se sub omnium bonorum suorum mobilium & immobilium, ex paterna, materna, aut alia qua- cunqꝫ successione, vel quomodocunqꝫ ad se perti- neñ, hìc Cracouię & vbiuis locorum habitorum & habendorum oppignoratione obligañ, de & ꝓ auertenda omni impetitione & molestatione, tam minorennium cohæredum suorum, quàm etiam quarumcunqꝫ aliarum personarum. quę contra e- osdem D. tutores eorumq́ꝫ hæredes & posteros o- mnes oriri vnquam possint, occasione administra- tionis tutellę curæq́ꝫ, rationis redditę, ac occasio- ne omnium rerum, & bonorum, quę per eosdem D. tutores iuxta tenorem Inuentarij & rationis, eisdem effectualiter & plenariè extradita sunt. Quinimo prædictus N. pollicitus est (solenni o- bligatione interueniente) se intercessurum, eui- cturum, deffensurumq́ꝫ proprijs sumptibus, in qui- buscunqꝫ Iudicijs, eosdem supranominatos tuto- res, omnes insimnl, ac quemlibet eorum seorsim, eorumq́ꝫ hæredes & posteros. Tum deniqꝫ se præ- sentem quietationem inuiolabiliter seruaturum, tanquam omnes clausulę necessarię, quę temporis

ſucceſſu contra eam opponi poſſent, de verbo ad verbum inſertę nunc conſpicerentur. Renunciando per expreſſum, omnibus in vniuerſum Iuris remedijs, Appellationibus, & alijs rebus ſubſidiarijs, quocunqꝫ nomine vocitatis, nullis penitus exceptis, ſub quocunqꝫ colore & prætextu, aduerſus iſtam recognitionem excogitãdis: ita vt quicquid contra præſentem quietationem, in Iudicio vel extra Iudicium actum, geſtum, & attentatum fuerit: id totum debet eſſe irritum, inane, & nullius penitus roboris aut momenti. Non ſecus ac ſi per Sacr. M. R. ſupræmum inſtantię Iudicem, in legitimo Iudicio, ex partium controuerſiis, ea omnia pro irritis, inanibus, & nullius momenti aut roboris, per ſuę Maieſtatis ſententiam, pronunciata & decreta eſſent. Cæterum ibidem perſonaliter adſtañ, honeſta N. prædicti N. vxor legitima, per famatum N. ad id ſibi cum præſentaneo præfati mariti ſui conſenſu, ſumptum tutorem liberè, verbiſqꝫ expreſsis conſenſit per omnia in præmiſſam totam Inſcriptionem quietationis, cautionem & obligationem hypothecariam, per ſuum præfatum maritum, ſupradictis D. N. & N. tutoribus factam, approbando illam, in omnibus ſuis punctis, clauſulis, & conditionibus. Renunciando inſuper per dictum ſuum aſſumptum tuto-

Cõſenſus ſuxoris ad inſcriptionem mariti.

rem, vniuerso Iuri & Priuilegio Dotis, dotalicijq́ sui, à marito suo sibi denominati. (idq́ quo ad præsentem actum) nolens omnino eodem suo Iure ac Priuilegio dotaliciali, aduersus præfatā Inscriptionem & cautionem obligationemq́ hypothecariam, per suum maritum, D. tutoribus, modo (vt præmissum est) factam, vllis modis vnquam vti.

Jest innych wielé Zapisów / około Opiek / wedle spraw y przypadków rozmáitych / które Zapisy / káżdy Pisarz wedle sprawy á zeznánia stron łatwie formowáć może / iáko y quity. Ná których iż iednák Opiekunóm ku słusznému zámknieniu trudności swoich / które z strony Opieki miewáią / nie máło należy: położyłem thu tylko tákiego quitu ostrożnégo kstałt / Láciñskim iezykiem / wedle którego inné quity łatwie sobie kożdy formowáć / y ná Polskié chceli przełożyć może.

Zrzucenié z rzemiesłá Dla Psá y Kothki.

Sá/ iesliby ktho zábił / álbo kthóre inné zwierze/ które by mu szkode vczynić miáło / karánia zá to nie ma zadneg odnośić/ iesli dowiedzie przysiega/iż to zá potrzebą wobrónieniu swoiéy szkody vczynił. Nápisano Specu: Saxo:Lib:ij, Artic: 123 in Textu.Interficiat si quis canem, vrsum,vel aliud simile animal,sibi nocere volẽs, manet indemnis.si iuramento ꝓbare audet,quòd causa necessitatis id fecerit. A w Głózie miánowicie dołozóno : Jesliby kto ránił Psá w przednią noge/ ábo w bárk/ á dowiódłby thego dwiemá pálcy przed Pánem Bogiem/ iże tho zá potrzebą w obrónieniu śiebie ábo swoiey szkody vczynił : nie ma ná tym nic szkodowáć.

¶ Thu Rzemieſtnicy ná Miáſteczkách w Céchoch ſwoich / nie pámietáią ná tho Práwo/ábo téż o nim nie wiedzą/ gdy tego ktory w obrónieniu ſwoiéy ſzkody / Pſá ábo Kotkezábiie: karzą nie pobożnie / rzemieſło mu odeymą / y nie bedą go miedzy ſobą ćierpiéć / iákoby iákiégo bezecnégo człowieká. A meżobóycá/ Cudzołożnik/ piiánicá/ gracz/ łupieżcá / gdy iedno zá ſwóy zły vczynek pieniądzmi iáką nagrode vczyni : á drugi téż żádnéy nie vczyni / łatwie ſobie v nich wine przeiedna. Już miedzy niemi bedźie ták dobry iáko y piérwéy. Wielkié w thym nie baczenié miedzy Rzemieſlniki / kthóre nie wiedźiéc ſkąd ſye miedzy nié tház bárzo wkorzeniło / iże człowieká o beſtyą hániebniéy / ná dobréy ſławie / ná żywnośći karzą/niż o ty wyſtepki / o które pan Bóg nie tylko ná żywnośći / ále y ná gárdle kárác kazał. Przełożeni/ Rádá mieſcka (pod kthórych zwiérzchnośćią Céchowie ſą) mieliby ná to pilné baczenié miéć. W czym v Rzemieſlników w Céchoch nierząd widzą/nie dopuſzczáć tego: dróge im do Spráwiedliwośći pokázáć / á náuczyć iáko ſye ſpráwowáć máią. Bo óni wedle Práwá máią być poſłuſzni Burmiſtrzowi y téż Rádźie mieſckiéy. A nie tylko óni/ ále y wſzyſcy w poſpolitośći Mieſzczánie / máią być pod poſłuſzeńſtwem Rá-

¶ Niepobożné karánie o Pſá.

Poſpólſtwo ma być pod poſłuſzeńſthwem Radzieckim.

ſtwem Rádzieckim / doſyć czyniąc ſwoiéy przy- ſiedze. Ták Práwo vczy Iure Munici: Articu: 19.

☞ Aleby kto ſpytał. Jákaż ma być nagrodá zá Pſá? Powiedziałeś / iż / ieſli ktho zabije pſá / á przyśięże iż to w obrónieniu ſwoiéy ſzkody vczynił / tedy ma być wolén. A kiedy kto vmyſlnie zabije Pſá / iákóż ma być karan. Bo ſobie drugi waży pſá iáko kóniá / y ſácuie go ſobie bárzo drogo / dla pożythków y kunſztów iego: gdy mu dómu ſtrzeże / złodzieiá od dómu odſzczeka / Przepiórke vgoni / káczki doplynie ſladem Páná naydzie / káléthy / ſuknie ruſzyć nie da / y inne krotofile czyni: dla których go Pan z ſobą zá ſtół ſadza / y téyże mu potráwy z tálérzá dawa które ſam iada: wiec tego nie kárać kto ij zábije ze złości / á ón ná niego áni záſzczeknie? Tákże y o Kotke bárzo ſye gniewáią / gdyż óná théż wielki pożythek czyni w dómu / myſzy / ſczurki łowi: á ták wielkie plugáſtwá z dómu gubi. wiec thego nie kárać / kto ią zábije? R. w tym ieſt Práwo opiſáné / czytay ſobie ná mieścach / wyżſzéy námienionych / choćby téż vmyſlnie zábił / tedy zá to ná dobréy ſławie nie ma być karan / áni z rzemieſlá zrzucón: ále go zápłácić winien. Dołożono tám ieſzcze / Znák po kthórym vmyſlnie zábićié pſá poznáć może / to ieſt / ieſli go w zad ránił. Bo tu iuż

¶ Kto pſá vmyſlnie zábije / iáko ma być karan.

znák ieſt

znák ieſt nieiáki/ iż vćiekáiącégo/ á nie ſzkodzącé/go vderzył. Si in partem poſteriorem vulnera/tus ſit canis, non poteſt ſine damno manere.
Exoluere enim Canem oportet cum Statuto Vergeldo, vel ſecundum valorem et eſtimationem, ſi ſtatutus vergeldus non ſit. Spec: Saxon: Lib: iij, Artic: 49.

¶ By też to Práwo nie było/ y ſam przyrodzóny rozum mógłby od tego okrućieńſtwá odwieść. Człowiek ieſt rzecz nie przepłácóna: Zábiie go kto/ choć też y vmyſlnie/ przychodzi do tego mężobóycá iż za nagrodą pieniężną/ miéwa mieśce miedzy poczćiwémi: tákże cudzołożnik/ drapieżcá/ y inni złoczyńce. A o Pſá/ który do Człowieczéy ważnośći/ żadnégo przyrownánia nie ma/ oprócz ćieleſnych ſmyſłów/ iż tákże widzi/ ſłyſzy/ czuie: człowiek ná dobréy ſławie ma być náruſzóny/ z vczćiwégo zgromádzenia wyłączóny/ żywność mu ma być odiethá: kożdy łatwie vznáć może/ ieſli to wedle Bogá á miłośći krześćiáńſkiéy Rzemieślnicy miedzy ſobą then obyczay wnieśli. Muśiał to ten pierwéy wymyślić/ kthóry ſobie pśié kunſzty zá oſobliwą krotochwilę miał/ á pſá wiecéy niż człowieká ſzánował.
Nie mówię o thego/ kthóryby zábiwſzy iednégo

psá/chćiał drugié bić : themu by iuż przystáło/ iedno rzemiesło odiąć/á drugié przy nim zostáwić. Ale kthóry zábiwszy zá iáką przyczyną iednégo psá / kthemu ieszcze sprzygody/ choć też y vmyślnie / żáłuie tego/ iednánia szuka/nágrodźić chce/ abo też wedle Práwá okázáć chce / iż choć zábił/ szkodowáć ná tym nie winien. Przedśie tho nań wieść chcesz / áby rzemiesłá ostradał / o dobrą mu sławę stoisz : nie w miłosci krześciáńskiéy chodźisz / czyniąc nád Práwo Boże y Ludzkié/ burząc sye przećiw brátu twoiému z nienawiśći/ álbo z zazdrości. Bóg kazał bydle zá bydle dáwáć : Ludzkié Práwo każe płáćić: A ty z rzemiesłá zrzucasz/o sławę przypráwiasz. Co czyniąc/ sam wiecéy grzeszysz / niż ten co psá zábił: y dálekoby przystoyniéy/ áby ty zá tákowym okrućieństwem / któré nád brátem twoim przećiw Bogu y Práwu ludzkiemu czynisz / sam z rzemiesłá był zrzucón/ y z pośrzodku cnotliwych wyłączón.
Dobrze ieden Pan w Polszce w Mieśćie swoim vczynił / gdy sye dowiedźiał/ iż Szewcy nie dopuśćili robić rzemiesłá iednému mistrzowi miedzy sobą / iż Psá kopytem zábił/ w then czás gdy mu był kołacz z másłem vchwaćił. Kazał w mieśćie zápuśćić śieći ná psy w Swieto/ kiedy rzemieslnicy schadzki miéwáią. A gdy ich niemáło

nágnánych było: roſkazał wßyſtkim ßewczégo Céchu / począwßy od ſtárßych áż do młodßych áby kożdy po pśie zábił: co wßyſcy vczynić muśieli. A iżby byli od Przełożónych w mieśćie nágány nie mieli / muśiał y Burmiſtrz y Ráyce po pśie zábić / y ſam thęż Pan ná oſtátek psá zábił/ chcąc im to pokázáć przykłádem ſwoim/ áby tho ználi / á dobrze ſye náuczyli / iż pies beſtya nigdy tego nie godźien / áby człowiek w thákiéy zgárdźie á odrzuceniu dla niego być miał. Tákże gdy wßyſcy po pśie zábili / vczynili ſye wßyſcy krom żadnych Przywileiów iednáko godnemi/ y poczćiwemi / nie ináczéy iákoby thęż ſárny ábo záiące w śieći/będąc/ná nalepßym myſlictwie/ pobili. Dopiéro ſámi ná ſobie poználi / iż nieſłußnie nád brátem ſwoim czynili / gdy go dla psá z rzemieſłá zrzucáli / á práwie iákoby bezecnym czynili. Acz ieſt ſromothna rzecz psá zábić y bárzo podezrzána. Bo kiedy ktho czyiégo psá zwłaßczá domowégo zábiie/ w tym ieſt podezrzány / iż ónego czyy ieſt pies / chce okráść: poniewaz mu zábił psá / kthórégo ſtróżem domowym názywáią. Y przed pánem Bogiem ieſt tho rzecz brzydliwa. co ſye też pokázuie z ónych słów v Ezáiaßá/ gdźie miedzy innemi podobieńſtwy / którémi pokazuie/ iako ſye Bóg ónemi offyárámi ludu ſwo-

¶ Psá zábić ieſt ſromothna rzecz.

Mále vltimo.

iego brzydził: pokazał téż y podobieństwo o psie mówiąc: Ktoby offyárował wołu/iákoby człowieká zábił. Ktoby offyárował owce/ iákoby psá zabił. A gdyż to rzecz iest przed pánem Bogiem sprosna á omierzła/przed ludźmi srómotna: káżdy sye wárowáć ma/ áby tego prózen był.

Wszákże/nie táki to iest wystepek o psá/ áby człowiek/ stworzóny ná Obraz Boży/ ták hániebnie odrzucóny być miał. Exoluere enim canem, non artificio deponere, oportet.

J Wargelth zá psá.

JAkiby miał być Wargelt ábo nagrodá zá psá. Napisano Spec:Saxon:Lib:iij, Art:51. in Textu: Canis custodiēs curiam seu canis fundi, sicut & is qui ouile sequitur, tribus solidis exoluit. A Glózá wedle stárego Textu powiáda: Canis fundū custodiens, vno solido, pastoricius verò tribus exoluitur solidis. to iest/Pies/który iest stróż domowy / y pies co przy Pastérzu chodzi / owiec strzeże/Trzemi solidy bywa płácón. Solidus wedle Práwá Sáskiégo / niekiedy Dwánaście pieniedzy Polskich/niekiedy téż Czérwony złoty wa ży.

Solidus, w Práwie / co iest.

Już tu około płácenia Psá/chocby sye rozumiał Solidus, złoty / choć Dwánaście pieniedzy: przystoyniéyby / iesli ináczéy nie może być/ Trzy złoté zá psá/ nalepszégo stróżá y nakrotochfilnieyszégo

ſilnieyſzégo kunſztarzá dáć / niż rzemieſlá y wſzy-
ſtkiéy żywności oſtrádáć. Wſzákże tá płaca we-
dle psiéy godnośći/w vznániu ludźi/roſtropnych
záleży. Tákże y Kotki. Ták nápiſano: Si ſtatutus
vergeldus non ſit,tunc ſecundum valorem,& æ-
ſtimationem.

¶ Nápiſano Iure Municip: Articulo 44 in gloſa.
Dla czego ma być zrzucenié z rzemieſlá/ iż/ ieſli-
by ſye kto vpornym á nie vkáránym w Céchu v-
kazał: tedy go Stárſzy do Rády máią opowie-
dźieć / á Rádá wedle záſłużenia ma go ſkáráć / y
z rzemieſlá złożyć: którégo potym nie może robić
áż zá dozwoleniém Rády. A ieſliby ſye ieſzcze
wiecéy vpornym / nie vkáránym vkázował prze-
ćiw Céchowi wiecéy wykraczáiąc / á tho ſtárſzy
pod ſwémi przyśiegámi zeznáią: iuż ná wieki rze-
mieſlá nie może robić. Potym ieſliby iáko z łá-
ſki Rádźieckiéy ku rzemieſłu przyſzedł: Rzemie-
ſło ſwoié bedźie mógł robić. Ale iuż bez nágány
y náruſzenia poczćiwośći nie może być: iuż áni
świádczyć/áni w Céchu ſkárżyć/ áni miedzy mi-
ſtrzmi bywáć/áni vrzedu miewáć może: y o rze-
mieſło łatwie go záś káżdy przypráwi. Tákiégo
łáćinnicy Iure priuatum zową.

¶ Zrzucenié z Rzemieſlá dla czego ma być.

¶ Wieléby innych obyczáiów przypádło podo-
bnych / przećiw którym by ſye godźiło niéco mó-

wić/ któré

wić/ kthóre rzemięslnicy miedzy sobą nie słusznie záchowáią / nie wedle Práwá / nie wedle Wielkierzów / nie wedle Przywileiów/ iedno z swoiégo własnégo postánowienia / á obyczáiu zástárzáłégo : iáko o wypráwowániu psiéy skory / iż sye iednym rzemięslnikóm godzi wypráwowáć/ á drugim nie godzi. Tákże o Łáziebniczych ábo Bárwierskich dzieciach / których w rzemięslá nie wiém sktóréy przyczyny nie przyymuią. Jesli dla tego / iż Bárwierze około zdrowia człowieczégo chodzą/ to nie słuszna przyczyná : nie wiém czemu by miał być godnieyszy Kowal co kóniá bestyą léczy niż Bárwierz co około zdrowia człowieczégo pracę ma ? Ná ten czás dosyć iest tho námienić / ostátká sye mądrzy domyslą/ y co iest niesłusznégo obaczą.

Pies kiedy szkode vczyni / Pan iego co zá nagrode winien.

Pfá kthóby chował / á ón pies iáką szkode vczynił / człowieká ábo kthóre iego źwierze vkąsił/ od [illegible] tedy ten czyy pies iest / winien szkode nagrodzić/wedle vstáwionéy płacéy/ ábo wedle słusznégo szácunku szkody. A to iesliby ónego psá od-

go psá / od ónégo czásu kthórégo ßkode vczynił/ przyiął do śiebie. Ale iesliby go od tego czásu kthórégo ßkode vczynił / od śiebie wygnał / nie chcąc go dáléy chowáć áni karmić áni poić / nie winien będźie ßkody. A ten kto iest vßkodzóny/ weźmie go sobie zá nagrode / iesli chce. Wßákże iesliby vßkodzóny/sámotrzeć mógł dowieść przećiw onemu czyy był pies/iż do tego czásu którégo sye ßkodá stálá / iego był / winien ßkode nágrodźić. Ták w Texćie stoi Iure Municip:Arti:123.

IEsliby czyy pies gónił bydłe przed dómem ná vlicy á ßkode vczynił / Pan ónego psá winien ßkode nágrodźić.

IEsliby pies ná vlicy meżczyzne álbo biáłą głowe obráźił: á obrážóny psá ónego zábił álbo ránił / nie mogąc sye ináczéy gwałtowi obrónić/nie winien ßkody: iesli iáko Práwo nieśie tego dowiedźie/iż to w obrónie vczynił.

WIlk/ Niedźwiédź/ Lißká/Ryś/Leopárd/ Lew/iesliby ßkode vczynił / Pan ich nie może być od nágrodzenia ßkody wolen / choćby óno źwiérzę chćiał wygnáć. A to iesli vßkodzóny sámotrzeć dowiedźie / iż óno źwiérzę áż do

czásu szkody chował. Przyczyná tego iest/iż tákowych bestyy szkodliwych niegodzi sye chowáć.
Przeto ten kto ié chowa/winien szkode nágrádzáć wedle szácunku.

MONOPOLIVM.

Iodoci DAmuderij i praxi rerum Criminalium.

ONOPOlium Gréckim słowem zową/ Wystep táki w Rzeczypospolitéy / kiedy ktho sam ieden álbo kilká ich / zmówiwszy sye w towárzystwie // zákupuią iáką rzecz / kthórą potym sámi ku swoiemu pożytkowi/iáko chcą przedáią. Tákie zákupowánie/iáko wielką szkode pospolitému człowiekowi przynośi/ stąd sye pokázuie / iż hnet wszystkich rzeczy / wielka drogość przychodzi/zwłasczá ónych/któré sam ktho ieden álbo dwá/zmówiwszy sye zákupuią. Dla tego ten wystemp Práwá bárzo karzą. Abowiém ná ty wszystki Kupce/kramárze/przekupnie/ kthórzy

ná swoim kupiectwie/ thák sye spráwuią/ iż táiemné porozumienié miedzy sobą máiąc/ sámi wßystki rzeczy/ták ku iedzeniu y piciu należące/ iáko théż y towáry wßelkié zákupuią / ná zákupowánié záchodząc/ áby potym óny zákupióné rzeczy / Sąśiádóm swoim dróżey/ wedle swéy woléy przedawáli : poniewaź óni wielkich ßkód y wielkiéy drogośći są przyczyną : iest ná thy wßystki karánié opisáné / áby wzgledem wystempku/ wedle vznánia Vrzedu / Jmienié ich ná Królá bráno / álbo od Miástá odkázowano / álbo z ziemie wygániano / álbo / iżby sye wiecéy kupiectwem nie obchodźili.

¶ Monopolia ßkodliwé bárzo Práwá karzą.

ZAkupowánié théż w ten czás bywa ßkodliwé/kiedy ktorzy chytrze temu zábiegáią / áby Wieśćy ludźie/ rzeczy stráwnych ná Targ nieprzywożili : ále sámi do nich záieżdżáią/ áby tám skupowáli/á potym do dómów swoich przywióßy/z nienagłá pospolitem ludźióm po swéy myśli przedáią. Ná tákié/Práwá wine opisuią/dwádźieśćiá złotych we złoćie/ z nágrodzeniém ßkody/ktorąby Rzeczpospolita stąd podielá.

¶ O Monopolia/ káżdy skárżyć może

HO oskárżeniu thego wystepku w zákupowániu / kożdy ma być do Vrzedu przypu-

ßczón/choćby też táka osobá byłá/kthőréyby ſye o iáki wyſtemp zá iáką przyczyną/ nikogo winowáć niegodziło. O tákié Monopolia winowáć może/in genere kożdy.

☞ Wßákże tu iż żaden wedle Práwá nie może być ná to przymußón/ áby ſwoié Zbożé/ ábo inné żywności przedawał/ trzebá przy tym wyſtempku zákupowánia y przedawánia dobrze báczyć/ co ma być dozwolóno: Jeſliby kthőry kupiec wynośił álbo wywożił te kupią/kthőréyby obfitość miał/ w ten czás/gdy by też inßy tákąż rzecz długo przedawáli: thego Práwá nie przymußáią/ áby ſwoié rzeczy tániéy przedáwáć miał/ niż kupił/ ábo nie piérwéy przedáwáć ążby drudzy ſprzedáli/ álbo ążby ku przedániu wykłádáli. Abowiém kożdému godzi ſye z pracéy ſwoiey zyſku nábywáć/á wedle targu ſye záchowáć. Wyiąwßy by táka potrzebá álbo drogość przypádłá/iżby ludzie dla niedoſtáthku żywności o zdrowie przychodzić mieli. Tám w tákowych przypadkóch Przełożeni/ tháкich rzeczy zwłaßczá ſtráwnych/ pewną płacą vſtáwić mogą: á wywożić ich nie dopußczáć: zábiégáiąc przez to/áby ludzie/dla niedoſtátku żywności/nie gineli.

KTthoby czásu Woyny / żywnośći swoiéy nie znaszał/ álbo indźie wywoźił/ niżli do Woyská Páná swoiégo / áby indźie drożéy przedawał: táki ma być karan zábrániém máiethności ná Królá/y wygnániém z źiemie. A iesliby ty strawné rzeczy do Nieprzyaćielskich zamków ábo miast pothaiemnie wynośił / álbo iákimkolwiek obyczáiem/ choć przez śie choć przez inszégo podawał: tháki iáko zdraycá Oyczyzny swoiéy/y iáko winny Máiestatu Królewskiego / ma być ná gárdle karan/ y máietność iego ná Królá ma być zábraná.

Wywożenié żywnośći.

KToby czásu drogośći zá pieniądze / álbo iáko chytrze wywoźił żywność z ziemie/ z miasth/ nád zákazánie/ iżeby indźie drożéy przedał / then iest iáko zákupień w Rzeczypospolitéy szkodliwy / y ma być wedle vznánia wystempku karan / á zwłaszczá iesliby z ónego wywożenia/ Rzeczpospolita wielką szkodę miáłá.

RZemieslnicy w téyże winie są / którzy miedzy sobą iákié státuty niesłuszné / Sąśiedzkim miástóm przećiwné stánawiáią/ zá kthóremi robotę swoie sąśiádóm swoim / drożéy niż pobożny zwyczay niesie przedáią / álbo thákié zmo-

wy miedzy sobą czynią / áby żaden roboty swo-
iéy tániéy nie przedawał/iedno wedle ich vchwa-
ły. Cóż ma być rozumiano o Lékárzóch / Ap-
tékárzóch / kthórzy tákże miedzy sobą niesłuszny-
mi Contrákty Rzeczpospolitą obciążáią / wy-
ciągáiąc zá swoié drógi do chorych / zá lékárstwá
niepobożną płacą/ bacząc tho / iż kożdy chcąc zá-
chowáć zdrowié/dałby wszystkę máietność swo-
ie. Thákże Rzeżnicy/ Piekárze/ Káczmarze/
Szynkarze / y pospolicie wszyscy iácykolwie rze-
mieślnicy y hándlownicy / którzy táiemnymi ro-
zmowami miedzy sobą stánawiáią co tákiégo/
co iest ku ich własnému pożytkowi/ á ku vbliże-
niu Rzeczypospol. wszyscy y kożdy z osobná / má-
ią być karáni/wedle ich máietnośći/wedle Con-
stitucyy/ á vznánia Vrzędu/krom żadnégo ochy-
lánia/ Aby sye ták przeciw drogośći/ kárnośćią/
záwżdy zábiegáło / kthóra ni skąd innąd wiecéy
nie rośćie iedno stąd / kiedy ieden kto álbo dwá/
zmówiwszy sye/ iedne rzecz sámi zákupuią/ á po-
thym nie pobożnie przedáią / nie máiąc żadnégo
baczenia ná pobożność Krześćiáńską / iedno iż-
by sye spánoszyli/dra bliźniégo swégo/ przedawá-
iąc wyższéy zá troie pieniądze/niż sámi kupili:któ-
ré drapiestwo pothym poczćiwym zyskiem sobie
názywáią. A wynaszáią sye thák dálece tákim

Rzemieślni-
ków postáno
wienia szko-
dliwé/ są téż
monopolia.

Monopolia/
máią być ka-
ráné / krom
folgi.

zákupowá

zákupowániém/ iż nie tylko tho ná ludźiách/nád swoie summe wyciągáią / czymby swoiému zbytkowi/ w pyšnym mieškániu/ w koštownym vżywaniu/ w bieśiádach / w zbytnich vbiorźch/ dosyć czynili. Ale czymby też sobie Vrzędy sposobili / y przyiáźni v nich iednáli / áby im tákich y innych fortelów dopuszczáli. Czynią to równie iáko ón Verres / który nie tylko dla tego kradał/ áby swoiému zbytkowi dosyć czynił / ále iżby też stąd miał to/coby obrónicóm swoim tákże y Sędźióm dawał / áby przez to karánia zá swóy wystempek łatwiey vchodźił. Gdyż thedy tákie Monopolia/ są wielką zárázą w Rzeczyposp. vbogié ludzi iesscze więcey vbożą/y miłości Krześciáńskiey bárzo są przećiwné: máią być w mieśćie spilnośćią strzeżóné y bronióné. Nád to/ Przywileie/Constitucyę/iesliby miedzy kupcy álbo rzemieslniki tákié były/któréby sye ku włásnému czyiemu pożytku śćiągáły / z szkodą Rzeczypospolitéy/miáły by być kássowáné / wniwécz obrócóné. Bo vczćiwému człowiekowi nie przystoi szukáć włásnégo pożytku z cudzą szkodą. A iest táki Belua non homo. iáko ieden powiedźiał: Nomine & figura homo, re belua est. qui sua commoda, aliorum incommodo quærit.

Rzemieslnicy

Rzemieślnicy w swoim Cechu / nie mogą żadnego Wielkierzá / miedzy sobą vczynić / áni żadnego postánowienia ku pożythkowi Cechowému / króm przyzwolenia Rádzieckiégo / álbo páná swoiégo / álbo tego kthóryby nád miástem zwierzchność miał. Co ma być rozumiano tám / gdźieby ná co w wielkich rzeczách potwierdzenia potrzebowáli / thám nie sámi stánowić nie mogą. Ale w sprawách máłych które sye nie ściągáią ku szkodźie mieyskiey pospolit. thám bez potwierdzenia stánowić mogą. Przetho iesliby mistrzowie w Cechu ná iákié swoié vstáwy Listu potrzebowáli. Albo iesliby list od miástá ná iáką wolność sobie dány stráćili / máią inégo od Rády żedáć. Ale iesliby óná wolność od Królá im byłá nádaná / tákiey Ráyce ku potwierdzeniu żadney mocy nie bedą mieć / iedno sam Król.

Iure Municip: Articu:44. in Glosa.

Rzemieslnicy / nie mogą nic stánowić króm przyzwolenia Rádzieckiégo.

Rzeźników postánowienie w Máydeburku to záchowuią. Naprzód Ráycóm y ich Vrzedowi winni przysiądz / iże óni Rzemiesło swoie / y pospólstwo thák chcą opátrzyć / áby żaden w Cechu żadnégo bydłá wrzedliwégo ku przedániu nie śmiał bić. Kthóryby to przestąpił / táki y miástu y Cechowi wedle Wielkierzá álbo vstáwy przewini.

Rzeźnickie vstáwy około bićia y przedawánia bydłá.

Iesliby

IEsliby bydło było ránné/ kłóté/ krwáwé/ z świéżą raną/ nie ma być ku przedániu bité / áni wykłádáné / króm przyzwolenia stárszych mistrzów. Któryby to vczynił/ przewini miástu y Céchowi. Mieso bitégo bydłá/solóné/ álbo wedzóné przedáwáć może. A iesliby ónego przedáwce ktho obżáłował / iż óno mieso kthóré przedáie / iest bydleciá chorégo / álbo iż zákazáné przedáie: tháki obwinióny / bliższy bedzie sam odéydź przysięgą/ niżby go kto pokónáć miał.

IEsliby Mistrzowie Rzeźniczy v kogo mieśo zástáli bydłá chorégo/ kthóréby sye nie zdáło być godné ku przedaniu / á zákazáli áby go nie rąbano / ále iżby ták záwieszóné było/ do tąd ážby vznano/ iesli sye godzi przedáwáć álbo nié: á vznanoby iż sye nie godzi przedáwáć / á óno po zátym bydle obaczyli ná sztuki być zrąbáné nád zákazánié swoié: thedy chocby ié przedał/ choć nie przedał/przewini wedle vstáwy. Tákże bydle/iesliby z robothy było zádawióné/ nie godzi sye ku przedániu / iesliby to od mistrzów było doświadczóno. A iesliby ktho zádawióné álbo kthóré inné ku przedániu niegodné / iáwnie przedawał/ choć świéżé/ choć słóné/ choć wedzóné/ przewini Miástu y Céchowi.

W iáwnym vczynku/ Powod bliſſzy pokónáć pozwánégo.

IEſliby kto w Céchu od ſwéy bráćiéy przed ſtárſzemi był oſkárżón / á vczynkiemby ſye tho o co go winuią nie pokazáło / áni by go ná thym záſtano: ieſliby ſye przał / bliſſzy będźie o-déydź wedle Práwá. A ieſliby ſye vczynek pokazał / tedy ſkárżący bliżſzy go pokónáć. ¶ Ty wſzyſtki rzeczy wyżſzéy opiſáné / dwá miſtrzowie ſtárſzy winni opátrzyć: przeſtępce / Burmiſtrzowi y Ráycóm opowiedźieć / áby wedle przewinienia był karan. Toż ma być rozumiano o wſzyſtkich innych śniednych rzeczach / ieſliby ieſktho fałſzował / álbo przedáiąc w czym wyſtąpił / ma być wedle vſtaw mieyſkich karan / álbo przed Przyśiężniki poſtáwión. Albo v Pręgierzá wſádzón / álbo innym karániém karan. iáko kedy ieſt obyczay ták wyſtępné káráć.

¶ V Pręgi/ nikogo nie biią iedno o złodźieyſtwo.

¶ Tákże Krámárze przekupniowie / wſzelákich rzeczy / Jedwábnych / płóciennych / y inné kthóréykolwiek kupiéy / y Rzemieślnicy / kthórzyby kolwiek w mieśćie byli náleźieni / pilnie máią chowáć Wielkiérze / y to coby kolwiek miſtrzowie w Céchu záimknęli / pod winámi wyżſzéy námienionémi: Wſzyſtko to miſtrzowie máią moc opátrzyć / káráć / ilé ſye nie wśćiąga ku pieniężnéy winie / ku karániu / v Pręgi / álbo in-

nemu zwy

nemu zwykłemu karániu/o których sámym Ráycóm Sąd należy. Ku tey rzeczy iáko sye stárszy w Cechoch z nieposłusznémi spráwowáć máią/iest nieco opisano w tych Przydatkách pod Tytułem/ o Zrzuceniu z Rzemiesłá dla Psá.

Kramárze thez y Rzemieślnicy w Mieściech mieszkáiący/ chocby wszystkie podatki mieyskie/ strozne/ y inne brzemioná odpráwowáli/ nie mogą żywności zábrániáć inszym kramárzóm/ Rzemieślnikóm/ z ingąd przychodnióm. Wyiąwszy by óni kramárze/rzemieślnicy wmieście mieszkáiący/ osobliwy ná tho Przywiléy od Królá nádány mieli/ y okazáli by osobliwe wolności ná to/ kthóremi by im tho mogli zábrónić. Nápisano o tym Iure Munic: Art: 44, in Glosa.

Apellácye: Sentencye.

Apellácya/ iest nálezióná/ dla dwoiey przyczyny. Albo dla złości/ álbo dla prostości tych którzy Sentencyę wydáią: áby tho co iest od niższego Se-

Apellácya dla czego ná leziona.

dźiégo ze złośći álbo z prostośći skazano / przez wyższégo Sedziégo było popráwióno / álbo zepsowano.

Appellácya/ nie ma być nikomu brónióná. Niektórzy Lawnicy mniemáią/áby tho było ku ich zelżywośći/ kiedy kto od ich skazánia Apelluie. Tákich Práwo názywa / SCAbinos fatuos. A niektórzy w tym są ták bárzo vporni y niebáczni / iż rozmáitemi obyczáymi / grozbámi/ pieniężnym zakłádem / thému zábiegáią / áby od ich skazánia nie ápellowano. Co nie ma być/ ále wolno iest káżdému ápellowáć/kto sye iedno czuie być skazániém Przyśiężniczym obćiążóny. Abowiém nie dla tegoć ten dostátecznie vmié Práwo / iż iest Przyśiężnikiem : y owszem wiele ich naydźie/bárzo prostych/kthórzy tylko w Láwicy záwadzáią. A przydawa sye/iż ći co przed niemi stoią/ lepiéy Práwo rozumieią/ niż óni. Przeto sye nie máią gniewáć / áni tho ku swéy zelżywośći rozumiéć/kiedy od ich Sentencyéy ápelluią. Nápisano o tym Iure Munici:Artic: 14.in glosa.

Apellácyey nie máią nikómu brónié.

Sedziowie sye / nie máią gniewáć kiedy od nich ápelluie.

Apellowáć sye nie godzi od ostátnich Sedźiów / ná tho wysádzónych / iáko są v nas Kómmisarze z Sześći miast ná tho vprzywile-

Apellowáć sye nie godzi od ostátnich Sedźiów.

iowáni. A iáko Swar/ták zágrodzenié ápellácyam/ieſt dla tego vczynióné/ áby ſtróny ſwarów práwnych rychły kóniec mieli/áby iuż rzecz przez Dekrét oſtáthnich Sędziów / oſądzóną/ ſkutek ſwóy ná dálßym dniu wzięłá. Już ná dálßym dniu nic innégo nie ma być/iedno Exekucya. Apellowáć iuż dáléy nie może. Wyiąwßy by Vrząd Exekucyą ſkrzywdą czynił/nie ták iáko Dekrét w ſobie omawia / tám ápellowáć może/ Et in Executiõe rei iudicatę, iáko nápiſano C.de Apellationibus. Ab iniurioſa Iudicũ executiõe apellare licet, à modo exequendi. Ale tu Prokuratorowie nie wiedzieć ſkąd w wiedli w obyczay/ iż thám gdzie nic innégo nie ma być iedno Exekucya/przyczyniáią ſobie niepotrzebnie dálßych poſtempków/ to ieſt/ ieſli ſtróná ná dálßym dniu z Dekrétu oſtátnich Sędziów nie ſtánie: z nowu ią przezyſkuią / pozywáiąc trzy kroć do rzeczy oſądzónéy/ ná vpad/ná ſántowánie pytáiąc/ thák iákoby nigdy nic przećiw ſtrónie Práwem nieotrzymáli. Kthóry poſtempek nic innégo nie ieſt/ iedno iáko kiedyby ktho przećiwniká ſwoiégo z wyćieżónégo / álbo ná poły vmorzónégo / ná ſye ożywiał/ á mácał ieſli ießcze żyw. Bo ſtych poſtempków niepotrzebnych / wiele kroć ſye przydawa / iż przećiwnik przyczyne ſobie do ápellácy-

Ná dá'ßym dniu Exekucyéy / kiedy może ápellowáć.

Poſtempek ná dálßym dniu wymyślny.

ey łatwie naydźie/ktora go dóydź może: y po wlecze sprawiedliwość ták długo/ iáko y pierwey. A ónoby przećiwniká swoiego spornego/ Spráwiedliwośćią swoią/ lepiey Exekucyą dokonywáć/ á niż go nie potrzebnym postempkiem ná sye ożywiáć. Jesli ná dálszym dniu stánie/ nic tám nie ma być znawiano/ iedno áby sye rzeczy osądzoney dosyć stáło. to iest/ áby ten kthory iest przewyćiężony/ naprzod zwyćiężcy nakład Prawny odłożył: pothym záráżem w głowney rzeczy dosyć czynił/ tháka iáko pospolićie w Dekrećiech ostátnich Sędźiow pisżą. Partem victam in litis expensis condemnamus. earum solutionem in termino diei vlterioris sex septimanarum victori præstandã pronunciamus. Deniq; ad sententię nostrę executiõem, in præfixo termino diei vlterioris, sex septimanis faciendam, partes ad Iudiciũ primę instantię remittimus. A gdźieby nie dosyć czynił/ áby tám został. A iesli nie stánie ná dálszym dniu/ku dosyć vczynieniu/tedy Powod nic dáley sye nie ma wdáwáć/ iedno to niestánie/ á nie dosyć vczynienie v Woytá ná dálszym dniu/ kiedy słonce záchodźi/ dáć zápisáć. Potym názáiutrz álbo kiedy chce/ ma ónemu Vrzędowi/ ná ktory Exekucya należy/ Práwo swoie vkázáć/ á o Exekucyą prośić/ áby Práwem przewyćiężony/ by

Postempek ná Dálszym dniu iáki ma być.

ny / był ku zapłácie przyćiśnión fantowániém/ w Imienié wwiązániém / álbo ná ostátek / ieśli máietnośći niemász / więźieniém/ áż do zapłáty.

SEntencya álbo Skazánié / które Sedźia wydáie/iest dwoiakié. Jedno/ktoré bywa nie o główną rzecz/o kthórą iest żáłobá: ále o iáką odmowę álbo żądánié po żáłobie / przed odpowiedźią wrzucóné : iáko kiedyby ktho wysłyszawszy żáłobę / nie odpowiádáiąc ná nie/ wrzucał miásto odpowiedźi/ co innégo/ álbo nie- słuszność Pozwu wywodźił / álbo czásu ná ro- zmyślenié/ ná Prokurathorá żądał / álbo sobie co opráwiał / álbo około Gwaru spór czynił/ ál- bo wywody/ iż kto do czytánia / do świádectwá przyść nie może / y co tákiego podobnégo/ co by- kolwiek po żáłobie / przed odpowiedźią wtoczó- no było/ óczby sye spór stał/ á skazánié ná to wy- szło: thákié skazánié łáćinnicy názywáią/ Senten- cia Accessoria, Interlocutoria. Po Polsku/ mo- że być názwáné/Przytoczné skazánié/od kthórégo nie mabyć dopuszczóná áppellácya/ dla próżnégo przewłóczenia spráwiedliwośći. Wszákże/by- wáią też tákié Sentencyæ accessoriæ / od których áppellácya ma być dopuszczóná / która sye równa głównéy sentencyéy / ná żáłobę á ná odpowiédź

¶ Accessoria sententia co iest.

Ab Accesso- rijs, kiedy á- pellácya ma być dopusz- czóná.

wydánéy/

wydánéy/ iáko mówią łácinnicy/ habet vim diffinitiuę, kthóra to w sobie záwiezuie/ iż ſye kthokróm odpowiedźi wrzuceniém iákiéy rzeczy/ może vczynić wolnem/ choć winny/ álbo téż ſtrónę żáłuiącą od dálſzégo poſtempku odegnáć: iáko/ kiedyby ktho wywodził/ iż nie winien ná żáłobę odpowiádáć/ álbo iż temu nie należy żáłowáć. á ſkazániéby ná to wyſzło: od tákiégo ſkazánia álbo themu podobnégo/ ma być áppellácya dopuſzczóná. Bo to ſkazánié acceſſorium, álbo interlocutorium ieſt tákié/ kthórym ieden może śiebie náprawić/ drugiégo ſkáźić/ śiebie wolnym vczynić/ drugiégo Akcyą zniſzczyć. ¶ Drugié Sentencyę bywáią z żáłoby z odpowiedźi ná żáłobę wydáné/ tháktié zową Diffinitiuas ſententias, dla tego ták rzeczóné/ iż kóniec ſporu/ miedzy ſtrónámi głównéy rzeczy czynią. A' fine, quia finem controuerſię imponunt, damnationem vel abſolutionem in ſe contineñ. O czym téż ieſt w Porządku dotkniono. Fol: 75.

¶ Acceſſoria ſententia, habens vim diffinitiuę.

¶ Diffinitiua ſententia, co ieſt.

SEntencya która bedźie przynieśióná z wyżſzégo Práwá ná dálſzym dniu / ma być v Sądu przy oblicznośći obudwu ſtrón otworzóná y iáwnie czytaná. Jeſliby kthóra ſtróná ná Roku ku otworzeniu nie ſtánelá/ winę zápłá-

¶ Spráwá o koło Sentencyéy wyżſzég Práwá / ná dál ſzym dniu

ći. tákże po wtóre / po trzećié: ieśliby nie ſtánełá / pómocény rzeczy nie wniosłá / iż ná ten czás ſtánąć nie mogłá / ſkażą ią ná wine. Potym ná żądánié ſtrony pilnuiącéy / Sentencya ma być otworzóná / która ieśli bedźie ku ßkodźie tego który ieſt v Sądu / á ku pożythkowi ónemu kthóry nie ſtánął / poſłáby nie miał / kthóry Sentencyą przyiął / álbo ónego (przecz nie ſtánął) nie wymówił: ten który nie ſtánął / tráći Práwo ſwoié. Abowiém / Práwo żadnému nie wdźiecznému nie pomaga. Przetho dla nie wdźieczności tráći Práwo ſwoié. A ieśliby ſtróná / bedąc odpowiedną ſtánełá: thedy iéy Práwo Actoratum przyſądźi / to ieſt żáłowánié / áby byłá powodem / á ónemu który pierwéy był Powodem / żáłowánié odeymie / á tho nie z ſtróny Sentencyéy ále z ſtróny nieposłußeńſtwá. Wßakże théż potym może przećiw iemu czynić. á then ſye zás bedźie brónił. Iure Munici: Artic: II in gloſa

Sentencye które ſą ważné / choć od nich ápelluie.

SEntencye álbo Wyroki / chocby od nich ápellowano / ważné ſą y wiążą czworákim obyczáiem. Naprzód / kiedy ie wydáią óni kthó-

rzy nád sye wyższych nie máią / iáko iest Papież/ Krol. Abowiem ápellácya ma być od niższego do wyższego. ¶ Wtore / iesliby oni Sentencyą nagániáli/ ktorzy iey nágánić nie mogą: iáko są ci ktorzy ná świeżym złym vczynku bywáią poimani y do Sądu przywiedzieni/ przeciw ktorym żáłuią ná gárdło. ¶ Trzecie / iesliby kto Sentencyey nágánić álbo od niey ápellowáć zámieszkał. Bo Práwem nászym czás iest ápellowánia zá rázem poki Práwo siedzi.

¶ Czwarte/ iesliby byłá wydána od tego / kogo sobie ktho zá Sedziego obierze/ kthorego łácinnicy Arbitrum zową. Bo też od tego ápellowáć nie może. W tych przypadkách/ choćby kto od Sentencyey ápellował / álbo chciał ápellowáć/ nic mu nie bedzie pomocno/ wedle Práwá: przedsie Sentencya wiąże / y ma iey być Exekucya. Prozno sye ma przeciw Vrzedowi świádczyć Woźnym/ Szláchtą. Specu: Saxon: Lib: ij, Articulo 11. in Glosa. Iure Municip: Artic: 11.

Sentencye/ ktore nie są ważné/ choć od nich nie ápelluie.

SEntencye choć od nich nieápelluie/ w tych przypadkoch nie są ważné. Naprzod/ iesli

ią kto kupił/to ieſt/ieſli kto w oſobliwości Przyſieżnikowi álbo innému Sędziemu co dárował/ áby zá niem ſkazánie wyſzło. Jeſli byłá wydaná w dzień Swiety. Jeſli przeciw oſobie/ którey v Sądu niemáſz / á ieſzcze ſye iego nieposłuſzeńſtwo z pozwu nie pokazáło. Bo Sentencyæ przeciw themu/ kogo pozywáią/ á ón nie ſtawa / ſą ważné/ choć bedą w niebythności oſoby wydáné. Nád to/ ieſli w Sentencyéy nie ſą położóné ſłowá/ któréby iednégo álbo wolnym czyniły álbo wiązáły/ y co temu podobnégo. Jeſli przeciw ónemu ieſt wydaná/ kthóry ieſzcze nie ma Dwudzieſtu y piąci lat / á ieſt bez opiekuná. Jeſli ią wydał Sedzia ten/pod kthórégo zwierzchnością/oſobá nie ieſt/któremu to ſądzić nienależy/ którégo zową IVdicem non competentem. Jeſliby byłá wydaná od ſługi/ od żydá / hæretyká nie wiernégo. Jeſliby Sedzia świetſki w ſpráwie duchowney Sentencyą wydał/táka nic nie waży. Jeſliby byłá wydaná po innych ſentencyach/od których ſye ſtálá ápellácya. Jeſli ieſt wydaná ná mieścách podeyrzánych / nie vczciwych. Jeſli w wydániu nie ieſt záchowány iáki porządek/álbo gościniec Práwny/kthóry ieſt w vżywániu : iż álbo ſye ná żáłobe nie ſtáłá porządna odpowiédź / co zową / Litis conteſtatio

nem / álbo świádectwo nie było spiſáné / áni iáwnie czytáné / y inné porządki álbo gośćince opiſáné/ktoré w zwyczáiu ſą. Nie waży też ſentencya/ ieſli ieſt przećiw Práwu piſánému / álbo Conſtytucyam wydána/ ſi continet expreſſum Iuris errorem. Wyiąwßy by ſye nie pokázowáł wyrázony błąd/ thedy chocby ſkazánie było przećiw Práwu/ ieſli od niego nie ápellnie/ wchodźi w rzecz oſądzoną/ y ważné ieſt. Tęż nie waży Sentencya/ ieſli ią Sędźia wydał/ opuśćiwßy inné towárzyßé ſwoié / ktorzy ſpráwę tákże mieli ſądźić. Wyiąwßy by to miał wpowiczéńſtwie áby ſam ſądźił. Kiedy też kto nie ieſt trzy kroć pozwány / álbo (wedle záchowánia ná iákiém punkćie Práwá) iednym pozwem záwitym miáſto trzech. A ieſliby ſámégo nie było/ma iemu to być w domu opowiedziano/ álbo żenie iego.

¶ To Práwo ieſt około opowiádánia miáſto oblicznégo pozwania.

Ieſli przećiw vmárłému / wyiąwßy by przećiw hæretykowi ábo niewiernému : ábowiém óni y po śmierći/ spocztu wiernych bywáią wyłączeni. A ktoby był wyłączony/ álbo iáko mowią/ klety/y po śmierći iego może być około niego bádánie. Ieſli co nie podobnégo ſkázuią. Ieſli ſam Sędźia ieſt klethy. Ieſli Prokurator fálßywie ſpráwował : wßákże póty Sentencya ważna ieſt/ áż fálß będźie vznan. Ieſli prze-

ćiw ßaló

ciw ſzalónému ábo od rozumu odeſzlému bedźie wydaná/chocby y po ſentencyéy kſobie przyſzedł. Ieſliby óni którzy spowinnośći ſpráwowáć y brónić máią / pieniądze bráli/ á przewyćieżyć ſye dopuśćili. Ieſliby thėż niepráwy Opiekun ſpráwowal rzecz śieroty / Sentencya wydána nie może nic vbliżyć śierocie. Nápiſano o tym Spec:Saxon:Lib:ij,Artic:11.Lib:iij,Art:63. Iure Municip:Artic:11.

Lékárſtwo oſtátnie/ przećiw obłedliwemu ſkazániu/ y o oſtátnich Sedziech.

IEſliby kogo Vrząd obłedliwym ſkazániem vćiążył: vczeni w Práwie do tego dáią náukę y lékárſtwo oſtátnie. Aby táki obćiążóny kthóry od ſkazánia nie ápellowal/álbo mu tėż ápellowáć nie dopuſzczóno/vćiekł ſye do zwierzchniego Páná ſwoiego / pod którégo mocą óni ſą/ kthórzy óno obłedliwé ſkazánie wydáli: á tám okazawſzy błąd ónego ſkazánia/żądał/ iżeby óne wſzyſtkė ſpráwė przywróćił ku pierwſzému punktowi / w kthórym przed obćiążenim byłá. Aby znowu ſam Prząwyſłyſzał/ wyrozumiał y oſądził/ iáko then który pod-

dánému swoiému vcisnionému/ nawyższym iest po BOdze Sedziém / máiąc wszystko w mocy swoiéy / y będąc swoim poddánym iáko zá iedno Práwo. Zową tho Przywrócenié/vczeni w Práwie/ Restitutionem causę in integrum, ad nouam audientiã, qua de Iure subuenitur oppressis ex legitima & iusta causa. Aczkolwiek w Práwie Sáskim o tákim przywróceniu nic nie pisano / y rzadko słychamy/áby sye kto o to kusił. Wszákże iż vczeni w Práwie the ráde dáią / á in L. Imperialibus o tym pisano. Nie bez przyczyny / tho iest. Byli podobno thácy Sedziowie / ktorzy sye od spráwiedliwośći złośćią álbo dáry / álbo prostośćią / nie pilném spráwy wysłyszeniém / nie dobrym wyrozumieniém vnászali. Nie dármo théż wPráwie położóno/Appellationes inuentę sunt, vel propter maliciã, vel propter stultitiã eorum. qui sententias pronunciant. Musiáłá bywáć malicia y stulticia. Y dziś téż tákże są ludzie iáko y piérwéy. A Boże day áby ieszcze tácy iáko piérwéy. Nie słycháć ták było piérwéy często vciekánia do wielkich pánów pod obrony / ták częstych Mándatów/ wybijánia sye z Iurisdycyy / s posłuszeństwá Vrzędów / Szemránia poddánych przećiw przełożonym / Przełożónych záś nieprzyiáźni przećiw poddánym / Waśni poddánych sá-

Restitutio causę in integrum.

mych mie-

mych miedzy sobą. Wßystki thy rzeczy nie wiém iesli dźiś nie zá thymiż przyczynámi iáko y pierwéy idą. Pánie Boże day nam tháktié Sędźié/ w którychby nie malicia áni stultitia, ále bonitas, prudentia, Iurisperitia byłá. Choć nie dokończá vmietność Práwá. Bo nie mogą być/ zwłaßczá ná Miásteczkách wßystko vczeni w Práwie Solónowie. Ale wżdy przy namniéy áby bywáli z dobrym s przyrodzenia dowćipem/ Bogá sye boiący/ Spráwiedliwość miłuiący. Bo nie vmiethność Sędźiégo częstokroć bywa vćiśnieniém niewinnégo/ iáko ieden cudnie powiedźiał: Ignorantia Iudicis plerũq; calamitas est innocẽtis. Trzebá rostropnych Sędźiów / zwłaßczá ónych którzy inßych wyroki posądzáią / których zową/ vltimę instantię Iudices, gdźie iuż vbogi człowiek gdy sye mu ápellowáć nie godźi / trudno swéy krzywdy popráwić ma / gdźie mu iuż o iego máiethność / iáko mówią/ idźie/ álbo Szách álbo Meth. Aby tám byli wysádzáni ludźie státeczni/ w Práwie dobrze ćwiczeni/ wierni/ z dobrym sumnienim / viri in Iure probe versati, qui omnẽ ætatẽ in studio Iurisprudentię cõtriuissent. którzyby swoié látá nie ná czym innym iedno ná náuce Práwnéy strawili. Bo kto sye tego nie vczy / thrudno rozsądek ma dáć álbo co powiedźiéć/ kie

Iudices vltime instantię iácy máią być.

Cerasini Tit. de Apellat.

dźiéć / kiedy przyydźie spráwá o głównych Artykułoch Práwnych. około których vczeni w Práwie wielé prácowáli. Przeto óni świeci Césárze/Królowie/fundatorowie Praw y Przywileiów / pilnie sye záwżdy ná tho oglądáli/ iákié ludźi ná ostátnié Sądy mieli obiéráć. Otto Césarz/który Máydeburskié Práwo dał y vprzywileiował / bacząc iż ná páństwie swoim innemi prácámi wielkiemi był zábáwiony/ prze któré w rozsądzeniu spraw/któré prze dźień przychodźiły/nie mógł dosyć vczynić:obrał Dwádźieśćiá y ośm mężów z Duchownych y Swietskich. Naprzód / cztérech mężów poważnych z Sártáwy/ którzy tám nastárszy mogli być nálezieni. Potym cztérech Prálatów od Tumu / Proboszczá/ Dźiekaná/ Wikáryégo Biskupiégo / y Kánclérzá. Cztérech boiárów kośćiołowi Máydeburskiemu zá nádániém posłusznych s támtegóż Biskupstwá/ to iest Márszałká/ Trukcáśá/ Podczászégo/Podkómorzégo. Pothym iedennaśćie Przyśieżników mieyskich / y Szołthysá dwánastégo. Nád to/troie Kśiążąt świetskich/którzy w obiéraniu Césarzá są naprzednieyszy / tho iest/ Márgrábie Brándeburskiégo / Kśiążę Sáskié/ Woiewodę z Rhenu/y ktemu nawyższégo Wóytá Burgrábie Máydeburskiégo. Którym 28.

Ostátni Sędźiowie w Máydebur-ku.

mężóm/ zá

mężóm/záſádźił Stolicę w Máydeburku v Tumu. (kthórą łácinſki wykłádácz Páláncyą názwał) y dał im ná mieśću ſwoim thę moc/ iż coby w Máydeburku nie możono rozſedźić/ álbo tám nágánióno było/ áby óni 28 mężów oſądźili. A cobykolwiek thám ſkazáli/ áby tho iuż w Máydeburku y po wſzyſtkiéy Száſkiéy źiemi zá Práwo chowano. Od ktorych Sędźiów/ iuż ſye áppellowáć nie godźiło/ iuż tu był kóniec wſzyſtkich ſwarów. Wyiąwſzy by kto duſáiąc Bogu á ſpráwiedliwośći ſwoiéy/ chćiał tym ieſzcze popráwić/ wolno mu było przećiwną ſtrónę wyzwáć ná rękę/ y potykáć ſye o ſwoię ſpráwiedliwość: iż kthoby zwyćiężył/ tego dowód był práwy/ á zwyćiężónego niepráwy. kthórą bitwę názywáli/ Duellum, iákoby dwoiégá ludźi bitwę á pothykánié w ſzrankách ku okazániu prawdy z zwyćieſtwá. Które Duellum Száſſowie z ſtárégo zwyczáiu miedzy ſobą záchowywáli/ y od Ceſárzá potwiérdzóné mieli. Iure Mun: art: 13 in glosa. V nas w Polſzcze tego Duellum nie záchowuią/ ániſye téż do Máydeburku do ónéy Páláncyéy odzywáią. Odmienił to Kázimiérz wielki świętéy pámięći Król Polſki/ in Anno Domini, 1356. y inni Królowie tego potwiérdźili/ iż miáſto téy ápellácyéy/ ktorą bywáłá do Máyde-

¶ Páláncya w Máydeburku.

Duellum.

¶ O tym téż w Porządku fol: 97. IVre Mun: art: 11. Glosa marg.

burku/ zásádźił wyższé Práwo ná zamku Krákowſkim/ do którégo wedle Przywileiu áppellácya idźie od Woytów/ y Przyśieżnikow/ Szołtysów/ták z Miaſt iáko ze Wśi/ áby tám v nich ſtrony práwuiące ſye/ ſentencyéy żądáli z Kśiąg Práwá Máydeburſkiégo ná zamku Krákowſkim/ w ſkárbie ſchowánych/ Aby ich wyroki zá Práwo przyymowáli. Wyiąwſzy by ſtrony ſporné/ rozumieli ſwoiéy Spráwy lepiéy popráwić. wolno im ieſth bráć ſye do wyższégo Práwá do Máyeſtatu Królewſkiégo/ álbo do Kommiſſárzów Sześći miaſt/wedle tegoż przywileiu. W którym ón świety Król nie mniéy tego nieopuścił/ iáko y Otto Césarz/ iácy ná tákié Sądy oſtátnié máią być obiéráni/miánował: iż/ VIRI honeſti ,circumſpecti , in Iure Maydeburgenſi periti ,qui Sede Scabinali fuerint digni áby iuż ſtrony práwuiącé ſye: ná tych wyroku/ widząc ich poważność/w Práwie vmiethność/pobożność/pilność/ſkrómnie przeſtawáli/ dáléy ſye o żadné pómocy áni lékárſtwá nie wyćiągáiąc.

Oſtáthni Sędźiowie/ v nas w Práwie Mieyſkim.

Obiéránié

Obiéránie ná Vrzędy: Przedawánie y kupowánie Vrzędów.

V kóńcowi tych Tytułów Práwá Máydeburskiégo/ zdáło sye teſzcze zá rzecz potrzebna nieco przydáć około Obiéránia ludzi ná Vrzędy s Práwa Bożego / y s thego s kthórégo ty Tytuły sa wzięte / gdyż wſzystki Práwá / by były napilniéy piſáné y wykłádáné / Rzeczypoſpolithéy nic nie sa pożyteczné/ieſli do tego/Vrzędnicy nie beda tácy / iákich Bóg y Práwá ludzkié chca miéć/ ktorzyby Praw ſtrzegli / á poddáné w posłuſzéńſtwie wedle ich záchowáli. Práwo tedy BOże táktié ludzi vczy obiéráć ná Vrzędy / iáko mówił Moizéſz do ludu Izráélſkiégo: Date ex vobis

Quoniã Magiſtratus, eſt cuſtos Legũ.

Práwo Bożé / iákié ludźi ná Vrzedźie miéć chce.
Sapientes.

viros sapieentes, et intelligẽtes & spectatę probitatis, in tribubus vestris, et constituã eos, vt præsint vobis. Obierzćie (powiáda) miedzy wámi męże / mądre / rostropné / y zacné / s pokolenia wáßégo / á thy ia nád wámi postánowie przełożónémi. Którémi słowy dáie znáć naprzód / áby przełożeni byli obiéráni mądrzy. A gdy począttek mądrośći iest / boiażń Boża: chce tego po Przełożónych / áby sye Bogá bali / á prawdźiwie go chwalili. Druga / áby byli rostropni / kthórzyby zá długim ćwiczeniém / w wielu rzeczách biegłemi byli. A przypádłé spráwy y krzywdy ludzkié ku Práwu stosowáć vmieli. Trzećia / áby byli cnotliwi świetobliwégo przykłádnégo żywotá / sprzeßłych spraw dobrze doświadczónégo / státeczni / powáżni / áby iemi iáko lekkimi ludźmi nie gárdzóno. Ná drugim mieścu Bóg mówi / do tegõ który ná Vrzedy obiéra: Ex omni populo, pspice et diligenter considerãdo delige, viros virtutis, viros veraces, odiẽtesq; auariciam. Którémi słowy tho dáie znáć / áby przełożeni byli obiéráni możni / to iest / tácy którzyby to / ná co ié obiéráią / mogli y śmieli vczynić. Możność tá zależy ná vmyśle / nie ná ćiele / áby byli mądrémi sprawnémi / stałémi y ćierpliwémi / ku wysłuchániu krzywdy łatwiemi. Aby téż byli prawdźiwémi / s któ-

Intelligentes.

Spectatę probitatis.

Viros virtutis.

*Viros veraces.

rych by

rychby vſt ćiepło y zimno niewychodziło. aby nie obiecowániém ále rzeczą/ ſkutkiem/ ludźi odprawowáli. Ná oſtátek/áby nie byli ná dáry łákómemi. Bo żadna rzecz wiecéy nie pſuie przełożónégo/iáko łakómſtwo/ á dárów chćiwość. Auaris et munerum cupidis, venalia ſunt Iura, ſententię, libertas, iuſtitia, adeoq; patria ipſa. Acżkolwiek dáry dáwáć y bráć/ieſt nieiáki znák miłośći iednégo ku drugiému/ieſli tym względem bywáią bráné. Ale iż thá ieſt do nátury człowieczéy wádá/iż dáry od mądrośći y ſpráwiedliwośći łatwie vwodzą. Przeto Bóg nawyżſza mądrość/ roſkazał / áby żadén kthóry ieſt ná Vrzędźie dárów nie brał. Ták mówi: Ne accipias munus. Nã munera excœcant oculos ſapientum, & peruertunt ſententias iuſtas.

Odientes auariciam.

Exo: 23. Deuto: 16.

☞ Práwo Máydeburſkié też tego/ około obieránia ná Vrzędy iáko rzeczy potrzebnéy nie opuśćiło/ Iure Municipa: Articu: 44. Wſzyſtkich w poſpolitośći ktorzy ná Vrzędy obiéráią/ vczy/iákim vmyſłem y iákié obiéráć máią: y iákie obiéránié nic nie waży. Pilnie ſye (powiáda) przełożeni wárowáć máią / áby żadnégo dla dárów/ dla boiáźni/ dla gniewu / dla krewnośći/ y iákiégokolwiek powinowáctwá ná Vrzędy nie obiéráli. Abowiém ieſliby tho potym przez ráde do-

Práwo Máydeburſ. iákié ludźi każe obiéráć ná Vrzędy.

znano było/ iż ſye kto ták w obiéraniu obchodził: tedy y ten kto obiérał/y ten ktho ieſt obrány/ ſtánie ſye krzywoprzyśiężcą/ y ná dobréy ſławie náruſzóny. Periurus,& Iurepriuatus. Naprzód / z ſtróny dárów. Jeſliby kto Vrzedu żądał/á żądáiąc / dar iáki obiecał/ táki ſye ſtawa świetokupcą/iákoby iáki Vrząd Duchowny/álbo iáką rzecz świetą kupił/y ieſliby w tym był przekonány/ oſtawa ſye niepoczćiwém. Wyiąwſzyby tákiému miáſto iáką folge vczyniło/ álbo tháki przez dźieśieć lat od miáſtá bywa odkázowan. Z boiáźni záśie bywa obiéránié/ kiedy ſye kto obawa/ieſliby tego nieobrał/áby mu przyaćiele iego wczym nie záſzkodźili/tákié obiéránié nic nieważy. Jeſliby téż kogo obrano z zazdrośći / to ieſt tym vmyſłem/áby ná ónym Vrzedźie bedąc zvbożał/ gdyby dla Vrzedu/żywnośći ſwéy pátrząć niemógł. Albo iżby ná ónym Vrzedźie bedąc / ku iákiéy ſzkodźie przyſzedł / tákié téż obránié nic nie waży.

Nád to/ten który ná Vrzedy obiéra/ pilnie ſye oglédáć ma ná poczćiwość á ná wiáre ſwoie / y przez tho ſtrzédz duſze ſwoiéy / áby nikogo nie obiérał zá przyiáźnią / zá prośbą/ z nienawiśći / z zazdrośći/álbo iákiégokolwiek złégo vmyſłu. Ale wedle kożdégo wiáry / poczćiwośći / y prawdy. z miłośći Rzeczypoſpolitéy. Nie ma obiéráć

bárzo możnych / bogátych. Bo táki możnością swoią/bedzie sye wywyższał/ pospolity pożythek vćiskáiąc / swóy rozmnażáiąc/ vbogim gárdząc.
Nie vbogich thėż. Bo lepiey iest/iż vbogi służyć bedzie/niż iemu służyć máią. Srzedni tedy s Pospólstwá ná tákié Vrzedy máią być obiéráni / ktorzyby przestawáiąc ná swoim/ cudzégo nie prágneli. Potrzebá tėż/áby ná Vrzedy nie obiérał / głuchych / ślepych / niémych/ tredowátych/vlómnych/lunátyków/szálónych. Wyiąwszyby sye im thy vlómności ná Vrzedźie bedącym przydáły : tedy z Vrzedu dla tego nie bywáią złożeni. Nád to klethy/ odszczépieniec/ wywołány/nie poczćiwégo łożá/ nie máiący Dwudźiestu y pięći lath / obcy / z innégo Práwá człowiek/ktoryby domá rzadko mieszkał. Athoremu by tėż było Siedmdźieśiąt lath/ tákich ná Vrzedy nie máią obiérác. O tym szérzéy Iure Municipali Artic:44. y w Porządku fol:7. Specu:Saxon: Lib:iij, Articu:49. in Glosa. Gdźie tėż opisáné są széroko przyczyny/ dla kthorych obiéránié/ niebywa ważné: iáko iesliby poruczník innégo obrał/ niż mu poruczóno. Iesliby iákié vmówy s tym piérwéy czynił ktorégo by obrał/ álbo sprzyiacielmi iego piérwéy nizby był obran. Iesliby ktho piérwéy był obran / niż ćiáło Przodká iego

pogrzebió

pogrzebióno : Ieſli ieſt nie z małżeńſtwá náro-
dzóny: ieſli piſmá nie vmié : ieſli nieuczóny/ álbo
ſye vkázuie iżby co vmiał/ á ón nic nie vmié : ie-
ſli nie przykłádnégo żywothá : ieſli mu niemáß
Trzydzieśći lat : ieſli ieſt obrány ná mieśću nie-
zwykłym. y inné przyczyny / tám długo opiſáné/
prze które obránié ná Vrząd nie bywa ważné.

OByczáie powołánia ná Vrzędy álbo iáko
zową Ceremonia / ſą rozmáithym Miá-
ſtóm rozmáité. Tu ieſt wolność kożdému miá-
ſtu ſwégo vżywáć obyczáiu. Wßakże vczeni w
Práwie/ tho Creowánié nalepßé być piſzą/ gdzie
pómpá nie wielka/á vpóminánia nie máło przed
wßyſtkim ludem/ iáko ſye kożdy ná ſwoim Vrzę-
dzie ſpráwowáć ma/ áby ie kożdy znał/ iáko Oy-
ce á Obrónice ſwoié/którym téż cześć y poſłußéń-
ſtwo winien / y modlić ſye Bogu zá niemi/ iáko
Swięty Páwel vpómina. i,Timoth: ij.

Kreowánié ná Vrzędy.

ADhortor primum omnium fieri Obſecrationes,
orationes,interpellationes,gratiarumactiões, pro
omnibus hominibus , pro REgibus , & omnibus
qui in ſublimitate conſtituti ſunt,vt quietam &
tranquillam vitam agamus , cum omni pietate &
grauitate.

NA niektórych mieścách/ci których ná Vrzedy obieráią / bywáią przymuszeni do tego per Collegas suos, áby ná then czás kiedy ie obiéráią y innych czásów/kiedy Vrząd swóy spráwuią/kołácyé kosztowné czynili/ná których sye wielkié zbytki dzieią/zbytni koszt. To nie ma być. Abowiém przez to ludzie godni/ chrónią sye Vrzedów/gdy czuią / iż ich máiethność tákowych kosztów nie zniesie: przez to théż Bóg bywa obrázón/ y błogosłáwieństwá swoiégo Vrzedóm nie dáie / gdy ty dáry Bożé nie bywáią przyymowáné z nabożeństwem á wzywániém Jmienia Bożégo/odrzuciwszy ná strónę wszystki pómpy/zbytki ludziom Krześciáńskim nieprzystoyné.

Zbytnie kołácyé vrzedników.

TAk tedy Práwo BOżé y Ludzkié vczy / iácy máią być ná Vrzedy obiéráni / áby sye ci co obiéráią pilnie themu przypátrzáli/ á ná thym sye nie mylili/iákié obiéráć máią. Ale(powiáda Iodocus DAmuderius, in Praxi rerum Criminalium, y inni ludzie vczeni o thym piszą) Jż tu przełożeni y Swietscy y Duchowni / bárzo wystepuią/ wiecéy sye oglądáiąc ná dáry / ná pieniądze / ná krewności niż ná tych/w których / przystoyną vrzedowi godność / cnotliwé spráwy / rostropność / dobré obyczáie / vczćiwé náuki / w wielu

rzeczách biegłość/y iné dáry Boże iáwnie widzą. Których darów Bożych/ óni práwie zániecháwszy/ y prawdziwé świádectwá dobrych cnóth/ obyczáiów/ rostropności/ biegłości/ ná strónę zárzuciwszy: ná ónych tylo pátrzą/których świáth/ pieniądze/ przyaćiele/ y inszé ozdobności / wedle świátá wystawnią. Zaprawdę póki (powiáda) ty niepoządné Przełożónych świetskich y Duchownych postempki w obieraniu Vrzedów trwáią / póki thu przełożeni namietnościam swoim wiecéy niż rozumowi folgowáć będą / nie strzegąc prawdziwéy godności / wedle Bogu y Praw pisánych / póty sye w Rzeczypospolit. nieszczesliwie powodźić muśi. Póki też tá ámbicya/to iest chćiwość dóstoieństwá wpoddánych nie vstánie/która wielé świetokupców/ nie przestáią sye v Pánów thák Swietskich iáko y Duchownych/ prosbámi / przyaćielskiemi przyczynámi/ pieniądzmi / y innemi rozmáitemi napráwámi stáráć / áby nád inné godnieysze / ná Boskié/ Vrzedy. (Bo wszystki Vrzedy/są Boże vrzedy.) wysádzáni bywáli. Któ sye kiedy szczesliwégo powodzenia miedzy ludźmi ku chwale Bożéy doczeka ? Z obu strón tu / przy Ambicyéy iest niemáła winą/ y tego kto zá dáry/ ná Vrzedy obiéra/ y tego który zá pieniądze Vrzedów szuka. A

PRINcipum prępośterum IVdicium in committēdis officijs.

Ambitio co iest.

¶ Vrzedy wszystki są ná mieyscu Bożym.

snadź wie

śnadź więcéy tego który sye Vrzędow dokupuie. Bo thaki przez tho dokupowánié / Páná swégo psuie / iż mu swemi dáry do prawdźiwéy godności/oczy zastánia: Rzeczypospolitéy szkodzi/iż sye będźie stárał / iákoby sobie óno ná vrzędźie nágrodźił/zá co Vrząd kupił : Ludźióm pobożnym do nabywánia godności dróge zámyka : bo sye rzadki vczyć będźie / gdy vrzędy zá dáry á nie zá godnośćią dáią. Ná koniec/y sobie złą sławę czyni. Będźie mnimał/aby swoie podłość Vrzędem oślachćić miał/ á óno więcéy osławi. Bo iuż ná tákiégo ludźie pilnie oczy y vsty násłáwią/y pilnie sye/kto iest/ dowiadowáć będą. Płyną s téy Ambicyéy y inné Pestes in Repub: szkodliwé. Którem IVstinianus Imperator zábiégáiąc : dla tego był postánowił/áby ten który miał być ná vrząd obrány/ przyśiągł pierwéy / iáko dla otrzymánia tego vrzędu / żadnému zá zálécenié do Páná nic nie dał/ áni dáć obiecał / áni żadnéy ná tho z żadnym zmowy nie vczynił/ iż téż ten Vrząd kthóry dármo przyiął dármo ij spráwowáć będźie/ przestawáiąc skrómnie ná téy placéy / która s porządnéy vstáwy nań przychodźi. A iż sye s téy Ambiciéy wielé złégo w Rzeczypospolitéy dźieie/ zábiégáią temu Práwá y karánıem. Ktoby sye zá iákiém Contráktem / zá vmówą pieniężną/

nie wſtydał potáiemnie / bez wiádomosci Páń⸗
ſkiéy / Vrzedu doſtáwáć : ten ſye ſam przez to nie⸗
godnym ónego Vrzedu czyni / y przez to ij tráci.
y przez tho ſye ná wieczną niegodnoſć ku doſtą⸗
pieniu ná potym iákiégo Vrzedu podawa. Acz⸗
kolwiek Contrákth kthóry by był vczynión o V⸗
rząd w iákiéy godnośći / thák / izby óny pieniądze
ná poſpolithy pożythek obrócóné były / PRáwá
mieyſkié omawiáią / ilé v świátá / iáko mówią /
in foro temporali : ále wedle páná BOgá ná ſu⸗
mnieniu / iáko mówią / in foro Conſcientię , żad⸗
ny táki contrákth / żadné kupowánié Vrzedów /
nie ieſt bez wielkiégo grzéchu. Bo pobożnoſć
krześćiáńſka / żadnym obyczáiem tego nie ćiérpi.
áby kto iákich Vrzedów / zwłaſzczá Sądowych
zá pieniądze álbo iákiemi contrákthy nábywáć
miał. Przeto Bożé / y Ludzkié Práwá ták ſzéroce
y oſtrożnie vczą / iáko / y iácy ludźie ná Vrzedy
máią być obiéráni. zábiégáiąc temu / obyczáymi
rozmáitemi / áby niegodni nie byli ná Vrząd o⸗
biéráni. Ale málo ná tym / tymi drógámi temu
zábiégáć y godnośći przez zwiérzchnié znáki do⸗
świádczáć : bo ná zwiérzchniéy poſtáwie w o⸗
biéraniu / czeſto ſye omylamy : ſądziemy czáſem
człowieká nie godnégo zá godnégo / złégo zá do⸗
brégo / głupiégo zá mądrégo. Przeto nalepſza y

napewnieyßá ieſt dróga do tego / nie opuſzczáiąc tych śrzodków / prośić pilnie páná Bogá / áby ón ſam ludzkié vmyſły tháк raczył ſpráwowáć / áby żadén Vrzędów tákich/ná kthóré ſye nie godnym czuie / álbo go théż inni nie godnym rozumieią / álbo póki ná ſye godnieyßé czuie od Przełożónych nie żądał/áni kupował / áby théż y przełożeni Vrzędów y ná podleyßych nie godnym / wedle namiethnośći ćieleſnéy / zá dáry / zá krewnośćią / nie dawáli. Ale ſye ná godné wedle Bożégo roſkazánia y wedle Práw oglądáli. Trzebá théż páná Bogá o tho pilnie prośić / áby ón ſam godné Przełożóné nam raczył dáwáć. Thák iáko Moiżéß prośił mówiąc: Numeri 27.

Plura de his vide apud Iodocum DAmuderium, Tit. De Emptione Officiorum, Cap. 131.

O Pánie Boże/ſprawco duchu w kożdym ćiele/ poſtánówże ty ſam człowieká iákiégo / nád tym ludem / kthóryby ſzedł przed niemi/ gdyby ſye ruſzyli álbo wróćili. którzyby ié wiódł y odwiódł/ áby zgromádzenié Páńſkié nie było iáko Owce bez Páſtérzá. Thymi ſpráwámi y śrzodkámi dawa pan Bóg dobré Przełożóné / zá których dobrą ſpráwą / Rzeczpoſpolita

kwitnie / Sądy / Spráwiedliwość dobrze idą / Pan Bóg ná wszystkiem błogosławi / obfitość żywności dáie / y wszystko cokolwiek człowiekowi ku záchowániu żywotá

ieſt potrzebnégo.

☞ Tytułów Práwá Máydeburſkiégo do pierwszégo Porządku przydánych ná ten czás Koniec.

Práwá miedzy Gospodarzem á Kómornikiem/krótko spisané.

Naiemnik.

Gospodarz. Pan. { Kómornik. Czynszownik. Naiemnik.

NAiemnik/tym słowem wiele kroć Polacy názywáią/ ták tego kthóry z Imienia swégo Czynsz bierze/iáko y tego który go dáie. Abowiem kiedy Gospodarz mówi o swéy personie: Náiąłem temu dóm swóy: dla tego Gospodarz Naiemnikiem iest. A kiedy zás Kómornik Gospodarzowi mówi: Náiąłem dóm v tego Páná: dla tego Kómornik Naiemnikiem. A ták obiedwie Osobie Naiewnikiem názywáią.

Wszákże dla róznice/kómornik páná v którego Jmienie náymuie/Gospodarzem y Pánem: Gospodarz zás / tego kómu Jmienie náymuie/ Kómornikiem / álbo Czynszownikiem y Naiemnikiem zowie. Láćinnicy ná to własne słowá máią: ábowiem tego który z Jmienia naiemnégo álbo którey inney rzeczy vmówiony Czynsz bierze/Locatorem: który zás Jmienia álbo którey inney rzeczy z naymu vżywa / Conductorem miánuią. Acz też często kroć tego który Jmienia z naymu vżywa/Locatorem, á tego kthóry innemu Jmienia z naymu vżycza Conductorem rozumieią/ták słowá iednego zá drugie vżywáiąc bes żadney winy: dla tego/iż stárzy tych słów króm żadney róznice vżywáli COnductorem pro LOcatore, Locatorem pro Conductore kłádąc. IN Speculo Saxonum Láćinski Autor / Gospodarzá Dominum, Proprietarium: á Kómorniká Censualem, Censitum, Inquilinum miánuie. Spec: Saxo: Lib: ij, Articulo 59. A ták ku snádnieyszemu Práwu o Naiemnikoch zrozumieniu: Naiemniká/ który Czynsz bierze Gospodarzem / álbo Pánem: á Naiemniká który Czynsz dáie Kómornikiem/álbo Naiemnikiem / (Czynszownikiem thęż zwáć może) wszedy miánowáć bedziem.

Locator.

Conductor.

Kładźie też Práwo záNaiemniká álbo Czynßownika tego który śye ná ónym Gruncie kedy siedźi á Pánu doroczny Czynß płáći / vrodźił:á ieſt Pánu Czynßownikiem wiecznym dźiedźicznym/ który Imienia bes woléy Páná ſwégo puśćić/áni przedáć nie może. Tákiégo Práwo zowie Cenſualem innatum, Cenſualem originariũ, quia natus eſt ad illa bona & in illis originem ſumpſit, iáko tu v nas kmiećie álbo poddáni v Pánów ſwych záśiedli. Tu nam nie o tákich Komornikoch álbo Czynßownikoch kthórzy śye ná gruncie vrodźili rzecz idźie / ále o tákich kthórzy zá pewną vmówą/pewnémi Condycyámi do czyiégo Imienia mießkáć y ónego vżywáć wſtępuią.

Censualis. Innatus. Originarius. Aſſcripticius.

Naiem máło śye nie równa Przedániu:wyiąwßy w tym róznice máią / iż Przedánié ná wieczność / á Naiem do czáſu náznáczónégo tylko trwa. Kupuie Pan Imienié ná wieczność/ kupuie Naiemnik mießkánié do czáſu : dla tego Naiem ma w ſobie nieiáki ſpoſób kupná ad tempus determinatum. Speculo Saxonum Libro ij, Articulo 59.

¶ Naymu z Przedániém Podobieńſtwo.

Róznicá Dóbr.

IZ rzecz idźie o Naiemnym Jmieniu/ Róznośc Jmienia álbo Dobr w Prawie opisáną wiedźiec nie wádźi.

Dobrá są troiákié. Jedné/ ktorych sobie kto naprzód nábył: ktoré pierwéy niczyie nie były/ páná żadnégo nie miáły. Bo z poczatku álbo z przyrodzenia nikt swégo własnégo nic nie miał. iáko y Cycero in Officijs wspómina: Priuata natura nulla, sed aut veteri occupatione, vt qui quondam in vacua venerunt, aut victoria vt qui bello potiti sunt. Aut lege, aut pactione, conditione, sorte: Wszystkiém wszelkié dobrá były pospolité / áż ié kto sobie z dawná posiadł: ná pustynié przyszedł: woyną przez zwyćiestwo nábył : zá własné pieniądze kupił/ álbo ktorym inym sposobem dostał y otrzymał. One dobrá ták nábyté iuż tego własné były iáko y dźiś kiedy ktho iákich dobr słusznym sposobem dostánie/ kthoré pierwéy żadnégo nie były/ iuż ieǵ bedą/ y spokoynie ié trzymáć ma. Quę natura fuerant communia, quod cuiq; obtigit, id quisq; teneat. Si quis sibi plus appetit, violat Ius humanę societatis. Tákié dobrá Łácinnicy názywáią Dominium, Proprium, własność: s tákich dobr nic nie płácą y posługi żadnéy nie czyniq. Dru

Bona acquisita.

nią. ☞ Drugie dobrá/kiedy kómu od zwiérzchniego Páná bywáią dáné/ á bywáią pospolicie ludźióm rycérskim zá ich zasługi vżyczáné: s któ- rych posługi pánu/álbo Rzeczypospolitéy/álbo iáką dánine winni: álbo im to z łáski páńskiéy bywa odpuszczóno: tákie dobrá zową Máńistwo. Láćinnicy Feudum. A tych którzy ié trzymáią Feudatarios, Vasallos, po Polsku Many názywáią. Tácy osobliwé práwá z strony posług/poddánośći/ czynszów máią/ kthóré názywáią IVra Feudalia. ☞ Trzecie dobrá zową Naiemné/kiedy kto kómu dobrá swoié/choć własność/ choć Máńistwo/siue Proprium, siue Feudum fuerint s pewnégo Czynszu wedle pewnéy vmówy náymuie. Láćinnicy Conducticia, vel Locata názywáią. Która vmówá miedzy Gospodarzem á Kómornikiem zá Práwo bywa poczytaná/ y Vrząd wedle ónéy vmówy ich sądźi. A to iest naprzednieyszé Práwo miedzy Gospodarzem á Komornikiem.

Bona Feudalia.

Bona Conducticia.

PActum inter Dominum & Censualem pro Iure seruari oportet. Vmówá miedzy Gospodarzem á Kómornikiem zá práwo ma być chowána. Przeto Gospodarz z Kómornikiem pilnie tego strzedz máią/ áby sobie w naymie słowo we-

LEx conductionis seruanda. Vmówá.

dle postánowienia dzierżeli. In Locatione & Conductione, fides contractus maximè seruanda est.

Prawo miedzy Pánem á Komornikiem Troiákie.

Opisano Spec: Saxo: Lib: j, Artic: 54. in Glosa: Iże Pan z Komornikiem troiakie Práwo miedzy sobą máią. 1. Iż vmowá álbo Contrákt który miedzy sobą vczynią / zá Práwo bywa poczytány. 2. Cokolwiek Komornik álbo Naiemnik ma w dobrách naiemnych / wszystko to iest fantem á zakłádem Pánu w Czynszu. A tego wtórego práwá / dwoiáki iest pożytek pánu. Pierwszy / iż pan komornika fantowáć może / krom przyzwolenia Sedziego. Wtóry / iesli kto twemu naiemnikowi co weźmie / álbo by sobie którym kolwiek sposobem przywłaszczył: tobie wróćić winien. Bo to pierwey twoim fantem było / choć miánowánem choć niemiánowánem. 3. Trzećie práwo miedzy Pánem álbo Gospodarzem / iże żaden naiemnik dobr naiemnych oddáláć álbo pusczáć nie może / thák / iżby one dobrá drugi miał pośiadáć: á choćby puśćił / to nic wáżyć nie bedzie. Ale ktoby trzymał dobrá / Czynsz płáćić muśi.

Vstáwá czynszu.

Kiedy Pan swego Imienia czynsz álbo posługę przy podawániu Imienia iáko chce

postáno-

postánowić y vlożyć może. Spec:Sax:Lib: & Articulo eodem.

JEsli Gospodarz Kómornika ruszyć / álbo Kómornik odeydź / á naymu dáley trzymáć nie chce / to sobie czásu postánowionego opowiedźieć máią. Vnus alterum non alienet, nisi determinato tempore sibi indixerint.

Ruszenie Naiemniká.

Szkodá kthoraby sye w naiemnym Jmieniu stálá / Kómorniká iest nie Gopodarzá / ták / áby naiemne Jmienie Gospodarzowi w cale od Kómorniká iákie przyiął oddáne było. Boć by to nie słuszna / kiedy sye iáka szkodá tráfi / by Kómornik Gospodarzowi swemu mniey niż sye stánie nágrádzáć miał: gdyż Kómornik by mu też z naiemnych dobr ná wiethszy pożytek przyszedł / nie wiecey Pánu iedno wedle vmowy dawa. Damnum in re locata vel conducta eueniens, Cōductoris est non Domini. De fortuitis casibus qui commodè præuideri non possunt, inszy iest rozsądek w przypadku ktory słusznie opátrzon być nie może / iáko iest ruina, incendium, vpad / záwálenie / ogien z inąd przypádły / tám szkode Pan Jmienia á nie Kómornik cierpieć musi. Przeto báczni Kómornicy álbo thez y ci ktorzy pieniedzy ná Jmie-

¶ Szkodá w naiemnym Jmieniu.

nie dawáią

nié dawáią / tákowé przygody fortuitos casus sobie przestrzégáią y zápisem wáruią / iż choćby Jmienié zgorzáło / vpádło / álbo inny casus przypadł áby dlużnik wierzycielowi swému pieniądze wrócić á Jmienié swé iákié po ónéy przygodzie zostáło / przyiąć winien był. Tákże y Pan od swégo Kómornikâ / áby tóż był powinien vdziáłáć.

Conductores partiarij.

Vmawiáią też czásem Naiemnicy s Pány / áby obá spółem iáko pożythek álbo zysk thák y szkodę przyymowáli: iáko mówią / ná poły szkodá ná poły zysk. A Práwo tákié zowie / Conductores partiarios, quia ita cum locatoribus conuenerunt, vt damna & lucra rei conductę partiantur.

Naiem Ruchomey rzeczy.

Rzeczy ruchómé żywé álbo nie żywé / kiedy kto náymuie / á strzeże ich opilnością iáko nawyższą może / á w tym czáśie óna rzecz ruchoma zdechnie álbo zginie: ónéy Kómornik álbo naiemnik płácić nie winien: iáko też bywa / iż krowy / owce / kónie. etcœt. náymuią / zápłáciwszy telko naiem / od rzeczy naiemnéy będzie wolén. Res conducta si moritur vel perditur, damnum Domino rei cedit.

Czynsz nie vmowióny.

Kto náymuie Jmienié swoié bez náznáczenia álbo miánowánia czynszu / thákiemu

czynß wedle zwyczáiu á záchowánia pospolithégo/ónego miástá/álbo powiátu płácón bywa.

NAiemnik ieśli vmrze/ Dziedzic iego ná ón grunt wstępuie/ y płáci pánu ónego gruntu czynß tylé iáko naiemnik kthóry zmárł/ płácić był powinien. A ieśli pan Jmienia vmrze/ tedy naiemnik temu ná którégo Jmienié prawem przypádło/ czynß vmówióny álbo obiecány zápłáci. Spec:Saxon:Lib:ij,Artic:59.

¶ Pan álbo Naiemnik zmárły.

VMówe kthórą Rodzicy około Naymu vczynili/ Dziedzicy po ich śmierći trzymáć nie powinni: iż tákowé pacta álbo vmówy naymu/máią w sobie y nieiáko pokázuią Jmienia od Dziedziców oddalenié y wydziedziczenié/ którégo práwá nie dopußczáią: bowiem ták naymem iáko y przedániém dobrá od dziedziców mogą być oddalóné. Może kto w naymie táką summe zeznáć/ iż naiemnik w ónym Jmieniu może wiecznie śiedźiéć/á Dziedzic do dziedzictwá nigdy nie przyść. Przeto Dziedzic ma tę wolność Naiemnikowi Naiem przodków swoich ſtrzymáć álbo nieſtrzymáć.Specu:Saxon,Lib:iij,Artic: 77.

Dziedzicy zmárłégo páná.

KTo Dóm swóy álbo mießkánié iákié álbo

Rolą náymuie: á w tym czáśie niż naiem wynidźie/ieśli zá iáką przyczyną. Dóm ſwóy álbo Rolą przeda: ſtáráć ſye ma v ónego ktory kupuie/áby naiemnik czáſu ſwégo/wedle vmówy którą s Pánem pierwéy niż dóm przedał/vczynił/ſpokoynie domieſzkał y vżywał. Bo gdźieby mu vżywánié było zábronióné/może z Goſpodarzem o niedźierżenié naymu práwem czynić.

¶ Przedánié Naiemnégo Imienia.

WSzyſtká máietność Kómornyká którą ná grunth Goſpodarzá ſwégo wnieśie / ieſt fantem Goſpodarzowi w czynſzu. Bona inquilini ſunt pignus Domini. Może Goſpodarz Naiemniká ſwégo/nie dokłádáiąc ſye Vrzedu/gdy mu czynſzu nie płáći fantowáć. Iure Municip:Artic: 140.Spec:Saxon:Lib:ij,Artic:59.

Fantowánié kómorniká.

MIedzy Kómornikiem á Naiemnikiem/ieśli o nie zápłácenié czynſzu ſpór bedźie: bliżſzy ieſt Goſpodarz Przyśięgą potwiérdźić / iż mu czynſz nie zápłácony/á niżby naiemnik przyąc czynſzu / Przyśięgą iż zápłácił álbo niewinien / miał odchodźić. Iure Municipali, Articulo 140. Text. Specu:Saxon:Lib:j,Artic:54. Dokłáda/ iż/ ieśli Kómornik zapłáte bedźie mienił á potwiérdźi to przyśięgą ſámotrzeć którzy tho widźieli y ſłyſzeli / wolen

Przyśięia o Czynſz.

ßeli/wolen bedzie. Wßákże Pan gdy mieni/iż mu czynßu nie záplácóno/ bliżßy iest ku dowodowi. A ták kiedy naiemnik bedzie pokónány/ Dwoiáki czynß płácić musi.

Gospodarz s tych przyczyn naiemniká puścić przed czásem może. Pierwßa / Jesli czynßu nie płáci. Wtóra/ Jesli sam Gospodarz ónego Jmienia ku mießkániu potrzebuie / á potrzeby dowiedzie. Trzecia/ Jesli Jmienia popráwowáć chce. Czwarta/Jesli sye Kómornik źle záchowa/ Jmienie psuie / álbo tám niepoczciwie żywie. Spec:Saxon:Lib:j, Artic:54. Et Spec: Saxon:Lib:ij, Articulo 59.

¶ Rußenie Naiemniká przed czásem s których przyczyn być może.

GLOsa Specu:Saxon:Lib:ij, Articu:59. Ludzi Rycérskich wiedzie do tego/áby Jmienia nie náymowáli: przez te przyczyne/áby w ten czás kiedy w naymie śiedzą / á Páná gruntu zá páná vznawáią/stanu swégo nieponiżyli. Bo kto náymuie Jmienie/wyznawa páná ónego v którégo ie náymuie/ thák naiemnik iuż sye ostawa podleyßym. Censualis militaris ordinis, est tanq; vasallus, perdit Ius Militare, & efficitur rusticus.

Naiemna Rola.

Aiemniká Roléy / który ią do pewnégo czásu s pewnégo Czynszu wedle vmówy ku oraniu álbo spráwowániu przyymuie / Łácinnicy Emphiteutam názywáią. Niektorzy Práwnicy rozumieią Emphiteutam, który nie do czásu ále wiecznie póki bedźie żyw iákoby dźiedźicznym práwem / rolą ku trzymániu á oraniu spewnégo czynszu/zá pewnymi Condiciámi/ iáko miedzy niémi postánowióno iest / náymuie. Scriptura perpetua interueniente ex consensu vtriusq;, id est Domini & Emphiteutę. A vmówę która miedzy tákowémi bywa/názywáią/Emphiteuticum contractum. Emphiteuticam concessionem. Emphiteuticum Instrumentum. A nie názywáią temi słowy tákiéy vmówy z strony inych dóbr/ iedno z strony dóbr leżących/ iáko iest rola. Emphiteusim záś z Gréckiego názywáią / Melioratiõem aut insitionẽ wśianié/ à verbo ἐμφυτεύω insero Zlepszenié/álbo nápráwiánié. Abowiém z początku táki Contrákt nie bywał iedno z strony źiemie nie nápráwnéy/któraby Emphiteuta álbo Naiemnik miał nápráwiáć/á z niepłodnéy płodną vdźiáłáć/

EMphiteuta.

Emphiteutic9 contractus.

Emphiteusis.

dną vdźiáłáć/ośiéwáć. Potym práwo dopuśćiło/y z ſtróny dóbr iuż napráwnych y vżytnych tá kié Contrákty czynić. Iure Munici:Art:7,Glosa.

EMphiteuta to Práwo ma/iż zá Contráktem ktory s Pánem ónego gruntu vczynił / ma wolność Oráć/śiać/ſzczépić/żąć/pożytki/dochody wſzyſtki bráć. Pożytki kthóré ſwym dowćipem ná ónéy roléy ſpráwił/kómu chce dárowáć: w ſanćie álbo zakłádźie dáć króm przyzwolenia Páná ſwégo. Ale przedáć álbo práwo ſwoié odſtępić nie może ážby Pánu ſwému opowiedźiał: kthóry/ieſliby zá ónym opowiedzeniém/woléy ſwéy/ przez dwá Mieśiącá nie oznaymił/á Emphiteuta ná tho miał świádki/ iż ſłuſznie opowiádał: może króm przyzwolenia iego przedáć y Práwo ſwoié innemu ſpuśćić.

Ius Emphiteutæ.

PAn Roléy winien to Naiemnikowi opátrzyć / áby ón zá naymem Folwárku álbo Roléy ſłuſznie á ſpokoynie vżywáć mógł. Przeto ieſliby iáką gwáłtowną niepogodą/ álbo gwałtownémi wiátry folwárk był rozmiotány / winien go záś nápráwić / áby thám naiemnik z bydłem od wſzelkich niepogód/ ab iniurijs cœli, beśpiecznie mieſzkáć mógł. Winien ſye téż naiem-

Pan co winien naiemnikowi.

nikowi o to stárać/áby w spráwowániu roléy/áni od niego sámégo/áni od kogo innégo/ żadnégo nágabánia nie miał. Abowiem/gdzieby táką przekáze naiemnik miał/ á Gospodarz mogąc go bronić niebronił: winien mu bedzie nagrode. Ale iesliby ktho inny naiemnikowi spráwowánie roléy álbo vżytek przekazał/przywłaszczáiąc sobie ón grunt iákiém Práwem. Tám trzebá obaczyć/iesli Pan Locator z wiádómośći álbo zniewiádómośći cudzy grunt náiął. Jesli z wiádómośći/ winien naiemnikowi zá oszukánie á podeszćie / tenetur de dolo. A iesli z niewiádómośći to vczynił/ nie winien mu naiemnik zapłáty zá ón czás przez który sye mu gruntu naiemnégo vżywáć nie godziło. ./. ./. ./.

Spráwowánie roléy po śmierći żeninéy.

JEsli kto póymie żone Wdowe kthóra ma rolą czynszowną/to iest/z którey czynsz płáći: á óne rolą zá żywotá żóny swéy począł spráwowáć / potym by żoná vmárłá: może y bedzie sye mu godziło / óne rolą do końcá spráwowáć/ pośiać y vrodzáy zebráć/á czynsz vmówiony Potomkom ná które óná rola przypada/zápłáćić. Ale iesli nád pracą swoie zá żywothá żóny swéy nakład iáki vczynił / nic płáćić nie bedzie powinien. Abowiém zá nagrode pracéy y nakłádów

swoich pożythek otrzyma : bo żaden nie winien pracéy swéy żnikómu dármo vżyczáć: á nie może żaden być przymuszón / áby praca swoią kogo miał bogácić. Nullus locupletari debet cum iactura aliena. Kto robi/godno iest áby pożytek brał. Gdyż mąż w vrodzáiu szkode ćierpiéć muśi/słuszna też iest áby y pożytek nań należał. Qui sentit damnum sentiat & commodum. ITem, Jesli żóná vmrze/á rola iuż bedźie záśianá/ mąż bedźie brał pożythki / á czynszu płáćić nie powinien:tu Práwo dokłáda:z ónych dóbr nie winien czynszu z których żóná gdy byłá żywá/nic nie płáćilá. ∴ ∴ ∴

Czynsze álbo Dochody które ná dobrách żeninych były / ieśli óná po dnioch ku płáceniu czynszu náznáczónych zmárła/mężowi należą iáko myto zasłużóné/ nie ináczéy iedno iákoby dźiedźicy po niéy mieli bráć by byłá mężá nie miáłá: á słuszna tho/ gdyż ón żóne swoie do ónego czásu którego czynsz płácą/opátrowal/ áby czynsz brał/ á niż dźiedźicy którzy iéy żadnégo opátrzenia nie czynili. Spec: Saxon: Lib:iij,Articu:76.in Textu et in Glosa.

Czynsz z dóbr żéninych.

JEśli kto pośiáną rolą do pewnych lath z

pewnégo

pewnégo czynszu kómu náymuie/ posiána záś iemu ma byc wrócóná. A którégo kolwiek czásu w ónych leciéch Pan ónéy roléy vmrze: záśiana rola dziedzicóm ma być wrócóna. Abowiém Pan ónéy roléy nie mógł dáléy Oraczowi náiąć iedno póki był żyw. Przeto w kożdym naymie dóbr/ chceli Naiemnik w przypadku śmierci páná Imienia byc beśpieczén / potrzebá przyzwolenia dziedziców / zwłaszczá kiedy dobrá pod Condiciámi bywáią naymowáné. Bo gdzieby dziedzicy nieprzyzwolili / vmówy Przodków swych chowáć niepowinni. Spec:Saxon:Lib:iij,Art:77.

NAiemnik rolny/ nie winien Pánu ónéy roléy innégo wárunku álbo beśpieczéństwá o zapłáthe czynszu czynić iedno proprio Aratro włásnym pługiem / to iest iedno pokázáć/ iż óne rolą spráwił á pośiał/ álbo spráwić á pośiać może: iuż mu Pan ónéy roléy brónić nie może áby vżytków zbiéráć nie miał: thák ty słowá/ proprio Aratro/ wykłáda Glosá. Spec:Sa:Lib:iij,Arti:77.

NAiemnik nie winien Pánu swému wietszégo fantu zákłádáć ábo wárowáć/ niż czynsz doroczny wynośi. Spec:Sa:Lib:j,Articu:54. Winien też istotę o to/ áby Pánu naiemné Imie/

nié w cále iáko przyiął oddał / ieśliby mu w tym wiáry nie dano.

CZynß ieśli z którégo Jmienia ták od dawnégo czásu płacóno / iż pámietniká nie máß / z którégo by ſye rzecz przeciwna iż nie płacóno pokazáłá: iuż dáléy ma byc płacón. Także ma byc rozumiano ieśli płacóno czynß od 40 lath. Spec: Saxon:Lib:j, Artic:54. in Glosa.

CZynßu żaden propria autoritate sam swoią władzą bez Vrzedu odeymowáć nie może. Ale kiedy nań żálowác będą / naydąli ſye ſłußné przyczyny do tego aby nie płácił / płáciċ nie będzie winien. quia ſine cauſa præſtatur.

ŻAden Naiemnik króm przyzwolenia Páná swégo w Jmieniu naiemnym dołów czynic / drzewá wyrebowáć / álbo korzenia wykopowáć nie może : wyiawßyby Dziedzicznym práwem grunth iego był czynßowny / tám może czynic co chce.

O Czynß ieśliby kto był obwinióny / iżeby go od dawnégo czáſu nie płácił: ieśli dowiedzie iż go trzy látá przed tym bliſko przeßłé płácił : z tąd ſye pokázuie / iż go nigdy płácić nie omießkawał / y ow-

wał/y owszem záwżdy płácił. Spe:Sa:lib:j,ar:54.

NAiemnik cokolwiek ná gruncie kthóry náiął/buduie/ wszystko znieść może. A iesli vmrze/ tedy Dziedzic iego kiedy odchodzi/ tákże vczynić może: oprócz przedniégo y zádniégo płotu: oprócz dómu/gnoiu/to pan odkupić może wedle szácunku á vznánia tych ktorzy sye ná tym znáią. A gdźieby nie chćiał odkupić/tedy y to wszystko kedy chce wynieśie. Spec:Saxon:Lib:ij,Articulo 53. in Textu.

NAiemnik ieśliby Czynszu nie zápłáćiwszy/ rzeczy swoié álbo sprzeth dómowy/ do Gospodarzá wnieśióny zastáwił/ bliższy Gospodarz iest do ónych rzeczy/y lepszym ié práwem odzierży/ A niż then kómu są zastáwióné. Iure Municip:Artic:140. O thym szérzéy miedzy Tytuły: folio 80.

NAiemnik kożdy w dómu swoim naiemnym prześpiecznégo pokoiu nie ináczéy iáko Gospodarz vżywáć ma: ácz tho nápisano w pospolitośći o kożdym/ Iż kożdy w dómu swoim ma pokóy mieć. Quilibet intra suos parietes pacem habere debet. Wszákże téż miánowićie y o Na-

Pokóy dómowy.

iemniku dołożóno / iż w tákimże pokoiu záchowan być ma. Et Conductor domus vtitur isto Priuilegio pacis, intra parietes domus conductæ. Spec: Saxon: Lib: ij, Art: 66. R owßém kożdy wdómu swoim czásu gwałtu potrzebną obróne vczynić może. A gwałth sye w ten czás dźieie/ Kiedy kto przećiw kómu co tákiégo wczyna / iż then przećiw kómu wczyna / o zdrowié álbo máiethność przyść może: iáko o thym ßérzéy opisáno inter Articulos, Iuris Maydeburg: folio 59. Przećiw tákiému gwałtowi/ práwo dwoiáką obróne czynić dopußcza: Zbroyną ręką/ y gołą ręką. Abowiém ieśli ćie kto nie słußnie á gwałtownie pieśćią vderzył / álbo zá łeb vrwał / á thy mieczém bijeß/nie czyniß potrzebnéy obróny. Ale ieśliby ćie kto zbroyną Ręką náßedł / chcąc tobie ßkodźić / drzwi do twégo dómu wybijał/ á tám gwałtownie wniść chćiał / choćby ćie też nie obráźił: Mieczem tákiégo zábić możeß. A w then czás obróne czyniß. Armatã enim necessitatem armis repellere oportet. Abowiém bespiecznieyßa rzecz ieſt zdrowia swégo bronić / á niż pothym o gwałt ßkodliwy/álbo o rány żáłowác. Jeśli tedy broniąc sye zá táką potrzebą zábijeß / nie czyniß przećiw práwu/ gdy okażeß á dowiedźieß dwiémá świádki / iżeś tho w potrzebnéy obronie vczynił/

Gwałtu opisánié.

Obróná przećiw gwałtowi.

Obrone potrzebną iáko rozumieć.

czynił: á gdziebyś niedowiódł/ gárdło dasz. A iż ná potrzebney obronie wiele należy / áby sye práwie potrzebna okazáłá / Thy rzeczy ná baczeniu mieć trzebá: Naprzod/ Aby miárá á skromność w bronieniu záchowána byłá: ieśli cie ktho pieścią vderzy / mieczem go bić nie masz. Druga / Iż tákowa obroná záraz ma być w then czás kiedyć sye gwałt dzieie: Bo ieśli pothym czynić będziesz chciał / iuż tho nie obroná ále pomstá będzie rozumiáná/ ktorey práwá zákázuią. A tho sye w then czás rozumieć ma / kiedy sye Personie gwalth dzieie/ Abowiém ieśli iest gwałt w dobrách / thám obroná może być záraz/ y pothym: skoro sye dowiém / thedy zebrawszy przyiaciele / bronić mogę. Trzecia/ Aby odpor był ku obronie krzywdy gwałtu / á nie ku pomście.
Speculo Saxonum Lib: iij, Articul: 78. in Glosa.
Czytay ku themu práwá Koronne o gwałtoch kthore są inter Articulos opisáne / folio 58. 59. Dobre práwá około gwałtow mamy/ thák Koronne iáko oto y Niemieckie / á wzdy gwałtow dosyć widzimy / á czemu? Quoniam non cito profertur sententia contra peccantes, ideò filij hominum absq; timore perpetrant mala.

Kiedy czás naymu wynidzie/ á obiedwie

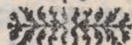
ſtrónie milczą / thák ónym milczenim pokázuie ſye/iákoby zmowę ná dálſzy czás tákże iáko y piérwéy długi miedzy ſobą odnowili: iáko/ gdyby ktho Oraczá / po ſkónczeniu naymu / ná gruncie ciérpiał/y thám iemu mieſzkáć dopuśćił/ Zda ſye iákoby mu ón Grunt znowu náiął: iuż ku temu nie potrzebá áni piſmá / áni słówněy zmowy/ iuż zá tákim ciérpiénim y milczenim / tacito cōſenſu naiem piérwſzy do Roku ſye odnawia. Tacitam locationem práwnicy názywáią/ tháki poſpolićie rozumieiąc o naiemnéy Roléy/ álbo Folwárku/ ktory ná pożytek do roczny ſpráwuią. ále w Mieyſkim imieniu tákim milczénim/álbo Naiemniká po wyſzćiu naymu ćiérpienim/ naiem ſye nie dáléy odnawia iedno do tego czáſu iáko piérwéy Naiemnik mieſzkał: tákże téż ná dálſzy czás mieſzkáć może/y naiem pánu tákże iáko y piérwéy zápłáćić winién.

Mieſzkánie w Imieniu po wyſzćiu Naymu.

Opiſáli téż Práwnicy / Naiem pracéy Robotniká/álbo téż y Rzemieſlniká/ áby then Naiemnik/Kthóry ná iáką robotę będźie ziednány / nie tylko vmiethny / dowćipny/ ále y pilny był: Abowiém iego nie vmieiethność/ zámieſzkánié/ obłądzenié/ iemu ná ſzkodę idźie / á nie temu ktho go ziednał. Iáko/ieſliby Rzemieſlnik/

Naymu Robotniká álbo Rzemieſlniká.

Perłe álbo drogi Kámień/ w ten czás kiedy mu ij rzezáć/ álbo nasádzáć dádzą/ złamał: Niepilności/ á nie vmiethności iego/ práwo to przyczyta/ y ßkode nágrádzáć każe: y owßem Rzemieslnik/ póty nie bedzie bez winy y ßkody/ póki nie vczyni wßystkiego/ co ná vmietnégo á pilnégo Rzemieslniká należy: Winien też ná czás zmówióny robote wygotowáć.

Pan. Sługá.

Pánów rozność wedle rozności Sług.

JAko Słudzy ſą dwoiácy/ ták Pánowie w zględē ſług dwoiácy. Jedni Słudzy ſą Niewolnicy / kthórzy ná woynie bywáią poimáni/álbo zá pieniądze kupieni: Tácy Pánóm ſwoim wiecznie ſługámi być muſzą. A rzeczeni ſą z Láćinſkiego nie od ſłużenia/ ále od chowánia/ non à ſeruiendo, ſed à ſeruando, Jż tákich iáko poimáńców / á niewolników / nie zábiiano / ále z łáſkáwośći chowano: Które też dla tego Láćinnicy názywáią Mancipia, tho ieſt iáko poimánice/niewolniki / & ſtricto modo ſerui. Drudzy ſą ſłudzy / ktorzy zá pieniądze / z mythá Pánóm ſwoim chutliwie á wiernie ſłużą/ Serui largo modo, & famuli mercenarij dicuntur, A ći záś ſą rozmáići/ ktorzy wedle Vrzedów álbo wezwánia ſwégo / rozmáité názwiſká máią: iáko ich y Láćinnicy miánuią / Serui ordinarij, ſerui

Niewolnicy. Serui, Mancipia.

Słudzy wolni. Serui largo modo, famuli, Mercenarij Liberi.

Viccarij

Viccarij, serui Arcarij, serui Atriarij, Cubicularij: Láćinski Autor Spec: Saxon: Lib: ij. Artic: 32. Niewolniki Seruos, Mancipia, á wolne ſługi famulos mercenarios, famulos liberos zowie. A ták wzgledem róznych ſług Pánowie dwoiácy: to ieſt / Pánowie Niewolnikow: Pánowie Wolnych. Spec: Saxon: Lib: ij, Artic: 16. in Glosa.

¶ Pánowie Niewolnikow.
¶ Pánowie ſług Wolnych.

NIewolnikóm ieſliby kto co przewinił / álbo krzywde iaką vczynił / vbił wſádził / żaden odpowiedáć nie winien / ále ich Pánóm tylko ſámym / którym o tho czynić / y nagrode wziąć należy. Spec: Saxon, Lib: ij, Arti: 34. in Glosa.

Spráwiedliwość z Niewolniká / y Niewolnikowi.

Niewolnik záśie / ieſliby przećiw kómu co wyſtąpił / Pan winien odpowiedáć / thák iáko ná Niewolniká żáluią / álbo go żáluiącemu wydáć. Spec: Saxon: Lib: ij, Artic: 32.

PAnu ſługe Niewolniká zábijáć ſye nie godźi / prze the przyczyne: Iż zdrowie iego ieſt mu v páná iáko mytho záſłużóne / zá które tylko w niewoli prácuie: Dáleko mniey ſługe wolnego / famulum mercenarium, który z naymu ſłuży / bo tego práwá brónią: Abowiem żaden ſwey rzeczy nie ma źle vżywáć. A dla tego ſługe tákiego lepiey nie chowáć / á ieſli Niewolnik / záprzedáć:

Niewolniká niezábijáć.

nizliby go zábić miał / ſkáráć go może. Speculo Saxonum Lib. ij, Artic: 32. in Gloſa.

SŁudzy wolni ſámi o ſwoie krzywdy czynić máią: Pánóm akcya o ich krzywdy nie należy: wyiąwßy by ſye co ku krzywdzie pánóm ſtáło/ tháin y Pánóm nagrodá być muśi. Wßákże ieſliby obwinióny przyśięgą chćiał odéydź / będzie wolén.

Słudzy wolni.

PAn zá ſługę ſwégo/ nie wiecéy winien odpowiádáć/iedno ilé mytá iego ſtawa: Wyiąwßyby co zań wyżßéy przyrzékał. Slugá záś zá ſwóy wyſtepek / odpowiádáć y ćiérpiéć powinien. A to ma być rozumiano/ ieſliby króm wolé/ á roſkazánia páná ſwégo to vczynił: ále gdźieby co Pan czynić roſkazał/álbo rády/pómocy ſłudze ná złé dodawał/ ná vczynek zezwalał: thákże iáko y ſługá ma być winowan/ y ſądzón. Qui aliquid facere ꝓcurat, acſi ſolus feciſſet iudicatur. Iure Municip: Artic: 80. Et Spec: Saxon: Lib: ij, Artic: 32. Wßákże Pan znácznie o tego ſługi wyſtepek / álbo vczynek winien odpowiádáć/ którému ſpráwy ſwoié/ álbo handel polécił / ábowiém kto s czyiem ſługą zmówę czyni/ná wiáre ſye iego Páná ogląda. Tákiégo ſługe práwnicy

Odpowiedánié páná zá ſługe.

zową Institor, quia negocio gerendo instat / Iż sporuczenia Paná swégo przedáie/kupuie/y co inego spráwuie: á spráwá ktora sye miedzy tákiemi toczy/ Actio institoria. Ale tám Pan o spráwę sługi swégo / nawiecéy odpowiádáć winien/ kiedy sye co pokaże / iż nań z rzeczy przedánych álbo kupiónych co ku pożytkowi przyszło.

Institor.

Actio Institoria.

IEśliby Slug wielé / álbo wszyscy / iáką szkodę kómu vczynili / álbo wystepek popełnili: Pytánié iest co w théy mierze czynić? Odpowiédz / Iż Pánu / który iest Pánem ónych sług/ wolno/ álbo wszystki sługi/ ónému przeciw kómu wystąpili wydáć/ álbo szkode zápłácić/ták iákoby óney szkody/ álbo wystepku/ ieden winien był. Wszákże to tám mieysce ma: Gdźieby sye bez wiádómości Páńskiéy óno przewinienié / álbo szkodá stálá. A gdźieby sye to zá iego wiádómością stáło/ może przeciw Pánu czynić/ták z iego Osoby/iáko imieniém kożdégo sługi z osobná. Ieśliby też kto w tym przypadku pánu winę dał/ iż sye to z iego wiádómością / wolą/ á rádą stáło / odpowiedáć winien y Pan. Nápisano Spec:Sax: Libro ij, Articulo 32.

Slug wiela álbo wszystkich wystep.

PAn którégo Woźnicá/ Kóniém/ álbo wo-

zem

zem ſzkode vczyni/á vczyniwſzy vćiecze/Pan ſzko de zápláci.á ieſliby też Woźnicá kogo wozem zá/ bił/ nie winien Pan tylko przyiaćielóm zmárłégo ieden wargelt płáćić/á Sedziemu álbo Vrzedo/ wi nic nie winien. Gdźieby też Pan nagrody nie mógł vczynić/ á Kóń/ álbo inné bydło/ álbo Wóz przy iáwnym vczynku był zá Areſztowány/ á mogłoby to świádkámi być dowiedźióno: Te- dy obrażóny to wſzyſtko zá nagrode ſzkody otrzy- ma. Spec: Saxon: Libro ij, Artic: 40. in Gloſa.

Woźnice wyſtepek.

PAnowie nád ſługámi táka moc máia/ iż ich dla wyſtepków kárác moga/ Ale ták i- żeby ſye w karániu nád nimi żadné okrućieńſtwo niepokázowáło. Abowiem gdźieby Pan ſługe ták ſrodze karał/ iżeby o zdrowié przyſzedł: ták wielé bedźie winien iákoby obcégo/álbo wolnégo zábił Wyiawſzyby ſługe ná cudzołoſtwie z Żóna/álbo ná iákim ſrogim wyſtepku záſtał/á poimał. W tá- kim przypadku Práwá dozwaláia tego Pánóm nad ſługámi/Co kożdému nád wolnymi wyſtep- nymi L. qui ſeruum ff. de verb: oblig: & C. de emend: ſeruorum L. vnica.

Moc pánów nad ſługámi

PAN ſługi ſwégo nie tylko w ſwoich ſprá- wach poſługi może vżywáć/ ále go też inemu ná

Pan ſługi pożyczyć może.

czás ku poſługowániu vżyczáć/ ff. de operis ſeruorum. To práwo wiecéy ſye ná Niewolniká niż ná ſługe wolnégo ściąga: Wſzákże y ſługá wolny/ kiedy go Pan ná dobrą tłoke/ gdzie doſtátek piwá dáią pożycza/ rad idzie.

Wyſtáwienié ſług wedle łáſki Páńſkiéy.

PAnowie ktorzy ſług wielé máią/ iáko ktory ieſt ſpráwny á godny/ choć też wſzyścy iednáko godni/ wedle łáſki ſwéy iednégo ná wyżſzą/ drugiégo ná niżſzą ſłużbe/ álbo vrząd wyſtáwić mogą: Ktorych rożnice ieden nadobnym podobieńſtwem wywodzi/ Iż tácy podobni ſą calculis ſupputatorijs Liczmanóm/ ktoré iáko ná wyżſzą/ álbo ná niżſzą Linią in tabula Numularia położy/ ták wážą/ ieden wiecéy/ drugi mniéy: Zá tym iż ieden wyżſzéy/ drugi niżéy położóny. Toż miedzy ſługámi może być rzeczóno/ iż ieden bywa prima ſe, drugi ſecunda decem etc. ieden bywa ſeruus ordinarius przednieyſzy/ kthory nád drugimi ieſt przełożóny/ y ónym roſkázuie: drugi Seruus vicarius, ktory ſłucha przednieyſzégo: Seruus veteranus, ſtáry ſługá/ ktory zá dawną poſługą á ćwiczenim y wietſzą biegłością w wietſzéy v Páná bywa cenie niż nowothny. etc.

PAn ieſliby ſługe ſwégo przed czáſem wy-

gnał/

gnał/ winien mu zupełną mytho zápłáćić / thák iákoby ie záſłużył : á tho dla tego/ iż ſobie ſłużby indźiéy omießkał : wyiąwßyby pan do tego ſłuſßné przyczyny powiedźiał/iż to vczynił : á przyśiegą tego potwierdźił. Gdźieby téż ſługá vpornie króm ſłußnéy przyczyny Páná opuśćił/álbo od niego vciekł / tedy óno mytho które s Pánem vmówił/pánu zápłáći: á ieſliby co przed tym záwźiął/dwoiáko Pánu wróći. Wyiąwßyby ſługá chćiał ſye ożenić/ álbo Siérotámi opiekáć/thy przyczyny go ómawiáią / iż przed czáſem ſłużby Páná ſwégo może być wolén. Iure Municipali, Articulo 80. Speculo Saxonum Lib: ij, Art: 33.

Odpráwá ſługi przed czáſem/ álbo odeßćié.

PAn ſługę ſwég̃ ná gárdle iáko mówią criminalit obwinióneg̃ / do ſądu ſtáwić/ y tám go ſłuſßnymi wywody bronić może: á potym ſługá ieſli bedźie oſądzón/tedy ón á nie Pan zá ſwóy wyſtepek wedle oſądzenia ćierpiéć bedźie. Spec: Saxon: Lib: ij, Articulo 32.

Pan ſługę in Criminali bronić może.

SŁugá ieſliby Páná ſwégo rzeczy przegrał/ vtráćił/ przedał/ záſtáwił/Pan dochodźić może/ práwém ſye do nich ćiągnąc: ále ieſliby to ſługá w ſwoich rzeczách vczynił/ álbo ſwą wolą którymkolwiek ſpoſobem vtráćił/ Pan o tho áni

Rzeczy przez ſługe, przegranych / nagrodá.

czynić / áni nagradzáć iemu nie winien: By mu też dobrze y ſzkody w ten czás kiedy znim ſłużbe vmawiał / nagradzáć obiecował: tedy ſzkody która przez gre popadł / nágradzáć nie powinien / bo ſye s przyczyny ſługi á nie s przyczyny Paná ſzkodá ſtálá. Jeſliby też ſtátek ſługi będącego ná ſłużbie v Páná / vkrádzióné / álbo gwałtém króm iego przyczyny / álbo niedbáłości były odiete Pan ná gradzáć winien / y ku zápłáceniu ma być ſkazan / á Pánu záś ku dochodzeniu ónych rzeczy gwałtem odietych / álbo vkrádzionych Akcya zoſtánie. Spec: Saxon: Lib: iij, Artic: 6. in Textu.

Rzeczy ſługi v páná vkrádzionych nagrodá.

¶ Pan które rzeczy od ſługi zá dobré winien przyymowáć.

PAn dwie rzeczy winien zá dobré y mocné przyymowáć / ieſliby ie ſługá / álbo Syn vczynił / Bo Syn y ſługá / iedno w nich práwo máią. Naprzód / Jeſli im Rodzicy / álbo Pánowie poruczyli iáką ſpráwę / álbo vrząd: iáko / Jeſliby im zwierzyli Pieczęci / Hándel wieść / Kramy ſpráwowáć / tedy coby kolwiek w tákowéy poruczónéy ſpráwie vczynili / kupuiąc / przedáiąc / pożyczáiąc / co kolwiek zá óną poruczóną ſpráwą idzie: to wſzyſtko muſzą zá mocné y wdzięczné przyymowáć / y o to zá ni é odpowiádáć. Druga / Jeſliby co ſługá / álbo Syn dla pożytku Oycá / álbo Páná ſwégo vczynił: iáko ieſliby v kogo pie-

niedzy pożyczył/ áby s tąd dług zápłácił/ álbo że/ by stąd czeladźi zápłácóno/ álbo iżeby żywnośćią byli opátrzeni / álbo dóm vpádły/ áby był náprá wióny: Pan zá mocné to przyiąc winien. Specu: Saxonum, Libro & Articulo eodem in Glosa:

☞ TEn iest tego práwá z Łáćinskiégo własny wykład / ále w thym práwie / co Łáćinski Autor wyłożył/ o zwierzeniu Pieczeći Synowi/ álbo słudze : ináczéy sye w Niemieckich Exemplarzoch náyduie y rozumié. Nie mówi tám w Niemieckim o Pieczeći/ ále de velificatione, o żeglowániu ná Morzu/ hoc sensu, áby sye rozumiáły ważné spráwy Synowi od Oycá / álbo słudze od Páná/ w Hándlowániu ná Morzu / ná Ziemi / w Kramiéch zlécóné. Słowá Niemieckié Sigeln á Segeln Łáćinskiemu Autorowi z nieiákiégo podobienstwá muśiáły być przyczyną ómyłki/ Iż Sigeln á Segeln mówiąc/ zda sye iákoby iedno słowo / ále znáczenim wielka w nich różność/ Bo Sigeln wykłáda sye pieczetowáć / á Segeln żeglowáć. Ex obseruatione D. Stanislai Aychler, Aduocati Iuris supmi Maydeburg: Castri Cracouień: annotatum.

PAn kiedy chce rzeczy swoich przez sługe przegránych dochodźić/ ták sye ma spráwowáć. Nie-

imowáć ſye ich iáko krádźiónych v tego do kogo ſą przegráne: Boby ták ſámotrzeć przyśiąc muśiał/ iż mu ſą vkrádźióné/ álbo go znich złupióno: nie ná ſługe też żáłowáć/ bo ſługá ónych rzeczy ktoré przegrał/ v páná nie pożyczył/ odnieść też álbo wroćić nie obiecał. Mógłby też ták być chudy ſługá/ iżby rzeczy przegránych zápłáćić nie mógł/& tutius eſt agere in rem,quàm in perſonã. Nád to práwo mówi/ Res ludo amiſſas, Iure repetere poteſt: nie mówi ná ſłudze/ále Iure, rozumieć tedy muśi/ iż ich v tego kto ié wygrał ßukáć muśi tą práktyką/która opiſána Spec:Saxon: Lib: iij, Artic: 6. in Gloſa. Póydźie Pan do Vrzedu/ żáłowáć bedźie ná tego/ v kogo rzeczy ſą/ mówiąc/ iż ten kóniá mégo/ álbo co tákiégo trzymá á wroćić nie chce. Obżáłowány zás ieſli ſye bedźie brał ná tego iśca/ ktory przegrał/ álbo mu przedał/ álbo dárował. Tám vrząd ná pytánié páná ſkaże/iż ſługá dóbr páná ſwégo przegráć/ vtráćić/przedáć/oddálić/ álbo długów grą vtrácónych płáćić nie może: ták ſwych rzeczy dóydźie.

Dochodzenié rzeczy przegránych.

Miánuie práwo támże gracze iáko rozbóynikámi/ bezecnymi/ktorzy miedzy poczćiwymi Ludźmi w Sądźie mieśca mieć nie mogą. A ktoryby Gracz fálßywé koſtki miał/iáko złodźiey ma być ſądzón.

Pan

PAn kiedy zemrze/ thedy ſługóm po odpráwieniu nakłádów pogrzebowych / z dobr iego/ naprzód ma być myto zápłácóné. A owßem od dniá po śmierci páńſkiéy / áż do trzydzieſtégo dniá/ żywnosć im ma być opátrzóna. Sludzy záśie Dziedzicowi zmárłego Páná / ieſliby tego potrzebował/ powinni dosłużyć/ czáſu wedle vmówy / ktorą byli z zmárłym Pánem vczynili. Speculo Saxonum Lib: j. Artic: 22.

Zápłácenié mytá ſługō.

SLudzy ieſli z zmárłym Pánem / vmówiónégo mytá nie mieli / v Dziedzicá łáſki ßukáć mußą. Spec: Saxon: Lib: & Artic: eodem.

SLugóm ieſliby Dziedzic mytá zá Rok/ álbo zá półtorá zápłácić nie chćiał/ dopußcza práwo ſłudze / náprzećiw dziedzicowi przyśiąc / iż mu tylé Pan był zá służbe winien. Ale ieſliby rzecz ßłá o mytho zá rok álbo zá kilká lath / thám Dziedzic ſámośiódm przyśiąc ma / Iż thákowé myto/ przez Páná ktory zmárł ieſt zápłácóno.

IEſliby ſpór był miedzy Pánem á ſługą / obiemá żywymi/ o zápłácenié mytá : bliżßy ieſt Pan ſámotrzec przyśiąc iż zápłácił á niż ſłu-

gá/ iż mu nie zápłácóno. Iure Municipali Articulo 80. in Glosa.

SLugá ieśli dostał/więtszégo mytá niż zásłużył: tego dziedzicowi wrácáć nie powinien.

Práwá Korónné o Sługách.

Gdy Sługá brόniąc Páná w zwádźie kogo ráni/ nie ma być winowan.

Kaźimiérz List 38.

VStáwiamy/ iż ilékroćby sye którym trefiło wádźić/iákiegokolwiek by stanu byli/ á w théy zwádźie sługá Páná swégo brόniąc/ wyigrwszy miecz álbo kórd kogo ránił: záto żadnégo gniewu y nie łáski/od ránnégo y przyiaciół iego odnośić nie ma.

Jeśli kto bedźie obwinión/ iż Sługá iego dóm zgwałćił.

Jan Olbrácht w Piotrko. 1496. List 107.

GDy który człowiek którégokolwiek stanu bedący/ obwinión bedźie: iż iego sługá gwałt dómowi vczynił/áGospodarzá/żone/dźieći/ álbo

ći/ álbo ſługę ná dóm náſzedſzy/ gwałtowną rę=
ką w dómu zábił: w tákowéy rzeczy ónego gwał=
townicá/ v ſwégo Páná ſkázuiemy zápowiedźiéć:
z którym ták obwinionym/ Pan iego ſpráwiedli=
wość będźie powinien vczynić. A ieſli ón Pan/
oblicznie o to żądány ſpráwiedliwośći niezechce
vczynić : thedy ſam Pan zań będźie odpowiedáć
powinien/ wedle porządku práwá.

Jeſli Sługá zgwáłćiwſzy dóm vćiecze.

TAkowy Sługá ieſliby vćiékł/á przez Slá=
chtę nie był zápowiedźian : Pan iego zań
pozwány nie ináczéy ſye z obwinienia tákiégo o=
czyśći / iedno vczyniwſzy przyśięgę ze dwiemá
świádki: iż áni zá iego wiádómośćią/ áni zwole=
nim / áni roſkazánim / áni wolą ten vczynek ſye
ſtał / áni dał przyczyny ku vćieczeniu tákowé=
mu ſłudze. Támże.

Jáko przećiwko Sługam ośiádłym / álbo nieo=
śiádłym / którzy ſą obwinieni o zgwałce=
nié Dómu / o zábićié/ y o inné wy=
ſtępki ma być poſtępowano.

CZęſtokroć iuż doświadczyliſmy : iż Vſtáwę
Dekrét/ który ieſt nápiſan y názwan oſtrogi/
poddánym náſzym wielé trudnośći / y obćiąžli=
wośći zádawał: y áby ná potym ſkárgóm y obrá Sygmunth w Krakow. 1532.

źániu spólnému nie był á dawaná przyczyná/ któ-
mu áby iednáko bogátému y vbogiému spráwie-
dliwość byłá czynióná/ vstáwiamy: Iż/ieśli kto
s Pánów álbo z Szláchty s poddánych nászych
pozowie kogo/ iákoby zá iego wiádómośćią/ ro-
skazánim/ y wolą/ iému niéco ku krzywdźie y ku
szkodźie/ przez sługi sstáło sye: tedy Pan álbo
Szláchćic spráwiedliwość z sługámi swymi bę-
dźie powinién vczynić: gdy v niego będą zápo-
wiedzieni przez Woźnégo y Szláchtę. A gdźie-
by spráwiedliwośći nie vczynił/ tenże Pan álbo
Szláchćic pozwány: tylko o ty rzeczy odpowie-
dáć y spráwowáć sye będźie powinién/ które do-
tykáią sye gwałtu dómowégo/ álbo naiázdu ná
osobę iáką/ álbo zábićié którégo Szláchćicá/ álbo
ránienia/ wedle Státutu przez Królá Olbrách-
tá w téy rzeczy vczynionégo. A o inné krzywdy/
iáko o vbićié/ o ránienié którégokolwiek prosté-
go stanu człowieká: tákże o podeptániu śielby/
Zbóż ná polách/ y traw ná łąkách/ spáśienié y o
inné występki mnieysze/ ieśli ieden drugiégo po-
zowie tym sposobém/ iż zá iego wiádómośćią/ ro-
skazánim/ y wolą tákowa kthóra krzywdá przez
iednégo/ álbo wiecéy z sług nieośiádłych kogo
potkálá/ Vstáwiamy: iż ten/ którému krzywdá
iest vczynióna ma żedáć spráwiedliwośći od Pá-

ná ónych

ná ónych sług: á Pan tych sług będzie ią powinien vczynić/ iesli będą zápowiedzieni v páná swégo przez Szláchtę y Wozného. A iesli o ieden zły vczynek álbo wiecéy ktoregokolwiek Páná ośiedli obwinieni będą: tákowych sámych powodowa stróná/ która krzywdę ćierpi/ á nie Páná ich o ón vczynek w Sądzie y w práwie/ do którégo należeć będą/ niech pátrzy.

Słudzy iesli Złodzieiá gónić nie chcą / są bezecni.

Alexánder w Rádómiu 1505. List 116.

GDy tych czásów słudzy wszedy wymawiáli się Pánóm: iż prze te przyczynę/ że óni sámi Złodziei/ álbo złoczyńców / álbo nieprzyiáćiół nie gónili/ óni też tákowych złoczyńców gónić nie chćieli: skąd wielką obrónę dawáli złym ludziom / áby vchodzili rąk tych: którzy ie łacwie poimáć mogli. Dla tego vstáwiamy: Iż którykolwiek z sług / zá roskazánim Páńskim / Złodziei álbo złoczyńców którychkolwiek gónić álbo łápáć nie chćiał: Thákowy niech będzie ná wieki bezecny: A którzyby tym/ którzy gónili álbo poimáli / bezecność zádawał: w tęż winę bezecnośći záráżém niech wpádną.

IEsli kto czyiégo sługę wolnégo vbiie/ hámuie/ álbo mu co wydrze/ czyniąc tho dla

nienawiści á w my Páná iego : ták ſłudze iáko y pánu/ nagrode vdziáláć bedzie powinien. wyiąwßyby przyśiągł / iż tego nie vczynił ná zeljywość Páná iego/ álbo obudwu/ álbo iż nie vczynił ná ßkode pánu/á ná przekáżenié posługi/ którąby ón ſługá Pánu czynić miał : tedy tylko sámemu ſłudze nagrode vczyni. Abowiém gdzieby Pan przez vbicié ſługi ná czym ßkodował:thedy ón który ſługe obráził / pánu téż táką nagrode bedzie winien /iákoby ón ſługá gdyby Páná swégo nie ſłußnie opuścił / á od niego bez przyczyny odßedł/to ieſt winien bedzie pánu tylo pieniedzy dáć/ ilé był Pan ſłudze obiecał : á ieſli co Sługá mytá záwziął/tedy dwoiáko wróćić.Speculo Saxon:Libro ij,Artic:34.in Textu & in Glosa.

☞ Wywodzi to támże Glosa ßérzéy / iż / nagrodá y pieniężna winá / ſłudze y Pánu ma być s troiákiégo przewinienia. Naprzód / Kiedy kto czyiégo ſługe vbije/ policzek da ⁊c. Drugié/ Kiedy kto co choć swégo / swą wolą bez Vrzedu kómu bierze:iáko/kiedybysye kto króm przyzwolenia Sedziégo wtrącał w posseſsią choć swégo imienia/ któré piérwéy inny dzierżał : bo téż to Práwo názywa / Spolium rei suæ, z łupienié swéy rzeczy. Ale wietßé ieſt Spolium rei alienę, kiedy kto kómu nie to co swégo/ ále to co ieſt cudzégo/

Spolium rei suę.

Spolium rei alienę.

gwałtem wydrze : Tám iuż nie idzie o nagrode pieniężną/ále o gárdło. Trzecie/ Kiedy kto kogo trzyma zá Suknie/ zá Kołnierz/ álbo którym inym sposobem s krzywdą hámuie: ták iżby dáley iść nie mógł. W tákim troim przewinieniu nagrode muśi vczynić/ ták słudze zá boleść/ iáko y Pánu zá zelżywość. ále zelżywość (pisze támże) ma być rozumianá/kto ią vczynić może: Bo dźiéćie á szalóny nie czyni iéy/ á choćby ią vczynił / thedy zá zelżywość nie może być poczytána. Tákże rodzicy dźieći swych/ Pan sługi/ Mąż żóny/ zelżyć nie mogą.

¶ Zelżywośći ktho nie może czynić.

Specu: Sax: lib: & Arti: eodem in Glosa.

Discite Iusticiam moniti, & non temnere Diuos.

Multiplicata est iniusticia, & incontinentia super terram : Conuenient populi,& Regnabit quem non sperabunt &c: 4. Esdrę 5.

Reiestr rzeczy y słów

które sye pod temi Tytuły zámykáią/ porządkiem Obiecádłowym.

A.

B.

C. Caduca

C.

D.

In integrum

K.

L.

M.

N.

R.

T.

Konserwację papieru i nową oprawę
wykonano w Oddziele Konserwacji
Biblioteki Jagiellońskiej.
Oprawę wykonała p.Katarzyna Mazurkiewicz.

Kraków, marzec 1979

